Viola A

M. Raymundi

Matthei Herbe
Epygramma ad

Quisqz breui cupias artis
Atqz oculo mentis cerne
Ire per ambages: ac mille
Non opus est: nanqz hec
Ergo ebetant artes: 7 dogr
Rusticus hic vere docti
Grāmaticus solus sapit hi
Qui cunctas alias hac s
Nēpe docet gradibus quib
Nature: que simul disce
Nec contentus eris: si te qu
(Quod magnū est) parit
Nec reuocare pedem sinit a
Ni doctus redeat: qui ru
Hinc tua perpetua merces
Ingenio cuius voluitur
Extractus magno summa
Theologi sacri: que spaci

Finit Epygrām

Hic nomen ponere Vale
quale Virdu per sus: nole
Scō Simoniū preceptorē
apēdiculos & Vigebra
libaq̄ dessab

Viola Animæ
M. Raymundi Sebundii.

Matthei Herbêni poete laureati Epygramma ad lectores.

Quisqz breui cupias artis cunctas superare
Atqz oculo mentis cerneremira dei
Ire per ambages: ac mille volumina librum
Non opus est: nanqz hec perdocet iste liber
Ergo ebetant artes: 7 dogmata philosophorũ
Rusticus hic vere doctior esse potest
Grãmaticus solus sapit hic plus arte: ꝙ ille
Qui cunctas alias hac sine posse putat
Nêpe docet gradibus quib⁹ ardua scãdere possis
Nature: que simul discere quid sit homo:
Nec contentus eris: si te quoqz noueris ipse
(Quod magnũ est) pariter ductit ad alta dei
Nec reuocare pedem sinit ad diuos properãtem
Ni doctus redeat: qui rudus ante fuit
Hinc tua perpetua merces dorlande manebit
Ingenio cuius voluitur iste liber
Extractus magno summa studio Raymundi
Theologi sacri: que spaciosa fuit.

{ Opus rarissimum.

Compendio del liber creatudarum de Sebunde, hecho por el Crabanzon Pedro Dorland, segun se despronde de los versos de al lado.

La inscripción manuscrita en el lomo de la pasta de este libro lo da como impreso en Toledo en 1500. Menéndez y Pelayo, en la 2ª parte de la ciencia española, cita una edición de Milan de 1517 que dice consta de 6 dialogos, de tanto que esta tiene 7.

Finit Epygrãma. ꝟ

Hic nomen ponere Vidi
quale Crida per as: nec
Sco Sendimen presentiquis
aperiendo & Vidi
libr

Distinctio libri cũ Tabula

Presens liber qui viola anime intitulatur: in septem distinguitur dyalogos.

¶ Primus tractat de natura hominis iuquantũ homo est: ⁊ de his que sunt necessaria homini ad cognoscẽdũ seipsum: deum: ⁊ proximum.

¶ Secũdus de beneficijs dei ⁊ hoĩs obligatione.

¶ Tertius: de amore ⁊ viribꝫ eius: cõditionibꝫ ⁊ fructibus: quo deũ optimũ maximũ debeamus amare.

¶ Quartus: quo debeamus deũ timere: adorare: laudare: honorare. ⁊ qualiter ad hoc obligat homo.

¶ Quintus: de lapsu miserabilis generis humani. Et quod per vnũ hominẽ oñes cecidimus.

¶ Sextus: de reparatione lapsi hominis: ⁊ q̃ per vnũ omnes resurgimus.

¶ Septimus: de mysterijs sacre passionis domini iesu christi inter Mariam ⁊ Dominicũ dyalogus.

Incipit tabula capitulorũ.

¶ Prologus in sex dyalogos exprimẽs q̃ sit necessariũ nosse que hic describũtur. fo. j.

Ysagogicũ siue introductoriũ in materiã sequentem. fol. ij.

Capitula primi dyalogi.

Capitulũ primũ: de scala nature per quã homo scandit ad semetipsum. fo. iij.

Capitulũ secundũ: quomodo homo cum rebus se inferioribus cõueniat. fo. iiij.

Capitulũ tertiũ: quomodo deus habet esse: viuere: sentire ⁊ intelligere. fo. v

Capitulorū.

Capitulū quartū. q̄ sicut deus habet esse: ita habet vi/
uere: sentire: ⁊ intelligere. fo. ix.
Capitulū quintū. q̄ deus habet voluntatem ⁊ liberum
arbitriū. fo. xj.
Capi. sextum. q̄ deus de sua natura deum produxerit:
rationibus aliquātis ostenditur. fo. xij.
Capitu. vij. q̄ in simplicissima atq; indiuisibili vnitate
summa sit trinitas personarū. fo. xiiij.
Capi. viij. q̄ cōparatur homo ad res inferiores trium
graduū penes cōuenientiā specialem. fo. xv.

Capitula secūdi dyalogi.

Capi. ix. Hic comparatur homo ad res se inferiores pe
nes differentiā generalē. fo. xvj.
Capitulū. x. practica huius regule ad probandū omnia
perfectissima de deo. fo. xvij.
Capitulū. xi. quomodo per secundā operationē intelle/
ctus homo oīa affirmat vel negat que sunt homini
necessaria inquantū est homo. fo. xviij.
Capi. xij. de comparatione hominis ad res inferiores
penes liberū arbitriū per qd̄ oritur de homine ⁊ ope
ribus eius ⁊ de deo vera cognitio. fo. xx.
Capitulū. xiij. q̄ deus premiator aut punitor est infini
te sapiētie: potētie: iusticie: ⁊ misericordie. ⁊ vn⁹ est
tantū premiator ac vltor deus. fo. xxj.
Capi. xiiij. Sicut ex natura liberi arbitrij cognoscitur
quid de deo sentiendū sit. ita ⁊ per liberū arbitriū co/
gnosci possunt q̄ hominis sunt. fo. xxij.
Capi. xv. quo hō differt a rebus se inferiorib⁹ penes co
gnoscere se hr̄e: ⁊ hec est specialior differetia. fo. xxiiij.

Tabula

Capitulū.xvi. Quomodo oīa seruiūt anime humane 7 de magnitudine obligatōis. fo.xxvj.
Capi.xvij. quomodo homo etiā obligat ℣ est deo pro his que accepit in seipso. fo.xxvij.
Capi.xviij. De magnitudine obligationis ex parte dā tis 7 recipientis. fo.xxix.
Capi.xix. quid homo refundere tenet pro acceptis be/ neficijs: suum scz amorem. fo.xxx.
Capi.xx. q debitū amoris qđ homo reddit creatori ad hoīs meritū 7 cōmodū reuertit. fo.xxxij.
Capi.xxj. q homo obligat amare etiā oēm creaturā et precipue dei imaginem. fo.xxxiij.

Capitula tertij dyalogi.

Ca.xxij. de ꝓditionib⁹ 7 ꝓprietatib⁹ amoris. fo.xxxiiij.
Capi.xxiij. q amor tantū se dilatat vel amplificat quā to se amplificat res primo amata. fo.xxxvj.
Capi.xxiiij. q tantū due sunt res principaliter amate: 7 inimicicia earū ad inuicem. fo.xxxvij.
Capi.xxv. de finali fructu q̄ nascit ex his duobus amo/ ribus: 7 de gaudij proprietatibus. fo.xxxix.
Capi.xxvj. De vltimo gaudio qđ post mortē erit: 7 de amore dei et salute proximi. fo.xl.
Capi.xxvij. de fructu qui nascitur ex amore ꝓprio 7 pro prietatibus eius. 7 hic fructus acerbissimus est: 7 de proprietatibus gaudij mali. fo.xlij.
Capi.xxviij. de finali fructu qui nascitur post hanc vitā de amore sui scz eterna tristicia. fo.xliij.
Capi.xxix. q deus creator: 7 ipe oēs creature: corpus quoqz ipsuz: aiam miserā persequūtur. fo.xlv.

Capitulorũ.

Capi.xxx.q̄ sicut hom̄o obligat̄ ad amorem ita etiã ad odiũ: ⁊ de odij proprietatibus. fo.xlvij.
Capi.xxxj.q̄ sunt duo prima odia sicut duo primi amores. ⁊ de odioꝝ fructibus. fo.xlvij.

Capitula quarti dyalogi.

Capi.xxxij. Sequũtur alia quedã debita vltra amorem que hom̄o tenet reddere creatori suo. fo.xlviij.
Cãpitu.xxxiij.q̄ vnũquodq̄ debitum habet per se propriã rationẽ specialẽ quare debeat deo dari. fo.xlix.
Capi.xxxiiij.de timore ⁊ de duplici timore ⁊ eorũ conditionibus ⁊ fructibus. fo.l.
Capi.xxxv.de honore ⁊ q̄ omnia deus fecit propter suũ honorem ⁊ hominis vtilitatem. Et valde pulcre considerationes oriũtur ex eo q̄ deus fecit omnia ad suũ honorem. fo.lj.
Capi.xxxvj.q̄ deus sicut propter suũ honorẽ ita ⁊ propter suũ nomẽ omnia operatur. fo.liiij.
Capi.xxxvij.de obligatione hominis erga honorẽ ⁊ laudem ⁊ nomen dei. fo.lv.
Capi.xxxviij.q̄ honor proprius est dei honori cõtrarij: ⁊ capitalis inimicus. fo.lvj.
Capi.xxxix.q̄ homo obligat̄ ex parte honoris dei credere oĩbus verbis eius ⁊ ea honorare. fo.lviij.
Capi.xl.de ꝓprietatib9 verbi dei: ⁊ q̃liter se homo gerere debet circa sanctã bibliam. fo.lix.
Capi.xlj.ꝓparatio verbi dei ad creaturas: ⁊ vbo dei affectus pascitur ⁊ intellectus. fo.lxi.
Capi.xlij. Agitur de tertia natura creata que sine cor-

Tabula

poze persistēs tota spūalis est. et de beneficijs nobis exhibitis ꝛ obsequijs angeloꝛ. fo. lxxij.

Capitula quinti dyalogi.

Capitulum. xliij. An talis sit homo qualis esse debet: ꝛ an facit qđ facere tenetur. fo. lxiiij.

Capi. xliiij. q̄ homo potest ꝓsiderare corruptionē suaꝫ per res externas in se corruptas. fo. lxv.

Capi. xlv. q̄ lapsus ꝛ corruptio hominis pōt attēdi ex parte iuris paternitatis ꝛ filiatōis. fo. lxvj.

Capi. xlvj. q̄ etiam lapsus hoīs potest ostendi ex parte iuris fraternitatis. fo. lxvj.

Capi. xlvij. q̄ dominus deus non condidit hominē in isto statu in quo nūc lapsus iacet. fo. lxvij.

Capitulū. xlviij. qualis erat status hominis primus ꝛ quas habebat conditiones. fo. lxvij.

Capi. xlix. De origine corruptionis ꝛ mali quod est in natura humana. fo. lxix.

Capi. l. q̄ per primū virū ꝛ primā mulierē propter eo rū inobedientiā hoc malū culpe ꝛ pene in oīe homi nū genus intromissum est. fo. lxx.

Capi. lj. q̄ homo nunq̄ dei precepta fregisset nisi fuisset ab alio instigatus. ꝛ quomodo natura angelica pri/ mū sit corrupta. fo. lxx.

Capi. lij. De magnitudine malicie ꝛ corruptōis in pri/ mo angelo: ꝛ mala eius culpe ꝛ pene. fo lxxiij.

Capi. liij. Qualiter homines incorporātur cum lucife ro ꝛ fiunt mēbra eius. fo. lxxiiij.

Capitulū. liiij. De multiplici carcere ꝛ captiuitate col lapsi hominis. fo. lxxv.

Capitulorũ.

Capi.lv.q̃ corruptio liberi ar.7 ipsius carnis cõtrario modo se hz in primis parẽtib7 7 in posteris. fo.lxxvj.

Capitula sexti dyalogi.

Capitulũ.lvi.qualis 7 q̃ magna sit hominis obligatio pro iniuria 7 offensa dei. Et q̃ graue 7 abhominabile sit peccatum originale ade. fo.lxxvij.
Capi.lvij.q̃ hõ indiget satisfactiõe infinita q̃ solui nõ põt nisi per infinitã personã. fo.lxxviij.
Capi.lviij.de cõditionibus quas oportet habere hanc personã infinitã pro nostra satisfactione. fo.lxxix.
Capi.lix.qualiter homo iste poterit occidi ad dei honorem:7 quis eum occidet. fo.lxxxj.
Capitulũ.lx.de conditionib7 7 circunstantijs quas hec mors preciosa est habitura. fo.lxxxij.
Capi.lxj declaratio q̃ rationabiliter sequitur saluatio humane nature per hanc mortem:7 quomodo mors christi omnẽ culpam exterminat. fo.lxxxij.
Capi.lxij. Qualiter vir iste se habebit post mortẽ ad se ipsum 7 ad omnes creaturas. fo.lxxxiiij.
Capi.lxiij.q̃ deus volet hominẽ ligari:7 q̃ iesus christus ipse sit iste homo. fo.lxxxv.
Capi.lxiiij.que sunt illa maxima dona que homo miserabilis recipit a iesu christo. fo.lxxxvj.
Capi.lxv.q̃ ista gratia est totũ bene esse hominis:7 eiꝰ carentia malũ esse eius. fo.lxxxvij.
Capi.lxvi.q̃ in homine christiano sunt tres generationes 7 tres fraternitates distincte. fo.lxxxviij.
Capi.lxvij.q̃ mors christi vnde homini gratia confertur 7 bene esse generat in homine xp̃iano vnã uouã ob

Tabula

ligationē. ⁊ q̄liter ſolui p̄t iſta obligatio. fo. lxxxix.
Capi. lxviij. q̄ licet ꝓ̄ lapſus reparet quantū ad bñ eſſe anime: manet tamē malū pene in corpe. fo. xci.
Capi. lxix. quibus formis aut medijs chriſtianus acci/pit bene eſſe a chriſto. fo. xcij.
¶ Hic incipit materia de ſeptē eccl'ie ſacramentis.
Capi. lxx. qūo per primū ſacramentū ſcz baptiſmi da/tur anime humane bene eſſe. fo. xciij.
Capi. lxxi. de ſecūdo ſacramēto: q̄ per ſacramentū con firmationis datur etiā bene eſſe aīe hūane. fo. xciij.
Capitulū. lxxij. de tertio ſacramēto: q̄ per ſacramentū euchariſtie ſupra moduz bene eſſe et multiplex gratia donatur. fo. xciiij.
Capi. lxxiij. q̄ caro chriſti eſt penitus contraria corru/pte carni primi hominis. fo. xcv.
Capi. lxxiiij. declaratio p exēpla qūo vnū corpus xp̄i nu mero poſſit ſil' ⁊ ſemel eſſe in plurib⁹ locis. fo. xcvij.
Capi. lxxv. de quarto ſacramento ſcz penitētie per quā lapſus a chriſti gratia xp̄ianus reparat et bene eſſe ei reſtituitur ⁊ ꝓditiones vere penitētis. fo. xcix.
Capi. lxxvj. q̄ homo xp̄ianus multo periculoſius cadit poſt acceptā chriſti gratiā q̄̄ ante. fo. c.
Capi. lxxvij. q̄ ſicut baptiſmus dimittit requias primi lapſus in carne: ita penitētia relinquit reliquias ſecū di lapſus in aīa: ⁊ qūo expiantur. fo. cj.
Capi. lxxviij. que ſunt illa que poſſunt inducere hominē lapſum ad penitentiam. fo. ciij.
Capi. lxxix. de quinto ſacramēto qđ eſt extrema vnctio per quā datur homini bene eſſe ⁊ gr̄a. fo. ciiij.
Capi. lxxx. ſextū ſacramētū eſt ordo per quod caracter

Prologus in dyalogos sequentes.

Prologus in dyalogos sequentes.

exprimẽs q̃ necessariũ sit nosse que hic scribuntur.

Nota vtilitatem magnam in lectione huius libri.

Hic queso lector: huc oculos animũq; cõuerte. De rebus eñ magnis locuturus sum. Hic doceberis quã debeas de te nosse sciẽciã. Hic discis quicunq; homo rationalis es quid ipse sis: q̃d tibi. quid deo quid proximo debeas. Hic discis tuũ laudare opificẽ. diligere. honorare. metuere. reuereri. teipm autẽ despicere. 7 propriũ amorẽ. laudẽ. fauorẽq; acriter aspernari. Hic discis omnẽ de deo 7 de hoie veritatẽ. 7 q̃ tibi necessaria sunt ad omnẽ perfectionẽ: vt apprehẽdas verã vitam. Hic discis q̃cquid in sacra scriptura diffuse precipit: 7 discussio ignorãtie nubilo luce clarius cũcta patescẽt. Hic discis oẽs q̃ de deo: deq; hoie formari posterũt dissoluere questiones. Hic agnosces oẽs errores: sectas: 7 opiniones philosophoz. paganoz. hereticoz. 7 q̃cquid sane fidei cõtrariũ est facile deprehẽdens. Hic tibi quicq̃d sparsim in sacris doctoz libris disputatũ est collectũ oppãditur. Hic discis a quo 7 ꝓpter quid factꝰ sis. q̃d bonũ quodue sit malũ tuũ. q̃d obligaris. cui 7 ꝓpter quid factus sis. q̃d bonũ quodue sit malũ tuũ. quid obligaris. cui. 7 propter q̃d obligatꝰ sis. Hic discis agnoscere ruinã. corruptionẽ. cladẽ. miseriã. 7 dãnationẽ generis hũani: 7 vnde hec mala oia pullularint. Hic discis q̃d homo in prima conditiõe fuerit. vnde ceciderit quo iuerit. in quos latrones inciderit. quas plagas susceperit. 7 q̃ longe a prima ꝑfectiõe exularit. 7 quibus tandẽ remedijs: 7 cuꝰ mirabiliõe reparatꝰ sit. Hic discis oẽm hũilitatẽ, obedientiã. benignitatẽ. iusticiã. charita

tem. veritatē. Hic aspernaberis omnē arrogantiā. supbiā. inuidiā. 7 quicqd virtutis est 7 gratie consequeris. Hec tibi magis cognitu sunt necessaria: qꝫ si noſces siderū cursus. herbarū vires. 7 quicqd aut poeta aut rhetor instruit aut phs. Vana est enim ois industria q nō innititur scientie dei. Hec scientia argumēta affert solidissima quibus pōt cōtradicere nemo. Arguit eñ per ea q sunt cūctis certissima. vt sunt homo cetereqꝫ creature. atqꝫ ideo hec scientia nō alios testes exigit preter hoiem q hec nouit. Nec te scādalizet rogo qꝫ a rebus infimis 7 humilibꝰ exordiū sumit. hec eñ humilia ad summa te fastidia subleuabūt. Quāto nēpe in imo foderis fūdamentū tanto celsiora culmina poteris sublimare. Nā principia huiꝰ artis res sunt q 7 palpari 7 cerni possunt: q quanto sunt viliora tāto sūt firmiora ad id qd̄ pbare contēdimꝰ Scripturas sacras facile qs impia interptatiōe subruere pōt. Sed nemo est tā execrādi dogmatis hereticus q nature librū falsificare possit: i quo manifestis obtutibꝰ oia ppalant. Proꝰ igit mi suauissime lector istuc accesseris: animi tui lucra maxima reportaturꝰ. Nunqꝫ te liber iste dimittat donec in gemitū lachrimasqꝫ soluaris: 7 scelerū tuoꝝ te pēiteat. Qd̄ si tā dura pcordia possederis vt i gemiscere ac dolere nō possis: iā acriter ptimesce qꝫ cor durū male habebit in nouissimis. Finit plogus.

Inter magistrū Raymūdum Sebundium: 7 dñm Dominicū seminuerbiū: de natura hois inquantū homo est: 7 de hijs que sunt necessaria homini ad conoscendū seipsum. deū 7 primū. 7 oñe debitū quo deo obligat 7 proximo: disputatio incipit feliciter.

Introductio.

Isagogicum seu introductoriū in materiā subsequentē. ¶ Raymūdus.

QUide nūc venis mi domine: ⁊ quorsum sub hoc diluculo maturas iter. ¶ Dominicus. Huc ad te propero. te quero. te desidero mi raymunde suauissime. ¶ Raymundus. Gratissimus mihi hospes aduenisti: neqz em̄ inter mortales quispiā est quē iocūdi us exceperim. Sed queso te quid ante ortū solis ocius surrexisti. rem certe grandē aliquā meditaris. ¶ Dñi/cus. Hesterno sero cū essem in gymnasio tholosano: post varias questiones explicitas audiui illic a narrantibus hijs diebus (quibus pro cōmuni vtilitate absens fui) mirabilem te oībus coram disputationē habuisse: qua sanctiorem vtiliorēve nemo se vnq̄ asserit audisse. tante qz fuisse virtutis vt nō illū vllatenus arbitrētur homi/nem: neqz spem habere salutis qui ea non fuerit a vitijs ad iusticiā permutatus. ¶ Raymundus. Multū mihi homines tribuūt: sed ipsi viderint qua id faciant ratiōe Ego fructū ingenij mei dño dedicaui. ¶ Dñicus. Ju/stissime id facis. Sed obsecro te (hac enim causa tā mane in tuū hunc agrū festinus descendi) vt mihi q̄ illica te disputata sunt scriptis corā exhibeas. ¶ Raymūdus Scripta est fateor disputatio illa: sed hey mi dominice Aurelius sulpici⁹ amicus noster (iam ferme mensis est) libr̄ū illū vt sibi describeret asportauit. Quid igit tibi nunc faciā? ¶ Dñicus. Nunq̄d tu me vacuū patieris abire. nūq̄d ideo sine doctrina es: aut industriā oēm perdidisti qr liber ille a te dimissus est? ¶ Raymūdus. Sz q̄d tibi vis faciā? ¶ Dñicus. Certe vt videā. aperi mihi

Prologus.

lumẽ ingenij tui ⁊ illã sapientiã qua libꝝ illũ dei mune-
re cõdidisti. Rursuz queso mihi clemẽs aperias. Nihil
tibi obfuerit: immo pderit multũ si rem tam salutiferã
etiã septies resũpseris. Prestare etiã debes hoc amico
tuo quẽ tua dignatiõe semp ex animo charũ habuisti: et
in petitiõe tã necessaria nõ fatigari. ¶ Raymũdus. En
pareo libens votis tuis: ⁊ triũ dierũ disputatõi me pꝛõ-
ptũ exhibeo. Hũ igit materiã a fundamẽtis exordioꝝ:
tu diligẽter aspicito ⁊ sapiẽter interrogato. ¶ Hñicus
Faciã qđ hortaris. ¶ Raymũdus. Animꝰ hũanus cir-
ca inqsitionẽ veritatis occupatꝰ: nunqꝫ ante quiescit do
nec ad vltimũ venerit certitudinis gradũ. Virtus autẽ
certitudinis ex firmitate testimoniꝝ seu testiũ generat
qui quãto fuerint magis manifesti: lucidi: ppinqui: tãto
certiozẽ fidẽ credulitatẽqꝫ ꝓstituũt. Verũ qꝫ nulla res
est magis nota: propinqua: intrinseca alteri qꝫ ipsa sibi.
Ideo quicqđ per ppriã ipsiꝰ rei naturã ostẽdimus: id so
lidissimũ: id verissimũ est. Et idcirco oñe quod de hoie
mõstraturi nũc sumus per ipsius hois naturã: maximã
dictis nris fidẽ faciẽt. Sed qñ homo lõgissime exijt a se
metipso: nec iam habitat in natiua domo: ac ꝑ hoc nec
sui meminit: nec se cognoscit: nec qꝫ nobilis ⁊ ingenua
creatura intelligit. Ideo oino necãriũ est vt per res in
feriozes q extra cognoscit ad sui cognitionẽ reuocet. Vt
ergo ad se possit alcẽdere: scalã triũ graduũ opus habꝫ:
quos dũ scãdere hoc est agnoscere incipit: incipit ⁊ ag-
noscere semetipm, id eñ sumopere est illi necessariũ. Hu
ius vero scale gradus adeo solidi sunt ⁊ robusti: vt scan-
dens titubare nõ possit aut cadere. Volẽs igit homo ad
seipm introire primo cõsideret rerũ creatarũ ozdinem

ſnter ſe. Secūdo comparet hominem ad ceteras res pe nes cōuenientiā 7 differentiā earūdem. Tertio per hāc cōparationē aſcendat homo ad ſeipm: 7 a ſeipſo ad oim conditorē deuz. Tu igitur mi dñice ſi cupis in hijs que dicturus ſum proficere: hanc ſcalam diligēter aſpicito. ¶ Bñicus. Ēn preparo tibi cordis oc'os: tu mihi hāc ſcalam ocius expone. ¶ Finit yſagogicū.

Hic incipit ſcala nature per quam homo ſcandit ad ſemetipm. ¶ Capitulū primū.

Raymūdus. Diſputatiōis igit noſtre hoc ſit exordiū. Entiū: quedā ſunt q̄ habēt eſſe tantū. ſūt que habēt eſſe 7 viuere. ſunt q̄ habēt eſſe viuere 7 ſentire. ſunt poſtremo q̄ habēt eſſe viuere ſentire 7 intelligere. Hec eſt ſcala nature q̄ oſne in ſe ens manifeſte cōplectit. ¶ Bñicus. Video ſcalā iſtā: ſed quorſuz per eā me iubes aſcēdere. ¶ Raymūdus. Dicā tibi: ſed expecta parūper donec hos ſcale gradus q̄ternos in ſuas partes breui ſmone diſtinxero. ¶ Bñicus. Ēn ſiſto pedē: tu vero progredere. ¶ Ray. Earum rerū que habēt eſſe tantū multiformis differētia eſt. Nā 7 ſi in hoc vno cōueniāt q̄ habēt eſſe: recipiūt tamē hoc eſſe: iſta quidē clarius: iſta vero obſcurius. Inter elemēta enī aqua dignior eſt terra. 7 ignis ſupra aquā 7 aerē multo preclarior. Iſte gradus cōplectit cuncta q̄ generātur in viſceribus terre: vt ſūt mineralia 7 metalla oia. argentū viuū. plumbū. ferrū. cuprū. ſtannū. argentū 7 aurū. Quid ārt horū ſit altero preſtantius facile eſt aduertere. In hoc gradu eſt laſuriū qđ aurum precio ſuperat. ſulphur. ſalpetra. ſalgēma: 7 cuncti lapides precioſi: vt ſunt carbū

culus.hiacinct⁹.smaragdus.ametistus.thopasius.co
rallus.Hij omnes magni sunt pręcij: magne pulcritu⸗
dinis ⁊ virtutis. In hoc pręterea gradu sunt omnes ce
li:omnia corpora celestia:omnes sphere:sidera ⁊ septe⸗
na planetarū lumina. Artificialia quoq; ad istū referun
tur gradum:que ⁊ si inter se de nobilitate compugnent:
in hoc tamen cuncta cōueniunt ꝙ esse tantū habēt ⁊ nō
viuere. ¶ Phicus. Cum voluptate te capio disputan⸗
tem: verū ad secūdum gradū proficiscere. ¶ Ray. In
secūdo gradu sunt illa omnia que solū habēt esse ⁊ viue⸗
re:cuiusmodi sunt omnes plante: arbores ⁊ herbe. Ha
nēpe vitam suam oculis nostris insinuāt:dum videm⁹
eas sursum deorsum:ante ⁊ retro:ad dexterā sinistrāq;
moueri. Attrahūt e terra suū vnde se nutriūt alimentū:
crescūt:augmētantur:⁊ flores:frōdes:fructus:semina
q; producūt. Habent enim intra se virtutē quandā qua
facile ista perficiant. Sub isto gradu innumerabiles po
nūtur arborū ⁊ herbarū species:quarū inter se fructus
sapores:odores virtutes:colores q; longissime separan
tur. Oībus vna viuendi ratio:sed nobilitas dignitas⸗
q; nō vna. ¶ Phicus. Si fuerit quispiam qui dignetur
aduertere:facile que dicis aspiciet. ¶ Ray. Porro i ter
tio gradu animātia cuncta recipimus:quibus esse ⁊ vi
uere ⁊ sentire indultū est. Ad sensum em̄ visus requirit
⁊ auditus:gustus:odoratus:⁊ tactus. Ad istū gradus
referūtur cuncta que mouent in terris vel in aquis:vel
que in liquido aere peruolitant. Considera nūc rogo qu
ta sit inter q̄drupedes:pisces:volucresq; distantia. Nā
sicut genus a genere:ita ⁊ a specieb⁹ species separātur.
In animalibus aūt tres gradus inuenies. Sūt em̄ que⸗

dā que habēt sensum tactꝰ: sz neqz auditū habēt neqz me moziā: vt sunt cōchilia ⁊ minuta aialia arbozū ⁊ herbaꝝ rū affixa radicibus. Et iste primꝰ est atqz infimus gradus. Hec aialia qz memoziā nō habēt: ideo nullā habent prudentiam: nec se de loco ad locum possunt pmouere. Quedā vero sensuz hñt tactꝰ ⁊ memoziā: sed auditu priuant: vt sūt formice ⁊ huiusce generis animātia: q̄bus memozia est ⁊ puidētia ⁊ motꝰ localis. cōgregāt em̄ in cibū frumētoz grana ne hiemis tpe fame pereāt. ⁊ hec aialia sunt primis nobiliora: cū illa sint plātis ppinquissima. Quedā preterea sunt q̄ habēt sensum tactꝰ: memoriā ⁊ auditū: vt pfecta queqz aialia: cuiusmōi est canis: bos: leo: capza: ⁊ iste est tertiꝰ aialium gradus. qui ideo est duobꝰ primis nobilioz: qz a plātis est multo distātioz. Hūc si placet hos quos tibi nature gradus cōstitui ocius ascende: ⁊ in qđ sublime te culmē pmouerim faciledephendes. ¶ Bo. Ecce vt iussisti conscēdi: ⁊ quartū huiꝰ scale gradū quē tu nondū prosequutus es celeri calco pede. Hā in q̄rto gradu meipm̄ hoc est hoiem constituo: cui preter viuere ⁊ sentire subest etiā intelligere: discernere: velle ⁊ nolle libere. Solo enim libero arbitrio ascendit homo supza cetera aiantia: qui potest iudicare rationari: ⁊ susceptibilis fieri experiētie. artis. sciētie. atqz doctrine. Hoc modo cōpleta cū suis gradibus nature scala conficit. ¶ Ray. Recte tu quidē. Hunc vero in summū huius scale cacumē constituꝰ: oculos queso vndiqz circūfer. ⁊ intentissimo cozde considera quā habeat homo cum rebus se inferiozibus cōuenientiā ⁊ quā teneat discrepantiā. ¶ Bñicus. En facio quod hortaris: tu tamen quo respiciendum sit ostendito.

Nota hic triplicē animalium differentiam

Dyalogus.

Quomodo homo cum rebus se inferioribus cõueniat. Capitulũ secundũ.

BAymũdus. Si vigilãti oculo consideres quã cõuenientiã habet homo cum rebus triũ inferiorũ graduũ. naturam ⁊ dignitatẽ hominis perspicue conosces: ⁊ super hominẽ deũ hominis conditorem intelliges. videbisq; dñm inmixtum scale: ⁊ ad ipsuz poteris festinus ascendere. Dico ergo breuiter. Homo cõuenit cum rebus inferiorũ graduũ: quia habet esse cũ elemẽtis: viuere cũ plantis: sentire cũ animalibus. Cõplectitur enim in se homo omnes perfectiones inferiorẽ entiũ. Nam ⁊ viuit: ⁊ nutritur: ⁊ conseruatur ab elemẽtis. Cõuenit etiã cum rebus secũdi gradus. nam sicut arbores ⁊ herbe viuũt: nutriũtur: crescũt ⁊ gignunt. sic ⁊ homo. Pari modo etiã conuenit cũ rebꝰ tertij gradus cum quibus ⁊ sentit. videt. audit. sapit. odoratur ⁊ tangit. ¶ Bñicꝰ. Facile hanc ego cõuenientiã animaduerto. hoc tamen ad magnã redundat hominis dignitatẽ: ꝙ eas perfectiones quas res habẽt inferiores diuisim: homo possidet cõiunctim. Omnia enĩ in se ꝓtinet que in rerũ natura bona sunt: nec aliquid põt sibi perfectionis adiungi. Sed rogo te vt ex hac rerũ omniũ conueniẽtia deũ mihi ad oculũ demonstres. ¶ Ray. Facile (vt credo) mihi cõcedis. res horũ quattuor graduũ suas essentias: suas etiã perfectiones a semetipsis nullatenus possidere. ¶ Bo. Admitto equidẽ. Nulle etenĩ res seipsas aut producere possunt: aut perfectionis aliquid tribuere. ¶ Ray. Fatearis ergo necesse est vnũ esse supremũ opificẽ qui ⁊ hominẽ ipsuz: ⁊ cũcta que sub homine sunt

Qõ ex conueniẽtia rerũ adinuicem deꝰ cõditor demõstratur.

potenti manu cõstituit. Omnia enim ab ipso producta: omnia cõmensurata ⁊ limitata sunt: oia in numero: põdere ⁊ mensura cõfecta. Unus conditor princeps q̃ producta omnia ordinauit. vnus qui vnũquodq; in suo gradu cõstituit. vnus qui hos gradus stabiliuit ⁊ certis vallauit limitibus. Hic talis ac tãtus cõditor deus est sublimis: potẽs: terribilis. ⁊ nõ estimabiℓ altus ad illum. Si me iuncto pede secutus es deũ supra hominẽ inueniſti. ad deũ per hos gradus ascendiſti: ⁊ quomodo huic scale innixus sit luce clarius aspexiſti. Bñicus. Aspexi fateor: ⁊ tue doctiſſime demostrationi gratias habeo. Ray. Est tamẽ ⁊ aliud quidda quod ex hac scala poteris intueri. Bñicus. Quodnã illud queso. Ray. Rerũ oim vnũ tantũ esse conditorẽ ⁊ gubernatorẽ deũ: qd quidẽ ex hijs que iam diximus facile demõstraℓ. Licet enim in hijs quattuor gradibus sint plures ⁊ innumerables res inter se admodũ diuerse: nõ est tamẽ niſi vn⁹ ordo inter eas: ⁊ ad vnũ aliq̃d referũtur. Ascendũt enĩ de gradu in gradũ: ⁊ ad id quod dignius cũcta contendũt. Videmus enĩ quoniã elemẽta plantas subintrãt ⁊ nutriũt ⁊ fructiferas reddũt. Fruct⁹ vero fruges ⁊ herbe intrãt animalia ⁊ ea nutriũt. Carnes añt aialium hominẽ cibant: ⁊ ad incremẽta perducũt. Corpora quoq; celestia vt sol ⁊ luna cõtinue influunt in ista inferiora: ⁊ miniſtrant eis vigorem: calorem: ⁊ lumen. Quia ergo vnus est omniũ ordo: vnus est etiam omniũ ordinator: moderator vnus ⁊ artifex: qui tãs diuersa vno ordine sociauit. Bñicus. Libens assentior. Nam ⁊ elementorũ contrarie qualitates nunq̃ possent vno ordine ad inuicem pacifice sociari: niſi esſet vnus solus moderator:

Qõ tantũ vnus est deus

qui omnia ordinaret. Video preterea innumerabiles re/
rum naturas ad vnam solam tendere naturam specificā
hominis vt eam in esse conseruent. Currūt ergo omnia
ad vnitatem. ad bonitatem. ad fortitudinē. ad conserua
tionem. Ex hijs colligo humanā naturam tendere debe
re ad vnam solam naturā sibi superiorem ⁊ dominantē.
cui debet ministrare: colere: inherere. Una ergo ⁊ sola
est supra hominē natura: quā deum ⁊ dominatorē ⁊ re/
rum principem nominamus. ¶ Ray. Probe me intelli
gis. Sed hunc rerū omniū principē deū nō vnū esse spe
cie: sed vnū numero necesse est vt agnoueris. ¶ Bñic?
Uehementer assentior. Decet em̄ eaz naturā que supra
hominē est nō solum vnā esse: imo magis vna q̄ sit hu/
mana natura. Sed in humana natura reperitur vnitas
specifica: ergo diuina natura est i indiuiduo vna: aliter
nō esset magis vna q̄ sit humana natura. Restat igitur
hoc inferendū: q̄ sicut oēs nature triū graduū inferio
rū cum humana natura colligantur: ita humana natura
(que est vna sola specie) colligata est cuidā superiori na
ture que tota est vna numero. Et sic mūdus tot? in vnū
collectus finitur ⁊ consummat in summa ac simplici vni
tate: qua nulla potest maior estimari. Non est igitur nisi
vnus solus deus ⁊ in simplici indiuiduo vnū numero.
¶ Ray. Luculenta assertio tua: efficacior tamē erit si af
firmes non solum vnū deū esse: sed ⁊ impossibile esse plu
res deos. qđ tali ostēditur ratione. Si em̄ essent plures
aut essent inter se cōtrarij aut amici. Si cōtrarij: nulla
ratione rerū ordo ad vnitatem conflueret nec diu pacifi
cus perduraret. Si vero inter se fuerint amici: aut sunt
sibi mutuo necessarij: aut vnus sufficit sibi. Si dixeris

Qđ dei est vnum nu/mero

Qđ impossibile est esse plures deos

nitos essendi modos intra se cõcluderet: posset augeri ⁊ crescere in hijs q̃ nõ habaret. nec esset ꝓpletus nec perfectus deus: essetq; nõ ens sibi ꝓiunctũ: qd̃ impiũ est asserere. ¶ Relinquit ergo ꝙ deꝰ est ens actu altissimũ: cõpletissimũ: perfectissimũ ⁊ maximũ. Est preterea immutabilissimũ. qz si mutaret habaret nõ eẽ loci ad quẽ. ⁊ ideo est in oñi loco: in oñi tẽpore: nõ habẽs p̃teritũ neq; futurũ. sed tantũ esse presens. idest nihil noui aq̃rere põt: nec perdere q̃cq̃. Est igit deus fons ⁊ mare essendi infinitũ: sine mẽsura: sine termino: sine fundo. ¶ Raymũdus. Puto te etiã intelligere vt qñ diuina eẽntia excludit a se oñe nõ esse. ideo nõ posse eẽ plura entia infinita Si eñ due essent infinite substãtie: esse vniꝰ nõ esset in altero. et sic neuter deus esset pfectꝰ ⁊ infinitus: cũ vterq; habaret sibi ꝓiunctũ nõ esse alteriꝰ. Preterea qz deꝰ abijcit se oñe nõ esse. ideo debilitas: impotẽtia: ignorãtia longissime ab eo remouent. Tenemus ergo deũ summe esse virtutũ. potestatis. sapiẽtie ⁊ maiestatis: cui vni soli creandaꝝ rerũ potẽtia tribuat. ¶ Bñicus. Habẽt hec q̃ dixisti ex precedẽtibꝰ consequẽtiã. vnũ tamẽ abs te interrogo. Deus q̃ abigit a se oñe nõ esse: ideo nccãrio intra se ꝓtinet oẽ esse. Sequit ergo ꝙ deꝰ habet in se eẽ terre. esse aque: esse aeris ⁊ ignis. esse quoq; asini bouis leonis. Sed nũquid deus terra est: aut aer: aut ignis: aut asinus: aut leo. quis sane mẽtis ista dixerit. ¶ Raymũdus. Facile respõdeo. Duplex est esse terre. aeris. ignis oimq; rerũ conditarũ. Unũ qd̃ in se habent ⁊ in natura ꝓpria quã videmꝰ. Aliud qd̃ in suo habẽt conditore: qd̃ videre nõ possumꝰ. Res ergo create iuxta esse qd̃ habent in sua natura nullatenus sũt in deo. qz esse dei tale esse ha

Qz nõ possũt esse plura entia infinita.

Quõ deus in se habet omne esse qualiter omnia sunt in deo

bere nō poteſt: cū ſit ipſe incōpoſitus: indiuiſibilis: im
mutabilis. eternus. Oīnia autē creata de ſe ſunt corru/
ptibilia: cōpoſita: mutabilia: finita. taliter ergo nō ſunt
in deo. Sed quoniā deus habet in ſe oīne eſſe: ideo oēs
res create ſunt in deo vt in ſuo creatore: moderatore: cō
ſeruatore. Lape manifeſtū exemplū. Domus quā tu fa
bricaſti habet duplex eſſe. Unū qđ extra videm⁹ in pro/
pria natura: aliud quod nō videmus in mente artificis.
Ita ⁊ de rebus creatis intellige. ¶ Bīnicus. Sed ſi de
us abiicit omne nō eſſe: ideo nullū eſſe poteſt extra deum
haberi. ſed creature habēt (vt certū eſt) eſſe reale extra
deū. ergo vel tale eſſe eſt etiam in deo: vel de⁹ non habet
omne eſſe. ¶ Raymūdus Fortiter me premis. Primū
dico: ſepara mihi ab omni re creata oīne cōpoſitū: oīne
corruptibile. omne finitū. mutabile. caducū. diuiſibile:
⁊ breuiter omne quod ſonat imperfectionē atqz indigen
tiā. Quod dum feceris vide ſi nō tunc oīnia creata ſunt
in deo: immo ipſe de⁹. Habet ergo deus omne eſſe reale
rerū intra ſe. ſecluſa tamen a rebus omni imperfectiōe
que deo perfectiſſimo admiſceri nō poteſt. Dico ſecūdo
oīnia entia eſſe in deo ſm triplicē cauſe reſpectū. Exem/
pli gratia. domus fabricata reſpicit primo ſuū artifices
vt cauſam efficiētem. ſecūdo vt cauſam exemplarē pro/
pter ſimilitudinē quā in ſuo gerit opifice. Tertio vt cau
ſam finalem propter quem domus ipſa ſumpſit originē
Pari modo de rebus creatis ⁊ ſuo conditore cogita: in
quo ſunt vt in ſua cauſa efficiente: formali: ⁊ finali. non
autē materiali. quia mūdus ex nihilo agente deo conſti
tutus eſt. Eſt etiā mundus in deo vt in ſuo gubernatore
puiſore. cōſeruatore. propagatore. ¶ Dominicus. Ad

futus sum respõsis tuis. at quoniã in rerũ productione incidimus: oro te vt quomodo a deo mũdus p̃creat⁹ sit breuiter edisseras. ¶ Raymũdus. Facia quod p̃caris. Primo noueris mũdum per modum artis a magno deo nõ natura neq; ex necessitate p̃ductũ. Nam ex quo deus habet arbitriũ liberũ. ideo oĩa p̃ducit intellectu ⁊ voluntate. Et q̃ mũdi p̃ductio est artificialis: ideo nõ est de natura sui opificis. Preterea sicut artifex p̃ducit domũ iuxta similitudinẽ quã gestat in mẽte: ita ⁊ deus pulcrũ pulcerrim⁹ ipse mundũ mẽte cõtinuit: ⁊ simili imagine extra in esse constituit. Et sicut artifex ante p̃ductionem habet in intellectu formã ⁊ similitudinẽ rei producẽde: alias eã p̃ducere nõ posset. Ita deus nunq̃ extra se mũdus formaret: nisi ipsam ydeam mũdi prius in mẽte sua teneret. At quoniã deus hanc similitudinẽ nõ potuit aliũde ab aliquo extrinseco recipere. ideo ab eterno eam in suo retinuit intellectu. ac perinde mũdus est in deo eternus: atq; id ipm qd deus. Verũ quia esse dei est multo preclarius: dignio⁹ ac nobilius q̃ esse mũdi extra p̃ducti de nihilo. ideo digniꝰ ⁊ illustrius esse habet mũdus in deo q̃ in semetipo. Preterea sicut artifex ipse potest innumeras domus p̃ducere per domũ quã gestat in mente: ita deꝰ si vellet infinitos adhuc mũdos formaret ex mundi imagine quã retinet in corde. Et sicuti artifex meliori qua põt industria ⁊ iuxta condignã exigentiã domũ p̃ducit. ita ⁊ deus mũdum quẽ condidit summã illi ⁊ cõdignã p̃fectionẽ donauit. Verũ in hoc fallit exẽplũ artificis ⁊ cõditoris. Nã q̃n artifex solã ponit formã in materia: nec tñ facit ipam materiã: ideo non necẽ est vt semp cũ sua domo ꝑmaneat. Potest eñdom⁹ persistere

Quõ deus recreauerit mundum

ipso ruente. At nō ita est inter creaturā ⁊ plastē suū. Deus nēpe nō solū ponit formā in materia: sz ⁊ ipsaz materiā de nihilo producit. Idcirco mūdus necessariā habz cōtinuā presentiā dei: nec posset ad momentū vnū persistere. sed per preceps iret in nihilū si suā illi deus subtraheret manū. Portat igit deus robustissima manu sua mūdū vniuersuz: illū creās: illū moderās: conseruās: ⁊ ad finē debitū cuncta pducēs. At qñ hic celsissimꝰ cōditor cōtinue mūdum cōseruat ⁊ manu retinet ne ruat in nihilū. ideo clare relinquit q etiā continue mundū creat. sicut sol sine intermissione suos in aere radios format. Nisi eñ incessanter sol a se radios diffunderet: radiorū claritas cōtabesceret. Ita ⁊ mūdus repēte deficeret si non continue a deo crearet ⁊ seruaret. ¶ Bñicus. Ex his q docte nñc perorasti hereseis peripatheticoz pbōz facile conuellit: qui mūdum garriūt ab eterno fuisse. qd si verū esset nunq̄ potuissz a deo creari: nec egeret gubernatiōe: cōseruatiōe: directione. Est ergo (vt tu asseris) in tēpore ⁊ de nihilo a deo pductus: nō necessitate: sz sola dei volūtate. dulcedine. bonitate. liberalitate. Bū ergo respicimꝰ ad mundū quē in tanta maiestate de nihilo formauit. apprehēdimꝰ dñm deū nostrū fortissimū. omnipotentissimū. eternū. infinitū. incōmutabilē: ac summe vnū. immense maiestatis. glorie: ac celsitudinis. qui de nō esse vniuersa constituit: retinet: ⁊ moderat. Hinc vehemēter exulto dū huiꝰ admirandi opificis me facturū considero. ⁊ cū de nihilo sim ab eo formatꝰ: principalioz tamē ⁊ dignioz pars sum vniuersi: sub ipso rerū omniū caput ⁊ dñs. Gaudeo igit ⁊ tibi raymunde grās maximas habeo: q̄ me in id perduxisti vt nouerim me habere

Deus semper ē omni creature su c necessari?

tã nobilẽ:tã sublimẽ:tã beneficũ creatorẽ:qui me cũ nõ
essez nobiliter creauit:creatũ vo ꝓseruat:regit ⁊ dirigit
At nũc vnde paululũ digressi sum⁹ocius reuertamur.

Sicut deus habet esse:ita habet

⁊ viuere:sentire:⁊ intelligere. Capitulũ.iiij.

RAymũdus. Animaduertisti q̃ꝑ fructuosus tibi fuerit excursus nr̃:verũ vt hortaris sicut paulo ante de esse dei diximꝰ:ita nunc quomõ deus viuere habeat dissereꝰ. Sicuti per esse mũdi qd̃ cernimus arguimꝰ aliud esse qd̃ nõ cernimus: sic per ea q̃ videmus in mũdo viuere:deũ viuere manifeste colligimꝰ Nunq̃ enĩ mũdus viueret nisi deus ante vixisset. Preterea cũ deus necessario habeat esse:habeatq; quicq̃d cõuenit cũ esse: cũ esse dei separet a se oñe non esse. ideo necessario habz ⁊ viuere:qz viuere conuẽit cũ esse. Viuere enĩ ipsuz esse nobilitat ⁊ illustrius reddit vt videmus ad oculũ in creaturis. Si eñ deus haberet esse sine vita:sensu:⁊ intellectu:tũc esse dei nõ includeret oñe esse. qz vita sensus ⁊ intellectus sunt res reales:q̃ ab infinito esse separari nõ possunt. Et ideo manifeste colligit:vt qz habet esse:habet necessario ⁊ viuere ⁊ sentire ⁊ intelligere.

Qõ viuere et intelligere in deo idem sunt.

¶ Bñicus. Nihil verius: sed qz deus est ens simplicissimũ ⁊ summe vnũ:sine ꝓpositiõe:sine diuisione. ideo viuere dei est oĩno idẽ qd̃ suũ esse. nec sentire aut intelligere quicq̃ aliud sunt in deo q̃ꝑ viuere. Et qz deus est suũ esse: ⁊ esse dei idem est qd̃ deus: ita deus est sua vita:suus sensus:suus itẽ intellectus. Et quẽadmodũ deus excludit a se oñe nõ esse:oñe. s. nõ est negatiuũ: ⁊ nõ esse priuatiuũ:ita excludit oñe nõ viuere:nõ sentire: nõ intelli

gere. Et ideo ab eterno ⁊ in eternū deus viuit sine prin/
cipio sine fine. Jō solus habet imortalitatē: qr sue ppe/
tue vite nō pōt assciri ꝓmutatio: nulla fieri additio: nul
la alteratio. et qr deus est sua vita: ideo est tota vita. nec
est q̄cq̄ aliud q̄ ipamet vita. Hinc sequit q̄ oē creatū vi
uit in deo: ⁊ ideo deo oia viuūt: nec aliq̄d in deo mor it.
¶ Ray. Pulcre admodū intelligis dictū nr̄i euāgeliste:
qd factū est in ipo vita erat. Mā ex quo oia viuūt in deo:
creature oēs q̄ nūc viuūt etiā anteq̄ in se viuerēt in deo
viuebāt. Uerū nūc de ipso sentire pauca dicam⁹. Sicu/
De sentire dei ti em̄ sensus in aiantib⁹ esse videm⁹: ita deū quoqz (q̄ sen/
sum illis largit⁹ est) sentire cognoscim⁹. Preterea si de⁹
habet oē esse: habz ⁊ sentire: qr sentire est esse ⁊ valde no
bile esse. iō nccārio est in deo. alioq̄n non excluderet a se
ome nō esse. Et sicuti de⁹ est suū eē ⁊ suū viuere: ita est ⁊
suū sentire: qr viuere ⁊ sentire nō faciūt in deo vllā distā
tiā. Relinquit ergo qr de⁹ audit: videt: odorat: sentit ⁊
tāgit. Nō tn̄ eo modo quo id aiantib⁹ ꝓuenit: sed inuisi
bilit spiritaliter: realiter tn̄. Ex his vero q̄ nūc de esse vi
uere: ⁊ dei sentire dixim⁹ puto te optime cōprehendere
q̄d de suo intelligere dicere debeam⁹. ¶ Bo. Cōprehē
De dei intelligere do plane: nccārio em̄ sequit vt q̄ homini intellectū tribu
it: cū is sit inter dei munera nobilissim⁹: ipe quoqz intel
lectū habeat oportet. ⁊ qr intelligere est esse: imo prestā
tissimū esse. iō si de⁹ habet ome esse: habz ⁊ intelligere.
Preterea sicut esse dei est incōmutabile: nec p̄teritū reci
pies nec futurū: sz presens solū. ita intellect⁹ dei nō dis/
currit ab vno in aliud: sz sunt ei ab eterno p̄ntia oia. Et
sicut nō eget deus aliquo ād essendū: ita nullo indiget ad
intelligendū. Quia vo eē dei est infinitū: ⁊ cōtinue suū

esse intelligit: ideo semp intelligit infinitū. 7 qz in suo eē tot' est mūdus 7 q̄cq̄d adhuc esse p̄t. intelligēs ergo suū esse: totū mūdū simul intelligit 7 q̄cquid p̄t esse. Et sicut in deo sunt oia simul: ita simul oia intelligit: videt 7 cognoscit p suū eē tanq̄ per speculū vniuersale: qđ est oīm rerū cois ydea. At vo qm̄ tantū est suū intelligere quātū 7 suū eē: iō cū sūma voluptate intelligit se habere eternū eē: eternū viuere: sz esse imortalē: oipotētissimū: pfectissimū. 7 id verissime se eē qđ in veritate est. Et qz esse atqz intelligere in deo idē sunt: iō 7 se intelligere intelligit 7 sapere cognoscit. Preterea qz de⁹ habet in se oē esse 7 oēs essendi gradus: intelligēs ergo suū esse intelligit simul infinitos existētie gradus. atqz ideo actu intelligit totū esse mūdi: 7 om̄es species: naturas om̄es: 7 indiuidua om̄ia. 7 quicq̄d vnq̄ aut fuit: aut est: aut futurū est: aut esse potest. Uno ergo intelligentie obtutu terribilis ille maiestatis oculus videt: numeratqz totā harenā maris aquarū 7 pluuiarū guttas. oēs partes terre: 7 que in terra: aut in visceribus terre: aut in vndis 7 fluminib⁹ generātur. Om̄es itidē stellas celi: virtutes 7 cursus eaz: oēs dies seculi 7 horas 7 momēta dierū: herbas 7 herbarū vires: arbores om̄es: fructus 7 frondes: semina 7 grana om̄ia. Hominū quoqz demonū 7 angelo⁹ cogitationes: intentiones: desideria: opera: 7 verba singulo⁹. Om̄ia videt: omnia nouit: om̄ia discutit: 7 quicquid abditissimū est clarissime comprehendit. Om̄ia em̄ nuda et aperta sunt oculis ei⁹. Ex his manifestissime lucet dei intelligētiam: dei noticiā infinitā esse: innumerabilē: incōprehensibilē. ¶ Ray. Cum ingenti gaudio te hec audio differentē. Optime cōprehēdis incōprehensibilem

eſſe dei eſſentiã:vitã:ſenſum:atqz intellectũ. q̃ qz in deo vnũ ſunt:qui vnũ ponit oĩa ponit:7 qui vnũ tollit omnia tollit. Qui enĩ dicit deũ nõ intelligere:negat 7 deũ eſſe. Et quia ens verũ 7 bonũ cõuertũtur:qui negat deũ eſſe negat deũ 7 bonũ 7 verũ 7 iuſtũ eſſe. Sed patere queſo vt paululũ longius tecum ꝓtrahã. ¶ Bñicꝰ. Patior qđ vis. ¶ Ray. Vides ne igitur ex hijs q̃ iam diximus manifeſte ſequi vt cõſequẽter dicamus deũ incorporeũ eſſe 7 liberũ habere arbitriũ. ¶ Bo. Per rimas (vt aiunt) hec vtcũqz video. oro tamẽ vt palam mihi iſta demonſtres. ¶ Ray. Diximus ſupra idẽ eſſe in deo intelligere. ſentire. viuere 7 eſſe. ſed intelligere eſt ſpũale:ergo 7 ſentire 7 viuere 7 eſſe in deo penitus eſt ſpũale. Eſt ergo deus natura ſpũalis:incompoſitus: impartibilis:ſimpliciſſimus. Hinc ſequit̃ qꝫ deus eſt incorporeus:impalpabilis:inuiſibilis:nec aliquo ſenſu corporeo perceptibilis.

Qđ deꝰ eſt ens ſpũale

¶ Bo. Hinc pulcre elidit̃ hereſis antropomorphitana q̃ aſſerit deũ habere humani corporis effigiẽ: hoiemqz iuxta hanc mẽbrorꝫ ſuorꝫ deſcriptionẽ ad ſuã imaginem condidiſſe. Hunc errorẽ nequiſſimus impoſtor machometus i ſuo alchorano:7 iudei in ſuo libro quẽ thalmud vocitãt lõgiſſimis fabulis ꝓſequũtur. Nos vero qui ſcimus qm̃ ſpũs eſt deus:ipſum in ſpiritu adorami. Hinc deus optimus:maximus homini intellectum cõtulit:a quo ſolo põt cognoſci:diligi:reuereri. Horũ gratia homo poſt mortẽ accipit deũ pro munere:inuiſibilẽ:immẽſurabilẽ:incapabilẽ. Intellectus eñ humanus adeo nobilis eſt:vt non poſſit caducis 7 viſibilibus bonis munerari. 7 ideo bona intellectus ſunt ſpiritualia:eterna:infinita:ſemper permanencia. Hunc de ſecũdo ſcilicet qꝫ de

us habeat liberū arbitriū ocius exponere.

Quod deus habet volūtatem ⁊ liberū arbitrium.

Capitulū quintū

BAymūdus Qui hominī liberū ꝓtulit arbitriū de⁹ manifestū est q ⁊ ipse liberū arbitriū habeat: qr nihil dat qđ nō habet. Preterea si de⁹ habet esse intellectuale: hz etiā ⁊ velle: qr intellect⁹ sine volūtate esse nō pōt. Et sicut de⁹ habz esse primū: ita volūtas ei⁹ est prima volūtas: nec sequit vllā aliā voluntatē. idcirco quicqđ de⁹ vult: sua id vult ꝓpria voluntate. Et qr in deo esse ⁊ velle idē sunt: ideo q̄cūqz de dei esse supra dixim⁹: de sua volūtate dicere tenemur: q videlicet est immutabilis: inuariabilis: eterna: cōpletissima: plenissima oipotentissima. Et sicut de⁹ intelligit se primo ⁊ suū esse: ita vult primo seipm ⁊ suā plenissimā perfectionē. Et quēadmodū habet: ita ⁊ cupit sibiipsi oē bonū: oīne gaudiū: oē solaciū. Est ergo incōtinua iugiqz leticia: et habet eternū gaudiū intra semetipm. Preterea cū volūtas in deo idē sit qđ intellect⁹: cuius prima opatio est intelligere ẏba sensumqz verboꝝ. Scđa discutere p rōnez an res intellecta vera an falsa sit: iusta vel iniusta. Tertia operatio qđ verū ⁊ iustū est approbare: reijcere āt qđ falsuz est. Quia ergo volūtas ⁊ intellect⁹ in deo vnū sūt nō pōt sua volūtas ab intellectu discordiā facere: iō de⁹ nihil pōt velle ꝓtra rōnem nec cōtra iustū iudiciū intellect⁹. Idcirco diuine operatiōes iuste sunt. rōnabiles: ordinate: sancte ⁊ vere. ⁊ volūtas ei⁹ sp est rectissima: iustissima: ordinatissima. ⁊ prima regula q̄ obliquari et in trāsuersuz duci nō pōt: nec a veritate vllatenꝰ declinare

Nota tres operationes intellectus

cum sit ipsamet veritas. Que et si mala aliqua atqz iniu
sta fieri ꝑmittat. nunc̄ꝫ tamē ea inordinata relinqt: sz ea
semꝑ dirigit in bonū finē. ¶ Bo. Hinc manifeste colli/
gitur nunc̄ꝫ debere ꝺoiem murmurare cōtra volūtatē dei
sed equo animo perferre quicq̄d in illū diuina cēsura de/
creuerit. Et ideo volūtas q̄ ab ꝺac diuina ⁊ prima volū
tate discordat tortuosa est: inordinata: iniusta: penis di/
gna atqz supplicijs. ¶ Ray. Uerū asseris: sed nūc seque
re me queso: ⁊ ex cognitiōe liberi arbitrij de deo tuo stu
penda magnificaqz cognosces. Ex quo em̄ in deo est li/
berū arbitriū primū atqz eternū: ideo diuina libertas est
prima. eterna. sūma. pleníssima. q̄ a nullo vnq̄ aut de/
primi posset aut violari. Hinc seq̄tur ꝙ ꝺz oia q̄ summe
cōpetūt libertati. Et ideo deus q̄cquid vult est: ⁊ q̄cq̄d
non vult nō est: ⁊ eo modo quo vult ⁊ sicut vult est. Est
ergo talis tātusqz qualis quātusqz vult esse. alioquin sua
volūtas esset restricta ⁊ ipedita. nec in summa ꝑfisteret
arce libertatis. ¶ Bo. Omīno nccē est ita fateri: idcirco
ꝑsequēs est deū esse oīpotentē: sūme bonū: summe beni
gnū: sūme iustū: misericordē: omnia scientē: oia q̄ vult de
nihilo procreantē. Nā talē se ac tantū esse vult atqz desi
derat. Est ergo summus dns: summꝰ imperator: solus
bonus ⁊ potēs rex: cui subest cū voluerit posse. cuiꝰ vir/
tuti nemo resistit: cuius sapientiā nemo fallit: cuius dul
cedini se nemo subducit ¶ Ray. Magnifice tu quidem
nam plena libertas arguit deū oīpotētem cum summa
sapiētia: ⁊ summe sapientē cū summa potētia. Cum em̄
in deo ꝺec vnū sint: tantū potest quātum intelligit: ⁊ tā
tū intelligit quātuz sufficit. alioquin vnū atqz idē nume
ro esset seipso maius ⁊ minus. Uerū licet esse: viuere: in

Qꝺ ex li
bero arbi/
trio dei o/
mnis eius
perfectio
ostēditur.

telligere: velle. ꝛc. oīa in deo vnū sint. aliqua tamē ap
propriate magis vni tribuūtur ꝙ alteri. Nam quia deꝰ
viuit: ideo est īmortalis: impassibilis: incōmutabilis.
Et qꝛ intelligit: ideo est summe sapiētie: summe indu/
strie. oīa regēs. oīa prospiciēs. Quia vero oīa pōt: ideo
oīa q̄ vult producit. destruit. ꝛ rursuz cōstruit. ꝛ oēm
altitudinē se extollentē cōprimit ꝛ extinguit. At qm̄ deꝰ
beniuolā volūtatē hꝫ: ideo est bonus. mitis. benignus.
prestabilis sup malicia. iustus. sanctus. rectus ꝛ verus
Hec satis ex hijs q̄ supra dixim⁹ eluceſcūt. At nūc pau/
lulū sublimiꝰ oculos attollam⁹. ꝛ q̄ iaz per esse mūdi ad
dei esse pscēdim⁹. cognouimusqꝫ hūc mūduz de nihilo ꝛ
ex tpe a deo pductū. Indagem⁹ queso adiutoꝛe deo vt p
hāc manifestā pductionē aliā inuēire possim⁹ multo ista
meliozē: digniozē: sublimiozē. ¶ Bo. Nō erit meo iu/
dicio graue hanc pductionē licet admodū occultā inue
nire. si tamē mentis aciem acriter intēdimus. Nā hec
de nihilo mūdi pductio pandit nobis excellentiā: potē/
tentiā: sapientiā ꝛ bonitatē magni dei. Sed multo nobi
lioꝛ. altioꝛ. ꝛ melioꝛ sine vlla comparatiōe esset illa pdu
ctio de sua infinita ꝛ altissima eēntia ꝙ ea q̄ de nihilo est
tātoqꝫ pstantioꝛ q̄ntū distat diuinū atqꝫ eternū eē a nihi
li. Videm⁹ ad oculū hoiem pducere domū nō inquantū
homo est sed inq̄ntū artifex est. ꝛ hāc domū nō de sua fa
cit natura: sz materia aliena. Producit quoqꝫ de sua na
tura hoiem similē sibi inq̄ntū hō est viuentē: rōnisqꝫ ca/
pacē ad imaginē ꝛ siꝫlitudinē suā. Sz multo pclarioꝛ ma
gisqꝫ radicalis ꝛ cōueniēs est hoi inq̄ntū hō est sibi siꝫlem
in natura pducere: ꝙ moze artificis domū extra se d alie
na substātia formare. Hoc exēplo duplicē i deo pductio

Dō mūdi productio arguit aliā in deo productionem multo ista meliozem.

nẽ esse mõstramus: vnã qua vt artifex mũdum de nihilo creauit. aliã qua tanq̃ de⁹ de sua substãtia filiũ edidit.

Quod deus de sua natura deũ pdurerit rationibus aliquãtis ostendit. Capitulũ. vj.

RAymũdus. Solidũ satis fũdamentũ posuisti nũc superest vt aliquãtis rationibus probẽ deũ de sua substãtia deũ produxisse. Si deus voluit aliq̃d pducere de nihilo: multo amplio volnit aliq̃d pducere de semetipso. si voluit ergo ⁊ potuit: alioquin nõ est oĩpotens. Nũc ergo quia cõplacuit sibi mũdum de nõente producere: multo magis cõplacuit sibi de sua pria natura filiũ generare. Istud cogimur dicere ne illi aut impotentiã aut tristiciã asscribam⁹. In summa eniz tristicia ⁊ impotẽtia deus erit si generare filiũ voluit et nõ potuit. Preterea quãto creature a deo pducte magis sunt illi similes: tanto eas magis diligit atq̃ cõplectit. Sũme ergo illũ diligit quẽ de sua natura sibi similẽ generauit. Ut ergo sit in deo summus cõplacentie ⁊ amoris gradus: necesse est ponere alium de sua essentia pductũ in quo sibi sũme cõplaceat. ¶ Bñic⁹. Satis hec ratio pregnãs est: nã si deus gaudet societate alteri⁹ de nõ esse producti: ⁊ delicie eius sunt esse cũ filijs hoĩm: multo iocũdius in societate sui filij sibi oĩno similimi gratulabit. Verũ tu qd̃ cepisti prosequere. ¶ Ray. Deus est realissime infinit⁹: imense virtutis atq̃ vigoris. nã summa natura est summe actiua. ergo neccãrio seq̃tur q̃ sit in eo pductio infiniti. Sed pductio mũdi nõ est nisi pductio vni⁹ pũcti respectu infiniti dei. ⁊ qz etiã impossibile est q̃ infinitũ in actu possit pduci de nihilo: alias es-

sent duo dij ꝓtrarij actu infiniti: nccē est ergo ꝙ deꝰ ꝓduc
cat ré actu infinitā de sua substātia infinita. ¶ Bo. Fa
cile ego ista cōcessero: nā qm̄ in deo repitur ꝓductio: ne/
cesse est ꝙ in eo sit summa atqꝫ infinita ꝓductio q̄ nulla
possit maiꝛ intelligi. Et hec est ꝓductio sui imaginis ⁊
sue prolis. ¶ Ray. Uidemꝰ ꝓterea ꝙ quelibet res cre
ata suā naturaliꝛ ⁊ incessanter ꝓducit imaginē: vt patet in
speculo. in quo q̄libet res obiecta suā imꝓimit similitu
dinē. sol quoqꝫ generat radiū ⁊ ignis caloꝛem. Si ergo
hāc generationē deus alijs a se tribuit creaturis: multo
magis ipse de semetipso suā cōtinuue gnabit imaginē si
bi oīno similimā intelligētia ⁊ sapiētia ⁊ potētia ⁊ dul/
cedine ⁊ bonitate. ¶ Bo. Optime deducis: si em̄ de ni
hilo creat deꝰ res tēpoꝛales q̄ viuūt sentiūt ⁊ intelligūt
multo magis ꝓducet de sua natura sobolē viuentē intel
ligentē sapiētem sibi penitꝰ cōformē: ⁊ tanq̄ splēdoꝛis
radiū de suo lumine ꝓdeūtem. ¶ Ray. Possent quidem
hę rōnes sufficere: libet tn̄ aliq̄nto robustiꝰ incūbere. cū
nihil suauiꝰ melius ⁊ amabiliꝰ sit sūma iocūditate. Ne
ergo hāc deo denegemus: nccē est in eo ponere infinitā
iocūditatē: sed sūma atqꝫ imensa iocūditas nō pōt eē si
ne societate alteriꝰ summe sibi similis atqꝫ ꝓfoꝛmis: in q̄
sit verꝰ amoꝛ vera iocūditas: sūma suauitas. Habet er/
go deꝰ apud se aliū a se ꝓductū sibi oīno similimū: in quo
sicut in ꝓpꝛio filio delectat: exultat: gratulat. Preterea
cū naturale sit deo ⁊ sūme ꝓpꝛiū tribuere atqꝫ largiri: si
cut clare patet in rerū oim creatiōe. hꝫ enī quelibet res
tantū muneris diuini q̄ntū ipsa recipere potuit. Vide/
mus quoqꝫ ꝙ vnaq̄qꝫ res id qd̄ accipit alijs festinet im
partiri. Hā coꝛpa celestia ꝓtinuo influūt in hec inferio/

ra. Elemēta quoqz oībus corporalib⁹ rebus se ꝑmiscēt. Arbores etiā ⁊ herbe rebus sensibilib⁹ suos fruct⁹ vltro cōicant. Hinc ostēdit ꝙ sūma ingenuitas est aliq̄d largiri. At qm̄ de⁹ est oīm nobilissim⁹: ideo largiri illi cōuenit in summo gradu. estqz sibi summe naturale ⁊ maxime cōueniens. Dz tribuere ⁊ ee in deo vnū sunt: iō sicut suū esse est infinitū: sic ⁊ sua largitio ē infinita. Et sicut nccē est deū esse: ita ⁊ nccē est deū largiri. Hinc seqtur: oportet deū dare totū qđ hz: alioquin nō esset infinit⁹ largitor. Uerū ne ista largitio sit in deo vacua: nccārio seqtur vt si eū infinit⁹ aliqs largitor: sit ⁊ infinit⁹ acceptor: q̄ totū in se recipiat qđ alter tribuere ꝑt. Erit ergo iste acceptor suo largitori ꝑ oīa equalis: eque nobilis: eque sublimis. eque ꝑfectus. infinit⁹. eternus. At qm̄ maior est ⁊ ꝑfectior actualis largitio q̄ potētialis. ⁊ intrinseca q̄ extrinseca: ⁊ substātialis q̄ accītalis: ⁊ de ꝓpria natura q̄ de nihilo producta. iō nccē est ꝙ ab eterno fuerit in deo ista largitio: ⁊ ista ꝓductio substātialis: naturalis: ⁊ actualis eque nobilis vt est ipse ꝓducēs. ¶ Bo. Efficacissima hec ratio est. nā largitio q̄ fit a deo ipsis creaturis pene nihil est si ad suā immēsam munificentiā conferat. Maximū vero qđ deus dare potuit est ꝙ tribuerit totam suā substantiā alteri persone. Et nisi id fecerit cū sit ipse indiuisibilis ⁊ simplicis nature nihil de ꝓprio tribuit: nec dat quod optimū habet. imo totū sibi retinet. ⁊ sic cōuincitur esse amarissimus ⁊ tenacissimus. qđ oīno lōgissimū est a tā liberali ⁊ munifica natura.

Qđ in simplicissima atqz indiuisibili vnitate summa sit trinitas personaꝝ. Capi. septimū.

Ray. Ibijs itaq3 ꝓmissis nūc facile erit in vno ⁊ simplici deo ꝑsonaꝝ ostēdere trinitatē. Supza mōstratū est ꝙ esse dei est infinitū. impartibile ⁊ sūme simplex: ⁊ iō nō pōt vna pars dari ⁊ altera retinerí. sz necē est vt dū cōicat: ex integro cōicet. Qñ ergo deꝰ suū esse alteri largit: totū datur ⁊ totū retinet. ⁊ sic ꝑsona tribuēs ⁊ ꝑsona recipiēs hñt idē atq3 indiuisibile esse: vnā naturā: vnā numero substātiā. et i nullo differūt nisi ꝙ vnꝰ est largiēs: alter recipiēs. iste habēs esse diuinū a semetipō: ille ab alio. iste ꝓducēs ille ꝓductꝰ. iste generās: ille generatus. At qm̄ largitor nō est receptor: nec ecōuerso. iō in eēntia diuina inuēimꝰ duos realr distinctos. vnus generās: alter generatꝰ. vnus pr̄ alter filiꝰ. ¶ Bo. Belitescat nūc sabelliꝰ hereticꝰ: q̄ dicit patrē ⁊ filiū solo inter se noie discrepare: nec in re sz in voce solā facere distātiā: posseq3 eū qui pr̄ est filiꝰ eē. ⁊ q̄ filiꝰ pr̄ Sed ꝓgredere q̄so. ¶ Ray. Quia igit totū esse diuinū tribuit alteri ⁊ nihil penitꝰ retinet quin id cōicet filio a suo pr̄e: iō inter patrē ⁊ filiū est sūma coeq̄litas: sūma cō substācialitas: sūma coeternitas: potestas eadē: eadēq3 maiestas. ¶ Bo. En hinc funestissimꝰ Arriꝰ vehemēter elidit: qui dicit filiū suo pr̄e minorē: nec genitū esse a pr̄e sz ante mūdi creationē a deo conditū factūq3. Sed assertio tua verissima est: qz vbi inter patrē ⁊ filiū est vna substātia: nō pōt vnꝰ altero prior eē duratiōe. Nā licet vnꝰ oriat ab altero: tñ silr sunt ab eterno. Ex quo eñ diuine nature est largirí: iō ab eterno fuit ipa elargiēs ⁊ ab eterno recipiēs: sz largiēs pr̄ ⁊ recipiēs filius. Sz prestolor mihi quā pollicitꝰ es demōstrari in deo trinitatē. Ray. En soluo ꝓmissuz. In oi natura intelligibili ⁊ spūali inuenit ⁊ intellectus ⁊ volūtas. Intellectꝰ est naturalis:

Nota duplicem in natura spirituali productionem s. nature et voluntatis

7 naturaliter operatur 7 ex necessitate. Volūtas aūt libera est 7 ideo libere agit. Est ergo duplex in natura spirituali productio vna necessaria 7 naturalis q̄ fit per modum intellectus: alia libera 7 volūtaria que fit per modū volūtatis. Prima productio in deo est naturalis 7 necessaria: deus em̄ intelligit seipm 7 suā essentiā producit necessario suā imaginē sicut sol radiū: 7 largit sue imagini: hoc est sue soboli totā suā substantiā. Et q̄ ista pductio est per modū nature: ideo vocat generatio. Et q̄ fit per modū intellect⁹: ideo productus vocat verbū patris: imago 7 sapiētia patris. Quia vero quilibet per se subsistit: ideo vterq; persona nūcupat. Porro qđ a volūtate producit: amor est. 7 q̄ est vna volūtas patris 7 filij: ideo a patre 7 filio amor procedit. qui est spūssanctus Habes ergo in deo tres personas: patrē: 7 filiū: 7 spūm sanctū. ¶ Bñicus. Habeo fateor: sed spūssanctus quomodo in trinitate persona sit paulo queso euidētius ostende. ¶ Ray. Faciā breuiter. Dixim⁹ supra patrem esse largientē 7 filiū recipieutē. sed vbi est largitor 7 receptor oportet q̄ aliud inde p̄cedat: qđ scz nec sit dare nec recipere. videlicet amor qui procedit a dante in recipiētem: 7 a recipiente in dantem. Et sic ibi est amoris processio que est tertia res 7 tertia persona: que neq; pater est neq; filius: sed amborū spiritus. Hic aūt amor necessario a patre filioq; procedit: q̄ pater nō potest nō amare suā imaginem: suū filiū a se productū. nec filius nō potest nō amare patrē qui se genuit. Ista aūt pductio fit a duob⁹ simul: q̄ pater nō est prior filio: sed ab eterno sunt simul. 7 ideo non prius procedit amor a patre in filiū q̄ filij in patrē: neq; sunt due pductiones amoris q̄ nō est nisi vna volūtas patris 7 filij a quib⁹ amor iste p̄cedit.

¶ Bñic. Hinc euidēter destruit hęresis moderna gre
corū qui asserūt a solo patre ꝓducere spūmsanctū: quasi
7 filius patrē nō amet: a quo tantopere se intelligit ama
ri. Sed perge quo cepisti. ¶ Ray. Sicut ergo hę tres ꝑ
sone habēt eandē numero essentiam siue substātiam. ita
sunt inter se per oīa equales. quippe quibus est vna diui
nitas: equalis gloria: coeterna maiestas. Sed pater ge
nerās: filius genit⁹: spūssanctus amborū nexus: amor
ambox: 7 amboz charitas. ¶ Bo. Egregie nūc confu⸗
sus: hinc arrius abcedit: qui impia voce ausus est dice⸗
re spūmsanctū creaturam esse 7 seruū esse patris 7 filij.
Nā reuera necesse est ꝙ amor q̄ a patre filioqꝫ ꝓcedit sit
infinit⁹. quia pater amat filiū quātum pōt: 7 ecōuerso.
7 quia pater pōt in infinitū amare: 7 filiꝰ similiter. igi⸗
tur amor (qui est spūssanctꝰ) est infinitꝰ. oipotens. eter
nus. oīm rector 7 dñs: 7 patri 7 filio coeq̄lis. ¶ Ray.
Uidisti certe in qua sublimia animū porrexim⁹. Ex cō⸗
paratione eī hois ad res inferiores triū graduū penes
cōuenientiā generalē repēte in dei cognitionē peruenī⸗
mus: quē nūc scimus 7 esse 7 viuere: 7 sentire 7 intelli⸗
gere. quē etiā videm⁹ 7 in simplici essentia vnū esse 7 tri⸗
nū in personis. Nūc superest vt comparemus hoiem ad
res se inferiores penes cōuenientiā magis specialē: 7 ex
hac cōparatiōe aliud quoddā mirabile lumen illuxerit
nobis: quo 7 nosipsos 7 dei gloriā contēplemur. ¶ Bo.
Fiat obsecro qđ dicis: libens animū accōmodo exper⸗
tus fructum disputationū nostrarū.

Cōparatur homo ad res inferio⸗ res triū graduū penes ꝓuenientiā specialē. Capi. viij.

Baymūdus. Cōuenit itaq; homo cū rebus sibi subiectis generali ꝓueniētia vt supra diximus: quia habet esse cū inanimatis. viuere cū plātis sentire cū aialibus. Nunc paulo specialiꝰ hoiem alijs cō feramꝰ. Primo cōuenit cū rebus primi gradus q̄ tantū esse habēt ⁊ nō viuere. Conuēit em̄ cū elemētis ⁊ corpo ribus celestibus. Mā sicut illa inter se ordinata sunt: no bilioza em̄ ⁊ digniora altiorē obtinēt locum: ⁊ minus di gna inferiorē. Ideo eni celū sursum ⁊ terra deorsum. ⁊ aqua ꝑeminet terre: aer vero ⁊ ignis sicut hijs meliores ita ⁊ altiores sunt. Ita pariformiter in corpore humano caput (qđ est inter exteriora mēbra nobilissimū) supmū retinet locū. ⁊ mēbra minꝰ digna: vt sunt pedes ⁊ tibie terre propinquiora sunt. Et sicut supiora corpora influ unt ⁊ regūt ista inferiora: ita caput influit ⁊ regit mino ra mēbra. Et quēadmodū sol mediꝰ planetaꝝ tribuit lu men ⁊ influit vitā: residensq; in medio sursum tribuit ⁊ deorsum. Ita cor humanū (qđ oībus mēbris vitā in fluit ⁊ calorē) collocat in medio: ⁊ sua munera distribuit superius ⁊ inferiꝰ. ¶ Bhicus. Preclara ꝓcinnisq; con cordia. ¶ Ray. Cum rebus vero secūdi gradus maio ri adhuc cōcordia homo sociat. Mā sicut granū de quo seu arbor seu planta nascit: materiā augmentūq; recipit a terra: vt inde radix. trūcus. ramiq; procedāt. ita gra nū illud de quo homo pullulat a sanguine mēstruo in vē tre matris augmentū recipit vnde mēbra oia generent. Et sicut ex vno paruo seminis grano tot diuersa ꝓcedūt radix. trūcus. cortex. frōdes. folia. fructꝰ. ⁊ semina. ita ex vno modico patris tui grano oia corporis tui interio ra ⁊ exteriora mēbra ꝓdierūt. ¶ Bñicꝰ. Hinc euidēter

Quō homo conuenit cum rebus primi gradus.

Quō cōuenit cum rebus secundi gradus

aſpicio opus me eſſe magnū dei: qui hoc modicū granū patris mei in tot diuerſa ⁊ mirabilia mēbra ꝓtraxit: eſſeqz vnū atqz eundē opificem qui ⁊ arborū corpora diſtinxit ⁊ hominū. Nam cū corpus humanū formetur in matris vtero ipſa aut neſciēte aut dormiēte: aut etiā plerūqz nolēte luce clarius apparet ꝙ in formatione humani corporis infinita potētia: ſapiētia: ⁊ benignitas creatoris penitus operata ſit ꝙ ſup oia alia corpora illud nobilius cōdidit: diſtinxit ⁊ organiſauit. ¶ Ray. Jā nō erit difficile mōſtrare ꝙueniētiā cū rebus tertij gradus. Mā quēadmodū aialia coitu generant maris ⁊ feie: ⁊ in vtero matris hoꝝ mēbra formātur. ita ⁊ hō ꝙ coitū gignit ⁊ in vētre ſue parētis coagulat: formatꝫ ⁊ alitur. Aialia caput habēt: oculos: aures. ⁊c. ⁊ quinqz decorātur corporis ſenſibus: pariformiter ⁊ homo. Illa comedūt: digerūt: egerūt. ſic ⁊ homo. Illa in terrā de q̄ ſumpta ſūt per mortē reuertūtur. ita ⁊ hō cū puluis ſit in puluerē reuertet. ¶ Bo. Bata hac ꝙueniētia: audire nūc abs te cupio qđ inde lumē debeā ſpeculari. ¶ Ray. Hec cōueniētia rerū oim inter ſe: oſtendit ꝙ vnus atqz idē ſit artifex: vnus deꝰ ⁊ dñs oium. vnus ordinator ⁊ rector hoīs aialium: plātaꝝ: ⁊ elemētoꝝ. Arguūt em̄ vnū ꝙſiliū: vnā ꝓuidentiā: vnā potentiā: vnā bonitatē. Nō em̄ eſſet tāta rerū oim inter ſe ꝙcordia ⁊ ſilitudo ſi duo eſſent opifices duo moderatores. Unus eſt ergo dñs q̄ ⁊ hoī intellectū ꝓtulit: atqz planetaꝝ atqz arboꝝ opa moderat. Eadem quoqz oim reꝝ materia vnū monſtrat artificē ſūme potentē: ſūme ſapientē: q̄ de vna eadēqz materia tot inumerabiles mirabileſqz rerū formas ꝓducere potuit: voluit ſciuit ⁊ fecit. Illudqz nō mediocriter mirādū ꝙ de vili

Cum rebꝰ tertij gradus

Inmen ꝙ ex conueniētia iſta reſplendet

ínfima. terrestríqz materia tam nobile humanũ corpus plasmare voluerit: qđ capax esset anime ratiõalis 7 summi artificis imaginis. Si eni hoc tale corpus ex lapidibus pzecioſis: aut certe ex aliqua celesti materia condidisset: nõ esset tanta admiratiõe dignũ. Nunc vero cũ ex vili luto illud ſuſcitauerit satis ſuã potentiã 7 ſapientiã egregius cõditor ostendit. Hinc potes etiaz intelligere q si te ex tam contẽptibili masſa formare potuit: poterit quoqz si voluerit multo te ſublimiꝰ attollere: 7 in statũ multo nobiliorẽ ſubleuare: 7 corruptibilez puluerẽ tuũ immortalẽ reddere. ¶ Bo. Capio lumen: idqz nõ paruũ. vnde 7 datori luminũ 7 tibi maximas habeo gr̃as. ¶ Ray. Vidisti itaqz q̃ta cognouimus ex cõparatione hois ad ſua inferiora penes cõuenientiã: nũc reliquũ est vt hoiem conferamꝰ ad res ceteras penes differentiã: 7 multo ampliora de hoie 7 hois conditore cognoſces q̃ hactenus cognouiſti. Verũ qz iam prandij hora est: 7 fame ylia cõtabeſcũt: vox quoqz iam a ſermonis virtute ſuccũbit. oro vt ſequenté diſputationẽ donec ſtomachꝰ cõfortet differri patiaris. ¶ Bo. Patior libẽs. ſumpto eni cibo fortius inſtabimꝰ. Nam tritũ apud rhetores puerbiũ est. Bene inflatas tibias meliꝰ reſonare ſolere.

¶ Finit primus dyalogus.

Hic cõparatur homo ad res ſe inferiores penes differentiã generalem. ¶ Capi. nonũ.

Raymũdus. Roboratis nũc paululũ viribus cõparemus ſi placet hoiem ad inferiores gradus rerũ penes differẽtiam. Et primo iuxta differentiã generalẽ: ſecũdo iuxta differentiã ſpecialẽ: 7 grã

dia quedā ꝛ ſublímia q̄ nondū vidim⁹ intuebimur. Res
eni triū inferioꝝ graduū multū ab inuicē ſeparātur: ꝛ in
ipſis ſunt diſtincta genera: ꝛ ſpēs inter ſe plurimū diffe
rētes. Sed ꝯho maxima nobilitate ꝛ dignitate diſtat
a ceteris. nō qz aut exiſtit aut viuit aut ſentit: ſz qz intel⁄
ligit. Habet eni ꝯho liberū arbitriū per quē ꝑt cogno
ſcere: intelligere: diſcernere: ꝛ velle ꝛ nolle. Iſta inge⁄
nua dignitate ꝯho ꝑeminet vniuerſis ſubter ſe creatu
ris. qz ille oēs operant ex neceſſitate: ꝯho aūt ex intelli
gibili ꝛ libera volūtate. Ille ſuas operatiōes nō intelli
gunt. ꝯho qđ operat ꝛ intelligit ꝛ diligit. ¶ Bo. Pa
tet amplíſſima differentia: ſed quis inde naſcit fructus. Nota fru⁄ ctum huiꝰ differētie.
¶ Ray. Magnus certe atqz ſublimis. Hā cum ꝯho
habet intellectū: pōt intelligere verba: ſermones: ſentē⁄
tias. poteſt diſcernere quid verū q̄d falſum: pōt etiā qđ
verū ꝛ bonū eſt eligere: qđ aūt falſum eſt reꝓbare. Po
teſt ꝓterea ſe rebus q̄ ſub ſe ſunt cōparare: ꝛ ſe multo no
biliorē cognoſcere. Poteſt etiā de vna cognitōe ad aliā
ꝛ de minore ad maiorē conſcēdere. poteſt quoqz intelli⁄
gere ſe intellectū nō a ſe ſed a ſuo opifice recepiſſe. Uez
qz creatura nō poteſt aſcēdere vltra ſuū creatorem: ideo
ꝯho ſuo intellectu ꝛ cogitatu naquaq̄ pōt deū trāſcē
dere: a quo accepit ꝛ viuere ꝛ intelligere ꝛ deſiderare.
Hinc ſeq̄tur q̄ nō poteſt ꝯho ꝓeſtātiꝰ aliquid aut me
lius vel cogitare vel deſiderare ſuo maximo ꝛ optimo
creatore. Alioquin maior erit ꝯho cogitando q̄ deus
exiſtēdo: eſſetqz aliquid maius in creatura q̄ in creato⁄
re: qđ impiū eſt dicere. ¶ Bo. Uere impiū. nunq̄ enim
creator hoc ſue tribueret creature vt poſſit aliq̄d ſe meli
us: ſe digniꝰ: aut intelligere aut cupere. qz ꝛ hoc nature

repugnat ⁊ imbecillē ⁊ impotentē atq; ignobilē argue/ret creatorē. Si em̄ possꝫ homo aliq̄d melio⁹ estimare aut cupere q̄ suus est cōditor: tūc certe nō esset nec optim⁹ nec maximus deus. Uerū q⁊ ⁊ humana cogitatio ⁊ af/fectio p̄t ascēdere in infinitū. ideo q̄ hanc capacitatē hoi tribuit de⁹: necesse est vt sit ⁊ ipse infinit⁹. ¶ Ray. Op/time cōfiteris: ex intellectu ergo ⁊ cogitatu hūano eui/dēter om̄ia approbamus de deo q̄ illi possunt cū summa veritate ⁊ veneratione tribui ⁊ assc̄ribi. Capesce igit̄ et intellige hāc quā tibi nūc affero regulā in hūano corde fundatā. Deꝰ est quo nihil maius cogitari p̄t. Uel deꝰ est qđ oium maximū cogitari p̄t. ¶ Bo. Capio regulā. mirabile iocūdumq; lumē ⁊ qđ nos veh̄emēter inflam/met ex hac regula hausuri sum⁹. Cū em̄ deus est quicq̄d maximū hō cogitare pōt: ergo necessario deus est perfe ctissimus. optim⁹. dignissim⁹. nobilissimus. altissim⁹. oi potētissimus ⁊ prudētissim⁹. Hec em̄ homo de deo maxi mo cogitare pōt ⁊ illi cū summa veritate attribuere.

Practica huius regule ad probandum om̄ia perfectissima de deo. Capi. decimū.

Raymūdus. Propinquius hanc regulā explane mus. Cum igit̄ deus est optimū ⁊ prestātissi/mū quod homo cogitare potest. ideo necessario deus est om̄e illud qđ melius est esse q̄ nō esse. Hinc co/gnoscimus q̄ deus nō potest cogitari nō esse: sed habet perfectissimū esse. Et q⁊ homo potest cogitare q̄ deꝰ est suū esse. nec acceperit ee ab alio: nec a nihilo: nec a seipso: igitur deus est suū esse. Homo pōt cogitare deū esse eter nū. immensum. infinitū. ideo necessario deus est eter⁹

immēsus:infinitus.alias deus esset humana cogitatio ne minor:qđ nefas est dicere.Homo pōt cogitare deuz esse summā essentiā:per se subsistentē:nullius egentem ope:oīa ex nihio creantē:oīa moderantē.igitur talis est deus.Homo potest cogitare deum nō solū iustū esse aut veracē:aut viuentē:aut beatū:aut bonū.ſz esse ipsaz iusticiā:veritatē:vitam:beatitudinē:ꝛ bonitatē.Talis igit est deꝰ.Homo pōt cogitare simplicē esse deū:incō positū:insolubilē.hoc eī magis cōgruit diuine nature ꝙ putare euz cōpositū esse:aut in partes diuisibilē.Est ergo deꝰ simplicis nature ꝛ insolubilis:atqz ideo incor ruptibilis.Homo pōt deū cogitare incircūscriptū:nec loco cōtineri nec tpe.hoc eī est pstantissimū.in nullo er go loco vel tpe coartat deꝰ.ſz est simul ꝛ semel i oi loco ꝛ tēpore:nec inclusus nec exclusus.Hō pōt cogitare deū posse plura in infinitū ꝛ facere ꝛ ꝓgnoscere ꝙ possit mēs creata ꝺcipere.ergo sic est vt homo cogitauit.alioquin deus nō esset id maximū qđ hō cogitare pt.¶Bo.Cū maxima te audio voluptate.Hinc luce clarius intuor p humanā cogitationē infinitas posse deo tribui digniſſi mas ꝓprietates.Qđ videlicet deꝰ est in infinitū bonus: pius:benignus:fortis:iocūdus:beatus:beneficus:ho norabilis:glorioſus.Et ꝙ hec oīa in tanta habeat per fectiōe qua nō potest altera prestātior estimari.Et qz hō cogitat deū iustum ꝛ bonū:ideo tribuit illi odiū omnis peccati:oīs malicie ꝛ neq̄tie.Hinc sequit ꝙ deus odit in infinitū oīe viciū superbie.luxurie.omnē dolū.frau dē.simulationē.Ecōtra:quia sūme bonus est.ideo ho mo estimat deū in immēsuz diligere:oēm virtutē:chari tatē.mūdiciā.hūilitatē.timorē.obediētiā.verecūdiā

Uerū tu queſo vltra ꝓgredere. ¶ Ray. Homo preterea
pót cogitare in deo eſſe infinitā productionē: nec debe/
re eſſe ſterilē eum q̄ tantā rebus creatis attulit fecūdita
tē. Habet ergo de⁹ filiū quē naturaliter ꝓducit per intel
lectū. habet ⁊ ſpūmſanctū quē libere a ſe ꝓcedere facit
per arbitriū. Certe nūc vidiſti q̄ ſublimia ⁊ ſumme di/
gniſſima de ſuo factore hūana cogitatio cōcludere pōt:
⁊ ſibi in veritate tribuere. Qđ niſi fecerit: peruerſus eſt
homo. impius. ſuperbus.: ⁊ ſui cōditoris acerrim⁹ ini
mic⁹. ¶ Bo. Uerū dicis. ſed rogo te: nūquid ideo iſtas
diguitates deus habet qr hūana cogitatio eas eſtimat
deū habere. Nunquid mea cogitatio diuitē deū facit vt
inops atqz egen⁹ ſit cū eas illi nolim tribuere. ¶ Ray.
Impiū eſt ita credere. Deus eniz qui ab eterno oim bo
nor̄ pulcror̄qz ditiſſimus poſſeſſor fuit: nihil a ſua pōt
recipere creatura. Sed nos q̄ ceci ⁊ ignorātes ſum⁹ nō
poſſumus prima frōte mētis obtutū in dei lumē infige
re: ſed a noſtro qđ in nobis eſt lumine illud nitimur eſti/
mare. Hā qr homo cū ſit imago dei poteſt in infinitum
aſcēdere cogitādo: optādo: volēdo. ideo oino digniſſi/
mū arbitramur vt hoīs creator vnū gradū ſupra hoiem
aſcēdat: habeatqz veraciter exiſtēdo quicquid illi homo
tribuit cogitando. ne ſit deus hūana cogitatiōe aut mi
nor aut deterior. ¶ Bo. Feciſti ſatis queſtiūcule mee.

Quō per ſecūdam operationē intelle/ctus homo oia affirmat vel negat que ſunt homini ne/ceſſaria inquātum homo eſt. Capi. xj.

Baymūdus. Diximus ſupra tres eſſe operatio/
nes intellect⁹. Prima eſt intelligere verba ſen/

sumqz verboꝝ. per hanc homo multū differt a brutis vt iam patuit Scda operatio est discutere quid verū quid falsum. qd bonū, quid malū. per hāc multo amplio a bestijs distat. Tertia operatio est: qd verū qd bonū est pru dēter eligere: 7 aspernari acriter qd malū est. Et p hāc a brutis homo longissime separat vt in subditis patebit. Per secūdam operationē intellecto discernit homo inter verū 7 falsum. Et per tertiā operationē eligit ex hijs qd sibi vtile iudicat. honestū 7 necessariū. Ad hoc em cōtulit hoi intellectū deus optimo: vt illo vtat in bonū suū 7 applicet ad suā vtilitatē 7 salutem, necessitatē. ¶ Bo. Equidē assentioꝛ ego. Debet em homo imitari ceteras se inferioꝛes creaturas: q sui cōditoꝛis munera sibiipis applicant in sui conseruationē 7 in suā necessitatē. Res em primi gradus ad hoc laboꝛāt vt id ꝑmaneāt qd sunt Res secūdi 7 tertij gradus vt semꝑ viuāt 7 sentiāt: 7 si nō in indiuiduo saltē in specie. Debet ergo etiā hō suū sic dirigere intellectū 7 volūtatē: vt inde ꝑmodū: bonū gaudiū: spem: ꝑsolationē 7 pacē ꝑsequat. Hec dico nō dū tamē intelligēs quoꝛsuz me pertractur sis. ¶ Ray. Ad stupendū proꝛsus 7 suauissimū lumē: qd oēs animi tui medullas vehemēter afficiat. Cū em hō (vt asseris) tenet de iure nature affirmare 7 credere 7 pro se eā par tē recipere q illū inducat ad maioꝛē perfectionē: digni tatē: 7 nccām salutē. 7 nisi id fecerit abutit suo itellectu in suā pernicie: in dānū 7 oīmodā desperationē suā. Cū igit tu homo sis 7 habeas intellectū quē saz edoctus es in tuā perfectionē dirigere quero: nūc abs te aliquos ve re lucis articulos: tu queso caute proꝛsperis qūo mihi vere respōdeas. Quid dicis? Credis ne deū esse? ¶ Bo

Qd homo tenetur vti suo intellectu ad suā vtilitatē 7 salutem.

minicꝰ. Credo vtiqz: tu eñ docuisti me id credere debe/
re qꝺ hoi maxime cõmodũ 7 salutiferũ est. Bũ ergo cre
do deũ esse qui est infinitũ bonuz: maximũ mihi gaudiũ
pario: spem: cõsolationẽ: fiduciã. Nã inde intellectꝰ me
us nobilitat: dignificat: augmentat: 7 particeps efficit
eius (in quẽ credit) excellentie 7 glozie. ¶ Ray. Opti-
me respõdisti. Credis ne deũ vnũ esse an plures deos?
¶ Bo. Ut mihi bonũ velim tantũ est vnus deꝰ. Si eñ
plures essent dij: essent plures volũtates: 7 sic quilibet
vellet hoiem in suã redigere seruitutẽ: qꝺ esset hoi perni
ciosum: molestissimũ: afflictissimũ. Unus est ergo deꝰ.
¶ Ray. Potes ne credere habere filium. ¶ Bo. Utiqz
possum. Inde arguo deũ fecundũ: cõicatiuũ: beneficũ.
id est hoi maxime iocũduz 7 fructiferũ. q habeat deuz
cõicabilẽ: liberalẽ. ¶ Ray. Credis deũ summe potentẽ
summe sapientẽ: sũme benignũ. ¶ Bo. Certe sũme ne/
cessariũ est homini talẽ habere deũ cuiꝰ potẽtia pcreek:
cuius sapiẽtia gubernek: cuius bonitate pmoueak. Li/
benter igik talẽ intelligo esse deũ. ¶ Ray. In bonũ tuũ
tuo vteris intellectu. Credo etiã deũ: celũ: terrã: maria
7 cũcta q in eis sunt de nihilo formasse. ¶ Bo. Imo 7
hoiem ipsuz libẽtius credo ex nihilo q̃ ex aliquo creatũ
Hinc mihi ozik ꝓfidẽtia 7 securitas maioz: certꝰ eñ suz
vt qui me potuit ex nihilo creare: poterit etiã post mortẽ
resuscitare: 7 in maiozem gloziã attollere. ¶ Ray. Cre
dis deũ pzo hoie hoiem factũ. ¶ Bo. Innumerabiles
olim fuezũt 7 adhuc sunt q̃ hoc nõ credũt: ego aũt liben
ter id credo quo humane nature maxima est dignitas at
tributa. Ex quo eñ hũanitas est deitati vnita: summa p
fectio: summa dignitas: summa exaltatio est inde homi

ni collata. Idcirco hostes sunt humane nature q̄ deum nolūt credere incarnatū. Credo etiā deū hoiem de spū/ sctō conceptū: 7 de integerrima 7 optima virgine natū. Hoc mō eñ humana natura multo amplius nobilitat' 7 attollit'. ¶ Ray. Magnifice. Quid dicis de mortuorū resurrectiōe? ¶ Bo. Credo mortuos suscitādos. Hoc eñ pacto hō redditur imortalis: incorruptibilis: 7 constituit eū etiā dū hic viuit in maximo gaudio: in amplissima p̄solatiōe 7 spe: dū videt q̄ nō vnus est interitus hominū 7 iumētoꝝ. ¶ Ray. Credis ergo aiam hois immortalē. ¶ Bo. Credo vtiqz: hinc eñ nascit' ingēs exultatio 7 spei magnitudo. Qui aūt dicūt aiam esse mortales bestie sunt 7 rōnis lumine priuati: q̄ putāt hoiem nihil habere iumēto amplius. ¶ Ray. Est ne futurū vniuersale iudiciū. ¶ Bo. Credo futurū in quo oēs hoies recipiāt operū suoꝝ eternā mercedē: vt qui bona fecerūt vadāt in vitā eternā. Hinc animātur insti. qui vero mala egerūt mergātur in ignē eternū: hinc terrent' reprobi. Qui ponit sceleꝝ impunitatē: qui tollit vltorē opeꝝ malorū: hoiem p̄cipitē reddit in oim nequitiā 7 brutis animātib⁹ peiorē p̄stituit dū non nisi carnalia 7 lubrica sine freno timoris p̄sectat'. ¶ Ray. Hinc iā clarissime cōprehēdis fidē christianā in qua hūj oēs articuli quos nūc tetigimus p̄tinētur in bonū hois p̄stitutā esse: 7 p̄sens illi gaudiū cumulare 7 futurū. Nā hec fides humanā naturā cōplet: exaltat: dignificat. Igit' qui hāc fidē affirmat nullo mō argui debz aut obiurgari: neqz a deo: neqz ab hoie: neqz ab āgelo: q̄ id credit qđ est deo optimo cōsentaneū 7 hūane nature salutifeꝝ p̄plementuz. Qui vo nō credit erratic⁹ incedit 7 deuius: cecus: miser: impius:

scelestus: ⁊ eterne morti iã proxim⁹. ¶ Bo. Mõ me capio pre gaudio dñ aiaduerto me ex tua directiõe atq; industria in mirabilẽ scientiã promoueri. Obsecro te igit vt ad reliqua que dicturus es me ocius intromittas.

De cõparatione hominis ad res inferiores penes liberũ arbitriũ. p qđ oritur de hoie ⁊ operibus ei⁹: ⁊ de deo vera cognitio. Capi. xij.

Raymũdus. Faciã qđ precaris: queso te intẽr⁹ respice. nã stupẽda videbis. Tertia operatio intellectus (si meministi) est. qđ verũ qđ bonum est eligere atq; sectari. aspernari autẽ ⁊ fugere qđ malũ est. Hoc pertinet ad liberũ ar. hois per qđ summope distat a bestijs. Bestie em̃ ⁊ q̃ infra hoiem sunt oia operantur opa sua ex necessitate nature: ex impetu. nec intelligũt se agere: nec dñi sunt operationũ suarũ. Homo autẽ ꝑpter libertatẽ arbitrij spõte ⁊ libere agit: ⁊ est operum suoꝝ dñs. qr cũ vult ⁊ q̃ vult agit: cũ non vult dimittit. Hinc sequit ꝙ operatio hois de sua natura ingenua ⁊ nobilis est valde ⁊ admodũ dignissima. Hois em̃ opa sua sũt ⁊ illi veracit̃ iputãt. ⁊ inde accipit laudẽ: honorẽ meritũ ⁊ premiũ si bona sunt ⁊ bene fiãt. vel vituperiũ: ignominiã: demeritũ ⁊ tormentũ si mala sunt ⁊ male fiãt Ad oẽ opus hois sequit̃ vel meritum vel demeritũ: eo ꝙ opus ei⁹ est vel bonũ vel malũ. Si bonũ: habet meritũ. si malũ: habet demeritũ. Sed post meritum sequit̃ premiũ: post demeritũ sequit̃ tormentũ. Ex quo eni hõ operat̃ cũ libertate. cũ ratiõe. cũ volũtate: qđ res se inferiores nõ faciũt. ideo opa sua illũ honorãt: ornãt: nobilitãt vel infamãt: maculãt: degenerẽ faciũt. Videm⁹ quippe

ad oculū q̄ oēs res triū primoꝝ graduū operātur opa sua ad honorē sui cōditoris: ⁊ ad vtilitatē hois in sūma qua p̄ualēt bonitate ⁊ perfectiōe. At qm̄ hō est pars vniuersi dignissima. iō summope tenet bene ⁊ laudabiliter operari. alioq̄n solus ipse destruit ordinē creaturaꝝ: ⁊ ledit ac destruit semetip̄m: ⁊ dulcē pturbat armoniā ⁊ cōsonantiā vniuersi. ¶ Bo. Uera sūt oia q̄ tu loq̄ris: sed expecto quorsum hec ꝓperēt. ¶ Ray. Nūc aīaduertes Quia igit ad opa hois sequit meritū vel demeritū: eo q̄ sunt bona vel mala. ideo post meritū debet hoi summa gloria: post demeritū amarissima pena. Uerū q̄ homo nō p̄ōt munerare semetip̄m vel punire. ideo necārio sequit q̄ sit aliq̄s supra hoīem q̄ possit illū punire ⁊ affligere si deliq̄rit: vel si recte egerit coronare. Alioquin opa hois ꝓpter quē oia alia opant frustra essent ⁊ inania: eēt q̄z homo ipse extra ordinē vniuersi: qd̄ absurdissimū est dicere. ¶ Bo. Plane absurdissimū. Nā videm⁹ q̄ rebus visibilibus respōdet oculus. rebus audibilibus auris. tāgibilibus tact⁹: intelligibilib⁹ intellect⁹. Multo magis igitur rebus p̄mialib⁹ (vt sunt hūana opa) respōdet premiator aliq̄s ⁊ equissim⁹ iudex q̄ possit punire nequiciā ⁊ iusticiā premiare. ¶ Ray. Ecce iā tuipe intelligis q̄ ex libero arbitrio hois necesse sit esse aliquē supra hominē qui possit ipsi iuxta qd̄ meruit restituere. Deus igitur est supra hoīem hois premiator. Preterea qui male agit habet culpaz: sed vbi est culpa: illic alicui cōmittit iniuria. Qui ergo ligat⁹ est in culpa: est etiā obligatus ꝓpter offensam in pena. Et tot fiūt obligatiōes quot homo multiplicat offensiones. Relinquitur ergo q̄ est aliquis supra hominē cui propter culpā homo manet astri

Hic probat q̄ deus qui est supra hominem mediator ē operum humanorū hoc enim arguit liberū arbitri.

scelestus: ⁊ eterne morti iã proxim⁹. ¶ Bo. Nõ me capio pre gaudio dñ aiaduerto me ex tua directiõe atq; industria in mirabilẽ scientiã promoueri. Obsecro te igit vt ad reliqua que dicturus es me ocius intromittas.

De cõparatione hominis ad res inferiores penes liberũ arbitriũ. ꝑ qđ oritur de hoie ⁊ operibus ei⁹: ⁊ de deo vera cognitio. Capi. xij.

Raymũdus. Faciã qđ precaris: queso te intẽt⁹ respice. nã stupẽda videbis. Tertia operatio intellectus (si meministi) est. qđ verũ qđ bonum est eligere atq; sectari. aspernari autẽ ⁊ fugere qđ malũ est. Hoc pertinet ad liberũ ar. hois per qđ summope distat a bestijs. Bestie em̃ ⁊ q̃ infra hoiem sunt oia operantur opa sua ex necessitate nature: ex impetu. nec intelligũt se agere: nec dñi sunt operationũ suarũ. Homo autẽ ꝑpter libertatẽ arbitrij spõte ⁊ libere agit: ⁊ est operum suoꝝ dñs. qz cũ vult ⁊ q̃ vult agit: cũ non vult dimittit. Hinc sequitꝝ operatio hois de sua natura ingenua ⁊ nobilis est valde ⁊ admodũ dignissima. Hois em̃ opa sua sũt ⁊ illi veracit̃ iputãt̃. ⁊ inde accipit laudẽ: honorẽ meritũ ⁊ premiũ si bona sunt ⁊ bene fiãt. vel vituperiũ: ignominiã: demeritũ ⁊ tormentũ si mala sunt ⁊ male fiãt Ad oẽ opus hois sequit̃ vel meritum vel demeritũ: eo qꝝ opus ei⁹ est vel bonũ vel malũ. Si bonũ: habet meritũ. si malũ: habet demeritũ. Sed post meritum sequit̃ premiũ: post demeritũ sequit̃ tormentũ. Ex quo eni hõ operat̃ cũ libertate. cũ ratiõe. cũ volũtate: qđ res se inferiores nõ faciũt. ideo opa sua illũ honorãt: ornãt: nobilitãt vel infamãt: maculãt: degenerẽ faciũt. Videm⁹ quippe

ad oculū q̄ oēs res triū primoꝝ graduū operātur opa sua ad honorē sui cōditoris: ⁊ ad vtilitatē hois in sūma qua p̄ualēt bonitate ⁊ perfectiōe. At qm̄ hō est pars vniuersi dignissima. iō summope tenet bene ⁊ laudabiliter operari. alioq̄n solus ipse destruit ordinē creaturaꝝ: ⁊ ledit ac destruit semetip̄m: ⁊ dulcē pturbat armoniā ⁊ cōsonantiā vniuersi. ¶ Bo. Uera sūt oia q̄ tu loq̄ris: sed expecto quorsum hec ꝓperēt. ¶ Ray. Nūc aīaduertes Quia igit ad opa hois sequit meritū vel demeritū: eo q̄ sunt bona vel mala. ideo post meritū debet hoi summa gloria: post demeritū amarissima pena. Uerū q̄ homo nō p̄ōt munerare semetip̄m vel punire. ideo necārio sequit q̄ sit aliq̄s supra hoīem q̄ possit illū punire ⁊ afflige re si deliq̄rit: vel si recte egerit coronare. Alioquin opa hois ꝓpter quē oia alia opant frustra essent ⁊ inania: eēt q̄ homo ipse extra ordinē vniuersi: qd̄ absurdissimū est dicere. ¶ Bo. Plane absurdissimū. Nā videm⁹ q̄ rebus visibilibus respōdet oculus. rebus audibilibus auris. tāgibilibus tact⁹: intelligibilib⁹ intellect⁹. Multo magis igitur rebus p̄mialib⁹ (vt sunt hūana opa) respōdet premiator aliq̄s ⁊ equissim⁹ iudex q̄ possit punire nequiciā ⁊ iusticiā premiare. ¶ Ray. Ecce iā tuip̄e intelligis q̄ ex libero arbitrio hois necesse sit esse aliquē supra hominē qui possit ipsi iuxta qd̄ meruit restituere. Deus igitur est supra hoīem hois premiator. Preterea qui male agit habet culpaz: sed vbi est culpa: illic alicui cōmittit iniuria. Qui ergo ligat⁹ est in culpa: est etiā obligatus ꝓpter offensam in pena. Et tot fiūt obligatiōes quot homo multiplicat offensiones. Relinquitur ergo q̄ est aliquis supra hominē cui propter culpā homo manet astri

Hic probat q̄ deus qui est supra hominem mediator ē operum humanorū hoc enim arguit liberū arbitri.

ctus. Preterea cū offensa seu culpa nō possit remitti nisi per veniā aut penarū solutionē: ⁊ quia homo nō potest sibiipsi dare veniā: nec sibiipsi soluere qđ cōmeruit: clarissime liquet deū supra hoiem esse qui possit roganti culpam donare: vel obstinato penam infligere. ¶ Bo. Satis iam doceor ex libero arbitrio hominis oportere concludere deum esse. Ideo optimū est argumentū. homo potest peccare: ergo deus est punitor. homo potest que iusta sunt operari: ergo deus premiator est.

Quod deus premiator aut punitor est infinite sapiētie: potētie: iusticie: ⁊ misericordie. ⁊ vnus est tantū premiator ac vltor deus. Capi. xiij.

Aymūdus. Agnouisti igitur ex libero arbitrio hominis deū esse: agnosce nunc ipsum deum ex eodem arbitrio esse infinite sapientie: potentie iusticie. ¶ Bo. Quomodo est infinite sapiētie. ¶ Ray. Deus cum sit aut seuer⁹ vltor aut equus munerator humanorū operum: ideo necesse est omniū actiones mortaliū ab ipso examinētur: discutiātur: ⁊ statera iustissima appendātur. Verū qr opera hominū scđm maius ⁊ minus merentur aut premiū aut tormentū: ideo egent maiori vel minori discussione ⁊ cogitatiōe. Ideo necesse est q̄ iudex iste videat. cognoscat. ⁊ ad vnguem discernat oīum opera hominū: ⁊ iustissima equitatis libra ea ponderet ⁊ iudicet. Habeat ergo necesse est plenissimā cognitionē nō solum operū hominū: sed ⁊ cogitationū: desideriorū: intentionū. Et nihil illi lateat quid dicto. quid signo: quid cachinno. quid oculo. quid nutu. quid plausu. quid denīq3 minutissimo cogitatu cōmissus sit. Nisi

Dō deꝰ ostēditur infinite sapientie ex libero arbi.

enim profundissimo intuitu deus oīa scrutaretur: non posset verā in iudicio perferre sententiā. Nihil ergo debet negligere: nihil paruifacere: nihil dissimulare: nihil in obliuionē mittere. Sed cogita nūc rogo quantū essz cognoscere 7 meminisse oīes volūtates: affectiōes: intentiones: sermones 7 actiones vnius tantū hominis a die sue discretiōis vsqz in diem mortis sue. Si vnī: multo amplius duorū: triū: quattuor: centū: 7 mille miliū: imo pene hominū infinitorū. Quis queso non stupeat nunc ad immensam dei sapientiā: que tot hoīm 7 q̄ fuerūt: 7 qui sunt: 7 qui post futuri sunt desideria: verba: atqz opera: vno circūspectionis oculo cognoscit: memoratur: decernit. ¶ Bñicus. O terribilem maiestatis oculū multo lucidiorem super solem circūspicientem oīes vias hominū. Nunc ex libero hoīs arbitrio clare arguitur deus iudex sapientissimus: prudētissimus: infallibilis: profundissime circūspectionis 7 agnitiōis. At nūc ostende obsecro quomodo liberum arbitriū hominis arguit deū infinite potētie. ¶ Ray. Frustra esset deū oīa hominū opera cognoscere: nisi etiā ea posset 7 premiare 7 debite punire. At quoniā is qui vel honoratur vel cōtēnitur ab homine operante est infinite maiestatis. ideo ipsa opera que etiam sunt pene infinita requirūt vel infinitam coronā vel immensam miseriam. Sed nullus potest in immensum affligere vel premiare nisi qui fuerit infinitus. Et quia id deus efficaciter potest: ideo solus sicut nouit hominū facta discutere: ita nouit 7 munerare. ¶ Bo. Intelligo summā potentiā. ¶ Ray. Intelligе etiam ex libero arbitrio summā dei iusticiam. Nihil posset deū opera hoīm 7 cognoscere 7 premiare posse:

Ostēditur dei infiuite sapiētie ex libe. ar.

Ostēditur summe iusticie.

nisi etiam habeat ⁊ velle. Habeat igitur necesse est optimā voluntatē ⁊ rectissimā iusticiā tribuere vnicuiqꝫ ꝑm opera sua. Non erit ergo acceptor personaꝝ: sed paruū eque iudicabit ⁊ magnū: nec cōtemnet psonā pauperis nec honorabit vultū potētis. Est em̄ iusticia dei inflexibilis: inuariabilis: incōuertibilis: imutabilis. Alioqn ordo pulcerrimus vniuersi deperiret: qđ nullatenus fieri potest. Hinc etiā satis aiaduertis deū quoqꝫ esse benignissimū qui innumeris hoim sceleribus quotidie offensus nō se vlciscit: nō indignat. sed penitentiā prestolans iudiciū suspēdit. mínas remittit. Intelligis quoqꝫ nō nisi vnū oportere esse premiatorē aut vindicē. Nā cuꝫ libeꝝ ar. est in oibus hoibus vnius nature: qđ est radix ⁊ origo retributiōis aut meriti aut demeriti. ideo vnū tm̄ iudicē requirit qui illud possit ⁊ discutere ⁊ prout meruit munerare. ¶ Bo. Nō mediocriter ex hois arbitrio illuminatus in dei cognitionē apprime profeci.

Ostenditur deꝰ clemētissimꝰ ex li. ar. et vnus tātū iudex.

Sicut ex natura liberi arbitrij cognoscitur quid de deo sentiendū sit: ita per liberū arbitrium conosci possunt que hominis sunt. Capi. xiiij.

Baymūdus. Sicut agnouisti ex natura liberi arbitrij: quid de deo sentire debeas: ita nūc q̄d de hijs q̄ circa hoiem geruntur debes agnoscere. Quinqꝫ em̄ per ordinē breuiter ponemus q̄ ex natura liberi arbitrij hoiem scire oporteat. Primū q̄ remuneratio q̄ fit homim a summo iudice ꝓpter opa liberi ar. est spūalis ⁊ eterna: nō corpalis aut tpalis. Naꝫ liberū ar. ꝓptet qđ homo dr hō est spūale: inuisibile: ⁊ intellectuale. Et qr in libero arbitrio subiectatur om̄is culpa hois

vel meritū: ideo principalis remuneratio hois est inui/ sibilis ⁊ spūalis vt remuneratio radici respōdeat ⁊ ori/ gini. ¶ Bo. Satis assentior. nā corporalia quantūlibet sint prestātia: nō sunt tamen digna liberi arbitrij opera munerare. Plus dico: tota corporalis machina mundi nō potest ex equo premiare minimū opus volūtatis hu/ mane. Adeo enim nobilis res est liberū arbitriū vt solo eterno premio cōpensetur. ¶ Ray. Hinc optime intelli gis q̄ precipuū hois bonū vel malū est remuneratio vo luntatis ⁊ intellect⁹. Dēs igitur thesauri ⁊ diuitie hois inquantū homo est sunt inuisibiles ⁊ spūales. Et regnū eius qđ prestolatur est intellectuale: eternū: insolubile. Nā quoniā libez ar. non est vel locale vel tēporale. ideo bonū hois nec loco claudit nec tēpore mensurat. Nō er go bonū hois est cōe cum bestijs: qđ Epicurus qui sum mū bonū in voluptate posuit videt astruere. Scđm qđ natura liberi ar. eluceſit est quaz legē homo approbare debet atq; sectari. ⁊ quā aspernare atq; contēpnere. Ex quo eni remuneratio liberi arbitrij nō est corporalis sed spūalis vt iā patuit. hinc sequit q̄ ille leges ⁊ secte q̄ fina lē hois beatitudinē in rebus corporeis ⁊ sensibilib⁹ con stituūt falsę sint ⁊ deceptorie: caduce: futiles: miserabi les. ¶ Bo. Hinc verissime liquet impostor nequissimus machomet⁹: q̄ vanissimā suo populo legē cōdiderit: cu ius promissa corporalia sunt ⁊ visibilia bona. Promit/ tit eni paradisuz terrestrē: epulas pingues: vina falerna sericas vestes: feias molles. ¶ Ray. Merito hic hoiz deceptor in apocalipsi bestia nūcupat: qui ⁊ bestialiter vixit: ⁊ sua ꝓmissa coia cū pecudib⁹ instituit. Porro lex xp̄i iesu q̄ dei visionē in premio ꝓmittit hec sanctissima

eſt veriſſima ⁊ ſaluberríma: cuiꝰ inſtitutoꝛ verꝰ fuiſſe di
noſcit. ſanctus. perfectꝰ. verā hoīs beatitudinē ⁊ intelli
gēs ⁊ req̄rēs. Tertiū qđ ex natura liberi arbitrij cogno
ſci pōt eſt moꝛa penarū aut premioꝛū. Nā q̄ totū bonū
⁊ malū hoīs eſt habere vel culpā vel meritū. vnde pena
ſequit aut coꝛona: ideo q̄nto homo plura habuerit meri
ta tanto maioꝛa habebit ⁊ premia. Nō debet igit ſtatim
dū bonū aliqđ opus fecerit finali retributione munerari
q̄ tūc amplius mereri nō poſſet. ſed debet expectari do
nec merita oīa ꝓſumētur ⁊ vnū pꝛo oībus recipere pꝛe
miū. ¶ Rurſuꝫ: dū homo cōmiſit moꝛtalē culpā nō debet
repēte finali aiaduerſione puniri. alias eſſet totaliꝛ ꝓden
natꝰ ⁊ perditꝰ: nec poſſet amplius ad gratiā reparari. Ve
rū q̄ homo ꝓpter liberū ar. eſt ꝙuertibilis de malo in bo
nū ⁊ p̄t culpā hūiliter recognoſcere ⁊ per penitudinē re
uocare. iō expectādus eſt an velit ab erroꝛe ad iuſticiam
reuerti. ¶ Bo. Hāc expectationē vt arbitroꝛ req̄rit na
tura liberi ar. nō quidē ex ſuo merito cū vindictā merue
rit: ſꝫ ſicut dixiſti q̄ ꝙuertibilis eſt ⁊ ī melius ꝓmutari po
teſt. Et iō iudex humanoꝝ opeꝝ clemēs debet eſſe ⁊ lon
ganimis: ⁊ nō ſtatim ꝓſilire in vindictā: q̄ melius eſt ho/
minē ſaluare q̄ perdere. ¶ Ray. Quarto agnoſce ex li/
bero ar. duas eſſe ciuitates longiſſime inter ſe diſtātes.
Licet em̄ libeꝝ ar. ſit in cūctis moꝛtalibꝰ eiuſdē nature:
tamē q̄ tendit peꝛ duas vias ſibi mutuo valde cōtrari/
as. vna eſt via culpe ⁊ demeriti. alia via virtutis ⁊ meri
ti. ⁊ q̄ iſte vie ducūt ambulātes in eis ad cōtrarias māſi
ones. idcirco duas eſt necē ponere ciuitates: in quibꝰ cō
trarij inter ſe poplī lōgiſſime ab inuicē perpetuo ſeparē
tur. vt ſicut inter ſe volūtate ⁊ merito maxime diſcoꝛ/

dāt. ⁊ talí díſcordia q̄ nulla p̄t eſſe maior. íta etiā remo/
tiſſime ab ínuicē ſeparent ſeparatiōe q̄ nulla pōt eſſe lon
ginquior. Ideo deus q̄ munerator eſt actuū hūanor
hos duos popl'os íta díſcernit vt vnū eleuet ſupra oēs
celos: alterū deprimat in abyſſos. Et q̄ centrū terre q̄
ciuítas futura eſt reprobor: ⁊ círcūferentia vltími celi q̄
ciuitas eſt hoīm iuſtor: extrema ínter ſe diſtātía ſeparā/
tur congrue iuxta naturā vtríuſq; popl'i hec habítacula
díſpenſant. Sūt igit hec due ciuitates perpetue. ínſolu
bíles. ínuariabiles. ínexpugnabíles. Quar vna eſt opu
lētiſſima: quietiſſima: iocūdiſſima. lucídiſſima. pulcer/
rima: verū ⁊ totū hoīs bonū in ſe retínens atq; comple
ctens: ín qua repauſant ínnumerabíles iuſti ⁊ ſedent ín
pulcritudine pacis ⁊ in requíe opulēta. Altera vero cí/
uítas q̄ malorū gentē retínet: denſiſſimis tenebrís hor/
ret: inopie: ignominie: calamitatī: ⁊ extreme míſerie ple
na. oīe malū hoīs cumulatiſſima fertilitate ꝓplectēs.
¶ Bo. Biuerſitas volūtatum ⁊ operū quā ín hómini/
bus experimur has cōtrarías ciuítates manífeſte cōſti
tuít. Sed ve illís ⁊ ſeptíes ve q̄bus ꝓpter ímpiā neq̄cie
culpam ſiníſtra hec ⁊ tenebroſa ciuítas ſorte obuenerit.
¶ Ray. Hínc iā quintū qđ dícere decreui facile íntelli/
ges: q̄ vídelícet líberū arbítríū eſt ímortale. Ex quo ín
líbero arbítrío ſubiectat vel vírtus vel vícíū: ⁊ oē líberū
arbí. eſt vel vírtuoſus vel vícioſus. Sed vírtus nō expel
lítur níſi per ſuū contrariū qđ eſt vícium. nec vícíū eíjcí
poteſt níſi ſuccedēte vírtute. At q̄n poſt mortē vícíū qđ
hic expellítur perpetuo manet: nō em̄ pena vícíū deſtru
ít: ſed conſumat ⁊ perfícit. ideo manente vício manet et
líberū arbítríū in quo eſt vícíū. Sed ſi culpa ⁊ etiā culpe

pena eſt perēnis poſt mortē: ergo ⁊ liberum arbitriū eſt perenne atqz inſolubile. ¶ Bo. Et anima quoqz in qua ipſuz continet arbi. perēnis pmanet ⁊ inſolubilis. Satis iam p liberū arbitriū tua induſtria illuminatus ſum nūc ad reliqua q̄ inſinuāda ſunt ocius accede.

Quō homo differt a rebus ſe inferioribus penes cognoſcere ſe habere: hec eſt ſpecialior differentia.

Capitulum. xv.

Raymūdus. Dixímus ſupra qūo homo differt a rebus triū graduū in generali: nunc ſpecialiꝝ differentiā hois a ceteris aſſignemus. Differt quidē homo ab alijs rebus: qz aliquid habz qđ nō habēt cetere. ſed maxime differt: qz ⁊ habet ⁊ ſe habere cognoſcit. Hoc poſtremū nullis rebus inferioribꝰ eſt cōmune Habēt enī res triū graduū ⁊ mirā pulcritudinē: virtutē vtilitatē: varietatē. ſed hec cū habeant nō ſe cognoſcūt habere. Solus aūt homo id qđ habet intelligit ⁊ a quo habet. Intelligit etiā quid cetere res habent ⁊ a quo receperūt qđ habēt. Tu queſo diligēter aduerte: ⁊ ex hac differētia ſtupēda cognoſces. ¶ Bo. Si centū mihi aures adeſſent oēs tuis ſermonibꝰ admouerē. Nō ſolū em̄ mihi ingeniū illumínas: ſed ⁊ affectū acriter inflāmas. ¶ Ray. Iſtud melius poſtremo fateberis. Nūc verop hac differētia quattuor gradus cōſidera. Primꝰ: homo cognoſcit ſe habere qđ habet ⁊ etiā qđ cetere res habēt. Secūdus: homo cognoſcit nō a ſeipſo habere qđ habet ⁊ ceteras res ſcit nō ab ipſo nec a ſeipſis accepiſſe qđ habēt: ſed ab alio ſuperiore. Tertius: homo pōt querere: in uenire: ⁊ cognoſcere illū a quo ⁊ ipſe ⁊ cetere res accepe

rūt qđ hꝫ habēt. Quartꝰ: hꝫ homo pōt illū tenere: cōplecti: regratiari: ⁊ perpetuo inhꝫerere illi ⁊ cōmorari cū eo in separabili dilectōe. Ecce hꝫ hijs q̄ttuor preuilegijs differt hꝫ homo a ceteris seinferioribus creaturis. ¶ Bo. Capio qđ dicis: sed quorsuz ꝓpere nō video. ¶ Ray. Modo videbis. Cū em̄ solus hꝫ homo cognoscit se hꝫ habere qđ habet ⁊ a quo hꝫ habet ⁊ q̄đ cetere res hꝫ habēt: ⁊ ꝓpter quid hꝫ habēt: hinc iam suā cognoscit dignitatē. intelligit quāti eū suus cōditor estimarit: qui eū pre ceteris nobilē ⁊ capacē ratiōis ꝓdidit: ceteriſqz oibus quasi principē ante tulit: ⁊ cūcta suis pedibus substrauit. Hec hꝫ cognoscēs si gratus est gaudet: tripudiat: gloriat: ⁊ factorē suū diligit: venerat: honorat pro hijs q̄ accepit: ⁊ que res cetere pro ipso acceperūt. ¶ Bo. Quātuz intelligo tu cupis ostēdere hoīem obligari deo: ⁊ pro hijs q̄ accepit in semetipō ⁊ pro rerū cōmodo creatarꝫ. ¶ Ray. Plane id cupio. Nō em̄ debet hꝫ nec stolidus nec ingratꝰ esse oim cōditori: sed imensas agere grās pro innumeris beneficijs q̄ in se ⁊ in subiecta sibi creatura suscepit. Nam ex quo deꝰ soli dedit hoī cognoscere quid in se: q̄đ in alijs accepit. inde obligat eū gratū debere esse ⁊ pro suis bonis ⁊ pro alienis. Presertim cū ea bona q̄ in cetera creatura sunt magis homini necessaria aut cōmoda sunt q̄ꝑ sibi. Nā si voles diligēter inspicere: deus oēs res inferiores nō ꝓpter seipas vel ꝓpter hoīem instituit. Cōdita enim sunt oia vel ꝓpter hois necessitatē: vel vtilitatē: vel solaciū: vel doctrinā: vel gaudiū. At nunc q̄ sunt oīa ꝓpter hoīem: ideo oia solus accepit hꝫ: ⁊ cūcta faciūt vnū corpus cū hoīe ⁊ vnū regnū: cuiꝰ ⁊ ipe caput ⁊ rex est. Hinc tenet solus suo largitori grās agere: obsequi: inhꝫerere:

Hō obligatur deo pro se et pro creaturis.

diligere collaudare. ¶ Bo. Nūc ipsaz obligationē hois manifeste concipio. Nā ex quo creature nihil pro se sed p solo hoie acceperūt. iō solus homo q̄cquid vsq̄ in vniuerso est noscit accepisse. Dia ergo in trib⁹ cōcludi pñt: scz. in largitore. in munere: ⁊ in accipiēte. Sz vbi ē munus dātis: ibi est ⁊ beneficiū accipiētis: atqz inde necessario ad accipientē naturalis ozik obligatio ad suū largitorē. pfertim si ipe largitor munera sua libere: voluntarie: ⁊ nulla necessitate distribuit. ⁊ si is q̄ accipit ipsis muneribꝰ carere nō possit. ¶ Ray. Recte tu quidē. Sz nūc intuere an hō dei muneribus carere possit. Ut paululū deipsis donis q̄ in seipo hó accepit taceam⁹: exteriora creaturaz munera cogitem⁹. Nā qz hō aiam hz ⁊ corpus: ⁊ iō ois creatura est ad bonū aie hois: vel ad bonū corpis ei⁹. Et primo aiaduerte qīo oia seruiūt corpori vel adnecessitatem: vel oblectationē: vel ad cōmodum vel adiutoriū. Nōne hō indiget necessario q̄ttuor elemētis: ex quib⁹ ⁊ cōstituit. nutrit. cōseruat. Nōne hō indiget sole: luna sideribꝰ: plātis: frugibꝰ: arboribꝰ: piscibꝰ ⁊ aialibꝰ carnibus. Cogita hoz oīm absentiā: ⁊ vide si sine hijs hō posset in vita durare. ¶ Bo. Agnosco bñficiū. ¶ Ray. Si beneficiū agnoscis: agnosce ⁊ bñficij largitorē. Nā ois creatura tibi clamitat: accipe ⁊ redde. Accipe bñficiū: redde debitū. Celū dicit Ministro tibi lumia ⁊ vtutes siderū ⁊ planetaz: tēpoz vices ⁊ varietates. Hinc tollo fastidiū: ingero delectamentū. Aer dicit. Cōico tibi flatū vitalē: ⁊ oē genus volucrū tibi in cibū ⁊ solaciū mitto. Aqua dicit. Ego te poto. sordes diluo. terras tuas plātas atqz arbores irrigo ⁊ fructiferas reddo: ⁊ varios pisces tuis faucibꝰ administro. Terra dicit. ego te poz

Os omnes creature seruiūt homini quarum seruitio carere nō potest.

to:te nutrio:pane:vino:oleo:frugib⁹:pomis:7 aiantib⁹ mēsas tuas repleo. Mūdus tot⁹ magnis tibi vocib⁹ clamat. Uide qūo te meus ꝓdito: amauit:q ꝓpter te me tibi ꝼuire ꝯpellit. q: fact⁹ ſuz ꝓpter te vt tu ſeruias illi q̄ tenet me ꝓp̄ te:7 te ꝓpter ſe. Si ſentis bñficiū redde debitū. ¶ Bo. Satis nunc oſtēdiſti qūo creature ſeruiūt ꝼumanis corꝑibus. at nūc oſtēde qūo ſeruiūt 7 aiabus.

Quomō oīa ſeruiūt anime humane.

Capitulū. xvj.

Raymūdus. Ex magnitudine: ex pulcritudine: ex dulcedine 7 bonitate creaturaꝝ facile mens ꝼūana cognoſcit ꝙ magnus: ꝙ pulcer: ꝙ dulcis: ꝙ bonus ꝼarū creato: exiſtat. Jnuiſibilis enī deus per ea q̄ facta ſunt intellect⁹ ꝯſpicitur. ſempiterna quoq; ꝺtus ei⁹ ſerenitas 7 maieſtas. Preterea dū ꝼoc ꝯſideret ꝙ quicq̄d in creaturis aut pulcrū: aut ſerenū: aut virtuoſuz eſt: nō id ipſis ꝓpter ſe ſz ꝓpter ꝼoiem eſſe collatū: ingēti gaudio cor ei⁹ ꝓfundit⁹ 7 in laudē reſoluit⁹ optimi cōditoris. Preterea dū videt ꝼomo oēs alias creaturas in ſuū obſequiū deputari: ſuā recogitat dignitatē nobilitatē: ſtupet: mirat⁹ excellētiā. Hinc itelligit ſe diligi a ſuo cōdito:e 7 magnipēdi q̄ ſe talē fecit: 7 lōgiſſime oīmibus ante tulit. ꝼoc gaudio ꝼoc fructu ꝼō priuaret⁹ ſi ſolus ſine ceteris ꝓdit⁹ eſſet creaturis. Preꝛea dū ſe ꝼō ꝯparat ad alia aiantia quib⁹ 7 viuere 7 ſētire collatū eſt: tūc ſuā facile cognoſcit ingenuā excellētiā ꝙ a celeſti demiſſuz traxerit arce. cui⁹ egēt ꝓna 7 terrā ſpectātia. mū di principio idulſit cōis ꝓdito: ill' tm aias: nobis aim quoq; 7 ꝼunc rōnis capacē: immoꝛtalē: inuiſibilē. Preterea

res inferiores sunt humane mẽti ad maximã doctrinã. Bocẽt emꝫ te bruta aialia qꝫ finale ⁊ verũ bonum tuũ nõ sit in rebus visibilib⁹ ⁊ corporeis oblectamẽtis: nõ in cibis ⁊ potibus ⁊ actibus venereis: qꝛ hec bona cõia sunt ⁊ bestijs. Alia ergo bona prestolaris spualia. imortalia sempiterna. Certe nũc vidisti quantũ res create etiã cõferãt humane menti. ¶ Bo. Vidi fateor ⁊ obligatiõis magnitudinẽ nõ satis sufficio cogitare. ¶ Ray. Amplius expaueſces dũ tibi hãc obligationẽ luce clariorẽ mõstrauero. Radix obligatõis oritur ex parte muneris accepti. Et qꝛ ipsa munera multa ⁊ magna ⁊ nobilia sũt: ideo ⁊ obligatio magna fit ⁊ copiosa nimis. Verum vt melius agnoscas quãta fiet obligatio pro qualibet creatura: tripliciter quãlibet per se creaturã ꝑsidera: videlicet quantũ valeat in seipsa: ⁊ quãtũ vna plus valeat altera: ⁊ quantũ ipsa homini prestet ⁊ accõmodet. Et quia oĩs creatura q̃cquid habet muneris pro hoĩe accepit. iõ nõ ipsa sed homo pro ea creatori astringit. Et quãto ipsa creatura est nobilior etiã ⁊ si minus sit hoĩ necessaria tãto pro ea magis ipse obligat. Multũ debes deo tuo pro terra q̃ te sustinet nõ solũ qꝛ est: sed qꝛ etiã tibi necessaria est. Amplius tamẽ debes pro aqua quãto ipsa est terra nobilior ⁊ clarior. Multo amplius pro aere. pro igne. pro sole. pro sideribus. pro plantis. pro aiantibus. Pro his oĩbus maximas ⁊ multiplices debes agere grãs. Primo pro oĩbus perfectionibus quas a suo opifice recepe rũt. Scõo pro vtilitate ⁊ necessitate quã tibi impartiũt Tertio pro dignitate ⁊ gl'ia qua cũctis pẽnines creaturis: que q̃uis magnã ingenuitatẽ habeãt: multo tamen te inferiores sunt. Et qꝛ nõ cognoscunt se habere qõ ha-

De magnitudine obligationis

hõ tenetur agere grãtias õo pro iis que creature in se boni acceperunt.

bent:ideo nesciūt quid suo opifice debeāt. Uerū qz ho/
mo id solus agnoscit:7 quotidie perfruit eaz beneficio
idcirco homo tenet agere gras creatori:7 eā illi beniuo
lentiā repedere quā singule pro se creature tenentur:qz
ipse solus id nouit 7 potest. Ut autē melius me capias
hoc recipe exēplum. Si tu esses solus sapiens in ciuita/
te tua:7 ceteri omnes aut fatui essent aut pueri:7 rex hi
spaniarū conferret toti ciuitati magnū aliquod benefi/
ciū qđ in singulis distribui necesse sit. nōne tu qui solus
pre ceteris es sapiēs teneris agere gratias regi largito/
ri:ne ingratitudine populi prouocatus minas inferat ci
uitati? Quod si nō feceris 7 teipsum qui dignus es 7 re
liquos oēs miserabiliter perdis. At nunc cognosce in
summa magnitudinē obligatiōis tue:considera diligē/
ter multitudinē:diuersitatē:utilitatem :necessitatē: no
bilitatez 7 bonitatem omniū rerum triū graduū. Uide
qđ innumerabiles:qđ nobiles sint res primi gradus. Ui
de nobiliorem gloriā rerum secūdi gradus. Uide quo/
qz ingentē pulcritudinē 7 multitudinē rerū tertij gradꝰ
Uide preterea omniū simul numerū sine numero. men
suram sine mensura. 7 ex infinita multitudine 7 perfecti
one earū infinitā intellige hominis obligationē. Quid
nunc animi habes. ¶ Bñicus. Uideo heu miserum ho
minē hijs beneficijs non tam leuari qđ opprimi. ¶ Ray
mūdus. Opprimitur plane si gratus non fuerit 7 beni/
uolus. ¶ Bñicus. Et quomodo poterit gratias agere
tantas:tan immensas.

Nota sum/
mam obli/
gationis.

Quō homo est etiā obligatus deo pro hijs que accepit in seipso. Capi. xvij.

Dyalogus.

BAymūdus. Audies hec postea. Interim que so diligenter aduerte quantū astringeris deo p hijs que accepisti in teipso naturalib⁹ bonis: q̄ sine cōparatione sunt ceteris oibus prestātiora. Acce/pisti em̄ esse: ⁊ viuere ⁊ sentire: ⁊ intelligere ⁊ corpus et animā. Si debitor es pro mūdo: multo amplius pro te ipso. ⁊ tanto amplius quāto tu mūdo es melior: nobili/or: prestātior. Mūdus em̄ totus ꝓpter hoiem factus est cuius ⁊ cōmodis seruit ⁊ necessitatibus. ¶ Bo. Hinc facile intelligo hoiem ꝑm animā immortalem esse atq; perpetuū: cū video tan nobiles tam precioſas ⁊ etiā im mortales aliquas creaturas in obsequiū hois incurua/ri. Et q̄ is qui seruit semp est suo dño minor: ideo si cre ature nobiles atq; imortales seruiūt homini: necesse est sit homo multo nobilior: multo immortalior. Uerū tu q̄d cepisti prosequere. ¶ Ray. Obligat itaq; homo pro illo esse q̄d accepit: q̄d quidē esse in immēsuz plus valet q̄ esse omniū creaturaꝝ. Nō autē tantū accepit esse: sed etiā formosum ⁊ pulcrū ⁊ artificioſuz: cuius pulcritudi nē sol ⁊ sidera obstupescūt. Obligat̄ scd̄o pro sua vita: q̄ est multo prestātior q̄ oim aliaꝝ vita. Omnia em̄ ꝓpter hoiem viuūt: ipse autē non ecōuerso. Obligat̄ preterea p eo q̄d habet ⁊ sensum ⁊ intellectū ⁊ liberū arbi. rē vti/q; grādissimā: dignissimā: singularissimā. Plus em̄ pon derat liberū arbitriū: q̄ esse: viuere: ⁊ sentire oim rerū. Nā ꝓpter hoc oia sunt ꝑdita: oia instituta. Habes ecce principē ⁊ imperatorē totius create nature: ⁊ vide de/centissimā oim rerū seruitutē. Nā esse vinere ⁊ sentire q̄ sunt in creaturis sunt ꝓpter esse: viuere: ⁊ sentire hois. Hois vero esse viuere ⁊ sentire suo seruit libero arbitrio

Obligatur hō deo pro suo esse q̄d est nobili⁹ quā esse oīmniū creaturarum.

Omnia ergo q̄ sunt in hoīe ꝓtinue laborāt vt sedeat rex li
bex arbitriū: qđ immortale est atqz diuinū. Unde sicut oīa creata triū graduū habēt nobilius esse viuere ⁊ sen/ tire in ipso hoīe q̄ꝑ in seipsis: habēt enim esse humanū in hoīe: ⁊ per hoiem iūgunt libero arbitrio. ideo oīa crea/ ta respiciūt ad illud esse nobile qđ habēt in hoīe: qđ ⁊ ap petūt perpetuo ꝓseruare. Oia ergo ordinant ad hoīem gradatim ascēdendo: hō vero sine medio ꝓpter ipm or/ dinat arbitriū. Sup oia itaqz sedet: imperat ⁊ dñatur li berū ar. nec habet aliqđ creatū supra se: sz solus creator deꝰ illi presidet: illud moderat ⁊ cōtinet. Est ergo libex ar. nobilissima sedes dei: qđ imediate deū attingit: deū ꝓtinet ⁊ possidet in eternū. ¶ Bo. Uideo obligationē hanc hois magnā nimis: qua per libex ar. astringit deo: per qđ hominē sustulit de gradu in gradū donec ipm ele uet ad seipm. Est em̄ liberū ar. imago ⁊ similitudo dei viua diuinā exprimēs gloriā ⁊ maiestatē Per hoc em̄ est homo immortalis: intellectualis: eternus: ⁊ suo facto/ ri similimus. Fateor itaqz plus hoīem obligari pro li/ bero arbi. q̄ꝑ pro toto quem possidet mūdo. ¶ Ray. Nō solū autē pro libero ar. sed etiā pro suo corpore debitor manet. Uide corpis tui sapiētissimā ⁊ artificiosaz fabri cā oia mūdi corpa ꝓcellentē. Uide pulcrā mēbrox̄ oīm cōpaginē ⁊ proportionē: oīa mēbra se inuicē iuuāt: ful/ ciūt: obsequūtur. Uide q̄ꝑ formosa sit facies: q̄ꝑ frons se rena: q̄ꝑ lingua facūda: q̄ꝑ oculus serenus: q̄ꝑ manꝰ prō/ pta: q̄ꝑ officiosus pes: q̄ꝑ oīa mēbra plana: necessaria: ꝓ portionata ⁊ pulcra. Uide staturā corporis in sublime porrectā. Prona em̄ cum spectēt animātia cetera terrā: os hoī sublime dedit: celūqz videre iussit: ⁊ erectos ad

nota dignitatē li. ar.

Nō obligetur ho pro suo corpore

sidera tollere vultus. Vide preterea quãti quodq3 mẽbrũ precij sit: valoris ꝛ necessitatis. Nolles enĩ vno carrere pede aut manu pro toto vniuerso. Qui tibi oculum redderet excussum aut dentẽ aut aurẽ: semper illũ maximo fauore diligeres. Hinc pensa quãtũ abs te diligi debet factor tuus. q̃ non vnũ tantũ sed vniuersa tibi mẽbra cõpegit. distribuit. ordinauit. ¶ Bo. Satis intelligo plus me debere optimo creatori pro meo corpore q̃ proꝯbus que extra me sunt innumeris beneficijs. ¶ Ray. Si tantũ debes pro corpore qd̃ caducũ est atq3 mortale q̃tum putas pro nobilissima ꝛ semp victura aĩa te quoq3 debere. Infundit eñ pulcro corpori tuo aiam pulcerrimã deus q̃ possit ipsum ꝛ sua organa ꝓplere. viuificare. mouere. dirigere. moderare. Sicuti enĩ corpus habet multa mẽbra ꝛ organa admodũ distincta: ita ꝛ anima ornata est ꝛ dotata varijs virtutibꝰ. potestatibus et officijs naturalibus quibus corporis organa moueant ꝛ in suas actiones destinentur. Videmꝰ q̃ in vnoquoq3 regno sunt inferiora officia: vt officia agricolaꝝ: mercatoꝝ: opificũ. Sũt ꝛ media officia ꝛ multo his digniora vt militũ: iudicũ: comitũ ꝛ baronũ. Sunt quoq3 ꝛ dignissima officia. vt consulũ ꝛ senatoꝝ qui regi consulũt ꝛ assistũt. Pari modo in regno aĩe humane sunt infime virtutes: vt est nutritio: augmẽratio: generatio. que se habẽt instar colonũ: mercatoꝝ: ꝛ opificũ: qui sustinẽt ꝛ laborant pro toto regno. Iste tres virtutes ꝓtinẽtur sub vna potestate generali q̃ virtꝰ vegetatiua nuncupat. Et habẽt secũ alias adhuc q̃ttuor ẽtutes. s. virtꝰ appetitiua cuiꝰ officiũ est cibũ desiderãter attrahere. virtꝰ retentiua cuiꝰ est cibũ retinere. virtus digestiua cuius est cibũ

Nõ obligatur pro anima.

Nota hic varia animę humane officia.

coquere. ⁊ virtus expulsiua cuⁱ⁹ est superflua reiscere ⁊ bonū chimū in oia mēbra trāsmittere. Sunt scdo altio res hīs virtutes ⁊ potestates in aia: vt est potētia qua vi demus: audim⁹: olfacimus: tāgimus: gustam⁹. Visus apprehēdit oēs colores: figuras lucis ⁊ radioꝝ pulcri⁊ tudines. Audit⁹ oēs sonos: ⁊ voces: ⁊ armonias sono⁊ rūq; ⁊ vocū differētes ꝓsonātias. Olfact⁹ oēs odores quoꝝ nō est numerus. Similiter de tatu gustuq; dicen⁊ dū est. Inter has tamē sensitiuas potētias est quedā di gnitas. Nā vsus melior est auditu: quia remotius sole⁊ mus videre ꝙ audire: ⁊ audire ꝙ odorare. Gustus aūt ⁊ tactus sunt ceteris segniores: eo ꝙ obiectū volunt ha bere coniūctuꝫ. Sūt quoq; tertio ꝑter has occultiores ⁊ nobiliores virtutes q̄ habēt organa interiora in cere⁊ bro: vt sunt sensus cois: imaginatiua: fantastica: estima tiua: memoratiua. Quarto post istas est in aia virt⁹ mo tiua de loco ad locū: quā a capite phīsici dicūt ꝓcedere. Per hanc aia dilatat: extendit: constringit: erigit: attra hit sua mēbra. Quinto post istū statū virtutū ⁊ officioꝝ que habēt cum organis corporeis cōiunctionem ⁊ cum carne operātur: sequit in regno anime alius quidā stat⁹ virtutū ⁊ potestatū omniū nobilissimus quibus compe tit oīe moderamen virtutum precedentiū. Sūt em̄ in anima due altissime potestates que habent distinctas in⁊ ter se operationes ab organo corporeo penitus separa⁊ tas que sunt intellectus ⁊ volūtas. Intellectus cōsulit iudicat: discernit. Volūtas tanꝙ imperialis maiestas ꝓcipit: imperat: ⁊ ad executionē cōsulta demādat. Pre ter has virtutes naturales quibus aia decorata est pōt insup de nouo ornari ⁊ vestiri moralibus ⁊ gratuitis bo

nis:7 per gram sui creatoris:7 p industriā ppie sollicitudinis. ¶ Bo. Animaduerti acri ingenio cūcta que de aīe officijs ostēdisti:7 video hoiem multo amplio ꝙ prius suo opifici debitorē fieri. Munera em̄ ista q̄ in aīa homo suscepit;inestimabilē illi conferūt dignitatem.

De magnitudine obligationis ex parte dantis 7 recipiētis. Ca.xviii.

RAymū. Satis nunc audisti ni fallor q̄ntū deo astringeris ex parte inumerabilis muneris.audi etiā quid debeas ex parte largiētis dei:7 ex parte hois recipiētis. ¶ Bo. Undiq3 me niteris cōplicitū retinere vt nusq̄ mihi diffugiū pateat. ¶ Ray. Utinā tanta tibi beneficioꝝ vincula possim inijcere vt in reliquū nō possis a tuo muneratore diuelli. Uerum nūc respice diligēter voluntatē:affectū:7 liberalē munificentiam dñi dei tui:7 copiosissimū te intelliges debitorem.

duo sūt munera creatoris vnū apertū aliud occultū s.amor.

Duo in genere sūt munera creatoris: vnū visibile 7 manifestū: aliud inuisibile 7 occultū. Bonū manifestū est mūdus:7 quicq̄d in se retinet minor mūdus scz homo. Bonū occultū est amor dātis qui est inuisibilis. Primū tamen donū qđ homini cōtulit deus;est suus amor:qui radix est 7 fundamentū omniū donoꝝ. Haz hec externa dona multa 7 magna signa sunt maximi et ardentissimi ad nos amoris dei. Cogita nunc queso ex magnitudine omniū donoꝝ infinitam amoris magnitudinem. Et qz deus totū mundū condidit ppter hoiem:ideo primo dilexit hominē 7 oīa alia ppter hoiem.7 ita in alijs creaturis nō dilexit nisi hominē quē super oīes exaltauit: ornauit:nobilitauit. Uerū quia amor dei excedit in infi

nitū oīa dona creata. Ideo deus cū dedit hoīni suū amorē dedit ei mun⁹ infinitū: inappreciabile: inestimabile. Certe vidisti obligationē omniū maximam. Quia igitur amor dei ad hoiem est purissimus: ardētissimus: sincerissimus: summe liberalis: ⁊ mere gratuitus: ideo sine vlla cōparatione plus est obligatus homo pro solo amore dei: q̄ pro vniuersis extra susceptis. Hec em̄ oia ⁊ si multa sint: tamē finita sunt. At amor dei est fundit⁹ infinitus. ¶ Bo. Libēs suscipio hoīem sic amari: ꝫ obligatiōis magnitudinem expauesco. ¶ Ray. Dixīmus obligationem ex parte largientis: nunc eam intellige ex parte recipientis. Largitor omnū bonor deus munera sua homini contulit ex libera ⁊ gratuita bonitate. ꝫ homo ea recipit ex mera necessitate. Uelit enim aut nolit necesse habet sibi assumere dona dei: sine quibus nec ad momentū potest permanere. Nūquid ea tu poteris refutare? Nunquid potes dicere deo: nō opus habeo sole tuo: non opus aere: aqua: terra. munera tua alteri largire: ego ea amplius nō recipio. Si vides ergo ineuitabilem hois necessitatē: agnosce ⁊ obligationē. Agnosce quantū debeas amico optimo ⁊ fidelissimo: qui te continuo in esse conseruat: qui tuis necessitatibus ⁊ cōmodis sua dona ministrat. ¶ Bñicus. Agnosco obligatiōnē infallibilem: indelebilem: perpetuā: immortalem: et cartā insolubilem digito dei in qualibet creatura cōscriptam: quā dum lego nō possum maximū me debitorem nō agnoscere. Sed quousq̄ animā meā defatigas ⁊ nō dicis mihi quid pro tantis beneficijs refundere debeam creatori. Erubesco ingratus inueniri: sed quomodo satis gratus efficiar nondum intelligo.

de maxima obligatiōe ex parte amoris dei.

Obligatio ex parte recipientis.

Hic ostendirur quid homo refundere tenet pro acceptis bñficijs: suū. s. amorē. Capi. xix.

RAymūdus. Ecce iam incipiam satisfacere votis tuis. Sed dicito mihi. Credis etiā hominem habere aliquid tale quod possit deo retribuere in recōpensam condignā tantorū bonorū. ¶ Bo. Credo equidem. nunq̄ eñ equissimus deus (qui hominem perdere nō vult) tantis eum beneficijs cumulasset nisi nosset penes hominē residere aliquid quo suam possit soluere obligationē. Alioquin in suam vltimā ruinam hec illi essent munera collata: quod de optimo largitore nefas est credere. ¶ Raymūdus. Ita queso sic senti de dño in bonitate. Habet ergo aliquid homo quod reddere possit ⁊ debeat ne iudicetur ingratus. Non hoc erit mūdus iste: quia nō est proprīū hois bonū. Non ipsum hois corpus: q̄ per violentiā ab eo auferre pōt. Oñia eñ que extra aiam hois sunt: sua sunt. q̄ caduca ⁊ mortalia sunt. Verū quia recōpensatio debet correspondere amori largientis. amor autē largientis est immortalis spiritualis: inuisibilis: ita id qđ homo retribuit suo datori debet esse immortale: spīale: inuisibile: sincerū: purū: ⁊ in sua potestate integre cōstitutū. Hoc aūt est liberū arbitriū. nō aūt intellect⁹ liberi arbitrij sed volūtas que sola est libera ⁊ spōtanea ⁊ sibijpsi⁹ imperiosa dña. q̄ sicut a nullo cogi aut impediri pōt: ita nec vllaten⁹ auferri. Hec ām volūtas donū in se possidet mere: libex̄: ⁊ spōtaneū. s. amorē quia a volūtate procedit ortu spontaneo. Hūc amorē volūtas liberali munere deo dare pōt pro beneficijs acceptis: nec quicq̄ amplius ab hoīe deus ipse

Qđ sol⁹ amor liberi arb. potest deo pro suis muneribus satisfacere.

reposcit: Nihil aliud habet hō in se vere ppriū q̄ amorē qui est totus thesaurus hois honorabilis. pcciosus. liberalis. perpetuꝰ ⁊ charissimus creatori. Inuenimꝰ igitur rem quā maxime querebamus: qualis tibi queso videtur? ¶ Bomi. Res optima. prestātissima: ⁊ qđ primū est homini facilima. Nūc bono animo efficiar. Habeo em̄ vnde retribuā dño p oibus q̄ retribuit mihi. diligā. amabo. amplexabor. ¶ Ray. Dñino equissimū est amori amorē repēdere. ⁊ liberalissimo sincerissimoq; amatori deo liberale sincerūq; reddere amoris obsequium. Amor em̄ per se placet ⁊ ppter se: ⁊ pre ceteris acceptus est deo. iocūdus. dulcis. amabilis. Licet em̄ deꝰ sit oium verox ⁊ pulcrox bonox ditissimꝰ possessor: nec vlla re egeat. vult tamē ab hoīe munera amoris accipere q̄ semp exposcit: q̄ ⁊ ambit ⁊ diligit. Amor quippe solus est per quē potest homo correspōdere suo amatori. Si deus te arguit: aut irascitur: aut minat: tu illi iuste nec irasci: nec minari potes. Sed si te amauerit tu iuste illū reamare potes. nō tamē ex equo: cū amor dei sit infinitꝰ: tuus vero paruus est ⁊ mensurā habet. Debet tamē esse mūdissimus. integerrimus. sincerissimꝰ pleniss mus. sanctissimꝰ. Abhominat em̄ deus caducū: permixtū: corruptūq; amorē: qui suo purissimo amori respondere nō pōt. ¶ Bo. Nihil ista hac tua veritate verius. ¶ Ray. Cognoscis nūc qꝫ amorē tuū abs te exigit amator deus, audi psequēter formā qūo amare te oporteat. Hāc amoris formā ⁊ a creatore ⁊ a creaturis potes addiscere. Creator tuus pre ceteris creaturis magis te diligit: ita ⁊ tu pre ceteris tuū dilige creatorē. Itē creator tuus oia alia propter te dilig it: ⁊ tu oia dilige ppter

Nota valorē amoris.

Solo amore homo respōdet suo creatori.

Qūo amādus est deꝰ hāc formā accipere a creatore et a creaturis.

creatorē Jtē creator oēs ſuas creaturas in tuū trāſmittit obſequiū. tu vero q̄cquid ḥabes optimū in illi⁹famulatū expēde. Jtē creator tuus te diligit infinito ⁊ perpetuo amore. ita ⁊ tu illū ſemp dilige ex toto corde tuo: ex tota aia tua: ⁊ tota mēte tua. Habes formā amoris de creatore. nūc eandē formā recipe a creaturis. Creature impendunt tibi ſuū beneficiū ⁊ obſequiū de optimo qđ ḥabēt ⁊ totū qđ poſſidēt. ita ⁊ tu qđ in te optimū ḥabes ſcz amorē tuo tribue creatori. Creature totis viribus tibi deſeruiūt: tu quoq; q̄cquid viriū ḥabes in amore tuo tribue creatori. Creature continue ⁊ ſine intermiſſione die ac nocte ſereno vel turbulēto tēpore tibi obſequūtur Jta ⁊ tu oñi tēpore in proſperis ⁊ in aduerſis tuū dilige creatorē. Creature ſoli tibi ſeruiūt ⁊ nulli alteri: ita ⁊ tu ſolū tuū dilige creatorē: ⁊ neminē dilige niſi ꝓpter ipſum. Creature tibi ſeruiūt ꝑm ꝓpriā naturā ⁊ modū ſuū: ita ⁊ tu debes obſequi deo tuo ꝑm modū nature tue ex libertate ⁊ bona ſpōtaneaq; volūtate. Creature dant tibi ſua munera in ſūma q̄ prevalēt perfectiōe. Arbores em̄ ⁊ vites exeūt tibi ſuos fructus maturos: bonos: dulces: oblectabiles. Nō em̄ acciperes ab eis fruct⁹ amaros. viridēs. acerbos. corruptos. Jta ⁊ tu quoq; da operā vt deo tribuas amorē maturū. dulcē. amabilē. bonū. integrū. pfectū. Poſtremo creature nō tibi ſeruiūt cū dolo. cū fraude. cū pigricia. ignauia. ſecordia: ſz ſimplici ⁊ prōpta intētione. Jta pariformit̄ ſerui deo tuo: vt nō ambules in vanitate: ⁊ feſtinet in dolo pes tuus. ¶ Bo. Acriter me incēdit inſtitutio tua. ⁊ amoris formā nunc abs te digeſtā ſtudebo pro viriḇ emulari. Nā vt video nulla relinquit̄ homini excuſatio quin ſuū debe

at amare factorē. Amor em̄ cum filius sit libere voluntatis a nullo impediri pōt quin omni momēto suū possit opus implere. In amando quoqz nullus labor: nullus dolor: nec tristicia: nec tediū: nec fastidiū. Amor enim omnes labores reddit suaues. amabiles. voluptuosos. Hinc iam manifeste lucet summa etgo hoiem dulcedo ⁊ benignitas cōditoris. qui datis tātis bñficijs hoiem nō obligauit ad rem penosam: laboriosam: ⁊ fatigabilē. sed ad id quod maxime est appetibile ⁊ delectabile.

Quod debitū amoris qđ homo reddit creatori ad hois meritū ⁊ ꝓmodū reuertit. Ca. xx.

DAy. Sicut lucet benignitas magna creatoris: eo ꝙ obligauerit sibi hoiem ad amorē: rē maxime delectabilē: ita oēm excedit benignitatī mē surā: ꝙ ipsaz amoris obligationē ad solā hois ꝓuertit vtilitatem. Licet eni deus nostrū ambiat amorē ⁊ vehemēter exposcat: hoc tamē facit vt inde hō ditet. pficiat. nobilitet. Videm⁹ em̄ ꝙ obsequiū creaturaz in magnā vtik hois vtilitatē: ita ⁊ obsequiū amoris qđ hō exhibet deo cū deo prodesse nō possit (ipse em̄ bonoz nostroz nō eget) vt hoi prosit necesse est. ¶ Bo. Non debet igitur homo ociosus esse: sed sicut creaturarū recipit vtilitatē Ita ⁊ ipse opificem diligendo suis etiam debet cōmodis indulgere. ¶ Ray. Debet vtiqz. Duplex enim necessitas homini incumbit. Indiget em̄ esse ⁊ vt perseueret in esse. secūdo indiget vt habeat fructuosum atqz optimū esse. A seruitio creaturarū que naturaliter ⁊ ex necessitate seruiūt homini: homo recipit esse ⁊ durat in eē. sed a seruitio amoris qđ homo exhibet deo (ꝙ libere ac

duplici necessitate homo tenetur suum amare factorē.

volūtarie agit:atqz ideo meritorie) hō recipit fructuo
sum atqz optimū esse. Creature seruiūt tibi vt esse habe/
as:tu vero deo obsequeris vt optime habeas. Sed quia
prestātius est optime esse q̄ esse solū:ideo obsequiū hois
est sibi multo melius q̄ qđ accipit a creaturis. Uerum
quēadmodū creatura q̄ seruit⁹ est homini ꝓtinuo neces/
saria:ita ⁊ nccārium est homini seruire deo si velit vtili
ter permanere. ¶ Bo. Uehemēter assentior. nā sicut ne
cesse est hoī corpaliter mori si suū illi creature obsequiū
denegarint: ita ⁊ spūaliter eū mori necesse est si deo suo
seruire contēpserit. Qui ergo nō seruit deo vere mortu
us est: nec quicq̄ ꝓficit hoī obsequiū creature nisi ipse
seruiat creatori. Hoc em̄ secūdo obsequo cessante primū:
frustra impēdit. Perdūt em̄ suā vtilitatē creature q̄ pro
pter hoiem institute sunt: si hō suo factori obsequi con/
tēpserit. Et talis homo quantū in se est cassat ⁊ frustrat
totū vniuersuz. ¶ Ray. Hinc manifeste intelligis opor
tere hoiem per amorē dīno deseruire: vt dū ipse diligenti
obsequio deo colligat. Alie etiā creature oēs hoī seruiē
do homini copulātur: ⁊ per hoiem deo. Obligatio ita/
q̄ amoris oia cōplet: oia cōsummat: ⁊ totū deo alligat
vniuersum. Uide nūc mirabilē dulcēq̄ circūitum. Ab
amore creatoris oia ꝓcesserūt: ⁊ per hois amorē ad deū
oia consummātur. Et sic apparet palā q̄ homo deū di
ligens est mediator quidā inter creatorē ⁊ ipsas res con
ditas: q̄ per ipsuz cū deo redeūt ⁊ ad deū. Qđ si homo
deo per amorē nō adhęserit: sicut ipse inordinatus est ⁊
dissolutus: ita ipse in penā suā oia disiūgit: dissoluit: dis
fibulat: nec creatori vtilis nec dignus creatura. ¶ Bo.
In mirabilem me lucē raymūde extulisti: ⁊ in ardētissi

Qđ amo/ris obliga tio omnia cōsummat

mā flammā: vnde tibi maximas habeo grās. Arbitror em̄ iam tandem te de amore vltimā sentētiam posuisse. ¶ Raymūdus. Reuera nō posui: multa enim ⁊ magna de amore adhuc loquturus sum: ⁊ que stupere te faciāt vehementer. ¶ Bñicus. Oro te obsecrans o dilectissime cōple desideriū meū: ⁊ qđ reliquū est ociūs edicito.

Quod homo obligatur amare etiam oēm creaturā: ⁊ precipue dei imaginē. Capi. xxj.

Raymūdus. Unū adhuc nūc dicā: cetera alteri dyalogo conseruabo. Sicut homo obligat primo suū diligere creatorē: ita post ipsuz oēs debet diligere creaturas: nō inquātuz sibi vtiles aut necessarie sunt: sed qz dei amatoris sui creature sunt. Et qz nō oēs creature sunt equales: sed vna est altera prestantior. ⁊ illa oīm prestātissima ⁊ dignissima q̄ dei in se imaginē ⁊ similitudinē representat. ideo pre ceteris homo debet sui creatoris imaginē. i. hoiem amare: colere: venerari. Cum em̄ quilibet homo ita cōtinet in se sui creatoris imaginē: sicut cera formā cenaculi cui imprimit. ideo obligat quisq; diligere alterū sicut seipm: siue amicus sit ille siue inimicus: siue pfuerit siue etiā obfuerit. Semp em̄ homo imago dei est: semp maximi cōditoris nobilissimū plasma est. ¶ Bo. Hinc ego palā excipio oportere vnūquēq; hoiem diligere alterū sicut suāipsius imaginē: sicut suāipsius naturā. Et ideo quilibet tenet estimare ⁊ appreciare alterū sicut semetipsuz. Tenetur quoq; oīne bonū qđ sibi quisq; cupit inquantū dei imago est hoc etiā alteri cupere: alteri impcari alteri si potest etiā pferre. Debet igit esse inter oēs hoies vna eter

Homo tenetur diligere proximum.

qđ a creatore et a creaturis hō discit suū diligere proximum.

ni federis cōpaginatio: vna pax: vna cōcordia: vnū vel le: vnū nolle. ¶ Ray. Justissimū est qđ tu loqueris. Ex quo em̄ hec obligatio qua homo tenet amare hoiem: originē ducit ex obligatōe qua homo astringit diligere creatorē. ideo sicut ista est rectissima ⁊ in iure nature fūdata: ⁊ est prima iusticia. ita ⁊ altera est secunda iusticia: recta: sancta: ⁊ in iure nature radicata. Accipe nunc formā huius obligatiōis a creatore ⁊ a creaturis. Primū creator oībus hoibus indifferēter suā partitus est imaginē ⁊ suā similitudinē. tu quoq3 oibus cōicabilē te prebe ⁊ liberalē. Creator sine acceptiōe personaꝝ oīes homines inquantū sūt sue imagines cōi diligit amoretita ⁊ tu quoq3 oēm hominē dilige. Creator equali pietate oīni hoi sua bñficia indulget: ⁊ solē suū oriri iubet super bonos ⁊ malos: ⁊ pluit sup iustos ⁊ reprobos. ⁊ tu quoq3 oīni petēti te tribue ⁊ quicq̄d habes libēter impartiri stude. Scđo accipe hanc formā ⁊ a creaturis: creature q̄ homini iussu creatoris inseruiūt nō magis vni obsequūtur hoi q̄ alteri: nō plus pro vno laborāt q̄ pro altero. neq3 amplius maiorē respiciūt q̄ minorē: nec nobilē q̄ ruralē. Elemēta: plāte: arbores: aialia: nō plus seruiunt regi q̄ militi: nec plus seruo q̄ dño. Sicut ergo creature hoi obsequūtur inquātum dei imago est ⁊ equales inter se reputant oēs hoies: ita ⁊ tu quoq3 equaliter dei imaginē in quolibet hoie venerare: nec estimes naturali cōditione alter alteri preferendū.

quāte dignitatis sit imago dei.

¶ Bo. Nō solū ex hijs que dicis colligo formā amoris: verūetiam quāte sit maiestatis: dignitatis: glie ⁊ excellentie imago dei luce clarius intueor. cui suus creator tantā impēdit sollicitudinē: quā honorat: diligit: venerat. cui etiā creature

multe nobiles ⁊ sublimes inuigilāt: seruiūt: obsequunt
Satis hinc patet quantū debet honorare homo hoiem:
quādo illū ⁊ deus maximus ⁊ vniuersus orbis venerat.
¶ Ray. Nolo etiā te lateat ꝙ hec obligatio amoris re/
dūdat ⁊ reuertit in solā hois vtilitatē: in suū ꝓmodū et
meritū. Licet em̄ amor tuus quo proximū diligis: ple/
rūq; illi aut vtilis est aut iocūdus: tibi tamē semper est
meritorius. Dū em̄ homo primo deū diligit: ac tū pro/
ximū imaginē dei: inde sibi colligit om̄e bonū suū: om̄e
meritū: om̄e gaudiū: laudē: salutē ⁊ gloriā. Et quāto ad
iecerit plures ꝑpter deum hoies diligere: tanto ditescit
ampli⁹: tāto fit ⁊ nobilior ⁊ seipo quotidie maior. Mul
ta adhuc de natura amoris: de eius viribus ⁊ ꝓprietati
bus differēda sunt. Sz vides qz iaz sol hesperias se mer
git in vndas: nor quoq; suas vmbras iā minitās: ⁊ cibū
nos ⁊ somnū capere adhortat. In crastinū igit que de a
more supsunt reseruem⁹. ¶ Bo. Licet a tuo sermone in
uitissim⁹ ipse diuellar: pareo tñ votis tuis: vt paululū vi
ribus recollectis nou⁹ in crastinū disputator aduenias.

Quō amor quo hō diligit proximū in hōis vertitur vtilitatem.

¶ Finit secūdus dyalogus de bñficijs dei ⁊ hois obligatiōe. ¶ Incipit tertius de amo
re ⁊ de viribus eius: ꝑditiōibus ⁊ fructus.

De conditionibus ⁊ proprietatibus amoris.

¶ Capitulū. xxij.

Dominicus. Totā pene noctē insomnē habui: ita eram tua sponsiōe sollicitus. optabā crebro diem fieri: ⁊ mollē desidēq; aurorā arguebam ꝙ titani mariti croceū nollet cubile desere, Occurro ātc ij

nūc tibi festinus ⁊ alacer audire q̄ pollicit⁹ es. Scio em̄ stupēda te atq; admodū vtilia de amore dicturū. Ray. Amo mi dñice ardens desideriū tuū: quod ⁊ me quoq; acriorē reddit ⁊ magis spōtaneū. Admiristi ne supra me dixisse nihil nos habere in nostra potestate: ⁊ qđ vere sit nostrū p̄ter solū amorē. Bo. Admini equidē Nā amor noster (vt ipe dixisti) est totū bonū nostrū: vnicus ⁊ pciosissim⁹ noster thesaurus ⁊ cūcte diuitie nre. Cetera quippe oīa ⁊ fortune ⁊ corporis bona nec vera nec nostra sunt. Ray. Si ergo amor est illud vnicū qđ habemus: hinc sequit̄ q̄ amor bonus est totū bonū nostrū: ⁊ amor malus atq; peruersus est oīe malū nostrū. Nam si nihil est vere nostrū nisi amor; si amor malus fuerit quicquid habem⁹ malū est. si bonus bonū est. Sequit̄ quoq; si amor noster bonus fuerit: nos etiā boni simus; si malus mali. Solus igitur amor hoīs homine facit vel bonū vel malū. Preterea cū nihil possideam⁹ vere nisi amorē. ideo q̄ndo dedimus alicui nostrū amorē totū qđ habeamus dedimus: nec quicq̄ reliquū habemus qđ tribuam⁹. Hinc etiā seq̄tur q̄ si perdiderimus amorē nostrū: oēs nostras diuitias perdidim⁹: tūc aut p didimus si illi nostrū amorē cōtulerim⁹ cui oīno dare nō debuimus. Preterea si bonū oīe nostrū est amor bonus: ⁊ malus amor nostrū malū: sequit̄ pulcre q̄ virtus nihil sit aliud q̄ amor bonus: ⁊ vicium amor malus. Eius ergo amor bonus est: hic vir virtuosus appellādus est. cuius vero amor reprobus fuerit: hic vicios⁹ ⁊ reprobus censendus est. Bo. Presentio dulcē fragrantiā sermonis tui: ⁊ in mirabilē me cognitionē cupis erigere: vt dū cognouero oīe bonū nostrū in amore consti

tutū: habueroq3 de amore verā scientiā. habeā etiā 7 de toto hois bono maloq3 scientiam. Quā qui ignorat cecꝰ est 7 manu tēptans: 7 se 7 oia nescit. ¶ Ray. Hinc iam amoris ppꝛietates attingamꝰ. Quaꝝ ꝓma est qꝫ amor habet virtutē vniendi: cōuertēdi: trasformādi. Hec est amoris inseparabilis conditio: ideo amor vnit amantē cū re amata 7 in se trāsformat. Secūda ꝓditio est: quia amor de sua natura est donū liberale. sponte eñ alteri se tribuit: cogi eñ non pōt: nec dari nec auferri se inuito. Hinc sequit qꝫ amor est vereꝰ illiꝰ cui datur: 7 trāsit in verā possessionē rei amate. 7 ideo res amata in suo retinet domínio amorē qui sibi vltro donatꝰ est. Tertia ꝓditio qꝫ amor quocūq3 vadit semꝫ secū ꝓtrahit volūtatem q̄ habet plenū in hoie imperiū. 7 ideo etiam secū portat totū hoiem. Et ideo qñ amor alteri se tribuit: totā tribuit volūtatē 7 totū hoiem: q̄ etiā ꝙuertūtur in rē amataꝫ Quarta ꝓditio: qꝫ ista ꝙuersio amātis in rem amatā nō est violēta: nō coacta: nō laborioſa. sed spōtanea: liberalis: dulcis: delectabilis. 7 ideo volūtas q̄ iūgit rei amate nō potest ab ea separari ꝑ aliquā violentiā: sed sponte 7 mere libere. Quinta ꝓditio: qꝫ amor licet mutet volūtatem in rē amatā: tamē amor semꝫ permanet liberalis amor: 7 suā retinet naturā. Volūtas quoqꝫ licet permutet in rē amatā: cuiꝰ 7 naturā induit 7 formā: tamē semꝫ permanet volūtas. nec iō destruit qꝫ mutat. Sexta ꝓditio: qꝫ amor talis efficit qualis est res q̄ amat: et talis fit ipsa volūtas q̄lis 7 amor. Res eñ primo 7 principaliter amata: nomē: naturā: 7 formā amori tribuit 7 volūtati. Hinc sequit qꝫ si volūtas terrā amet: terrea luteaq3 sit 7 amor dicit terrenus. Si amat res mortuas:

Nota hic proprietates amoris

cadūcas ſuperfluas: volūtas nūcupatur mortua ſuper/
flua caduca. Si amat hoīes humana dicítur: ſi deū, diui
na. Ex iſto liquet q̄ homo poteſt per amorem quē gerit
ſponte mutarí in rem multo ſe meliorē vel multo ſe víli
orē. Septima: q̄ amor ex ſua natura ſemper ſe erígit ad
amandū íd quod eſt ſe prestātíus: nobílíus: ⁊ dígníus.
Hoc patet ín naturís alia⁊ rerū que ſemper ſe ad melio
ra ⁊ perfectiora ſuſtollūt. Nā elemēta nutriūtur ín plan
tas: plante nutriūt animalia: quor⁊ caro comeſta ín car/
nē formā humanā. Ita ergo ⁊ volūtas noſtra ⁊ amor
noſter (vt non degeneret a rebus ſub ſe creatís) debet
ſemper íd amare qđ eſt ſupra ſe: ⁊ amando ín íd cōuerti
qđ eſt multo ſe nobílíus: preclarius: excellētius. Aerū
quia nihíl eſt ſupra volūtatē noſtrā qđ ſit ípſa meli⁹ ⁊ per
fectíus q̄ ípſe ſummus ⁊ eternus de⁹: ídeo volūtas me
rito tríbuere debet amorē ſuū maxímo deo: ⁊ ī illū nobí
líſſimū ⁊ prestātíſſimū conuerti ⁊ tranſformarí. ¶ Bo.
Merito íd quídē. nā cum turpíſſimū ſit volūtatez (que
regina eſt ín regno aīe) ſe ínflectere ſubter ſe ad lutea: ca
duca: vília: ſpurca ⁊ ꝓtemptíbília. ídcírco debet ſe ſur/
ſum erígere. deū íntueri. deū amare. deū cōplectí: ⁊ ín
ípſuz trāſformarí. qui eſt ſummū: eternū: nobíliſſimū: et
optímū bonū. ¶ Ray. Baudeo te ſapere que dico: ſed
nunc ꝓſequēter auſculta. Octaua cōdítio eſt q̄ amor ex
quo eſt res nobiliſſima: digníſſima: ⁊ líberalíſſima q̄ mu
tat ipſam volūtatē ín rem amatā: ⁊ ponít eam ſub ímpe
ríorei amate. ídeo valde ínıuſtū ⁊ incōgruū eſt q̄ res ín
ferior ⁊ vílior ípſa volūtate dominiū arrípíat ſuper eam
eāq; poſſideat. Preterea cum amor ſit ſpūalis ⁊ ıntelle/
ctualís nature: ⁊ ídeo etiā omní re corporalí multo pre

ſtātioꝛ: idcírco nulla res coꝛpoꝛalís eſt noſtro amoꝛi ali quatenus digna. Non debem⁹ ergo amare nec mācipia nec animalía: nec ſidera: nec elementa: nec aurū: nec ar gentū: nec quícq̄ quod poteſt alíquo ſenſu apprehendi. Preterea cū índignū atqꝫ iniuſtū ſit q̄ res equalís do/ minetur equalí. ⁊ qꝛ oīs volūtas creata ínquantū cre ata eſt alteri eq̄lis. ídeo nulla creata voluntas eſt digna noſtro amoꝛe: nec debet noſtre dominari volūtatí. So/ lus ígitur deus dignus eſt q̄ a nobís amek̄: qui nos poſ/ ſideat: qui nos ín ſe cōuertat. Mona ꝓditio q̄ amoꝛ hoc habet a natura q̄ ſemp capit ⁊ requirit amoꝛē: ideo nul la res debet amarí níſi que poſſit amoꝛē refundere ⁊ vbe ríus q̄ acceperit. Nulla ígitur res q̄ eſt noſtra volūtate ínferioꝛ debet príncípaliter amarí: nō elemēta: nō aían/ tía: nō alíqua coꝛpoꝛalía: qꝛ amoꝛē reddere nō poſſunt. ¶Bo. Nihíl verius: nam amoꝛ qui rebus inferioꝛibus ⁊ ratione carētibus attribuítur maxima damna conſe/ quítur. ſFít em̄ degener: fragilis coꝛpoꝛalis. Aut ſi ver/ ſatur círca res humanas fit humanus: nec fit ſe melioꝛ nec perfectioꝛ. Deus ígitur qui amoꝛē refundere poteſt ⁊ multo q̄ noſter eſt preſtātioꝛem príno a nobís amarí debet cuius eſt amoꝛ ínfinit⁹: íncreatus: eternus.

Quod amoꝛ tantum ſe dilatat vel amplíficat quantū ſe amplíficat res príno amata.

Capitulum. xxxiij.

Gay. Díxí ſupꝛa q̄ amoꝛ mutat volūtatē ín rem príncipalr ⁊ príno amatā. Trāſit em̄ totaliter ín eíus domíníū: ⁊ cū ea vnik̄ ⁊ complícatur. ⁊ idcírco nō poteſt aſcendere ſupꝛa eā: ſed ad quecunqꝫ ſe

extẽdit res primo amata:ad hec oñia se amor extẽdit. Hinc sequit q̃ res primo amata quãto fuerit coĩs 7 vniuersalis:tãto 7 ipse amor vniuersalis fiet atq3 coĩs. Si res amata fuerit aut particularis:aut priuata:amor erit 7 particularis et singularis. Sequit quoq3 res primo amata sicut est vna:ita generat 7 vnus amor in volũtate qui est eiusdẽ cum ipa nature. Et sicut nõ possunt esse plures res primo amate:ita nõ potest nisi vnus eẽ amor in volũtate. ¶ Bo. Hinc ergo colligo q̃ res q̃ primo diligit fundat:ẽdificat:7 ꝓfirmat primũ amorẽ in volũtate qui caput fit 7 origo oium aliarũ affectionũ que pullulãt a volũtate. ¶ Ray. Prudẽter ergo intelligis q̃ a re primo dilecta generat in volũtate vnus primus amor: a quo tanq̃ a radice surgit quedã arbor in anima:que p tot ramos se multiplicat quot sunt res q̃ colligãtur cuz re que primo diligit. Verbi gratia:ab vno seminis grano surgit arbor cũ innumeris ramis:frondibus:floribꝰ ac fructibus. Quale semẽ talis 7 arbor:7 oia q̃ ab arbore ꝓcedũt. qualis fons tales snnt fontis riuuli. Hinc intellige si amor tuus fuerit bonus:iustus: ordinatꝰ:oẽs alij amores q̃ inde procedũt boni erunt:iusti:ordinati. Si malus fuerit 7 corruptus: reliqui mali sunt 7 corrupti. Ex isto consequẽter aiaduertis:q̃ necessario oñe illud amatur qd̃ coniũctum est cũ re primo amata. 7 necessario odio habetur quicq̃d aduersatur rei primo amate. Ideo primus amor qr solidissime iungitur cum rea/mata nulla ratiõe auelli aut destrui põt nisi venerit alia res primo amata que sit ipa fortior validiorq3. Quãdo igitur res primo amata est ipse deus qui est summa virtus:summa fortitudo:summa nobilitas:vera eternitas

Nota exemplum.

7 eterna veritas fit amor noster fortissimus: nobilissim⁹ verus: eternus. Et ab hoc amore pullulāt infiniti amo/ res: eo q̄ est cōmunissimus: vniuersalissimus: 7 per cū/ cta protensus. Qui ergo principaliter deū amat: amat cū deo: 7 propter deū oēs creaturas. 7 fit amor ei⁹ am/ plissimus 7 vehementer expansus. Si pateris dicā tibi duo exempla vnde breuiter 7 eleganter ista conosces.

¶ Bo. Libenter te audio. prosequere. ¶ Ray. In ma/ trimonio vir principak: mulier subijcik. Itē mulier nō potest habere nisi vnū maritū: nec pt a marito q̄ diu vi/ uit separari. Pari modo voluntas subijcitur rei amate: nec pōt habere nisi vnā rem principaliter amatā: nec ab ea potest q̄ diu ipsa durauerit separari. Aliud exēplum quo meli⁹ cūcta cognoscas. Demus aliquē hoiem pau/ perē 7 genere obscurū qui habeat sex filias penit⁹ equa/ les natura: industria: ignobilitate: vilitate: quaruz vna nubat rustico: altera ciui: tertia militi: quarta duci: quī ta regi: sexta orbis imperatori. Libet em̄ oēs hec sex filie eiusdem sint 7 generis 7 paupertatis: propter viros ta mē quibus nupserūt vna fit altera prestantior: nobilior: sublimior. Pari modo intellige de volūtate: q̄ vel ascen/ dit vel descēdit iuxta rei amate vel dignitatem vel igno miniā. Itē sicut videm⁹ q̄ spōsa spōso suo copulata no/ uū quēdam ꝯcipit amorē qui est prim⁹ amor: virtute cu ius amat oēs qui habēt cum sponso societatē vel amici/ ciā vel parētelā. Illos em̄ oēs ante nō amabat. sed ꝓpter amorē viri nūc singulos amat. Qd̄ si vir moriak 7 muli er accipiat aliū virū tunc amor primus 7 om̄es alij qui inde originē traxerūt destruitur: 7 generatur in volūta te mulieris: nouus amor q̄ etiā radix efficik alioz amo/

Ne. duo exempla.

rū. Preterea quādo mulier virū accipit bonū: diuitem: fortem: nobilem: prudentē: tunc ipsa permanet in pace. in requie. in exultatiōe. in securitate. in affluētia: in omī rerū copia. Quod si nupserit viro pauperi: caduco: mi/ sero: ignobili: fordido: cōtemptibili: ipsa efficiet inops fragilis: ignobilis: sordida: ptēptibilis: plena cladibus angustijs 7 miserijs. Hec cuncta que de matrimonio di ximus applica ad voluntatem 7 ad rem primo dilectā: 7 vtrobiqz optimā inuenies consonantiam. Bo. Ea/ pio egregiam similitudinē. Satis eī ex hijs que nūc di xisti apparet q dum voluntas nostra principaliter deū amat tunc fit sublimis: nobilis: secura: pacifica: quieta robusta: plena gaudijs atqz diuitijs. talis est enim ille quē ipsa diligit. Quod si amauerit creaturā: cum oīs creatura sit fragilis: mobilis: fluens: indigens: insuffi/ ciens: tunc ipsa pre inopia tribulat: contristatur: affligi tur. nunq̄ secura: nunq̄ pacifica: nūq̄ firma. Bz queso te ex quo de re primo amata iam sepe numero loquuti su mus: quot sunt aut esse possunt res principaliter amate.

Quod tantū due sunt res principali

ter amate: 7 de inimicicia ea7 ad inuicē. Ca. xxiiij.

Aymūdus. Due tantū sunt res principaliter a
r voluntate dilecte: nec possunt esse plures. sicut nec duo rectores vel pōtifices vnius ecclesie. He due sunt vel deus creator: vel creatura. Porro inter creaturas oīes illa res erit primo dilecta ab ipsa volun tate que illi est magis amica atqz propinqua. Uerū q ipsa volūtas potest reflectere suū amorē ad semetipsaz: ideo inter creaturas maxime amabit seipsam vt amicā sibi: 7 vt propinquā. Quando igitur amor dei in volun/

tate nō est primus: tunc ipsius volūtatis amor primus efficitur. Et sic homo quādo deum nō amat: amat seipsum 7 suam volūtatem. 7 ipsa volūtas se amando in semetipsam cōuertitur. 7 facit seipsam suū proprīū fundamentū extra deū. Et qr principal'r solā se amat: ideo cetera q̄ secūdario amat: oia ppter se amat: 7 in oībus nonnisi se amat: 7 quicq̄d vult ppria vult voluntate: qr nullā aliā sequit volūtatē. Hec āt talis scelestissima impijssima volūtas se solā diligēs: se cōplectēs rapit violēta manu deo conditori suū honorē: suā coronā: suā gloriā. Amare em̄ ppriā voluntatē soli opetit eterno deo. Sicut quādo hūana volūtas amat seipam: 7 homo suā primo dilīgit volūtatē: tunc illud sibi attribuit qd̄ possidet solus deus 7 facit se deū: 7 dat sibijpsi amorē: laudem: honorē: 7 gloriā. Atq̄ hoc modo fit capitalis aduersarius 7 inimicus dei: longissime tm̄ deo dissimilis. Nā licet sibi tribuat honorē: deitatē: 7 gloriā. habet tamē qualitates in se turpissimas. Nā qualis est amor eius talis 7 ipe Amor em̄ eius est inordinatus: iniustus: falsus: tortuosus in dei contēptum: odiū 7 iniuriā cōcitatus. ¶ Bo. Tremere me facit sermo tuus. adeo em̄ 7 vehemēs est 7 formidatus. ¶ Ray. Utinam totus me mūdus audiat exclamātem. credo q̄ multi a tanta se inusticia ac dei iniuria refrenarent. Uerum qr in tenebris sunt amatores ppriē volūtatis: ideo nō aduertūt qūo cōtra se puocēt deū: vsurpādo sibi dei prerogatiuas 7 dignitates. Qui em̄ se regē facit aduersarius regis est 7 crimīe lese maiestatis reus detinet. Sed queso te paulo nūc diligēti attēde virtutes 7 ꝓditiōes 7 cōtrouersias horū duoꝝ amorū. duo amores primi due sunt radices oim aliaꝝ affectionū

Et qꝝ sunt inter se capitales inimici: iō si vnus bonꝰ est alius vt malus sit oportet. Amor dei sicut est primū bonū nostrū: primū lumē a quo orit oē lumē: prima rectitudo: prima iusticia: prima amicicia: prima fortitudo: prima quies: prima trāquillitas: prima ꝑsolatio: prima letricia: prima ẏtus: prima veritas: prima vita: ⁊ oium bonoꝝ operū ⁊ cogitationū principiū. Ira amor suiipi⁹ est primū malū: a quo orit in ẏoie oē malū. prima cecitas: prime tenebre: prima obliquitas: prima iniusticia: prima discordia: prima imbecillitas: ꝑma turbatio: prima desolatio: prima tristicia: prima rixa: prima nequicia: prima falsitas: prima mortalitas: ⁊ oim maloꝝ operū ⁊ affectionū infaustū principiū. Amor dei facit volūtatē ẏois iustā: sanctā: ẏūilem: benignā: sed amor sui facit eā iniustā: irreligiosam: supbam: turgidā: proteruā. Amor dei facit volūtatē quietā: dulcē: amicabilē. sed amor sui reddit eā turbidā: amarā: litigiosam: odibilem. Amor dei facit volūtatē largissimā: amplissimā: capacissimā. ſꝫ amor sui facit eā angustā coartatā ꝑstrictam. Amor dei reddit volūtatē sūme liberā nulli creature subiectā: ſꝫ amor sui subijcit volūtatez oi creature ⁊ famulā ꝑstituit seruā atqꝫ captiuā. Amor dei facit eā immobilē stabilē: firmā: ⁊ ꝑpetua ẏrute vigentē. ſꝫ amor sui cū circa creaturā versat q̄ vana est: mobilis ⁊ caduca: reddit volūtatē instabilē: fluctuantē: ⁊ oīni vanitate subiectā. Amor dei facit volūtatē vnitissimā atqꝫ ideo fortissimā. ſꝫ amor sui facit eā diuisibilē: fragilē. Amor dei facit volūtatē diuitē: opulentā: optimis refectā dapib⁹. ſꝫ amor sui eā vacuā dimittit: esurientē: inanē: ⁊ oibus egētē bonis. Amor dei facit volūtatē ẏabitare i sua patria: i suo

regno: in sua domo. sed amor sui facit eā exulē: aduenā peregrinā ⁊ profugā super terrā. Amor dei facit volūtatē pulcerrimā ⁊ miro decore formosam. Amor sui facit eā horridā: tetrā: squalidā: ⁊ turpissima cogitatiōe fedatā. Postremo amor dei clarissimo lumine irradiat volūtatē ⁊ hois intellectū: vt nouerit homo seipsum ⁊ deū ⁊ oia bona. sed amor sui (qr tenebrosus est) densissima caligine cor hois obnubilat: vt nec deū nec se nec oia sciat ¶ Bo. Reuera prestātissimus sermo tuus: ⁊ imis precordijs reponēdus. Utinā mortalis homo hec aīaduerteret: desinatq; in iniuriā summi dei se tam nequiter adamare. ¶ Ray. Unum adhuc restat quo dei amor maxime cōmendat: ⁊ amor sui merito cōdemnat. Amor eñ dei cū sit vniuersalis potest esse vnus atq; consimilis in multis: imo in infinitis hominib⁹: qđ dū fuerit tunc necessario pax magna ⁊ vera ppetuaq; cōcordia illo amore durāte inter hoīes perseuerat. Sunt enī inter se vniti quieti: pacifici: leti: iocūdi: ⁊ de alternis bonis inuicem gratulabūdi. Sed quādo quisq; primo diligit seipsum amore priuato: tūc ppriū querit honorē: suū cōmodū: suā voluptatē: suā dignitatē: atq; impugnat honorē alium vt defēdat suū: ⁊ odit atq; execrat ⁊ persequit oē bonū vel corporis vel aīe qđ videt in alio: dūmodo illud repugnat bono suo. Ex isto priuato amore emergit omne malū qđ contra se hoies crudeliter admittūt. Inde bella: seditiones: secte: inimicicie: inuidie: emulatiōes: cōtētiones: animositates: ire: rixe: cōtumelie: rapine: stupra: adulteria: incēdia: ⁊ mille malorū genera. ¶ Bo. Terribile auditu est qđ loqueris. ¶ Ray. Atq; multo terribilius perpetratu. Mā si voles cordis oculis intue

Qđ amor dei facit verā inter homines amiciciam.

qđ.ex amore sui nascuntur septem peccata mortalia

ri videbis q ab amore proprio tanq̃ a vipera quadã virulẽta septẽ mortalia peccata nascãtur: sub quibus oẽ vicioꝝ germẽ continet. Homo enĩ qui seipsum nequiter diligit: diligit corpus suũ: diligit ꝛ aiam suã: ꝛ ideo propriã excellentiã que est anime: ꝛ propriam dilectionem que est carnis. Et propter ista duo aut conseruãda aut agenda maximã ꝓtrahit amicitiã cum rebus externis: cum diuitijs ꝛ pecunijs. Pecunie enĩ hoĩs honorem augent ꝛ voluptatẽ. Querit etiã sciẽtias: officia: dignitates que suũ promoueãt honorẽ. Nascũtur igitur repẽte ex amore priuato quattuor corruptissima mala. sc3 superbia: auaricia: gula: luxuria. Deinde cui inest amor honoris ꝛ voluptatis: necesse est vt odio habeat ꝛ persequatur oẽ id qđ potest suũ vel honorẽ vel voluptatẽ destruere. ideo cõcipit grauẽ iram que est amor vindicte: ꝛ inuidiã qua dolet de alieno bono inquantũ est suo contrariũ vl' gaudet de alieno malo prout inde recipit adiumentũ Et quia voluptas corporis torpore atq3 ocio pascit: et labores fugitat ꝛ exercitia. inde accidia emergit ꝛ negligentia portus omniũ vicioꝝ. ¶ Bñicus. Adeo acerbo animo in priuatũ amorẽ hactenus inueristi vt adiutore deo illũ a me velim penitus abigere: ꝛ in solo cõditoris amore vires animũq3 locare.

De finali fructu que nascitur ex bñs duobus amoribus: ꝛ de gaudij proprietatibus.

¶ Capitulũ. xxv.

Baymũdus. Ut libentius faciliusq3 possis efficere q̃ nunc spondes: necẽ est tibi diligenter aduertere q̃ sint fructus q̃ nascũtur ex amore diui

no ⁊ amore ꝓpria. Certissimū enim est ꝙ sicut de plantis atq; arboribꝰ expectat fructꝰ. ita de qualibet alia re inquirimꝰ: quē faciat fructū: quā afferat vtilitatē. Quia igit in nra volūtate tanꝙ in agro quodā pnt plātari duo principales amores. s. amor dei: ⁊ amor sui. Ideo summope ꝑsiderandū est quē fructū afferat amor dei: ⁊ qnē amor sui. ⁊ sicut nō pnt esse nisi duo amores primi: ita nō sunt etiā nisi duo fructꝰ vltimi q̄ inter se sunt oino cōtrarij: sicut ⁊ amores primi. Uerū qz ex oīi opere quod agit homo nō permanet secū finaliter nisi gaudiū vl' tristicia. hoc enim est totū lucrū qđ defert de laboribꝰ suis. ideo gaudiū vl' tristicia finales sunt fructꝰ oim operū humanoꝝ. Nā quicqđ homo molit: q̄cquid opatur ad hoc respicit vt gaudeat: iocūdet: exultet. Cū aūt gaudiū adeptꝰ fuerit nihil aliud q̄rit: nihil aliud ꝺcupiscit: qz nulla ꝑt re alia saciari. Et qz tristicia gaudio ꝓtraria est: iō ois hō fugit tristiciā: ⁊ gaudiū amplexat. Uerumtn qz verū gaudiū est verus fructus hois bonus: ⁊ vera tristicia fructus vere malus. ideo nccē est ꝙ a diuersis ⁊ contrarijs seminibꝰ oriant. Uerū igit gaudiū orit ab amore dei: ⁊ vera mestitudo ab amore nascit sui. Et qz deus est imortalis: immēsus: sūme pulcer: sūme potētie: bonitatis ⁊ sapiētie: ita gaudiū de amore dei est imortale: immēsum: pulcerrimū: potētissimū: fructuosissimum: ⁊ optimū. ¶ Bo. Si gaudiū hois est immortale: ergo ⁊ volūtas hois. ⁊ per ꝑsequēs anima hois est imortalis: qđ epycureoꝝ grex maxime diffitet. Sed nūc vt cepisti ꝑsequere. ¶ Ray. Audisti itaq; qz gaudiū est verus fructus amoris dei: nūc ꝓprietates huiꝰ gaudij desiderā ter aduerte. Prima gaudij ꝓprietas est: ꝙ est eiusdē na

Qđ gaudium est fructus amoris boni.

Deꝓprietatibus vi ri gaudij.

ture ac cõditionis qualis est res primo dilecta: 7 qualis est prim⁹ amor. Hinc sequit q̄ sicut amor dei est semen iustū: purū: sanctū: sincerū: immaculatū: atq; optimū. ita 7 gaudiū qđ est eius fructus sanctissim⁹ est 7 verus: rectus: ordinatus: immaculatus: pulcer: diuinus. Hoc aũt tale gaudiū includit verā leticiā: iocūditatē: oblectationē: hilaritatē: trāquillitatē: delicias: iubilatiões: suauitates: sacietates: 7 mille bona. Secūda cõditio: q̄ sicut fructus arboꝝ 7 plātaꝝ viuificat: nutrit 7 sustentat: ita 7 gaudiū dat vitā homini: atq; inde nutrit 7 sustēta tur cor ei⁹. Nā sicut tristicia mors hois est: ita gaudiū cor hois confirmat: viuificat 7 oblectat. Tertia cõditio q̄ gaudiū affert homini totū ꝯplemētū finalis boni sui Nā plenū hois gaudiū est hois vltima perfectio: vltima beatitudo: quā cū habuerit nihil volet vltra appetere: nihil amplius ꝯcupiscere: sicuti infra statim patebit Quarta ꝯditio: q̄ sicut amor dei est intra nos: ita 7 gaudiū intra nos est: nec est necesse in rebus externis: in auro scz vel argēto: nō in gēmis aut margaritis: nō in officijs aut prefecturis gaudium querere. Sicuti eñ amor portat in hois volūtate: ita 7 gaudiū. atq; idcirco totū hois bonū in sola est hois volūtate. ¶ Bo. Errant igit qui externa 7 caduca fortune bona hois bona arbitrant: quiq; 7 ea quotidie querūt: diligūt: amplexant. ¶ Ray. Quantū hi errāt sicut ex precedētibus ita 7 ex sequentibus luculēter intelliges. Prius tamē qđ cepimus explicem⁹. Quinta ꝯditio: q̄ quantū amor dilatat 7 crescit: ita 7 crescit 7 multiplicat gaudiū. Ideo sicut amor dei se extendit ad oēs creaturas inquantū dei sunt: 7 precipue ad hoīem qui est viua imago 7 similitudo dei: sic et

gaudiū se dilatat ad oēs creaturas: ꝛ principaliꝛ ad imaginē creatoꝛis qui est ꝯho. Hinc sequit ꝙ vnusquisq; ꝯho deū amās preter gaudiū qđ ꝯcipit de deo: habet adhuc infinita gaudia de creaturis: ꝛ maxime de quolibet ꝯoie q̄ est prima imago maximi creatoꝛis. ¶ Bo. Palā nunc video ꝙ de amoꝛe dei etiā in hac vita ꝯho colligit inestimabilē fructū. Nā ex quo semp est in amore recto: bono: ꝛ suaui. ita est in gaudio recto: dulci ꝛ optimo secū in coꝛde suā habēs vitā: suas diuitias: suas voluptates. Nihil itaq; extra querit: nihil cōcupiscit: nulli inuidet: nulli iraſcit: nulli cōtrariat: sed est plenus suo bono: suo. s. gaudio qđ est optima vita coꝛdis. Hoc aūt gaudiū pōt ꝯtinue augeri ꝛ multiplicari quādo dei imago per ꝯhomines multiplicatur. vt quot sunt ꝯhoies tot sint gaudia. ꝛ quia numerus ꝯhominū potest creſcere in infinitū: ita ꝛ cumulus gaudioꝝ. Beati ergo q̄ deū diligūt: quoniā fructū leticie copiosissimū ꝯsequētur.

De vltimo gaudio quod post moꝛtem erit: de amoꝛe dei ꝛ salute proximi. Capi. xvij.

BAymūdus. Dixim⁹ paulo ante de gaudio qđ naſcit de amoꝛe dei in hac vita: nūc dicem⁹ de gaudio qđ erit de deo ꝛ proximo post hanc vitā Cum em̄ gaudiū sit fruct⁹ amoꝛis: necesse est ꝙ veniat in tanta plenitudine vt vltra creſcere nō possit. Signū profecto est vt sicut volūtas hic inhesit deo per amoꝛē: ita illic inhereat per amoꝛis fruitionē. Hex cum ex clara dei visione fit amoꝛ feruentioꝛ: nā ex quo deus est summe pulcer: summe dulcis: summe benignus: bonus: nobilis: ꝛ oīum gaudioꝝ diuitiarūq; plenissim⁹. ideo quā-

to perfectius videbiť: tanto ardentius amabiť: ⁊ tanto copiosius in ipso aĩa iocundabitur. Videbimus eñ deũ maximũ ⁊ optimũ facie ad faciẽ clara certa ⁊ perfectiſſima viſione: ⁊ tũc mirabiť ⁊ dilatabitur ⁊ iocũdabiť cor nostrũ. ¶ Bo. Sed queso te qũo audebim⁹ tantã a deo ſperare gloriã. ¶ Ray. Solo amore. Niſi eñ de⁹ (quẽ hic in fide aĩa dilexit) oſtendat ſeipm manifeſta viſione nõ cõpleret nec meritũ nec ius amoris. Amor eñ ver⁹ oĩa aperit: oĩa ſecreta reuelat: hoc amoris natura requirit. Amor ergo noſter nobis deũ oſtẽdit: deũ facit videre: amplecti: venerari: ⁊ ipſi inherere ⁊ iugiter delectari. Verũtamẽ quia deus eſt infiniti decoris: ſuauitatis manſuetudinis: hũilitatis: ſapiẽtie: maieſtatis ⁊ perfectionis. ideo aĩa illic deũ nõ amabit propter dona q̃ contulit: hic eñ amor mercẽnarius ⁊ impurus eſt. ſz ideo q̃m deus vere ex ſeipo ⁊ ex ſua immenſa bonitate pleniſſime amabilis ⁊ amplexibilis eſt. Et ex tali amore naſcitur perfectiſſimũ gaudiũ atq; puriſſimũ. Hoc autẽ gaudiũ quia nemo poterit auferre: ideo erit certiſſimũ: firmiſſimũ: ⁊ ſumme ſecurũ. Et hoc quidez erit gaudiũ de deo. Nũc ſupereſt vt aliquid de gaudio (qd̃ ex proximo rũ felicitate capiemus) breuiter diſſeramus. In illo regno vnuſquiſq; tantũ amat alterũ quantũ ſeipm: ⁊ ideo tantũ gaudet de bono alteri⁹ quantũ gaudet de ſuo. Et quoniã illic erũt innumerabiles quos oñes vt noſipſos diligemus: hinc ſequiť q̃ equaliter de illoꝝ felicitate vt de noſtra gaudebimus. Non modo ergo gaudiũ noſtrũ duplicabitur aut triplicabitur: ſed in mille iubilos imo infinitos excreſcet ſupra menſuram gaudioꝝ que de propria beatitudine ſinguli obtinebimus. Cum igitur ne-

Amor omnia præmeretur.

De gaudio ⁊ ſalute proximi.

mo illic sit qui sue felicitatis gaudiū ad liquidū concipe re possit. vide nunc quomodo capiat in alijs tantoꝝ glo riā gaudioꝝ. Preterea cū illic quilibet plus immensum deū amet q̄ seipsum ⁊ oīes alios secum. inde sequitur q̄ sine comparatione plus gaudebit de felicitate dei: q̄ de sua ⁊ omniū alioꝝū secum. Certe nunc vidisti magni tudinē ⁊ multitudinē gaudioꝝ post hanc vitam. Quid nunc animi habes? ¶ Bo. Optimi nunc certe animi sum. Sed de corporibus nostris quid obsecro futurū re ris. ¶ Ray. Moli hinc aliquatenꝰ trepidare. Ipsa em̄ anima que in celis deū amat: amat ⁊ corpus suū. vult er go vt reparetur ⁊ sibi restituatur vt totus homo in inte grū viuat ⁊ feliciter viuat. Quia ergo aīa vult vt cor/ pus reparetur: ideo ⁊ reparabit. quia voluntatē se amā tiū deus faciet: ⁊ deprecationē eoꝝ exaudiet. Ut igitur anime gaudiū cōpleatur recipiet suū corpus. non quale nūc est graue: passibile: mortale. sed pulcrū: decorū: for mosum: instar solis lucidū: immortale: impassibile: agi le: subtile: spūale. ⁊ anime operatiōibus maxime cōfor me. Preterea cū aīa amet oēs creaturas inquantū dei sunt: vt de suo amore amplius gaudeat: ideo totus mū dus debet in melius renouari: ⁊ vestē induere iocūdita/ tis ⁊ perpetue pulcritudinis. Mā sicut totꝰ homo in aīa ⁊ corpore ad sublimiorē ⁊ nobiliorē statū reformabit: ita ⁊ totus mūdus q̄ propter hoiem factꝰ est quasi de regis sui: hoc est hois felicitate cōgratulās: nouis incorrupti onis vestibꝰ induet. ¶ Bo. Aderit o id quidē. sicut enim oia pfluūt ex amore: amor āt generat de se gaudiuz q̄ est fructꝰ eiꝰ: ita ex ꝑnti sūt i gaudio oia: sicq; disponunt vt ex ipsis seq̄tur gaudiū maximū qd̄ est fructꝰ oium. Sed

Gaudiū de reparatiōe corporum

Gaudiū de mundi in meliꝰ reformatione.

quid tibi nūc subito contigit rogo q facies tua tristib⁹ rugis obfuscat. Acerbū nescio qd nunc loquuturus es.

De fructu qui nascitur ex amore proprio et propzietatibus eius: hic fructꝰ acerbissimus est.

Capitulū. xxvij.

HAy. Uerum dicis: nā de fructu amarissimo q de amore sui nascit dicturus acerbitatē eius solo odoratu presentiens: olfactus mihi ois et gustus amaricatꝰ est: credo et te quoqz eadē passuꝝ. Amor sui etiā de se gaudiū generat. Qui em id fuerit adeptus qd amabat: aut certissime se adepturū sperat: necesse est vt gaudeat. Cum em qs amat suā excellentiā: suā laudem: suā corporis voluptatē. amat quoqz oīa externa bona q vota sua pmouēt et perficiūt. Et qz hec oīa adipisci possunt: ideo potest in hac vita hō gaudere: gestire tripudiare. Uerū qz hec oīa amitti possunt: destrui: derelinqui: et hō id odit qd pōt hec sua bona destruere. iō ex tali gaudio nascit amara tristicia: anxietas: inuidentia: sollicitudo superuacua. ¶ Bo. Hinc intelligo tale gaudiū miserū esse: superfluū: caducū: falsum: sophisticū. qd intus abscōdit inexpiabilē calamitatē et cladem.

de proprietatib⁹ gaudij mali.

¶ Ray. Melius istud intelliges dū huius gaudij proprietates clarius introspexeris. Prima huiꝰ gaudij conditio est: q sicut amor ppius est inordinatus: iniustus: falsus: tortuosus corruptꝰ et immūdus: ita est et gaudiū qd ex ipso generat. Itē sicut amor sui est oium pessimꝰ: nequissimus: maligniss imꝰ: prima mors: prima cecitas: prima calamitas: et oium malorꝝ mēdaciorūqz fontalis origo: ita est et gaudiū qd emergit ab ipso. Preterea sicut amor sui est e directo cōtra deū: et i deū acriter rebellis:

auferēs quantū in se est deo suam coronā ⁊ gloriā: ita ⁊ istud gaudiū inimicat deo. Fitq; homo multo amplio cōtrario deo turpiter cōtra eū gestiēdo ꝙ nequiter amā do. Hoc em gaudiū ꝓtēptum gignit ⁊ iniuriā oium maximā. Nihil tā improbū tam peruersuz ꝙ letari hoiem cū male fecerit ⁊ exultare in rebus pessimis. Brāde em malū amare aliqd cōtra deū: sed longe grauissimū leta ri. exultare: gestire: cōplacere. Hoc em venenū mortife rū est ⁊ insanabile ⁊ eterne dānationi proximū. ¶ Bo. Fetorē acerbitatēq; huius pessimi fructus etiā nūc ipse pcipio. vnde ⁊ nares atq; ora ocius obfirmo. ¶ Ray. Expecta queso parūper ⁊ multo amariora cognosces. Sed vt perfectio id fiat duo hec gaudia. s. qd est de amore dei: ⁊ qd nascit de amore sui contra se collocemus: vt magis cognitu elucescāt. Primū gaudiū orit de iusticia de veritate: de bonitate: de eternitate: de pulcro oium radice. z scdm gaudiū nascit de iniusticia: d falsitate: d vanitate: ⁊ de malo oium scaturigine. Primū gaudiū oritur de deo ⁊ est ꝑm deū: alterū oritur ex diabolo ⁊ est cōtra deū. Primū consolidat: reficit: satiat: vnit hoiem cū deo augetq; ⁊ multiplicat amicitiā dei. secundū diuidit: elongat a deo: ⁊ hoiem dei inimicū cōstituit. Primū est ꝑm hois naturā ⁊ ꝑm ordinē vniuersi: sed alterū est cōtra hois naturā ⁊ cōtra ordinem vniuersi. Primū pōt haberi de amore dei gratis sine labore: sine expēsis: sine aliorū adminiculis. sed scdm nō habetur nisi cū labore: cum anxietate: cū merore: cū odio: cū alioz dāno: ⁊ multis rerū temporaliū expensis. Primū facit hoiem benignū: mansuetū: modestū: suauē: mitē ⁊ humilē. secundum vero īmisericordē: immitē: crudelē; turgidū in-

Cōparatio seu differētia duorum gaudiorum adinuicem

flatū:ſuperbū. Primū gaudium auget: cōſeruat: multi
plicat vnitatē: pacē: concordiā: amicicíam inter hoīes.
Scōm multiplicat offenſiones: inimicicias: ſectas: di/
ſcordías: rixas inter hoīes 7 oñe malū. Primū gaudiū
eſt vitale: ſalutiferū: deſiderabile. glorioſum: honeſtum
Scōm mortiferū eſt: ignominoſum: aſpernabile: ínglo/
riū: inhoneſtū. Et breuiter vt oīa in ſūma referā primū
gaudiū auget amorē oīs boni: 7 illūinat letificatq; intel
lectū. ſcōm ſentina eſt oīm maloꝝ 7 oīm vicioꝝ nequiſſi
mū deſideriū animū hoīs tenebroſa caligíne vehement
obſcurans. ¶ Bo. Utinā totus terraꝝ orbis exaudíret
has voces tuas: credo deſineret neḉter ſe amare: ſe va/
nis ſpebus 7 gaudijs attollere: ſolū creatorē in reliquū
amātes: in ipſo ſolo ſperātes: gaudētes: exultātes.

De finali fructu qui naſcitur poſt hanc

vitā de amore ſui: ſcz eterna triſticía. Capí. xxviij.

BAy. Operepreciū erit nunc aduertere quē fru/
ctū pariat amor ſui poſt hanc vitam. Sicut ſu
pra patuit amor dei gignit poſt hanc vitā eter
nū 7 infinitū gaudiū: ita amor ſui qui dei amorí contra/
rius eſt: gignit poſt mortem eternā infinitāq; triſticiā.
Carētia em̄ immēſi gaudij immenſam meſtitudinē co/
arguit 7 omnis malí preſentiā. Duobus em̄ modis con
tíngit aliquē vehemēter triſtari. Primo quādo ea re ca/
rere ꝓpellitur qua maxime delectatur: 7 que ſibi eſt plu
rimū neceſſaria: Secūdo quaſi id ſemper cogíť poſſidere
quod ſūme odit 7 aſpernatur: 7 qđ ſue nature vehemen
tiſſime cōtrariatur. Et tunc excedít oēm menſurā míſe
rie q̄ndo hoc malū qđ homo cogítur retínere ſue eſt inſi

Duplex tri
ſticia.

tū voluntati. Nunc pauca de primo. Post hanc vitā aia nihil habebit eorū que hic vicioſe dilexit. nō laudē. non gloriā. nō voluptatē. nō aurū. nō argentū. nō famā. nō ſcientiā. Et quia anima erit exuta carne tenebroſa: ideo clariſſime ſeipſaz cogitabit: ſe ſentiet: ſe cognoſcet: ⁊ intelliget ad q̄d creata fuerat: ⁊ quantū erat bonū habitura: quod ⁊ perdidit: ⁊ quare perdidit. conoſcetq; q̄ ipſa ſuo vicio infinitū bonū perdidit q̄d in eternū recuperare nō poterit. Et licet immēſo deſiderio eſtuet hoc bonum accipere (cū illo carere nequeat) intelliget tamē ſe id nū q̄ accipere poſſe. Et ideo ſupra quā credi poteſt dolebit anxiabitur: contriſtabit. ¶ Bo. Reuera incōparabilis miſeria ⁊ triſticia ineſtimabilis ſummo bono vehemenʒ ter egere: illud votis oīnibus expoſcere: deſiderare. nec tamen aliquādo acquirere poſſe. ¶ Ray. Secūda triſticia eſt: quando anima id ſemper cogitur retinere quod omniū maxime odit atq; aſpernatur. Poſt hanc vitam (vt dixi) anima pleniſſime ſe cognoſcet: ⁊ ideo videbit ſe ſuāq; voluntatem deo inimicā: torṫuoſam: ſibiipſi contrariā: inordinatiſſimā: turpiſſimā: peruerſiſſimā. Hec itaq; in ſe conſiderans ſe vehemēter odibit: aſpernabit: ⁊ execrabitur. Hunc em̄ malorū ſuorum fetorem turpiſſimū continuū geret in naribus ſuis: nec a ſe poterit expellere in eternū. In tantū enim ſeipſam ⁊ ſuā deformitatē odio habebit: vt cupiat penit⁹ nō eſſe: nō natā fuiſſe deū vindicem fūditus interire: angelos oīnes ⁊ beatos ſecum in tartara demergi: ⁊ omnē creaturā in nihilū redigi. Verū quia hec fieri nō potuerūt: ideo intollerabili merore perfuſa amariſſima ꝓfuſione tabeſcet frendēs indignās ⁊ blaſphemās. Bo. Merito hec illi miſere cō

De prima triſticia.

Secda triſticia.

tingũt: vt qꝝ prius amauit seipsam ⁊ oĩa alia propter se: ita postea incipiat primũ odisse seipsam :⁊ deinceps oĩa alia odio habeat ꝓpter se. Ut sicut pri⁹nõ gaudebat nisi de se ⁊ ꝓpter se: ita postmodũ nõ tristet nisi de se ⁊ ꝓpter se. Et sicut prius oĩa sibi ꝓpter se placuerũt: ita oĩa post modũ sibi ꝓpter se displiceãt. Et q̃ ante se fecerat vt deũ: se primũ amãdo. sibi ⁊ honorẽ ⁊ gloriã tribuendo: ita tandẽ sit sub se vilissime deiecta: contẽptibilis: ignominosa: ingloria. Sed ne te impediã qđ cepisti ꝓsequere. ¶ Ray. Anima hinc transiẽs ad infernũ secũ defert similitudines ⁊ imagines operꝝ suoꝝ: que qꝝ fuerũt contra deũ: cõtra iusticiã: cõtra veritatẽ. atqꝫ ideo erant deformia: sordida: falsa: abhominata. Euꝫ igit hec opera sua cõtinuo ante oculos suos habeat: ⁊ perpetuo habeat. ideo erit in cõtinua perpetuaqꝫ mestitia: ⁊ ois ei⁹ recordatio. ois visio. oñe suũ nolle ⁊ suũ velle: ⁊ quicquid in ipsa est erit illi summe acerbũ: summe amarũ: infinite causa mestitie ⁊ angustie. ¶ Bo. Hinc manifeste colligimus qꝝ aia humana hic viuẽs ꝓtra deũ ⁊ male operãs thesaurizat sibi iram in die ire: ⁊ aggregat sibi eternam miseriã: angustiã: tristiciã. ⁊ condit constituitqꝫ sibiꝑsi suã penã: suã gehennã: suam flammã. ¶ Ray. Optime colligis. verũ vt huius meroris ac mestitudinis possis efficaci⁹ magnitudinẽ agnoscere duo tibi exẽpla subiiciã

Nota exẽpla

Primũ est. ois hõ quãtũlibet malus abhorret oẽm turpitudinẽ in rebus suis: ⁊ quãto res illa sibi fuerit ꝓpinquior tãto magis odit illic eẽ turpitudinẽ. Odit eñ turpitudinẽ sue dom⁹: sue ꝓiugis: sue sobolis: maxime aũt sue corporis. Ira ⁊ aia post hãc vitã: suã turpitudinem aspiciẽs vehemẽter aspernabit. nec vlla ratione poterit

sustinere. Videbit ẽ tanq̃ in libro oĩa sua mala cõscripta q̃ contra iusticiã gessit ⁊ pietatẽ: ⁊ ei sine termino displicebũt. Nõ tamẽ ideo q̃ deũ offenderit: sed q̃ de sua natura deformia sunt ⁊ oĩni odio dignissima. Scõm exemplũ. aia sentit corporis dolores: passiones: infirmitates: ⁊ de ꝯis plurimũ ꝑtristat. Ergo multo amplius in inferno suãipsius sentiet infirmitatẽ: suã feditatẽ: corruptionẽ: peruersitatẽ: malignitatẽ: ⁊ impietatẽ. ⁊ immẽso merore atq; perturbatiõe percussa cassos erũpet in gemitus ⁊ suas clades querulabit. ¶ Bo. O oĩm infelicissimã aiam q̃ propter momẽtaneũ nescio quid gaudij in tam immensas mestitudines eligit destinari. Aliud exemplum

Quod deus creator ⁊ ipse oẽs creature: corpus quoq; ipsum: aiam miserã persequentur.

Capitulũ. xxix.

Hay. Nõ solũ quidẽ aiam condẽnatam sue neq̃cie pseq̃tur: sed etiã a creatore ⁊ a creaturis ⁊ ab ipsis sui corpis mẽbris dolores maximos sustinebit. Primo a creatore. nã ex quo ipsa superba deũ despexit: ⁊ seipsam vt deũ amauit: coluit ⁊ exaltauit: se q; pro deo ab alijs amari et ꝯonorari voluit. Deinde q̃ se inimicã dei capitalem suã illi gloriã auferẽdo constituit. Tertio quia in suo ꝯonore ⁊ voluptate maxime gauisa sit. Quarto q̃ innumeris dei beneficijs ingrata extitit: ⁊ ipsis tamẽ vsa beneficijs auctorẽ tantor̃ munerũ contẽpsit. Quinto q̃ deũ omniũ benignissimũ: dulcissimũ: optimũ: a sua mente neq̃ter excludit: ⁊ ipsum deorsum deprimens se super illũ erexit. Sexto q; suã voluntatem statuẽs dei creatoris voluntatem reiecit. Septi-

mo ꝙ creatoris sui imaginē nobilissimā ⁊ pulcerrimā tā fedis ⁊ nequissimis maculis denigrauit. Octauo ꝙ infinitā offensam ⁊ ingratitudinē infinito contēpto deo incurrere nō pertimuit. Quia igitur cōtra deū tanta mala cōmisit. idcirco infinita tormēta promeruit: ⁊ totiēs hec ipsa tormēta cumulauit ⁊ auxit: quotiēs auxit offensam atqꝫ iniuriā. Si enī qui criminis lese maiestatis reus est capite trūcatur: que suppplicia q̄ tormēta anime debent que summā maiestatē ⁊ immensam dei potentiā contēpsit ⁊ repulit. Meruit igitur iram dei vindictāqꝫ perpetuā. Deus igitur cū sit oīpotēs poterit: ⁊ cum sit sapiēs sciet: ⁊ cū sit iustus volet anime contēptrici ⁊ inimice sue penā pro reatu infligere sempiternam. ¶ Bo. Hinc clare patet ꝙ preter tristiciā perpetuā quā sibi fecit suam amādo voluntatē. habet etiā aliā tristicie miseriā per iusticiā dei sibi inflictā: quā promeruit deū contēnendo ⁊ rebellando. Sed dic mihi obsecro qualē pro contēptu suo deꝰ penā aie peccatrici irrogabit? ¶ Ray. Penā inferni penā ignis perpetui. Quia em̄ oium rerū creatorē contēpsit. ideo sub oñi creatura pījciet in locū infimū ⁊ a celo remotissimū in medio terre in loco tenebroso: horrido: profundo: infernali ⁊ acerbissimo. Illic in suū contēptum oium rerū corporaliū feces descendēt in quibus ipsa immergetur ⁊ ab ipsis vilissimis fecibꝰ patiet. Et q̄ iustū est ꝙ ois delectatio per tristiciā contrariam puniat. Et quia inter oñes creaturas ignis est maxime afflictiuus. ideo ipsa maligna delectatio corporalibus flāmis que semp ardeāt: ⁊ in eternū nō possunt extingui nec minui semper torquebitur. Huic igni ardē tissimo aīa inseparabili vnione colligabitur q̄ eam semp

adurat:nec consumat aliquādo. ¶ Bo. Quō pt aia cū sit spūalis nature ab igne corporeo tormentari.quō pōt agere íd qd corporeū est in aiam spūalem. ¶ Ray. Mō/ ne aque baptísmatis operantur in aia : agente ínuísibilí ẏbo dñi corpus tingūt ⁊ cor abluūt. Qd si alíū líquorē: puta vinū aut oleū adhíbueris níhil tale continget. Sí cut ígitur aqua mediante verbo aíam purificat:ita ope/ rāte deo ignis gehēne aiam cruciat ⁊ cōtrístat. Et me/ rito íd quidē: nā sicut ipsa cum sit spūalis nature potuit ⁊ voluit in rebus corporalib⁹ delectari:ita etiā poterit (licet nolít)ab ípsis p iustictā puníri atqz afflígí ¶ Bo. Capio qd tu dícis. ¶ Ray. Habes ergo quō aíam ím/ pia deus creator psequitur. Audí nūc secundo quō eā p sequūtur ⁊ creature. Quia em̄ amādo suā volūtatem ⁊ suaz laudē dei opificē neqter ꝓtēpsit.ió etiā ꝓtēpsit oēs creaturas ⁊ se íllis ínimicā constituit:⁊ maxímā illis in iuriā íntulit q eas supra creatorē amauerit:⁊ ípis in de spectū dei turpiter abusa sit. Jdcirco armabít oís crea/ tura ad vlcíscēdum ⁊ pugnabit p deo orbis terraꝝ ꝓtra aiaz insensatā. A nulla ergo creatura aliqd recípiet aut solacij aut auxilij. Sed sicut ante in oībus est delectata ita nūc in oībus sit afflicta: ímo etiā maxíme a semetipa Erit em̄ sibi amara:molesta:odoísa:q prius tm̄ se ama/ uerat tm̄ extulerat. ¶ Bo. O omniū míserrimā:cuí ⁊ creator ⁊ creatura oís ⁊ ipsa sibijpsi molestiā inferēt me stitudinē ⁊ angorē. Sz munqd ⁊ suū corp⁹ ipsa recípiet ad tormentū. ¶ Ray. Jmo vero recipíet:⁊ ad maxímū tormentū:⁊ hoc est tertiū qd aiaz psequr Volet em̄ cor pus ī quo se sp nouit arsurā recipe:sz qr hic egít ꝓtra vo luntatē sui ꝓditoris. ió illic ⁊ cōditor aget penit⁹ contra

Quō animam persequūtur ipse res create.

patietur anima a suo corpore qō recipiet.

volūtatē sue contēptrícis: ⁊ restítuet ei suū corp⁹ in quo ⁊ cū quo deū despexit ⁊ sibīpsi cōplacuít. Sed quale putas corpus recípiet. Certe oīno tale quale ípsa maxíme nolít. Accípiet ergo corpus caducū: fragile: passibíle. sed vt cōtristet magis ídeo erít ímmortale. Erít quoqz obscurū: obscenū: tenebrosum: tardū: graue: spíssuz: horridū: deformíssimū. Si summā eoꝝ q̄ ín hac dísputatíōe dísserui meminísse volueris: facíle ex ístis duob⁹ amoribus duas ínuenies esse ciuítates q̄ vtríqz amorí respondeāt: ⁊ vtríqz ꝺueníāt amatorí. ¶ Bo. Has quidē ciuitates lícet alíquantulū víderím: cupío tamen eas mihí apertíus ostendi. ¶ Ray. Duo prími amores: amor scz dei: ⁊ amor sui cū sint ínter se plurímū contrarij: duas ínter se cōtrarias gētes ínstituūt. q̄ qz capítales adínuicē sunt ínimící. ídeo necē est duas esse contrarias ciuitates lōgíssime a se dístātes: q̄ ín eternū hās gentes ab ínuicē separēt ⁊ secludāt: Omnes em̄ hoíes q̄ seípos amāt (qz vníus nature sunt) ín vnā harū claudētur ciuítatū. qui vero deū amāt leuabūtur in alterā. Amātes seipsos tanq̄ dei hostes remotíssime a deo pūícient. Amatores autē dei cū ípso ꝓpinquíssime locabūtur. Illi ín ínfimo precípitati ín ínferno iacebūt: ísti supra oēs celis sublati ín altíssimís cōregnabūt. Illí subter oēm creaturā pfecti delitescent: ísti supra omnē creaturā erecti alacres subsiliēt Illí sicut habuerūt amorē strictíssimū: ita ⁊ artíssimū habebūt locū. ísti qz habuerūt amplíssimū amorē: ita ⁊ latíssima celoꝝ regna possídebūt. Illí qz habuerūt amorem terrestrē ⁊ grauē (nichíl em̄ est amore prono pōderosíus) ídeo ad ima tartara descēdent. ísti qz habuerunt amorē dei q̄ leuis est ⁊ facilis: ío ad altíssima

Nota duas ciuitates cōtrarias.

loca ꝓscēdent: vt sint leuia sursum ⁊ pōderosa deorsum.
¶Bo. Facile nunc has duas ciuitates intueor: quarū
vna sit gaudij: altera merorīs: vna dilectiōis altera odij
⁊ rācorīs. Una vite perpetue: altera mortis sempiter-
ne. Una in q̄ recipiant amici: altera in q̄ precipitent inimici. Una bonoꝝ hoim: altera maloꝝ. Una palaciū regnātium: altera carcer preuaricatoꝝ. Una in q̄ superefluit oīe bonū: altera in qua redūdat oīe malum.

Sicut homo obligatur ad amorē: ita etiā ad odiū. ⁊ de odij proprietatibus. Capi. xxx.

¶Aymūdus. Esset quidē nunc merito huiꝰ dya-
logi finis nisi cōgruū esset vt sicut de amore ita ⁊ de odio etiā pauca dicamus. Uno eīm posito alterū clarius eluceſcet. Nā sicut volūtas humana amorē habet: ita habet ⁊ odiū. Amor tamē primū obtinet locū: odiū vero scdm. Qđ si volueris huius odij virtutes ⁊ proprietates agnoscere: ex amoris ꝓprietatibꝰ eas facile deprehēdes. Quarū prima est. sicut homo obligat ad amandū deū ex toto corde: ex tota aīa: ⁊ ex tota virtute: studiose: fortiter: indesinēter. ita homo obligat de iure nature ad odiendū quicq̄d est contra diuinū honorē: ex toto corde: mēte: ⁊ virtute. Secūda ꝓditio: sicut hō tenet amare oēm creaturā inquantū dei factura est: ita nullā pōt odisse. sed sicut primo amat oium rerū factorē ita secūdo oēs debet amare facturas. Tertia: sicut hō tenetur primo amare deū: ita debet primo odisse q̄cq̄d est contra deū. Debet ergo odisse principaliter propriā volūtatē: propriū amorē: honorē: gloriā: laudē: ⁊ voluptatē. Quarta cōditio. sicut homo tenet primo amare deū ⁊ oīa que dei sunt: ita tenetur abhominari ꝓpriā volūta

de proprietatibꝰ odij.

tē ⁊ oīa que eā ꝓpinquíus comitanť .auaríciā.ínuídiā. íram.accídiā.luxuríā:ex quib⁹ oñe malū germē emer/ gít. Nam ſicut ex vno amore multi amores:íta ex vno odío multa odia generanť. Quínta:ſicut ex ꝓpría volū tate naſcíť dei contēptus.dei offenſa.dei grauis íniuría ídeo teneť odiſſe tota virtute dei offenſam ⁊ dei íniuriā. Sexta : ſicut homo obligať ímmediate poſt deū amare ſuā ímaginē viuā:ita et debet odiſſe oñe íd qđ pōt hanc ímaginē deformare.denígrare.deſtruere:qualía ſūt vi/ cía:peccata:delícta. Ex iſto ſequíť ꝙ ſicut homo teneť díligere oēm aliū hoíem ſicut ſeīpm:íta oñe malū alte/ ríus ⁊ íncōmodū debet execrarí ſicut ſuū. Septíma pro ꝓrietas eſt:ꝙ ſicut amor vnít amantē cū amato:íta odi um díuidít odientē a re quā habet odío. Et ſicut oís vní tío vel cōíunctío fít per amorē:íta per odiū fít oís ſepa/ ratío atqz díuíſío. Octaua:ſicut amor índuít amātez re amata ⁊ ín ſe trāſformat.íta odiū expolíat volūtatē a for ma rei exoſe ⁊ longíus a ſe proiectat. Nona:ſicut amor nō poteſt cogí nec violētari nec reſtríngí:ſed pergít líbe re quocūqz pergít.íta ⁊ odiū cogí nō poteſt nec coarta/ rí. Decíma:ſicut tantū ſe extendit amor quātū ⁊ res pri mo amata:íta etiā tantū ſe odiū extēdít quantū ſe exten dít res príncipaľr exoſa. ¶ Bo. Notatu dígníſſime he ſunt odíj ꝓprietates ⁊ íntímis víſceríb⁹ collocande.

Quod ſunt duo prima odia ſicut duo

prími amores:⁊ de odíorū fructíbus. Capí.xxxj.

Raymūdus. Nūc de duobus odíjs ⁊ odíoꝝ fru ctibus pauca dícamus. Sícut ſunt duo prímí amores.amor.ſcz dei:⁊ amor ſui.íta duo ſunt

odia prima. odium dei: ⁊ odium sui. Et sicut duo isti amores sunt inter se cõtrarij ⁊ capitales inimici: ita hec duo odia maxime ꝓtrariant. Sz amor dei ⁊ odiũ sui optime ꝓueniũt: ⁊ fiunt hoi in salutẽ. ita ⁊ amor sui ⁊ odiũ dei inuicẽ copulant ⁊ fiũt hoi in ꝑditionẽ. Et ideo q̃ recedit ab amore sui: nccẽ est vt ꝓgat in amorẽ dei. ⁊ q̃ recedit ab amore dei pergit peritur⁹ in amorẽ sui. Silr q̃ recedit ab odio sui vadit miser ĩ odiũ dei. ⁊ q̃ recedit ab odio dei ꝓgit feliciter ad odiũ sui. Sz in isto ꝓcessu hanc intellige differentiã: quã etiã in aqua repies. Aqua per se currit ad frigiditatẽ: sed violenter inducit ad calorẽ. Ita voluntas hũana ꝑ se vadit ad amorẽ sui: ⁊ illic sine adminiculo ꝺmorat: sz ad amorẽ dei currere nõ ꝑt nec illic ꝓsistere nisi ei⁹ adiutorio pertrahat. ¶ Bo. Ihoc postremũ hũilitatẽ redolet ⁊ instruit ad timorẽ. Qui enim dei adiutorio destruit in suijpsi⁹ amorẽ relapsus: ad dei ḡram nec venire poterit: nec etiã si venerit permanere. Sed nũc de odior̃ fructib⁹ qd̃ pollicit⁹ es exeq̃re. Ray. Odior̃ fruct⁹ ex amor̃ fructib⁹ (quos supra lõga sermone disserui) poteris intueri. Nã sicut amor dei est optimus: ordinat⁹: iustus: sanctus: ⁊ sic de ceteris. ita odiũ dei e diuerso est pessim⁹: inordinat⁹: iniustus: ĩpius ⁊ sic de alijs ꝺditiõib⁹ appositis. Et sicut odiũ ꝓprie volũtatis est bonũ: sctm̃: meritoriũ. ita amor sui malus ẽ sacrilegus ⁊ ꝑditissim⁹. Quia igit ex bono amore orit odiũ bonũ: ⁊ ex malo malũ. iõ ꝺgruẽter dicim⁹ illos fructus nasci ex bono odio q̃ nascũt ex amore bono. ⁊ illos ex malo odio ḡnari q̃ generãtur ex amore ꝑuerso. Certe nunc audisti q̃ te de amore deq̃ odio scire oporteat: puto nõ ĩgratã me tibi hodie disputationẽ texisse. Bo. Imo vo

De odior̃ fructibus.

gratissimã: nec põt quicq̃ sanctiꝰ salubriusve dici q̃ qđ te hodie dixisse gratulor. ¶ Ray. Nõ minus libẽter audituꝰ es: nec minus vtiliter q̃ post meridiẽ sumpto prã dio loquuturus sum. Verũ qz ad cibũ nos nũc z fames ipsa z cocus inuitat: paululũ ab studio animũ reuoce/ mus. ¶ Bo. Licet optimo me nunc cibo qui mentẽ nu/ trit saginaueris: nec magnopere carnalis me mensa de/ lectet: libens tamen tecũ ad prandiũ comitaboꝛ.

¶ Finit tertius dyalogus. qũo deũ optimũ maximũ debemus honorare. Incipit quar/ tus quomodo debemus deum timere: adora re: laudare: honorare.

Sequũtur alia quedam debita vltra amorem q̃ hõ tenet reddere creatori suo. Ca. xxxij.

Nota debitum anime humane

Baymũdus. Resumptis iam a mensa panlulũ viribus dignissimũ: duxi tibi nunc demonstra/ re alia quedã debita preter debitũ amoris: que merito obligat homo suo reddere creatori. Tu queso di ligenter ausculta. ¶ Bo. Nõ necesse habes addere cal/ car equo sponte currẽti. Tu tantum ne fatigeris rogo. ¶ Ray. Cum igitur homo sit dignissimũ opus maximi creatoris sui: ideo quicq̃d abillo in se accepit. q̃cq̃d etiã põt totũ obligatur restituere z refundere in obsequiũ ar tificis sui. Opus eñ seu factura intellectualis q̃lis est homo ex parte aie tenet nõ solũ amare factorẽ suũ: sz eti am timere: laudare: honorare: glorificare: adorare: sup plicare: orare: depcari: credere: confidere; magnificare:

benedicere: ⁊ pro acceptis bñficijs gr̃as agere: gaudere ⁊ exultare. Quid enim debet creatura aliud amare q̃ dñm creatorẽ suũ. Quẽ aliũ debet ipa factura vel timere: vel laudare: vel magnificare: vel supplicare: vel adorare: vel deprecari: q̃ ipsum optimũ ⁊ vnicũ factorẽ suũ a quo accepit imaginẽ dei viuã: intelligentẽ: amantem: memorãtem. A quo est hõ supra ceteras res nobilio cõditus: feruẽtius amatus: oibus prepositus: ad suã amicicią vocitato: ⁊ cũ illo in eternũ regnaturo. ¶ Bo. Revera is tãtus opifex: tam munificꝰ: tã summe benignꝰ: merito est ab hoie diligẽdus: metuẽdus: honorãdus: ⁊ pro immẽsis acceptis bñficijs iugiter collaudandus.

¶ Ray. Hinc iam pulcre ex his pprietatibus q̃ in se hõ accepit põt agnoscere q̃s suꝰ cõditor in se habeat pprietates: ⁊ q̃d illi iugiter tenet offerre. Nihil mediũ inter deũ ⁊ hoiez: ideo inter eos est pportionalis correspõdẽtia. ⁊ idcirco ex pditõibus quas in se habet homo inquãtũ hõ potest arguere pditiones quas in se retinet deus. Sequit ergo q̃ sicut hõ potest amare: conoscere: timere deprecari: ita deus est amãdus: cognoscẽdus: timendus: deprecãdus. Homo põt laudare: bñdicere: admirari ⁊ gr̃as pro bñficijs agere. ergo deus est laudandus: benedicẽdus: admirãdus ⁊ regraciãdus. Homo põt credere: sperare: pfidere. ergo deo est credendũ: in ipso sperãdũ ⁊ pfidendũ. Homo semp querit veritatẽ: diligit bonitatẽ: amplectit fidelitatẽ. ergo deus est verax et bonꝰ ⁊ fidelis. Homo põt in immensum cõcupiscere: ideo deus potest in infinitũ cõcupita tribuere. Homo põt bñfacere ⁊ bñficia multa mereri: ergo deus põt ipsum remunerare ⁊ beneficia copiosa largiri. Homo põt peccare:

Ex proprietatibꝰ quas in se homo habet põt agnoscere quid suo debeat optimo creatori.

põt cadere: põt reus existere: ergo deꝰ põt peccantẽ punire: lapsuz erigere: reũ iuste torq̃re. Hõ põt post reatũ veniã petere. iõ deꝰ põt vt misericors veniã donare. Bo. Uerba tua lucẽt ꝛ ardẽt. Lucẽt vt deũ videã: ardent vt deũ diligã Atqz ex hoc ꝓncipio magna cõiscio te dictuꝝ.

Quod vnũquodqz debitũ habet ꝓ se ꝓpriã rationẽ specialẽ q̃re debeat deo dari. Ca. xxxiij.

Deꝰ debet amari.

Bay. Licet rõne obligationis amoris hõ teneat etiã deũ timere. honorare. laudare. ꝛc. tñ vnũqdqz istoꝝ debeꝯ deo ꝓpria et speciali ratione. Alia est eñ ratio q̃re debet amare. alia q̃re timeri: ꝛ alia quare honorari. Ideo eñ deꝰ debet principaliꝯ amari: qz ipse est sũme ꝛ singulariter bonus: dulcis: suauis munificus: liberalis: pius atqz prestabilis. Debet etiam in infinitũ amari: qz in infinitũ bonus est: ꝛ solus ꝛ sꝑ bonus. Scõo deꝰ debet timeri: qz deus est oĩpotẽs: magnꝰ fortis: terribilis: ꝙ potestatẽ hz corpus ꝛ aiam ꝑdere in gehẽnam ignis. Et qz ipse est infinitꝰ ꝛ primꝰ ꝛ solus et verus dñs: ideo est infinitũ ꝛ principaliter ꝛ solus ꝛ veraciter metuendus. Tertio deus est honorandus: eo ꝙ est summũ omniũ rerũ principiũ. Et quia deus est primũ ꝛ immensum ꝛ solũ ꝛ verum principiũ. ideo est primo ꝛ solus ꝛ vero corde honorãdus. Quarto deꝰ est laudãdus ꝛ glorificandus: quia est oĩum rerũ conditor admirabilis. Et qz ipse summus est ꝛ optimus ꝛ sapiẽtissimus ꝛ primus ꝛ solus artifex. ideo summe ꝛ sapienter ꝛ singulariter laudandus est glorificandus ꝛ admirandus. Quinto deus etiã credẽdus est: quia verax est. Et qz ipse est summa ꝛ infinita ꝛ prima veritas: ideo sũma

ꝛ maxíma ei debet credulítas adhíberí. Sexto ín deo quoqꝫ ſperandū eſt: qꝫ poteſt ꝛ nouit ꝛ cupít íuuare: líberare: redímere: ꝓſolarí: ſaluare. Et quía ſolus ꝛ ſumme ꝛ ſemper oñia poteſt: ídeo ſumme ꝛ ſingulariter ꝛ ſemper ín ípſo ſperandū eſt ꝛ confídendū. Poſſem ꝑ ſíngula díſcurrere. ſꝫ puto cōpetenter hec pauca ſufficere.

¶ Bo. Saluberríma ſunt ẏba q̄ loquerís ꝛ q̄ maxime ꝓdecet hoīem (q̄ ſūmi ꝓditorís plaſma nobiliſſimū eſt) agnoſcere. Huic eñ ſoli cōpetít dñm deū ſuū amare: tímere: honorare: reuérerí. a quo ꝛ ípſe prius amat⁹: ſublímatus: dítatus: ꝛ mille beneficijs nobílítatus eſt.

De timore: ꝛ de duplící timore: ꝛ eorū conditionibus ꝛ fructíbus. Capí. xxxiiij.

Aymūdus. Nunc ſupereſt vt ín ſpeciálí de tímore deqꝫ honore aliqua diſſeramus. Et prímo de tímore. Cum eñ amor ſit príncipale debitū ad quod obligat homo: ídeo ad ípſum ſequūtur oīa alía debíta. Nec quícq̄ pōt donū vel debitū appellarí: níſi ratione amorís. Et ídeo ſi nō amauerís deū: dígne tímere nec honorare poterís. Nam ſine amore tímor acerbus eſt: ꝛ penam habet: ꝛ hō adulatiouē redolet: nō venerationē. Nota ergo differentiā amorís ꝛ tímorís. Amor enim donū líberale eſt: ꝛ cum ſumma exultatione deo tríbuítur. Sed tímor ſi ſolus fuerit cum fatigatione deo donatur ꝛ ſine fructu. Si vero íungatur amorí: tunc ſpontaneus fit ꝛ a ſeruitute manumiſſus: ꝛ oēm merorem cōuertit ín gaudiſū. Alia differentía tímorís ꝛ amorís eſt. Nam amor dei multiplícatur ín ínfinítum: ſed tímor dei nō ſe extendit niſi ad vnū ſolum. Qui enim

Nota differentiam inter timorē et amorem

vnū deū creatorē diligit multa per iliū ⁊ propter illū diligit: sed qui deū solū metuit nihil preter illū vel cū illo metuit. Et sic amor se extēdit ad oīa ad q̄ res amata: sz timor nō ita. Optima tamen est mixtura amoris cū timore: qr timor vnit ⁊ cōplicat amorē fortius cū amātissimo conditore. Ideoq3 timor ⁊ amor sunt quasi due catene q̄ colligant ipsam hois voluntatē cū deo: ⁊ sese mutuo fortificant. ¶ Bo. Intus sapio qd̄ dicis. Ex quo em̄ creatura rationalis facta est de nihilo: ⁊ deus conditor infinite est maiestatis: ideo debet creatura cū timore diligere: ⁊ amando timere: vt fiat sermo q̄ script⁹ est. Exultate dño cum tremore. ¶ Ray. Optime sapis: at nūc timorē ipsuz diuidam⁹. Sicut est amor dei ⁊ amor sui: ita est ⁊ timor q̄ oritur ex amore dei: ⁊ timor q̄ nascitur de amore sui. Horū timorū ista est differentia. Nam primus timor sanctus est: iustus: bonus: ⁊ ꝑm naturam ordinatus: habetq3 oēs ꝓditiones amoris dei. Sed timor secūdus malus est: impius: iniustus: inordinatus: qualis est iu⁹ amor de quo nascit. Secūda differētia est: q̄ timor dei nō multiplicat: sed semꝑ vnus ⁊ solus est. Qui em̄ deū timet nihil aliud timet: sed timor sui multiplicat in infinitum ⁊ multo amplius q̄ suus amor: qr ex vno amore malo nascunt infiniti timores. Ad qm̄ timor penā habet: ideo quilibet hoz penā cōfert: tristiciā ⁊ miseriā. ¶ Bo. Hinc plane intelligo quāta sit amoris prouidi virulenta nequicia: quantūq3 noceat se habentē: qui tot timores pessimos de se ꝓducit. ¶ Ray. Recte tu intelligis. Nam q̄ primo amat seipsum timet se perdere: timet destrui ⁊ corrūpi. ideo oia illa timet q̄ se perdere possunt ⁊ corrūpere. Ideoq3 timet mortē; pestē egrota

Timor diuiditur.

No. v. differētias duorum timorum.

tionē. Timet terrā: aquam: aerem: ignez. Timet famē sitim: ⁊ cūcta que illi possunt prerípere vitā Preterea qz amat suū honorē: suā laudē: suā voluntatē: ideo timet p dere famā: gloriā: excellentiā. Timet ignominiā: diffa/miā: probra: vituperia. Timet quoqz tormēta: frigora: calores: paupertates: penurias: angustias. Et qz oīa diligit ꝓpter se: ideo timet perdere amícos: filios: vxo/rem: domus: agros: pecunias: mācipia: aīalia. ¶ Bo. Nunqꝫ tāta timeret: nisi vnū aliquid nimis neqter ama/ret qd caducū est: ⁊ fragile: ⁊ miserū. qdqz labi pōt: de/strui ⁊ auferrí. ¶ Ray. Hinc igitur tertiā nunc ꝯsidera hoꝝ timoꝝ differentiā. Nā timor de amore dei solidus est: vegetus: robustus: qz suus amor hoc díligit qd mi/nui nō pōt neqz corrūpi. sed timor de amore sui fragilis est: caducus: ⁊ instabilis: qz res oēs quas suꝰ amor am/plectit cōcidere possunt atqz perire. Quarta differētia: qz timor dei facit eū qui se possidet (qz solū deū metuit) ⁊ suiꝑsius ⁊ oim sub se rerū dominū: ⁊ oia illū timent ⁊ subiecta sunt pedibꝰ eius celū: terra: maria: ⁊ que in eis sunt oia. Sed timor de amore sui reddit eū qui se possi/det omniū rerū seruū miserabilē: trepidū: fluctiuagum: mutabīdum. Hinc sequtur quinta differētia qꝫ timor bo nus est ꝑm naturā hois inqꝫtū hō est: ⁊ est ꝑm deū: ⁊ ꝑm ordinē vniuersi. Sed timor malus est cōtra deū ⁊ ꝓtra naturā hois qui est a deo oium rerū dñs constitutꝰ: ⁊ cō tra naturā vniuersi qd debet seruire homini non dñari. ¶ Bo. Cūcta que dicis verissima sunt ⁊ vehemēter ho/minē permouēt fugere timorē hunc pessimū: ⁊ solū deū timendo díligere: ⁊ diligendo timere. ¶ Ray. Ex his differētijs vtriusqz timoris satis ambo ꝫ ꝓprietates po

sunt intelligi nec opus est expertius explicare. Porro si
volueris horũ timorẽ fructus agnoscere vide supra q̃ sũt
fructus amoris dei: 7 q̃ fructus amoris proprij. 7 sicut
illic agnoueris: ita 7 istos agnosce. Hoc etiã scito q̃ si/
cut his duobus amoribus duo opponũtur odia sicut an
te diximus: ita istis duobus timoribus duo obijciũtur
contẽptus: 7 q̃cquid illic de odijs diximus: hoc 7 de cõ
tẽptibus debere dici intellige. Ad alia festinantẽ supflu/
is inherere nõ debeo. ¶ Bo. Te supporto libẽter: nã sa
tis recẽter memin q̃d de duob⁹ odijs supra disseruerís.

De honore: 7 q̃ omnia deus fecit pro/ pter snũ honorẽ 7 hois vtilitatẽ. Et valde pulcre ꝓside rationes oriũtur ex eo q̃ deus fecit omia ad snũ honorẽ.

Capitulum. xxxv.

Ay. Sicut homo debet dño deo timorẽ: ita et honorẽ. Sed anteq̃ de obligatiõe honoris ali q̃d loq̃mur primo de ipso dei honore pauca di/ cenda sunt. 7 dũ cognoueris honoris 7 reuerẽtie ꝓprie tates: agnoscas 7 honoris obligatiões. Huius igit narratiõis hoc sit initiũ. Dñe q̃d dñs deus operat⁹ est in re rũ creatione: totũ propter suũ honorẽ id operat⁹ est vel ꝓpter hois vtilitatẽ. Deus em̃ cũ sit oim bonor 7 pul/ crorꝝ ditissimus possessor 7 copiosissime plenus seipso. iõ intra se crescere nõ põt. Hõ ergo accipit a rebus aliquã vtilitatẽ: sed solũ extrinsecũ honorẽ. Hõ vero cũ sit crea tura de nihilo facta semp indigens 7 de se ad nihilũ ver/ gens: idcirco crescere põt interi⁹ in bonitate: in verita/ te: in oñi perfectiõe. 7 ideo ei debetur vtilitas seu ꝓmo dũ: sz honor nequaq̃. Ber igit qui oia operatur principa liter ꝓpter seipm: 7 qz intus crescere nõ potest: iõ omnia

opatur extra se ꝓpter suũ ꝟonoꝛẽ. Et cũ sit summe bo⸗
nus: ideo oĩa opaꝫ ꝓpter creaturarũ vtilitatẽ. Verũ
qꝛ inter creaturas ꝯtruoꝛ graduũ ꝟõ est magis ab illo
dilectꝰ ⁊ nobilitatꝰ: estqꝫ illi imagine ⁊ similitudine lõ⸗
ge propinq̃oꝛ: idcirco oĩa opatur deus ad suũ extrinse⸗
cus ꝟonoꝛẽ: ⁊ ꝟois intrinsecus vtilitatẽ. Hoc scire te cõ
uenit: qꝫ quãto deus est in infinitum omĩ creatura subli
mioꝛ: ita in infinitũ distant ꝟonoꝛ dei ⁊ vtilitas creatu⸗
re. ¶ Bo. Hinc palã intelligo. qꝫ licet deus oĩa operet
ꝓpter suũ ꝟonoꝛẽ ⁊ creature cõmoditatẽ: multo tamen
principaliꝰ suũ intendit ꝟonoꝛem q̃ꝫ vtilitatẽ creature.
Verũ qꝛ vtilitas semꝫ colligata est cũ ꝟonoꝛe: iõ quãto
amplius suũ respicit ꝟonoꝛẽ tãto ⁊ amplioꝰ creature con⸗
siderat vtilitatẽ. Et sicut nihil ꝑt facere deus cõtra suũ
ꝟonoꝛẽ: ita nec contra creature cõmoditatẽ. Hanc aũt
ꝯmoditatẽ maxime participat ꝟõ ꝓpter quẽ oẽs creatu
raꝫ vtilitates a bono deo cõdite sunt ⁊ institute. Ray.
Sane intelligis. At nũc ego nõ indignũ iudico ponere aliquas ꝯsideratiões q̃ oꝛiunt ex ꝟoc qđ deus oĩa opera tur ad suũ ꝟonoꝛẽ. Hꝫ considerationes pulcre sunt ⁊ no⸗ tatu dignissime. Prima est. nã qm̃ deus oĩa ad suũ opera tur ꝟonoꝛẽ. ⁊ cum ipse sit summa potestas: sapiẽtia: bo⸗ nitas. hinc sequitꝫ om̃ia operatur ꝟm ꝟonoꝛẽ sue sum⸗ me potẽtie: bonitatis ⁊ sapiẽtie. Quicũqꝫ igitur nõ aspi cit ex rerũ creatiõe dei ꝟonoꝛẽ ⁊ gloriã vero lumine ce⸗ catꝰ est: nec põt quicq̃ de dei operiꝫ intelligere. Scda ꝯsideratio oꝛitꝫ ex prima. nã ex quo deꝰ oĩa opatur ad ꝟo noꝛẽ sue bonitatis: iõ semꝫ vtilitas includitꝫ in ꝟonoꝛe: ⁊ ꝫ ꝯsequẽs oĩa operatur ad ꝟois vtilitatẽ. Tertia cõsi deratio: nam qm̃ deus om̃ia operatur ad ꝟonoꝛẽ sue po⸗

No. hic no uem cõside rationes.

testatis: ideo opera sua in sūma virtute ⁊ summa potentia operat⁹ est. Et qz oīa operat ad honorē sue sapiētie: iō opa sua summe sapiēter: ordinatissime: pportionabilissime: ⁊ cōgruentissime operatus est. Quia vero ad honorē sue bonitatis opatur: iō oīa optime: liberalissime: beniuolētissime: ⁊ vtilissime opat⁹ est. ¶ Bo. Hinc seq̄tur q̄ in diuinis opibus nihil pōt esse improportionatū incōgruū: inutile: infirmū: supfluū: diminutū: inordinatum. ¶ Ray. Recte tu quidē. Quarta ꝓsideratio est: q̄ qz dūs deus opatur oīa ad suū honorē ⁊ gloriā. hinc seq̄tur q̄ quāto honor maior ⁊ glorioſior fuerit: tāto magis deo cōpetit. ⁊ quāto opera eius sunt magis ardua: sublimia: mirabilia: subtilia: difficilia: tāto magis pertinēt ad honorē sue potentie: sapiētie ⁊ prouidētie. Et quāto fuerint magis vtilia: cōmunia: suauia: dulcia: iocūda: doctrinalia: tāto pertinēt magis ad dei dulcissimā bonitatē. Idcirco ꝓpetit deo (vt suus honor seruet) tam potenter operari oīa: vt nō possit potētius cogitari: tam sapiēter: tāqz viriliter vt nō possit estimari sapiētius quicq̄ vel vtili⁹. ¶ Bo. Ex isto liquide patet q̄ oīa dei creatoris opera sunt tā alta: nobilia: incōprehēsibilia: subtilia ⁊ perfecta: vt neq̄ant estimari meliora. Et licet vnū opus sit altero perfectius: vnūquodqz tamē est in suo genere pfectissimū: summe sublime: ⁊ īpenetrabile. Sz sequere quo cepisti. ¶ Ray. Quinta consideratio est. Ex quo em̄ de⁹ oīa ad suū maximū operat honorē: inde seq̄tur q̄ quicq̄d magis pertinet ad dei honorē: illud sine periculo homo asserere pōt ⁊ ꝓfiteri. Et ideo magis oportet asserere mundū a deo productū esse de nihilo q̄ ex aliquo: ⁊ de nouo inchoasse q̄ ab eterno fuisse. Hec enim

magis redolent dei potestatē ⁊ bonitatem. Sexta q̄ ex quo deus oia creat ad suū honorē: ita etiā oia complet ⁊ ꝓsummat: ⁊ ideo oia dei opa finiētur ⁊ terminabūtur in summo honore sue maiestatis ⁊ bonitatis. Uerū q̄ nō esset summus honor eius nisi etiam duraret ineternū: ⁊ ideo vt honor ei⁹ perpetuo ꝓseueret: necesse est vt ei⁹ opa ꝓmaneāt in eternū. Septima ꝓsideratio est. Mā ex quo dei honor est perpetuus: ideo requirit perpetuū honorā tē. ⁊ q̄ sola creatura rōnalis nouit et pōt deū honorare ⁊ laudare: ideo oportet eā perpetuo permanere vt deū in eternū glorificet ⁊ honoret. ¶ Bo. Preclara sunt oia ⁊ exultatōe plena q̄ de dei honore ꝓsequeris. Uerū hoc postremū est exultantius audiendū: vbi se homo ad hoc ꝓditū ⁊ mansurū agnoscit: vt suū maximū ⁊ optimū creatorē magnificet: laudet: honoret in eternum. ¶ Ray. Octaua ꝓditio: q̄ q̄ deus oia creauit ad suū honorē et hois vtilitatē: ideo deus vult crescere exteri⁹: ⁊ vult vt homo crescat interius. Tūc em̄ de⁹ extra se crescit quā/do sua notitia: sua gloria: sua fama ī hoie crescit. Et q̄nto illa notitia per plures hoies multiplicat̄: tanto magis deus multiplicat̄. Et quasi totiēs de⁹ de nouo nas/cit̄ quotiēs sua notitia in hoie generat̄. At quādo de⁹ exterius crescit in notitia hoim: tunc certe hoies interius de deo crescūt: estq̄ vnū incremētum quo deus crescit exteri⁹ ⁊ hoies interius. Hoc āt notitie incrementū nascitur in hoie per cognitionē creaturaꝝ. quā qui ignorauerit: necesse est vt nec deus in illo nec ipse crescat in deo ¶ Bo. Sed queso te: per quē modū deus crescit in hoie ⁊ homo ideo. ¶ Ray. Rationalis homo intellectū habet ⁊ voluntatē; ⁊ ideo potest deus crescere in hominis

qūo de⁹ crescit in homine et homo in deo.

intellectu ⁊ in ꝯois volūtate. Tunc deus creſcit in ꝯois intellectu quādo eius notícia ⁊ ſapiētia ⁊ prudētia ⁊ indu-ſtría in ꝯoie creſcit. Tūc vero deus creſcit in volūtate ꝙndo eiꝰ amor: tímor: ſpes: ꝓfidētia: laus ⁊ gl'ia in ꝯoie creſcit. ⁊ ꝙndo ſic deꝰ creſcit i ꝯoie tūc etiā ꝯō creſcit in deo. ⁊ quot modíſ deꝰ creſcit exteti⁹ i ꝯoie: tot modis ꝯō interi⁹ creſcit i deo. ¶ Bo. Reuera magna vnitas: magna ꝓpinquitas: magna inter deū ⁊ ꝯoiez colligatio: magna nihilominus dei ad ꝯoiem pia dignatio: vt ipſe velit exteri⁹ creſcere in ꝯoie: ⁊ velit ab ꝯoie amari: laudari: honorari: vt talí amore laudi atqz ꝯonore ꝯō interi⁹ creſcere ⁊ ſeſe perficeret. ¶ Ray. Bona ⁊ vltima ꝓſideratio eſt: ꝙ ex quo deus vult ꝙ ſua opa ꝯonorarí: ideo oía opera ꝙ ipſe facit vel oía bona opera ꝙ fiunt ab oñí creatura debēt referrí ad ꝯonorē dei. Síue ergo deꝰ per ſe operet ſiue per creaturā ſolí deo ꝯonor ⁊ gloria. ¶ Bo. Juſte id quidē. Verū ꝙ opera ꝯois bona ꝙ ex bona voluntate ꝓcedūt cū ſint meritoría: nūquid premio carebūt. Non ne ípſis etiā laus debetur: ꝯonor: ⁊ gloría. ¶ Ray. Premio quidē nō carebūt: ſed vt dixí: ſolí deo ꝯonor ⁊ gl'ia. Nā ꝯonor ⁊ gloría ꝙ extrínſeca ſunt illí tribuūtur. ⁊ ꝙ deus intra ſe oíum bonorū pleníſſimꝰ poſſeſſor eſt: ideo ſibí ſolí extrínſecus ꝯonor aſſcribēdus eſt. Sed ꝙ ꝯomo vt creatura creſcere ꝯabet ⁊ perfící interius: ideo interna illí vtílitas tribuēda eſt ꝓ bonís ſuis operibus: nō gloría aut magnificētia. Quādo ígitur deus per ſe ímediate operatur ſine creatura: tunc talís operatio ſolam extrínſecā laudē meretur. Sed quādo deus opatur per creaturā rationalē: tunc debentur duo premía: vnū exteríus deo ſcz ꝯonor: ⁊ vnū ínteri⁹ ꝯomíní ſcz vtílitas.

¶ Bo. Ex iſto manifeſte colligitur q̄ homo q̄ contēpto deo propriā querit gloriā: laudem: ⁊ honorē duo maxima mala cōmittit. Facit em̄ deo ſummā iniuriā: ⁊ ſibi ipſi peſſimū detrimentū. Primo facit deo iniuriā: q̄ homini qui deo debet eſt prestātior dignior ⁊ melior q̄ totū vniuerſum. ideo q̄ furat deo ſuū honore plus illi eripit q̄ ſi raperet totū mūdum. Et iſta grauis iniuria nō poteſt per oēs creaturas reparari. Secūdo facit ſibiipſi maximū detrimentū: quia homo cum ſit creatura fragilis egena ⁊ vacua: egeatq̄ intrinſecus bonitate ⁊ perfectione cōpleri. Igitur ſi querat honorē ⁊ gloriā exterius: tūc intra ſe vanitate replet ⁊ penitus vacua derelinquit omni bonitate ⁊ veritate. Et ita in tali inaniſſimo homine nulla eſt ſoliditas: nulla firmitas: nulla bonitas: nulla demū perfectio. Nihil igitur ſibi profuit dum foriſecus creuit: imo obfuit vehementer. quia quāto magis exteriori gloria eſt dilatatus: tanto eſt interiori paupertate compreſſus. Uerū tu vltertus proficiſcere.

Quod deus ſicut propter ſuū honorē ita ⁊ propter ſuū nomē oia operatur. Capi. xxxvj.

Bay. q̄ ſit impiū ⁊ puerſum homiem ambīre ſuā gloriā ⁊ famā ſtatim dicem⁹ in ſubditis. Nūc vero pauca de dei noīe ſicut ante de honore diſſeramus. Quicq̄d pōt de nouo acquiri vel eſt res vel nomen rei. Sed quia deus maximus cum ens ſit infinitū: nō poteſt ſibi nouam rem acquirere: quia plenus eſt oīni bono. ergo quicquid de nouo recipit ſola fama ⁊ ſolū nomē eſt. Tunc igit deus extra ſe de nouo creſcit: ⁊ maior quodāmodo efficit quādo ſua fama ⁊ ſuū nomē per cor

da hoim dilatat. Nomē aūt deus acquirit ex operib⁹ q̄ forinsecus vidētur. Que quidē opera q̄ potēter ⁊ sapi/enter ⁊ dulciter facta sunt: ideo a cognoscētibus ea de⁹ acquirit nomē q̄ oīpotens ⁊ sapiēs et clemēs appellat. Acquirēdo igitur nouū nomē: acquirit etiā nouā famā: nouū honorē: nouā gloriā. Et sic deus qui in sua essentia crescere nō potest: crescit in noie: in laude: in honore. ⁊ hoc in hominū cordibus q̄ dei opera comprehendūt. Ex quibus clarissime vident q̄ deus solus nomē habere meretur glorioſum: honorificū: famosum: formidatū: magnificū: per cūcta secula benedictū. ¶ Bo. Hinc vera/citer datur intelligi deū oia operari ꝓpter suū nomē: vt illō videlz impleat oīm vero honore: vera laude: fama: gl'ia ⁊ magnificētia. Quādo igit oia de⁹ opatur ꝓpt suū nomē: oia etiā opatur ꝓpter suū honorē. ¶ Ray. Meri to id sequtur: q̄ vnū ⁊ idē est opari ꝓpter suū nomē ⁊ ꝓpt suū honorē. Nolo tn te ignorare q̄ sicut opatur oia ꝓpt suū nomē deus: ita etiā operat oia ꝓpter hois vtilitatē. Et q̄nto nomē dei nobili⁹ est ⁊ prestātius q̄ oēs creatu re: tāto nomē dei plus valz hoi ⁊ est illi fructuosi⁹ q̄ oēs creature. Ideo em̄ creature institute sunt vt dei nomen hoi innotescat. qō dū fuerit in corde hois receptū: gene rat in eo oēm vtilitatē. q̄ vtilitas tūc maxime ꝓficit cuz homo ceperit amare: timere: honorare: reuereri ⁊ mag nificare deū suū. Ut igit nomē dei verā opetur hois vti litatē: necesse est vt de⁹ operet opa amoris: opa timo/ris: opa fidelitatis: ꝓfidentie: honoris: laudis ⁊ glorie. Opatur igit de⁹ opa oīpotētie ⁊ vocitat oīpotēs. Ope rat opa magni timoris ⁊ reuerētie: ⁊ ob oībus pertime scitur. Operat opa maiestatis ⁊ glorie ⁊ dñs appellat.

Operaꝝ opera ſumme iuſticie: ⁊ vt iuſtus índex formí/ datus ꝯabeꝝ. Operaꝝ opera ſumme dulcedínis ⁊ boní/ tatis: ⁊ vt dulciſſimꝰ ⁊ optimus adamaꝝ. Operaꝝ ope/ ra maxime ſapiētie: ⁊ vt ſic ſapiētiſſimꝰ nūcupaꝝ. Et vt ſummatim oīa ꝓcludā: ídcirco oīa q̄ deꝰ operaꝝ ad ꝯunc fínē referſūtur: vt noīetur oīpotens: ſapiēs: iuſtus: bení gnus: bonus: fídelís: pius: ſanctꝰ: amicus: adiutor: ſal/ uator: ꝓtector. vt ꝯoc modo generēꝝ in ꝯoībus vera no/ tícia ⁊ fama dei. ⁊ per ꝓſequēs vera vtílitas: vera perfe ctio: ⁊ ꝑfecta oīm bonoꝝ cōſummatio. ¶ Bo. Ex ꝯoc ípſo qđ loqueris multū nos ímbuís ín cognítionē noīs dei: qđ ex multís operibꝰ recollectū vnū ⁊ maximū effi cíꝰ: glorioſum: laudabíle: magnificū: ⁊ per oīum corda magnificandū. Licet em̄ ab eterno deus ſit oīpotens: ſa pies: iuſtus ⁊ bonus. nō tamē ꝯoc eſſet manifeſtū nobís niſi eas res fuiſſet operatꝰ exterius. quíbus tale nomē ⁊ talē famā ín noſtrís cordíbus condidíſſet. Habitaculū ígitur noīs dei corda ſunt ꝯoīm: ⁊ quanto dei notícia ex operíbus per corda ꝯoīm multiplícaꝝ: tanto ⁊ multipli caꝝ nomē dei. ¶ Ray. Bene atq; optime dei nomē íntel ligís. Unū tamē ſcire te ꝓuenit q̄ díuerſimode ⁊ ꝑ mul tos gradus dei nomē ín ꝯoīe generaꝝ. Opera em̄ dei ín quadruplící gradu diſtingūtur vt ſupra patuít in ſcala q̄druplícis creature. Conoſcit em̄ ꝯomo nomen dei per opera q̄ ꝯabēt eſſe tantū: ſed magís per ea q̄ ꝯabēt eſſe ⁊ víuere: multo tamē ampliꝰ per ea q̄ ꝯabēt ⁊ víuere ⁊ ſen tíre ⁊ intelligere. Nomen ergo dei maxime ínnoteſcit ꝯomíní per ípſummet ꝯoīem. Et ꝯec eſt vltíma maxí/ ma firmíſſima ⁊ certiſſima dei noīs cognítio. Nullū em̄ eſt opus dei magis ꝓpínquū ꝯoī q̄ ípſe ſibí. Igiꝝ dum

homo cognoscit seipm in̄ntū dei opus est: tūc vehemē
ter dei nomē agnoscit ⁊ extollit magnificat ⁊ honorat.
Uerū qz diuersimode de⁹ circa hoiem opatur: ideo ab
hoie multiplicit nūcupat. Aliqñ hō deū pium vocitat ⁊
misericordē. aliqñ iustū ⁊ veracē. aliqñ fidū ꝓpiciū pro
tectorē: iuxta id qd̄ sentit circa se deum operari. ¶ Bo.
Multis igitur modis potest dei nomē homo magnifi/
care: extollere: honorare. ⁊ ex consequēti ipsum deū qui
tam magnifica in omni creatura ⁊ precipue in homine
diuersimode operatur. Nunc supereſſe arbitror vt de ob
ligatione honoris edisſere incipiatur.

De obligatione hominis erga honorē ⁊ laudem ⁊ nomen dei. Capitulū. xxxvij.

¶ Ray. Sequit em̄ pfecto qꝺ qz de⁹ oia operat propter suū honorē ⁊ gloriā: idcirco homo q̄ nouit ⁊ pōt deū honorare merito pre ceteris creatu/ris id facere tenet. Tenetur em̄ ⁊ obligat multipliciter.

Homo tenetur deū honorare.

Primo ex quo solus pōt meritorie opari. ideo astringit oia sua opera operari ad honorē ⁊ gloriā ⁊ nomē dei. Secūdo obligat velle ⁊ operā dare vt dei nomē fiat crescat ⁊ cōtinue multiplicet. Tertio obligatur nō solū conari vt fiat ⁊ perficiat honor dei: ꝫ etiā conari vt fiat optimo ⁊ perfectissimo modo quo id ipse operari ⁊ velle potest. Quarto obligat non solū vt ab ipso: sed ab oibus rebus ꝑcipue hoibus honor ⁊ gloria dei maxime crescat et cō/pleat. ¶ Bo. Certe nisi hō id ⁊ voluerit ⁊ pro viribꝰ ef fecerit nō agit vt creatura dei nec vt sensatꝰ homo: sed cōtra ordinationē ⁊ mentē dei tanq̄ perfidus ⁊ amens ⁊ inimicus. ¶ Ray. Quinto obligat ponere seipm ⁊ da

re vitã: corpus: ⁊ animã ⁊ quicq̃d habet: scit ⁊ potest: ad laudẽ ⁊ honorẽ dei. Uerũ qz ad honorẽ dei sequit vtili/ tas hois. ideo quotiẽs homo dei querit honorẽ: suã tũc operatur vtilitatẽ. Quando ergo homo pro dei honore ponit vitã suaz: tunc facit sibiipsi cõmoditatẽ maximã: summũ lucrũ: summũ compendiũ ¶ Bo. Nihil igitur perdit qui pro dei honore se suaqz tribuit: qz oia illi in cẽ tuplũ restituit deus. ¶ Ray. Ita est plane. Sexto obli/ gatur homo credere verbis dei: ⁊ honorare quicquid lo quit aut pollicetur aut iubet aut vetat aut cominat. Se ptimo obligatur de dei operibus oñibus semp in boni/ tate sentire: ⁊ oñia in optimã partẽ interpretari. Octa uo obligatur corde ⁊ ore bona de deo dicere ⁊ magnifi/ ce oñia extollere ⁊ lingua palã predicare q̃ suũ respiciũt honorẽ: suũ nomẽ: suã gloriã: suam famã. Et quãto ma gis ad dei ptinent honorẽ: tanto debẽt amplius predica ri. ¶ Bo. Ueríssima sunt ⁊ saluberríma ⁊ necessaria cũ/ cta que loqueris. Utinam hec in cordibns hominũ con ualescãt: vt deũ rerũ omniũ conditorẽ corde: ore: ⁊ ope re semp honorificẽt ⁊ exaltẽt. ¶ Ray. Unum semper e duobus necesse est vt hõ faciat. Aut eñ suis operib⁹ deũ vel honorat vel vituperãter ptemnit. Ad hoc eñ de⁹ op timus hoiem condidit vt suis operib⁹ se honorare ⁊ ex tolleret. que si mala ⁊ reproba fuerint deũ maxime inho norãt: vituperãt: blasphemant. Et qz ex amore honor: timor: laus spes: cõfidentia: obediẽtia: ⁊ omne bonorũ germẽ erũpit: sequit' q̃ qui deũ nõ amat: nec etiã hono/ rat: nec timet: nec laudat: nec illi fidit nec obedit. Talis igitur homo corde ⁊ opere deũ despicit: deũ inhonorat: deo rebellat. ¶ Dominic⁹. Ex isto licet intueri q̃ quia

honor dei ⁊ dei contẽptus maxime opponũtur. ideo si/cut nullũ maius bonũ potest facere homo q̃ deũ veraci ter honorare: ita nullũ grauiꝰ malũ q̃ deũ nequiter in/honorãdo ꝓtẽnere. ¶ Ray. Uerũ id quidẽ: nam q̃ deus inhonorat ⁊ deo ⁊ sibi ipsi ⁊ oĩ creature maximã iniu/riã ⁊ contumeliã facit. Contẽnit reuera oẽs creaturas: id est nõ eas honorat quia dei sunt qui rerũ/despicit cre atorem. Et sic in dei contẽptu includũtur infinite iniu rie: infinite superbie: infinite nequicie. Sicut igitur ex vno honore dei multiplicãt honores infiniti: ita ex vno ꝓtẽptu dei infiniti ꝓtẽptꝰ generant. ¶ Bo. Ue igit sup bissimo illi q̃ deũ ꝓtẽnens presumpserit inhonorare.

Quod honor proprius est dei honori cõtrarius ⁊ capitalis inimicus. Capi. xxxviij.

Ray. Ex his q̃ nunc diximus aliquantulũ lucet q̃ sit vere peruersum deũ inhonorare atq; con tẽnere. Graue igit peccatũ est quãdo homo su is operibus deũ inhonorat: ⁊ oĩum grauissimũ quãdo p sua opa se vult ab alijs honorari: laudari ⁊ extolli: ꝓpriã queritãs famã ⁊ gloriã. Nam hoc modo studet laborat et operatur e directo contra deum et contra suam glo/riã ⁊ honorẽ. Et talis operarius subdolus ⁊ peruersus eo q̃ agit ꝓtra intẽtionez ⁊ ordinationẽ dei: efficit manifestus ⁊ capitalis inimicus illius: suũ honorẽ ⁊ famã ⁊ gloriã illi violẽter eripiẽs ⁊ sibi ipsi fallaciter ascribens Qui em̃ suã non dei gloriã querit seipm deũ ꝓstituit. de se ydolũ facit qđ vult ab alijs honorari ⁊ p̃dicari. ⁊ ita p suã arrogantẽ impiãq; superbiã bellũ: rixam: ⁊ discordi am grauẽ in suũ suscitat creatorẽ. ¶ Bo. O bellũ iner/

me funestū ⁊ ingloziū. de quo nullā ipse victoziā repoz/
tabit: sed stragē: ꝓfusionē: ignominiā. ¶ Ray. Nihil ve
ri⁹. Sed vt aperti⁹ agnoscas q̄ inexpiabile malū sit ho
minē suū querere honozē audi paucis que dico. ¶ Bo.
Audio. ¶ Ray. Homo certe dū oia agit ꝓpter suā famā
⁊ gloziā occupat coz suū pzincipaliter circa ꝓpziū hono
rē quē cogitat: quē queritat: quē semp desiderat. Et ita
seipm in suo cozde deū statuens sese honozat: se laudat:
se diligit: se amplexat. Qui igit merito deberet coz suū
occupare circa honozē dei ⁊ deus in suo cozde recipere:
ecōtrario coz suū occupat ad laudē ꝓpziā ⁊ illic seipsum
collocat ⁊ vt deū adozat. ¶ Bñi⁹. O iniuriā maximā.
¶ Ray. Est ⁊ alia iniuria maioz. Nō em sufficit ei occu
pare coz suū circa ꝓpziū honozē: sed vult q̄ cozda alioz
hominū (q̄ vasa sunt honozis dei) occupent ⁊ impleant
de suo honoze: de sua fama ⁊ glozia. Cupit em hic talis
superbissimus vt oēs hoies contēpto deo suū honozem:
suā estimationē: suā laudē ament: pzedicēt: magnificēt.
Vult em semp crescere ⁊ multiplicari: ⁊ imaginē glo/
rie ⁊ sapiētie ⁊ pulcritudinis sue (licet sit corruptibilis
⁊ fictilis) imprimi ⁊ dilatari per cozda hoim: vt semper
de illo cogitēt: illū amēt: illū loquātur ⁊ predicēt. Vult
igitur totū mundū quantū ad se attinet circa suū hono
rē cōtinue occupari. Itaq; vult deū expellere de regno
suo: de domo ⁊ habitaculo suo. ¶ Bo. Hinc merito ef
ficit homo dei hostis: dei maxim⁹ inimicus. ¶ Ray. Pzeter hec mala sunt ⁊ alia nō minus execrāda. Pzimū est: qui querit pzopziū honozē totū mundū cupit reduce re ad seipsum: ⁊ sic peruertit ozdinē vniuersi. q; creatu/ ras intozquet ad aliū finē q̄ eas ozdinauerat de⁹. Vult

De multi/plici malo q⁹ oritur ex honoze propzio

em̃ ipse vt deus a creaturis honorẽ reciperet se ab oĩbus venerari Et sic hõ huiusmõi est totꝰ peruersus in semet ipso: deũ oiaqꝫ ꝓturbans. Scõm malũ: qꝛ homo q̃ querit ꝓꝛiũ honorẽ facit sibiꝑsi maximũ dãnuꝫ ꝫ detrimẽtũ ꝫ incõmodũ. Sicut em̃ dũ honoꝛatur deꝰ tũc creſcit: tũc ꝑficit hõ: ita dũ honorẽ sibi attribuit in ſumma egestate remaneat neceſſe eſt. Tertiũ: hõ qui ſuũ querit honorẽ deſtruit quantũ in ſe eſt deũ factoꝛẽ ſuũ: ꝫ ex cõſequẽti elongat ſe in infinitum a deo. tantũqꝫ diſtat a deo quantũ diſtat ſua intentio ab intẽtione dei. Et qꝛ totũ bonũ hoĩs deus eſt: ideo quantũ magis lõgiquat a deo tantũ magis recedit a bono ſuo. Quartũ: dũ hõ elongatur in infinitũ a bono ſuo: neceſſe eſt vt ꝓpinquet maximo malo ſuo: cadatqꝫ in tã ꝑfundũ malũ quantũ deus eſt altũ bonũ. Cadit ergo in immane ꝓcipitiũ oĩm calamitatũ: ꝫ in abyſſum maloꝝ oĩm. Quintũ: homo quirendo ſuũ honorẽ facit deo infinitã iniuriã et offenſam: ideo ꝑmeretur penã perpetuã ꝫ infinitã. Sextũ malũ: homo q̃ querit ſuũ honoꝛem excecat ſemetiꝑm. Honoꝛ em̃ iniuſtus tenebꝛe ſunt: q̃ coꝛdis oculos a deo obnubilãt ꝫ obſcurãt ꝫ ab oĩ vera luce alienos reddũt: vt homo nec deũ nec ſeipſum nec totũ vniuerſum poſſit agnoſcere. Poſitus em̃ extra deũ: extra lucẽ: extra veritatem nullũ bonũ: nullũ malũ poteſt diſcernere: nec inter veꝝ ꝫ falſum: nec inter dulce ꝫ amarũ ponere rationẽ. Septimũ: homo qui querit ſuũ honoꝛem totũ fundamentũ ſuũ collocat in mendacio: in erroꝛe: in vanitate: in decepꝯione: in malo: ꝫ in nihilo. Honoꝛ em̃ ꝓꝛius mendaciũ ꝫ erroꝛ ꝫ nihil eſt. Querẽs igitur ꝓꝛiũ honorẽ: ſeruũ ſe facit vanitatis mendacij ꝫ nihili: ꝫ ſeipſum q̃ inter

creaturas omniū est nobilissimus expendit ad errorē at q3 stulticiā 7 amentiā. Octauū malū: cū oīnis honor sit extra eū qui honoratur. Hinc sequit' q3 homo ad suū ho norē operans 7 illū multiplicare gestiēs edificat extra se rem vanissimā que stare nō potest: 7 ita introrsum va cuus remanet 7 oīni solido bono priuatus. Nono: ho/mo suū ambiens honorem perdit tempus suū: perdit la borem: studium 7 conatum suum: tenditq3 ad impossi/bile: quia suus honor nunq3 poterit perfici nunq3 imple ri. Sed solus dei honor (cui resistere nemo potest cum sit oīnipotens) hic perficietur: hic consummabitur: hic manu tenebitur in secula seculoꝝ. ¶ Bo. Hoc postre/mū maxime deberet hoīem auertere ab ambitione pro/prij honoris quādo nec illū quantū volet poterit acquire re: nec vtrūq3 adeptū poterit retinere. ¶ Kay. Decimū 7 maximū malū est: q3 sicut honor verus et confusio op/ponuntur: ita laus 7 vituperiū: gloria 7 opprobriū. Et sicut honor nō potest mutari nisi in confusionē: ita laus 7 gloria non nisi in vituperiū 7 opprobriū. Et q2 nullus honor verus est nisi honor dei cui etiā 7 laus vera est et gloria vera. Idcirco hō qui honorat: laudat: 7 glificat deū nunq3 illū sequet' confusio: nunq3 vituperiū: nunq3 op probriū. Sed si querat suū honorē: suā laudē 7 gloriā o portet vt perueniat ad eternā confusionē: ppetuū vitupe/riū: 7 opprobriū sempiternū qđ nō delebit'. ¶ Bo. Ade rito id sequit'. Nam ex quo honor proprius hoīs est per uersus inordinatus: falsus: tortuosus: caducus: miser: iniustus: mēdax: vanus: erroneus. ideo permanere nō potest: sed concidet: tabescet: deficiet: 7 sequetur illum summa ignominia quando reuelabitur confusio nuditatis

eius. 7 prudentia eius in suam faciem retorquentur.
Eant nūc ppij honoris quesitores 7 ad breue tēpus in
suis laudib9 exultēt vt perpetua pfusione contristētur.

Qd homo obligatur ex parte honoris dei credere oibus ẏbis eius 7 ea honorare. Ca. xxxix.

Hay. Quoniāquidem vt supra declaratū est q deo honor attribui debet in summo gradu. Si igit homo honorat deū: necesse est vt 7 ẏba dei honoret 7 credat cū oi reuerēti a deo loquenti. Quādo em̄ credit homo verbis dei: tūc reputat eū veracē iustū 7 sanctū: sine fraude: sine mendatio: sine dolo. Atq3 ita honorat deū credens sine aliquo testimonio: sine aliqua pbatione simplici verbo dei. solū q3 ipse dicit vel dici fecit q̄ fallere 7 mentiri nescit. Alioquin nisi credidero cū oīni assensu verbis ei9: etiā 7 si videātur vel obscura vel extranea facio deo maximā iniuriam: vituperiū 7 contē ptū. Debem9 igit primo credere verbis dei ppter suū maximū honorē vt pote q3 ille loquit quē nephas est mē dacē aut friuolū estimare. Secūdo debem9 credere ver bis dei ratione sue excellētissime maiestatis 7 auctorita tis. Si loquēti alicui sapiēti aut regi aut principi fidem habemus: multo magis regi regū dño dñantium credi debet 7 assentiri. Tertio ratiōe sue infinite bonitatis et purissime pietatis credi oportet verbis dei. Nā qd ho/ nus homo loquit facile admittitur: multo amplius ad mitti debet qd̄ loquitur optimus 7 sapiētissimus deus. Quarto deo credi debet rōne sue infallibilis veritatis. Est em̄ ipse summa veritas 7 summa sapiētia q̄ falli ne/ quit atq3 mētiri. ¶ Bo. Magnū mihi animū indidisti

debem9 credere verbis dei.

credere cū summa reuerētia eloquijs dei. Sed queso te
quē pcessum habiturus sum in credēdis dei sermonib⁹.
¶ Ray. Illū eundē que in creaturis cognoscēdis ante
habuisti. Eidem⁹ ad oculū duo esse q̄ ab hoie extra pro
cedūt: scz opus suū ⁊ suū verbū. Sic similit duo sunt q̄
pcedūt foris a deo: opa ⁊ verba. Uerū q̄ aliud est opus
⁊ aliud verbum: ideo alia scientia est de dei operibus: ⁊
alia de verbis. Sciētia tamē creaturaꝝ q̄ manifeste fo⁊
rinsecus apparēt inducūt nos in cognitionē verboꝝ dei
que minus apparēt. Ad cognitionē creaturarū habui⁊
mus tres gradus. Primus q̄ cognouim⁹ ipsas creatu
ras in veritate existere: sed nesciebamus cuius erāt. Se
cūdo cognouimus q̄ dei erāt: ⁊ q̄ a deo condite erant.
Tertio q̄ donū dei erant: ⁊ q̄ a deo nobis tradite erant.
Isto modo oportet pcedere phomiter circa verba dei:
ad cognoscendū qđ dei sūt. Primo oportet videre ⁊ acu
te respicere ipsa verba in se. Scđo cuius suut verba: an
ẏba sint dei loquētis vel hois. Tertio q̄ nobis a deo da
ta sunt ad nostrū fructū: ad nostrā necessitatē ⁊ vtilitatē
sicut ⁊ creature. ¶ Bo. Sed q̄ sunt dei ẏba quibus no⁊
bis ad nostrā salutē loquit. ¶ Ray. Non alia pro certo
q̄ que in sacro volumine (quā nos bibliā dicimus) cōti
nent: que in vetus nouūq; testamentū clare diuiditur.
Ibi audis deū precipientē: phibentē: adhortantē: terrē
tem: blandientē: cōminātem: pollicentem. Possem ego
multis ⁊ fortissimis rationibus tibi demoustrare deum
biblie sermones per suos vates esse loquutū nisi nossem
te id optime credere: ⁊ vt christianū nullaten⁹ diffiteri.
Quod si forte eas rationes cupis agnoscere: lege prio⁊
rem libzum vnde iste transumitur: ⁊ illic inuenies quo⁊

niodo etiã paganissimo homini id facile potuerit persua
deri. ¶ Bñicus. Credo vt christianus biblie verba dei
verba esse. Qui aũt hoc nõ credit pagano deterior est.

De proprietatibus verbi dei 7 qualiter se homo gerere debet circa sanctã bibliã. Capi. xl.

DAy. Quia igitur credis bibliã dei verba sona
re: audi nũc cũ maximo fructu proprietates et
conditiones hui⁹ libri: 7 qualiter te habere de
beas circa eum Primo ex quo per totũ vetus nouũq3 te
stamentũ deus loquit̃ per ora sanctor̃: ideo oportet cre
dere q̃ dicit. Oportet implere q̃ precepit. oportet vita
re que prohibet. oportet formidare q̃ cõminat̃: oportet
sperare q̃ pollicet̃. Qui aũt ista nõ facit: deũ ꝓtẽnit: irri
det: iniuriat̃. ¶ Bo. Imo vero per oĩa dignus q̃ a sa
cro dei libro repellat̃. Bestia em̃ si montẽ tetigerit lapi
detur. ¶ Ray. Scdo ex quo biblia liber dei est: ideo se
quit̃ q̃ nihil est in eo falsum. nihil inutile. nihil supfluũ.
nihil diminutũ. nihil iniquũ. nihil friuolũ. nihil cõtẽnẽ
dũ. nihil execrandũ. Tertio ex quo biblie verba dei sunt
ideo omnia q̃ illic aut ꝓmittit aut cõminat̃ deus: oĩa suo
tẽpore ꝓplebũtur. nõ em̃ vnũ iota aut vnus apex cadet
ab omni lege. Alioquin deus faceret ꝓtra suũ honorẽ: se
q3 mendacẽ cõstitueret qd̃ est impossibile. Si em̃ hõ po
tens 7 iustus nititur toto corde implere verbũ suũ: mul
to magis de⁹ cui eque facile est 7 dicere 7 iplere. Quar
to: ex quo de⁹ sua verba in hoc libro ꝓstituit: ideo homo
obligatur deũ 7 sua verba diligere: amplecti: honorare
7 colere que processerũt de ore dei. ¶ Bo. Merito id
quidẽ; q3 nihil tam propinquũ deo q̃ suũ verbũ. Verbũ

em̃ dei ipſuz deũ repzeſentat. nec aliquid tantũ pertinet ad deũ ꝙ ſuus ſermo: qui nõ ſolũ de oze ſed etiam de dei corde ꝓcedit. Erũpit em̃ ab intimis medullis dulciſſimi cõdoztoris. Merito igitur amari debet et coli: quia nihil verbo dei maius: nihil dulcius: nihil ſublimi⁹: nihil profundius: nihil nobilius: nihil pzecioſius: nihil potentius: nihil deniqz ſalubzi⁹. ¶ Ray. Hinc certe intelligis mi dñice ꝙ dei verbũ longiſſime excellit oẽs creaturas: magiſqz ad illũ pertinet ꝙ om̃es pariter creature. Quia igitur homo tenetur amare deũ ſupza oẽs creaturas: ita etiã debet amare dei verbũ plus om̃ibus creaturis: illudqz ꝓtremiſcere ⁊ venerari. Hic ſequit quintũ ꝙ homo debet ſummopere cauere ne aliquãdo aut irrideat: aut abijciat: aut vituperet: aut blaſphemet ꝟbuz dei. ¶ Bo. Iſtud pzopzie iniquozũ eſt ⁊ hereticoz ⁊ infideliũ. ¶ Ray. Sexto ꝙ homo tenetur pzeparare coz ſuũ ad recipiendũ verbũ dei. Ex quo em̃ verbũ dei extra deũ ꝓgreditur: nullũ aliũ locũ vult occupare ꝙ pectus hois: qd̃ debet eſſe receptaculũ ſermonũ dei. ¶ Bo. At qz ideo qui tulliũ libenti⁹ meditãtur aut oratiũ aut virgiliũ ꝙ dei verbũ: maximã iniuriã deo faciunt: qz de ſuo corde dei verba reijciũt: ⁊ illic recipiũt aliena. ¶ Ray. Recte tu quidẽ. Utinã ſeculariũ libzoz amatozes hinc noſtro ſermoni aures accõmodent: puto nõ tam libẽter vaniſſimis ſtudijs inherebũt. Septimo ex quo verbum dei ipm̃met deũ repzeſentat: ideo ꝙ in ſuo pectoze ꝟba dei recipit: recipit ⁊ deũ: geſtatqz deũ intra ꝑcordia ſua Nihil ergo ſancti⁹: nihil melius: nihil ſuaui⁹ ꝙ in corde dei ꝟba portare. imo etiã ⁊ oze ꝓferre (qd̃ tu dñice quotidie facis) qz nõ expedit fidelẽ erubeſcere ꝟmones dei.

Q̄ multe vtilitates proueniūt homini qui dei verba portat in corde.

Quicūqz igit in corde gestat verbū dei multas inde ꝑse quit 7 precipuas vtilitates. Prima est: q̄ sicut verbum dei est viuum 7 efficax 7 penetrabile 7 mobile: q̄ exit de corde dei: iō necesse est q̄ viuificet 7 penetret 7 moueat: iocūdet atqz letificet ipm cor hois qd̄ possederit. Scdo sicut verbū dei est calidū 7 succensum igne amoris dei (ignitū em̄ eloquiū tuū vehemēter) iō cor hois calefa/cit 7 inflāmat in amorē dei. Tertio q̄ verbū dei est vez certū 7 firmū: ideo ꝑfirmat cor hois in vitate et solidat corroboratqz. Quarto: q̄ verbū dei lumē est 7 lucerna ideo cor hois illuminat: nec sinit illud ignorātie aut er/roris: aut nequicie tenebris abduci. Quinto verbū dei potētissimū est 7 summe actiuū: ideo cor hois potenter immutat: ptegit: dirigit 7 defendit. Sexto: q̄ verbum dei altissimū est: ideo rapit cor hois a terrenis 7 ad cele/stia suspendit. Septimo: verba dei sunt eloquia casta et septies repurgata. sunt quoqz gliosa imortalia 7 perpe tua. Uerbum em̄ dñi manet in eternū. Ideo faciūt cor hois castū: purum: glorioſum:: immortale: incorrupti bile 7 eternū. ¶ Bo. Ex his manifeste patet q̄ grandē iniuriā facit deo 7 sibi detrimentum: qui contēptus dei vbis humana eloquia in suo corde receptat. Qui aspernat creatoris verbū: 7 verbū amplectit creature. Qui libētius audit verbū mendacis (qis em̄ homo mēdax) q̄ summe veritatis. Uerba mortalis: infirmi 7 fragilis q̄ immortalis 7 omnipotētis. Uerba nihil firmiter p/mittētis: q̄ vitā pollicētis eternam. Uerba serui inutilis: q̄ altissimi imperatoris. Uerba eius qui in se habet radicē omniū malox: q̄ eius q̄ est oium bonox fontalis origo. Uerum tu prosequere quod cepisti.

Comparatio verbi dei ad creaturas.

Capitulum.xlj.

¶ Ray. Duo sunt nobis manifesta q̄ nobis cōtulit optimus deus: ⁊ per q̄ ipse nobis plurimū innotescit: scz creature quas ꝓdidit: ⁊ verba que dixit. Sed ista duo nō sunt equalia. Primo verbū dei est supza ꝯoiem ⁊ supza omnē creaturā. ois aūt creatura subjcitur verbo. Scdo oēs creature sunt de nihilo ⁊ de se cozruptibiles. sed verbū dñi exit de ore dei et permanet in eternū. Tertio verbū dei ꝯabet plenū dominiū super oēm creaturā: nec pōt illi vlla creatura resistere: sed mutat ⁊ trāsformat creaturā. ipsum aūt semꝑ immutabile manet sicut deꝰ a quo ꝓcedit. ¶ Bo. Quā crebzo soleat duriſſima ꝯoim corda ꝑmutare atq; emolescere verbuz dei sepenumero idipse expertꝰ sum. ¶ Ray. Et adhuc amplíꝰ experieris. Quarto per verbū dei ois creatura facta est ⁊ de nihilo venit ad esse virtute verbi diuini: ꝯabet eñ oēm potestatē eius a quo ꝓcedit. Primū enim qđ exit a deo est suū verbū: ⁊ per ipm oia alia substiterūt ¶ Bo. Hinc patet deū multo plus fuisse liberalē donādo nobis sua verba q̄ semel cuncta creata. Et licet nos plurimū ꝓfolek per creaturas: multo tñ amplius ꝑ suū verbū. ¶ Ray. In maximo igit ꝯabendū est ꝓcio verbū dei. Quinto verbū dei exit de corde dei: ⁊ ideo quocūq; venerit secū portat coz dei ⁊ mentē ⁊ volūtatez dei: sed creature q̄ exeūt de nihilo longissime distāt a corde dei. ¶ Bo. Et ideo clare lucet: qui nō vult recipere verbū dei nō est dignus perfrui creaturis. Qui eñ magna contempnit; iniuste sibi vsurpat minima. ¶ Ray. Optima

assertio tua. Sexto: oēs creature sua pulcritudine: bonitate: varietate hortant hoiem diligere: 7 honorare deū factorē suū: sed ūbū dei idipm p̄cepto ꝓpellit. Magnū em̄ mandatū in lege est. Diliges dn̄m deus tuū ex toto corde tuo. 7c. Septimo oēs creature q̄ sunt sub hoie seruiūt hūano corpori. indiget em̄ corpus nostrū cibo 7 potu: vt possit nutriri: augeri: 7 ꝓseruari. sz verbū dei aiaz cibat 7 satiat: roborat: augmentat: 7 in spūali vita ꝓseruat. Vita em̄ aie amor dei est: gaudiū: spes: 7 ꝓsolatio fm deū. ¶ Bo. Merito id quidē. cū em̄ aīa hūana facta sit ad imaginē 7 similitudinē dei: 7 inter deū 7 aiam nihil est mediū: ideo nutriri debet diuino cibo: 7 eo cibo q̄ procedit de corde dei. Qui ergo nō recipiūt in cordis palato dei verbū sz porcoꝝ siliquis delectātur. vanis dico fabellis hoim nccē est fame pereāt 7 morte perpetua moriant. ¶ Ray. Dino ita necesse est. Verbū em̄ qđ de corde vel ore hois ꝓcedit cū sit fragile: caducū: incertū 7 plerūq3 mendaciis plenū: aiam hois nō nutrit: sz infici t. nō viuificat: sz occidit. Vey vt melius noueris qūo dei verbū aiam nutrit: cogita illa duo q̄ sunt in aia. scz voluntatē 7 intellectū. Vita em̄ aie ꝓsistit principaliter in volūtate: q̄ quādo viuit tunc 7 aia viuit. Et iō vt voluntas veraciter 7 salubriter viuat: nccē est vt dei verba eā subintrēt: eā vegetēt: eā sustentēt. Et idcirco ūba dei nunc p̄cipiunt: nūc ꝓhibēt: nūc exhortant: nunc laudāt nūc litigāt: nūc deprecant: nūc cōminant: nūc pollicent vt hoc modo volūtas hois excitet ad timorē: ad amorē ad spem: ad gaudiū: ad ꝓsolationē. Et qr aīa hūana semper querit verborū certitudinē: nec ea facile recipit si vi deātur aut dubia: aut inania: aut inutilia, vt ergo etiam

Verbo dei effectus pascitur et intellectus

intellectꝰ in dei verbo pascat: nccē est vt eloquia sua deꝰ ꝓpria auctoritate cōfirmet: q̄ tam magna ⁊ solida est ꝙ excedit oēs ratiōes: probatiōes: ingenia: ⁊ argumenta quorūlibet sapientū. Quādo ergo dei verba mouēt aiaz ad amorē tūc pascit ipsa volūtas: quādo instruit ad ve/ ritatē tūc nutrit ⁊ saginat intellectus. ¶ Bo. Ex his q̄ de verbo dei luculēter disseruisti agnosco aliā obligatio nē maximā qua hō obligat deo creatori suo ꝑ suis ꝟbis ab eo receptis. Ostēdisti em̄ in secūdo dyalogo innume ras obligatiōes quibꝰ astrinigit homo factori deo pro susceptis creaturarū obsequijs. Uerū q̄ verba dei sunt oibus creaturis multo nobiliora ⁊ homini maxime vti/ lia imo nccāria: q̄ creature corpꝰ hois respiciūt: verba aūt dei aiam ipsaz. ideo sine vlla cōparatiōe obligatur plus hō pro verbo dei vnde aia sua ⁊ nutrit ⁊ ꝓseruatur q̄ pro creaturis quibus ipsuz corpus reficit ⁊ pascitur. **Hic agitur nūc de tertia natura creata** que sine corpore persistens tota spūalis est. Ca. xlij.

Ray. Pulcre post sermonē habitū de ꝟbo dei de substātijs spūalibꝰ tractare debemꝰ. quas nos vel spūs vel āgelos nūcupamꝰ. Per hos (sicut in biblia sepissime patet) dei verbum hoibus reuelatur: Ipsi em̄ sunt angeli dei potentes virtute faciētes verbū illius ad audiendam vocē sermonū eius. ¶ Bñicus. Eum scalam creaturarū in principio nostre disputatio/ nis erigeres. nihil illic de natura mere spirituali memi ni te dixisse. ¶ Ray. Ideo illic nō dixi: q̄ tunc nō opor tebat. Nūc aūt ista dissertio hoc in loco ⁊ pro his q̄ iam diximus: ⁊ pro his que post dicturi sumꝰ oportuna nota

bitur. In primis igit ambigere nō oportet aliquas esse substātias incorporeas: ne maximū rerū omniū conditorē impotentē aut diminutū fuisse cogitemus. Qui enīz sic cogitat maxime vituperat atqz inhonorat manū oīpotētis dei. Ut ergo deū summis honoribus prosequamur: ꝓfiteri oportet substātias esse aliqs mere spūales. Nam si deus creauit naturā totaliter corporeā vt sunt oia q̄ ptinent in tribus inferioribus scale gradib⁹: si etiā creauit naturā partiz corporeā: partim incorporeā sicut est hō: sequit etiā q̄ creauerit naturā penit⁹ incorporeā qualis est angelus. ¶ Bo. Optima sequela. Cū em̄ de⁹ totus sit spūalis substātie: ideo debuit merito nō solū tales substātias condere: sed multo plures q̄ corporales. Si em̄ natura mere corporea pōt p se subsistere sine spū multo magis operante deo spūs subsistet sine corpore. Opposita em̄ equis rōnibus fulciūtur. Hinc patet deū spūalem spūales substātias sicut et corporeas ꝓdidisse. Nō solum aūt: sz t primo t principal'r eas ꝓdidisse: cū sint deo magis similes t ꝓpinque. An vero sint in maximo aut paruo numero abs te audire desidero. ¶ Ray. Dino nccē est credere in maximo atqz incōprehensibili eas numero ꝓstare. In multitudine em̄ ministroz dignitas regis: t in paucitate plebis ignominia principis. iō qz milia milia ministrāt ei: t decies milies centena milia assistūt ei. Itaqz si in natura corporea sunt innumere spēs lapidū: herbarū: arboz: pisciū: auiū: q̄drupedū: et innumera indiuidua hoim: erūt etiā infinite spēs āgelorū. At ne putem⁹ hāc multitudinē ꝓfusaz esse: iō oportet scire q̄ inter āgelos est ordo pulcerrimus: discretissim⁹ iocūdissimus. Videmus enim q̄ in rebus corporeis est

ordo mirabilis. sunt enī quedā superiora: quedā inferiora: 7 quedā hois media. Elemēta 7 oia inaiata sunt infima: vegetatiua media: sensitiua suprema. Super hec oia est homo oim sublimissimꝰ. Habet tamē etiā humana natura multiplicē statū ſm superiꝰ 7 inferius. In hominibꝰ enī sunt agricole: mercatores: burgēses: nobiles milites: barones: comites: duces: reges: 7 vnus oīum imperator. In statu ecclīastico sunt rectores: diaconi: archidiaconi: decani: prepositi: abbates: epi: archiepi: patriarche: 7 sup oēs papa apostolicꝰ. Si igitur tam decorus est ordo in his rebus inferioribꝰ. multo amplius in illis nobilissimis altissimisq; spiritibus erit ordo mirabilis: artificiosus iocūdus. Sūt enī inter eos tres ierarchie. i. tres sacri principatꝰ. 7 in q̄libet ierarchia sunt infimi: sunt medij: sunt supremi. 7 hec ordinatissima cuiuslibet ierarchie multitudo ad vnū tendit oīm supremū In elemētis vt videmꝰ ignis est dignior. In genere piscīū delphin. In auibus aquila. In bestijs leo. In hoībus imperator: oia tendūt ad vnū caput. Ita quoq; in āgelis estimandū est. Uerū qz ꝓcessus noster naturalis est: nec possumus p viā nature tā subtiliter loquī de inuisibilibus separatisq; substātijs sicut fidelis spiritalisq; theologus. Ideo si volueris altiora de his secretioraq; conoscere doctor tibi libros scrutari necesse est. ¶ Bo. Ego istud etiā affirmo. Uelim tamē nosse an ne vt nos hoīes ita 7 ipsi quoq; obligētur deo ꝓditori suo. ¶ Raymūdus. Imo vero q̄ maxime. Habēt enī liberū ar. habēt intellectū: habēt affectū: habēt quoq; innumera beneficia p q̄bus oibus oblīgat deū diligere: reuereri: honorare: laudare: adorare: bñdicere q̄ illos de nihilo con

didit: qui eos supra oēs creaturas sublimauit: q̄ eos im
mortales constituit: omni sapiētia ⁊ sciētia imbuit: ⁊ sua
dulcissima visione i eternū felices reddidit. Uerū vt ad
nr̄a redeam⁹ multū ꝑ substātie incorporee (angelos di
co) multū nos obligāt dño deo nr̄o. ¶ Bo. Quare id
obsecro. ¶ Ray. Ideo scz qz nobis quotidie sua benefi
cia prestāt. Omnes em̄ administratorij sunt spūs missi in
Nota bene ficia nobis exhibita ā gelorū ob sequys. presidia eoz qui hereditatē capiūt salutis. Ne em̄ pec
cemus custodiūt: peccātes arguūt: lapsos erigunt: coz
conpūgunt: ad veniā dirigunt: ad penitentiā cogūt. In
aduersis ⁊ arduis casibus nos corroborāt: nos letificāt
nos conseruāt. Postremo nostrā illuminat rationē: excī
tant voluntatē: tribuūt boni operis facultatem. ¶ Bo.
Breuissimo verbo maxima in nos angelor̄ bn̄ficia de
monstrasti. pro quib⁹ astringimur deū qui tales nobis
ꝓmotores contulit amare: timere: glorificare: ⁊ multo
amplius q̄ pro oibus obsequijs q̄ a visibili creatura su
scipimus. Hec em̄ corporalia sunt ⁊ corpori solo prestā
tur. illa vero sublimia sunt ⁊ spūalia volūtati tantūmo
do cōmoda ⁊ rationi. ¶ Ray. Certe nūc vidisti in hoc
quoqz dyalogo ⁊ in precedēti qūo obligek homo amare
timere: ⁊ honorare deū factorē suū. Nunc superest ostē
dere an homo etiaz id exsoluit: id reddit quod tenetur.
Eū multa voluptate ⁊ animi oblectatione q̄ hactenꝰ lo
quutus sum excepisti. sed puto te in sequēti disputatiōe
lachrimas effusurū. Uerum quia iam cernis nobis ra
dios solis occūbere: ⁊ iam in longū noster sermo ꝓcessit
dignū est vt sicut hactenus anime ita ⁊ asello corpori tri
buamus quod suū est. ¶ Bo. Placet. sz licet (vt dicis)
tristicia sim auditurus: noueris tamē summo mane ad

tuas me poſtes rediturum. Triſtia enim ⁊ ſi amara ſũt tamen plerumq3 ſalubria ſunt.

¶ Finit dyalogus quart⁹: de eo q̃ homo obligatur deum timere ⁊ honorare.

¶ Incipit quintus dyalogus de lapſu miſerabili generis humani: ⁊ q̃ per vnũ hominẽ omnes cecidimus.

An talis ſit homo qualis eſſe debet et an faciat quod facere tenetur. Capi. xliij.

Dominicus. Tota hac nocte cõcitauit me ſpũs meus pre deſiderio ſermonũ tuoꝝ. Sepe enim cauſabar noctis moꝛã. at vero vbi aſpexi tenuiſſimũ auroꝛe lumẽ ſubito e ſtrato mẽbꝛa coꝛripui: ⁊ huc heſterne pollicitationi feſtinus occurro. ¶ Ray. Amomi dñice ſollicitudinẽ ardoꝛis tui hactenus ſicut noſti egimus proceſſum noſtrũ per modũ obligationis ac debiti. oſtendimus em̃ hoiem ꝓpter multa bñficia q̃ accepit obligari deo muneratoꝛi ſuo. hãc quoq3 obligationẽ eſſe naturalẽ: perpetuã: indelebilẽ: incoꝛruptibilẽ: ſcripta ſtilo ferreo in vngue adamãtino: ⁊ exaratã in aia et coꝛpus hois ⁊ in oĩbus creaturis. Oia em̃ creata pꝛopter hoiem huius inſolubilis obligatiõis couferũt teſtimoniũ. Oſtẽdim⁹ etiã q̃ grãdia bona ſequãtur hoiem ſi debitũ quo obligat exſoluerit: ⁊ q̃ inexpiabile malũ incurrat ſi contẽpſerit. Nũc ãt adiutoꝛe deo inquirendũ eſt, an homo debitũ obligatiõis quo tenet implicit⁹ etiã exoluat. an ſuũ opus cũ ſuo debito cõcoꝛdet. an ſit iuſtũ vel iniuſtũ: rectũ vel obliquũ: ſm deũ vel contra deum

íd qđ agít. Scrutemur nũc pfunde ípſum hoíem: ꝛ ín/
terna víſcera eí⁹ oẽſqꝫ medullas penetrem⁹. ꝛ ínuenie/
mus pculdubío níhíl hoíem agere aut cogítare qđ tene
tur: ſed oía efficere ꝓtraría. Fozmem⁹ ígít mentẽ ad la
chzímas: ꝛ cũ gemítu plãctuqꝫ loquamur. vídebím⁹ eñ
grauíſſímã ruínã nobiliſſime ꝛ altíſſime creature: ꝛ eã
ruínam quã nemo poterít erígere: nemo valeat expíare.
¶ Bo. Jnítía hec ſermonũ tuoꝝ gemít⁹ míhí oci⁹ ex
cutiũt Tu tamẽ repzeſſis parũper lachzímis ſenſuꝫ tuũ
potenter exeq̃re. ¶ Ray. Facíã quantũ potero. Pzíma
luꝝ qua ínnítímur ad cognoſcendũ hoíem eſt agnoſcere
quíd facere debeat: ſecũda vídere q̄d faciat. Agnouím⁹
ítaqꝫ ex p̄cedẽtíb⁹ líbzís q̄d homo oblígek agere: q̄d cu/
pere: quid oze pferre. hic autẽ agnoſcemus q̄d agat: q̄d
cupíat: quíd loquak. Agnouím⁹ (vt díxi) q hõ tenek pzí
mo deũ amare: tímere: honozare: laudare: bñdícere: ve
nerarí: ꝛ díligere pzoxímũ ſuũ (quí dei ímago eſt) ſícut
ſemetípſum. Ecce hoc debet homo: víde nũc q̄d agat.

Qđ homo nihil agit cozũ que tenetur. nec erga deum nec erga pzoximũ

¶ Bo. Vídeo plane níhíl tale hoíem agere: ſed oía cõ/
traría. Amat eñ heu dolor pzímũ ſemetíp̃m: ꝛ ꝓtẽpto
nequíter creatoze ꝓpzíũ querít honozẽ. ꝓpzíã laudẽ ꝛ fa
mã ꝛ glozíã. ꝛ q̄cquíd debet darí pzincipalr deo factozí
ꝛ muneratozí ſuo: ſibí tríbuí dílígít ꝛ ímpendí. ¶ Ray.
Ex íſto palã aíaduertís hoíem penítus cozruíſſe: habere
qꝫ voluntatẽ oí íuſticíe rebellẽ: totíqꝫ legí nature cõtra
ríã: extra deũ: extra oẽm píetatís regulã: extra ſemetíp/
ſam: penit⁹ cozruptã: erratícã: impíã: peruerſam: alíe/
natã: turpíſſímã: ſuperbíſſímã: falſiſſímã: odíbilẽ deo: et
abeíus p̄ſozcío longíſſime ſeparatam: ꝛ eterna mozte ſe/
pultã. Qualís aũt volũtas hoís: talís eſt ꝛ tot⁹ homo:

deo cõtrarius:deo rebellis:deo capitalis inimicꝰ:oim maloꝝ radicẽ in se ꝺtinens:perditꝰ:coꝛruptus:bis moꝛ tuus. Hinc sequit ꝙ talis ḣomo vadit ad eternã tristici am:eternã penam: eternam miseriam:ꝛ ad calamita/ tẽ inexpiabilẽ: eo ꝙ perdiderit reppuleritqꝫ perpetuũ sui ꝺitoꝛis amoꝛẽ. ¶ Bñicꝰ. Apertissime nunc liquet que sit ḣois amara perditio:alienatio:coꝛruptio:dege/ neratio. Hoc oẽs creature clamitãt:ḣoc pꝛedicãt ḣomi nẽ esse veraciter perditũ:eterno supplicio dignũ:ꝛ a dei amicicia perpetuo separatũ. ¶ Ray. Uidisti nũc nõ si/ ne gemitu ꝙ perdite se ḣomo gerat erga deũ: vide nunc qũo se ḣabeat erga dei imaginẽ sꝫ pꝛoximũ:ꝛ ampliozẽ eiꝰ ruinã intelliges. Hõ em obligat amare quẽlibet aliũ ḣoiem sicut semetipm. Uerũ nunc experimẽto discimꝰ ꝙ ḣomo ḣoiem ledit:affligit:confundit:destruit:ꝛ occi dit. Hulla est inter ḣoies vera vnitas: vera societas: ve/ ra pax:amicicia:cõcoꝛdia. sed inimicicie:cõtentiones: emulationes:dissensiones:ire:rixe::inuidie:secte:ꝛ vni uerse malicie. ¶ Si forte inter aliquos repiant aliqui: aut concoꝛdie:aut amicicie:nõ ille de amoꝛe imaginis dei oꝛiũtur:sed ꝓpter tẽpoꝛales vel carnales rõnes que sincerꝫ amoꝛẽ nunqꝫ ꝺstituũt. ¶ Bo. Hꝺ ḣomo ꝙ dei inimi cus est dei etiã imagini semꝫ contrariꝰ est:nec põt vero coꝛde pꝛoximũ diligere ꝙ deũ contẽnit amare. Heqꝫ id mirũ si quẽlibet extra se ḣoiem odit:qui neqꝫ seipsuꝫ di ligit. Qui em diligit pꝛopꝛiũ ḣonoꝛẽ:odit ꝓfecto aiam suã. ¶ Ray. Cum videã ḣoiem sic in abyssum ois mali/ cie coꝛruisse nõ possum lacꝛymas ꝺtinere cernẽs eũ nõ sentire suã coꝛruptionẽ:suã perpetuã moꝛtẽ. Hõ dolet: nõ flet:nõ ingemiscit. imo quotidie ꝛidet:iociũdaꝯ:sup/

bit:exultat.7 more amētis frenetici in febre carnis sen/ sum perdidit cordis. Et instar eiꝰ qui letheo somno ob/ dormiscēs sua mala nō sentit. Vulnerauerūt me ait et ego nō dolui.pcusserūt me 7 ego nō sensi ¶ Bo. Quia ergo in semetipō sua mala nō sentit:ostēde ei obsecro p res extra corruptas q̄d de sua corruptiōe sentire possit. Reduc eū p id qd extra nouit ad seipsuz quē nō nouit.

Qd homo potest cōsiderare corrupti/ onē suā per res externas in se corruptas. Capi.xliiij.

¶ Bay. Facile id fecero:vtinā dignetur aduerte/ re. Primo videat qūo vinū corruptū sit qd est in acetū permutatū. Vinū em̄ 7 acetū habent q̄litates cōtrarias. Nā vinū est calidū:dulce:potabile: 7 delectabile. Acetū vero est frigidū:acerbū:qd nec po tari p̄t nec delectari. Talis est 7 hō frigidus amarꝰ hor/ ridus. Et sicut acetū nihil valet ad id qd ante valebat: ita 7 hō penitus inutilis factus est deo 7 sibi 7 creatu/ ris. Et sicut acetū reiectū est a mensis.eo q̄ nullā habe at vini pristini bonitatē:ita 7 homo ab oculis dei proie/ ctus iacet :eo q̄ natiuā perdiderit dignitatem 7 factus sit acetosus:pōticus:crudelis:acerbus:eterna abhomi natiōe dignissimus. Secūdo quātum distat homo fre/ neticus amens 7 fatuꝰ ab hoie sensato sapiēte 7 docto: tantū distat status hois in quo nūc putridus iacet ab il lo statu in quo merito esse deberet. Tertio quātū distat mulier sordida:fornicaria:7 adultera que sicut stercus in via cōculcatur:a muliere pudica:sobria :et honesta: tantū distat homo nūc fornicās 7 recedēs a deo suo qui deberet illi esse fidelis:continēs 7 pudicus. Quarto si/

cut arbor q̄ habet in radicibus medullā amarā: crudā ⁊ siluestrē: poma tribuit pōtica: acerba: siluestria: q̄ si q̄s gustauerit obstupescēt dētes eiꝰ. ita hō cū habeat volū/tatē corruptā: impiā: amarā: oia opera eiꝰ corrupta nascūtur deo ⁊ oibus exosa creaturis: eternis ignibꝰ deputata. ¶ Bo. Utinā in his speculis hō suā turpitudinez velit attēdere vt se deformē lugeat ⁊ miserabilē.

Q̄d lapsus ⁊ corruptio hominis po/test attendi ex parte iuris paternitatis ⁊ filiationis.

Capitulum. xlv.

BAy. Animaduerte nūc etiā hois corruptam vitam conferendo inter se ius paternitatis ⁊ filiationis. Attende diligēter quid filiꝰ debeat suo patri carnali a quo solū corpus accepit: ⁊ facile cognosces quid homo debeat deo patri suo a quo animā nobilissimā adeptus est: incorruptibilē: insolubilem: spiritalem: interminabilē. Debet em̄ filius patri tēporali amorē: timorē: honorē: fidē: reuerentiā: obedientiā: ꝓstantiam: perseuerantiā: obsequentiā Pari modo: imo multo amplius homo patrē suū spiritalē deū tenet amare: metuere: honorare: obedire. ⁊c. Itē filius carnis cauet ne aut offendat: aut vituperet: aut ꝓtristet: aut dehonestet patrē suū. Cauet etiā ⁊ se opponit ne ab alijs aut offendatur pater: aut vituperetur: aut contristet: aut indigne agatur. Hec oia multo diligentius debet obseruare homo erga deū genitorē suū. ¶ Bo. Quorsuz ista? Ray. Ut palā videas hois ruinā: homo em̄ in eo statu in quo nunc lapsus iacet erga deū nec amorem habet nec timorem: nec obedientiā: nec hūilitatez: nec subiectionē: nec

No. hic hominis ruinam.

cõfidentiã:nec ſpem:nec credulitatẽ. Imo(qđ ſine gemitu nõ audies)odit deũ:7 cotẽnit:vituperat:et in facíẽ eius ſuperbiẽs rebellẽ ſe illi et inobedientẽ:audacẽ: tumidũqz cõſtituit. ¶Bo. Hinc reuera patet hoĩs perditio:corruptio:alienatio:7 ſempiterna deiectio. ¶Ray. Planiꝰ adhuc patebit. Nos videmus ad oculũ quando filius aut offendit:aut ſuperbit:aut calũniat patrẽ ſuũ carnalẽ:oẽs eũ 7 nequiſſimũ: iniuſtiſſimũ:ingratiſſimũ iudicamꝰ:freneticũ eum 7 inſanũ dicimꝰ. Cogita nunc quo iudicio:quo vituperio:quo ſupplicio dignꝰ ſit q̃ patrẽ ſpũm offẽdit 7 mille iniurijs afficit. Preterea ſi graui/uiſſimũ crimẽ eſt exaſperare 7 contẽnere patrẽ potentẽ: diuitẽ:nobilẽ:ſapientẽ. ſine ꝓparatiõe magis delinquit q̃ regẽ oĩpotentẽ 7 ſumme ſapientẽ 7 optimũ genitorẽ deũ aſpernãtur habuerit. Quid nũc tibi videt? ¶Bo. Nihil aliud plane niſi q̃ homo ſe habet ad deũ ſicut pi/teruus 7 rebellis 7 ſuperbus filius ad patrẽ ſuũ. Atqz ideo incurriſſe irã 7 indignationẽ inextinguibilẽ dei patris oĩpotẽtis. perdidiſſeqz omnẽ hereditatẽ:omnia bo/na:atqz infinitas diuitias illius: nec iam poſſe ſperare aut pacẽ:aut regnũ:aut conſortiũ eius. magis aũt piſci foras 7 in carcerem ſempiternũ mancipari.

Qđ etiã lapſus hominis poteſt oſtẽdi ex parte iuris fraternitatis. Capi. xlvj.

¶Ray. Qđ homo in maximã ruinã ceciderit:po/teris etiã aĩaduertere ſi ius fraternitatis inter hoĩes cõſideres. Si eñ inter fratres carnales eſt tantus amor:tãta vnitas:tanta germanitas:q̃ nihil habeãt diuiſum:nihil proprijũ. ſed vnus alterũ defendit

ptegit:dirigit:auxiliat:7 se in morte obijcit pro altero.
Et hec oia faciũt qz habẽt vnũ atqz eundẽ patrẽ hoiem
a quo carnali gnatione pdierũt. Multo magis hoies q̃
bus est vnus pater spũalis deus a quo oẽs aiam recepe
rũt debẽt se diligere:tueri:auxiliari:7 in morte tradere
ppter aias suoz fratrũ. Hoc em̃ vehemẽter deus pater
noster videre desiderat:hoc approbat:hoc se plurimum
delectat. ¶ Bo. Nihil tale inter hoies nunc reperim⁹.
Et licet vnũ habeãt patrẽ deũ summe maiestatis 7 boni
tatis dñm:vnus tñ altez persequit:odit:execrat.7 rapi
nis.fraudib⁹:iniurijs:adulterijs:cõuicijs:ludibrijs:et
mille nequicijs ptristat:cõturbat:ptaminat :7 exterми
nat Quia igit oĩs pax:pcordia:veritas:iusticia: amor
miscdia:7 fraterna dulcedo inter hoies perijt.ideo ma
nifestissime patet hoiem esse corruptũ:lapsum:putridũ:
peruersum:perditũ. Decidit em̃ a statu spũalis frater⸗
nitatis:a statu maxime dignitatis 7 gl'ie:ad statũ sum⸗
me ignominie:summi vituperij 7 opprobrij:a statu vi⸗
te ad statũ mortis sempiterne. ¶ Ray. Optime tu qui
dem. Reuera em̃ in morte aie cecidit homo:etiã 7 si cor
pore vivat. Qd̃ aũt aia hois mortua sit facile id proba⸗
uero. Aliq̃ em̃ res cognoscit viuere dũ suas exercet ope
rationes.si aũt nõ operat:mortua est. Et qz hõ non ope
rat inquantũ hõ (nõ em̃ amat aut honorat dñm deũ suũ
nec diligit fratrẽ suũ) ideo ẽm aiam mortu⁹ est homo.
Preterea:vita aie est gaudiũ qd̃ prouenit de puro amore
7 societate dei:de vera quoqz ad inuicẽ fraterna charita
te. Ut aũt tale gaudiũ non est:ibi nulla aie vita est:mor
tua igit est. Preterea aia nõ sentit:qz nõ ingemiscit ma⸗
lũ suuz:suam corruptionẽ:alienationẽ:perditionẽ.ideo

Qd̃ anima hominis mortua ẽ

vere mortua est ⁊ lethęo poculo consopita. ¶ Bo. Ex isto luce clarius apparet animā sic mortuā ⁊ suis malis penitus absorptā: ad eterna nesciam festinare tormēta: nec vnq̄ sese sentire posse: nisi dñi in medijs oium penarū supplicijs se inuenerit immersam. Sed dicito mihi obsecro: nūquid in tam miserabili ⁊ perditissimo statu optimus deus hominē a principio condidit.

Quod dñs deus hoiem nō condidit in isto statu in quo nūc lapsus iacet. Capi. xlvij.

Ay. Nulla rōne dicere oportet deū in hoc statu: imo in hoc lapsu hoiem condidisse Qđ pōt ostēdi multis modis. Primo cū deus oia operet ꝓpter honorē sue potestatis: sapiētie ⁊ bonitatis: nū q̄ debuit hoiem oim creaturaꝝ nobilissimū facere corruptū: turpē: bestialē: impiū: inordinatū: iniustū: q̄ oēs creaturas bonas fecit ⁊ valde bonas. Hoc em̄ deroga ret maxime honori suo. Scđo: status (in quo nūc hō iacet) est oino cōtrarius ⁊ inimicus deo. Est em̄ hō in hoc statu dei aduersarius: suū vsurpās honorē ⁊ gloriā ⁊ sibi ipsi tribuēs. Talē igit deus hoiem nō ꝓdidit q̄ sibi semper aduersaret ⁊ dura ceruice resisteret. Tertio: dixim⁹ supra q̄ sicut de⁹ oia fecit ꝓpter suā honorē: ita etiā ꝓpt hois vtilitatē. Hō ergo fecit hoiem in malū ⁊ incōmodū suijpsius qđ vtiqz sequeret si eu talē creasset qualis modo est. Homo em̄ vt modo est: est penitus sibijpsi cōtrarius in suū vergens incōmodum ⁊ maximū detrimētum: eo q̄ amat in se propriā volūtatem: propriū honorem que radices sunt malorū omniū: que mergunt eū in interitū sempiternū. Per has em̄ radices operat conti

nue cõtra ſemetipſum in ſuũ dãnum: in ſuã ignominiã: in ſuã confuſionẽ ⁊ punitionẽ perpetuã. Quarto: deus nõ debuit facere hoiem contra ordinẽ totius vniuerſi. oẽs em̃ creature faciũt qd̃ debent ⁊ ſuo obediũt creatori. Sed ſolus ab impoſita lege vagat̃ homo: ſolus ipſe obedire contẽnit: ſuperbus: turgidus: erectus cõtra dominũ creatorẽ ſuũ. Preterea creature requirũt hominẽ q̃ ſit amicus dei: quia homini ſeruiũt propter deũ. Requirũt etiã hoiem rõnalem: ſapientẽ: ordinatũ: ꝓpoſitũ Sed hõ in hoc ſtatu eſt dei inimicus: beſtialis: inſipiẽs inordinat̃: incõpoſitus. ¶ Bo. Vere beſtialis ⁊ inordinatus: in quo aia miſerabiliter ſeruit: ⁊ corpus neq̃ter dñatur. cũ tamẽ aia ſit immortalis: incorruptibilis: ſpũalis. corpus vero ſit mortale: aiale: terreſtre: corruptibile. Quid tã beſtiale quid tã peruerſuz q̃ ipm̃ corpus cũ ſuis irrationabilibus ⁊ turpiſſimis motibus aie (q̃ regina ⁊ dña eſt nobiliſſima) dñari. eã vero corpori ſubeſſe: a corpore captiuã trahi: ⁊ ſuis ignobiliſſimis paſſionibus ac voluptatibus aſſentire: imo nõ poſſe reſiſtere. Reuera ingẽs in homine ignominia qui patit̃ in ſe rem beſtialem ⁊ corruptibilem dñari rei nobiliſſime atq; perpetue ¶ Ray. Hinc ſane intelligis oẽs creaturas que inter ſe ordinatiſſime ſunt hominis turpiſſimã arguere deordinationẽ: oſtendereq; eũ eſſe totius turpitudinẽ et ſpurcitiẽ vniuerſi. Quia igitur nihil operatur deus contra ordinẽ vniuerſi: ſequitur q̃ nõ talẽ fecerit hoiem vti nunc eſt. Qui em̃ fecit creaturas bonas propter hominẽ: magis debuit facere hominẽ bonũ. ¶ Bñicus. Optima aſſertio tua. quia igitur optimus conditor deus nõ fecit hoiem qualẽ nunc cum lachrimis vidimus: rogo te mi

raymũde dulcíſſime oſtendito míhí ín quo íllũ ſtatu pri mũ deꝰ creauerit. Sícut em̃ acetũ arguít vinũ fuiſſe: ita hic lapſus hois arguit hoíem aliquãdo ſtetiſſe.

Qualis erat ſtatus hominis primus 7 quas habebat conditiones. Capi. xlviij.

RAy. Iſte lapſus hois (vt vere dícis) ſatís oſtẽdit ipſuz hoíem aliũ vite ſtatũ aliquãdo hibuiſſe: 7 ꝓditiones cõtrarías ꝓditionibꝰ quas nũc vídemus. Cõditiones vero (quas nũc in hoíe cũ gemitu íntuemur) ſunt q̃ nõ cognoſcit. nõ dilígit: nõ metuít: nõ laudat: nõ honorat deũ factorẽ ſuũ: ſed amat propriã voluntatẽ: ꝓpriã laudem: vane timet: vane ſperat: vane deſiderat: poſt vanitatẽ ambulat 7 vanus effectus eſt. Preterea cõtrarõnez íraſcít: odit: indignat: ambit: cõcupíſcit: 7 plus q̃ oportet comedit 7 bibit. Et hec q̃dem ſunt mala aie. Mala corporis ſunt infirmitas: fragilitas: carnis lubrícitas: fames: ſitis: algor: et calor grauis 7 moleſtia ſenectus: incerta 7 amara mors. Ex hís conditiõibus malis arguimus hoíem cõtrarias aliquãdo ꝓditiones habuiſſe: deũ ſcz ſuũ cognouiſſe: amaſſe: metuiſſe: honoraſſe: laudaſſe. Nõ tunc ꝓpriã volũtatẽ aut laudẽ aut gloriã queſiuiſſe: níhil turpiter appetiſſe. Corpus vero hois erat aie vere ſubiectũ: ſanũ: íntegrũ: robuſtũ: vegetũ: ſucco plenũ: equeuũ: ímpaſſibile: incorruptíbile: agile: imortale. ¶ Bo. Iſte cõditiones quas tũc habuiſſe hoíem oſtẽdis arguũt ín alío quodã loco habitaſſe qui oíno ſit iſti loco ꝓtrarí9. ¶ Ray. Arguũt plane: 7 ídeo ante ruinã homo íncolebat locũ ameniſſimũ: iocũdiſſimũ: lucidiſſimũ: ſuauiſſimũ: opulẽtiſſimũ: tem

Qõ homo ante lapſũ aliũ habuit locum.

peratissimū: in quo nec caumata: nec frigora: nec ventí: nec turbines: nec grandines: nec fulgura: nec tonitrua: nec alique peregrine inerāt impressiones. Jn hunc autē mūdi carcerē post preuaricationē homo prectus est: in quo est tāta elemētoꝝ inclemētia donec iudicij dies aduenerit: vt vel tūc pdēnatꝰ perpetuo crucietur. ¶ Bo. O amarā miseriā: ꝙ vlteriꝰ queso proficiscere. ¶ Ray. Hoiem aliū habuisse vite statū ostēdunt palā oēs creature. Sicut em̄ oēs colligātur cū hoie: ita ⁊ ipse hō per bonā volūtatē suo fuit vnitus et cōplicitꝰ creatorí. Habebat em̄ se sicut opus ad suū opificē: sicut muneratus ad largitorē. sicut seruus ad regem. sicut filíus ad patrem. Secūdo ex quo tota nobilitas hois consistit in líbero arbitrio bono sano ⁊ integro. per liberū em̄ arbitriū homo dñatur om̄i sub se creature: consequēs est ꝙ deꝰ fecerit hoiem cū bono ⁊ recto ⁊ pfecto libero arbitrio. Cuz em̄ nihil sit peius: nihil vilius: nihil turpius: nihil abhominabiliꝰ q̄ corruptū ⁊ putridū liberū arbitriū. iō nequa q̄ deus tale arbitriū hoi dedit. Alioq̄n dando tale libeꝝ arbitriū oēm abstulisset hoi libertatē: qꝛ dedisset ei libertatē cōtra libertatē. Corruptū em̄ libeꝝ arbitriū ⁊ pclíue ac pronū in om̄e malū. misere libeꝝ est: imo captiuū abducit vicijs ⁊ sordibus irretitū. ¶ Bo. Hec est sentētia sapiētis. Vinculis seu funibꝰ peccatoꝝ suoꝝ vnusquisq; cōstringit. Patet igit ne libertas subꝛuat libertatē hoiem accepisse a deo optimā liberí arbitrij possessionē: nec quicq̄ habuisse rebellionis siue in mente siue in carne. ¶ Ray. Hinc sequit tertiū qd̄ dicere volui: ꝙ in primo statu nihil in se homo possidebat qd̄ erat sue volūtati contrariū. Et ideo aia immortalis nolebat corpus

ſuũ eſſe mortale:paſſibile:variabile:infirmuz: caducũ: morbo ⁊ ſenio confectũ. Habebat igit tale corpus qua/ le volebat impaſſibile:robuſtũ: gratiſſima iuuẽtute ꝓpo ſitũ:inſolubile:immortale. ¶ Bo. Mño queſo potuit corpus eſſe imortale. ¶ Ray. Uirtute tẽperatiſſime cõ plexionis:⁊ ẏtute aie immortalis. q̃diu em̃ aia nõ fuit corrupta vicijs nõ poterat corpus morbis aliquib9 aut fatigari aut frangi. At qm̃ oẽs creature obediebãt ho mi ni hoie obediẽte creatori:iõ nõ poterat nec ab igne ledi nec vndis ſorberi nec terra ſubrui:nec aere corrũpi nec a feris imitib9 lacerari:nec aliquo extrinſeco vel intrin/ ſeco ad mortẽ vrgeri. ¶ Bo. Breuiter quidẽ:ſed multũ luculẽter oſtẽdiſti mihi quẽ habuerit hõ ſtatũ anteq̃ in hanc ruinã deſcẽderet miſerãdus. Uerũ cum tu nũc di xeris nec ab aliquo intrinſeco vel extrinſeco p̃pediri aut decipi aut corrũpi hoiem potuiſſe. vnde ergo venit ho/ mini iſta corruptio:iſta deiectio:iſta perditio.

De origine corruptionis et mali quod eſt in natura humana. Capi. xlix.

¶ Ray. Ad imũ vſq; hois putredinẽ perſcrutãtes inueſtigabimus q̃ ſit cauſa huiuſmõi corrupti onis. Et breuiter dico:ſi hõ a nullo aut corrũ/ pi aut decipi potuit. igitur corruptus eſt ⁊ decept9 a ſe metipo. Ex quo em̃ nihil pati poterat contra ſuã liberã volũtatẽ. ideo ſequit q̃ ſponte ipſe ſe talẽ fecerit ſua pro pria volũtate. ¶ Bo. Iſtud eſt omniũ amariſſimũ qd̃ poteſt audiri. Si em̃ in arce libertatis ⁊ omniũ bonoz cõſtitutus in hanc calamitatẽ ſuam ſponte homo colla/ pſus eſt:quis iam miſerebitur ei? ⁊ Sed tu rogo ſeque/

re vlteríus. ¶ Ray. Quicquíd enim boní erat ín hoḿ enante ruínam hoc possídebat gratía líberí arbitrij sanı atq; perfectí: íta qnicquíd est nūc ín homine corruptío nis: malície: pene: atq; miserie: de putredíne ⁊ amaritudíne venít líberí arbítrij. Et quía oḿia debent proportionarí líbero arbítrío: quando illud est malū atq; corruptū: necesse est q̄ omnía que sunt ín homine mala sint ⁊ putrída ⁊ mortífera. Hínc animā raptant mílle furores: íre: ínuídie: ꝯcupíscentie: scelera oḿia atq; peccata Hínc etiā corpus ínfínítis subíacet calamitatíbus: morbis: passionibus: mortibus. ¶ Bo. Nihíl veríus q̄ qđ tu dícis. Ex quo enim deus líbeꝝ arbítríū nec malum: nec corruptū fecerit: vere sequit q̄ líbeꝝ arbítríū corruperít semetip̄m. Et quicq̄d ín hoīe míserū est atq; malígnū: ex mera ⁊ spōtanea descēderít volūtate peccātis. ¶ Ray. Nōne ergo tibí iustū vídetur: vt qui ín malū cecídit voluntaríū: malū inuolūtaríū patiat. Nōne iustíssimū est vt qui sponte corruít ín malū culpe: malū pene etiā ínuítus sustíneat. ¶ Bo. Nihíl iustíus. Necessarío eḿ vnū ab altero ꝓcedít. Unde q̄ prímū malū est volūtaríū ⁊ delectabíle: ⁊ ídeo nō facíle sentit. ídeo necessarío secundū malū adhíberí debet qđ est ínuolūtaríū: penale: atq; molestū: vt hoc posterí⁹ prímū manífestet ⁊ a sua reuocet amētia. Semp eḿ vexatio magnū confert ıntellectū. ¶ Ray. Ex ísto pulcre ínteligís oportere eē alíquē iustície ordínē quo prímū malū qđ est malū culpe puniat per malū pene: qđ tamē est bonū iustície. Prímū malū est causa secūdí: sed íllud ab hoíe malo sponte cōmíttitur: ístud a bono iudíce deo homíní írrogatur. vt qui nō tímuít perpetrare malū qđ nō oportuít: malum

Quicquid in hoie malū est decorruptiōe venit liberi arbitrij sua sponte corrupti.

ſuſtineat qđ maxime nolit. ¶ Bo. Juſtū profecto iudi/
cīū: vt qz volūtas ꝯois exijt ab ordine nature: in ordinē
cadat diſtricte iuſticie. Juſtū certe eſt vt qui ſeipm ſpō
te impulit i malū delectabilis culpe a deo iudice impel
latur in malū miſerabilis pene. Quia em̄ hō gloriā ſui
arbitrij ⁊ decorē proprie dignitatis in totā malicie tur/
pitudinē ꝓmutauit: ideo fecit deo ſummā iniuriā: ſum/
mā offenſaz ſtatuit ⁊ diſcordiā. ac proinde tanq̄ deo cō
trarius perdidit ei⁹ amicicia: cōplacentiā ⁊ gratiā. ⁊ id
circo plaga inimici ꝓcuſſit eū vulnere inſanabili caſtiga
tione crudeli. Lupio tamen abs te noſſe huius miſerie
atqz malicie auctorē: huic mihi vno digito oſtendito.

Quod per primū virū et primā mulie/
rem propter eoz inobedientiā hoc malū culpe ⁊ pene in
om̄e hominū genus intromiſſum eſt. Capitulū. I.

RAy. Si ſacris litteris credimus: per adam pri
mū virū ⁊ euam ſuā ꝯiugem hoc corporis ⁊ aie
malū qđ patimur tranſmiſſum eſt. Uerū quia
totus ꝓceſſus noſter naturalis eſt ⁊ nihil per ſcripturas
probamus ꝓpter incredulos. ideo ad oculū neceſſe eſt
hunc primū hoiem demōſtrare ⁊ primā corruptionem.
Sicut ex malo pene arguim⁹ malū culpe fuiſſe: ita ex q̄li
tatib⁹ ⁊ ꝯditionib⁹ pene q̄litates penaz agnoſcim⁹. Et
qm̄ pena (q̄ eſt in natura hois) eſt vniuerſalis ⁊ cois om̄i
ſexui ⁊ om̄i conditioni. ideo ⁊ culpa ⁊ iniuria eſt om̄ib⁹
cois atqz vniuerſalis. Et quia oēs naſcūtur cum iſta pe
na ⁊ miſeria. ſed neqz in vtero neqz naſcendo poſſunt cō
mittere culpā: quia culpa malum eſt voluntariū quod a
puulis naſcētib⁹ ꝓpetrari nō pōt. Jdcirco clare patet

ꝙ ille ꝙ fecit ꝓmū malū volūtariū vir fuerit perfectꝰ ⁊ adultus: fueritqꝫ ꝓmus ḣomo pater vniuersalis ge/neris ḣūani: a quo ḣec malicie et cozruptiōis venena in oñe ḣoim genus longe lateqꝫ diffusa sunt. ¶ Bo. Pzudēter ostēdis ex idētitate penarū in oñe ḣoim genus ab vno ꝓmo parēte oēs ꝓpagatos esse: ⁊ de lapsu vnius oñes cozruisse. ¶ Ray. Uerū qz ḣoc malū est in vtroqꝫ sexu: ideo sequit ꝓmā etiā mulierē fuisse cozruptam: ⁊ ḣanc culpā ⁊ cōiugi ⁊ vxozi esse cōmunē. Et qz videmꝰ quasi duplicatā penā in muliere q̄ in dolozе grauissimo ⁊ parturit ⁊ parit. Ih inc facile aduertimꝰ feiam ꝓmuꝫ offendisse deū: ⁊ ab ipsa omnē cozruptiōis ⁊ malicie fo/mitē emersisse. ¶ Bo. Ꝓmū mihi ḣoiem ostēdisti: sed ostende nūc obsecro ꝓmā culpā. ¶ Ray. Dictū est su ꝓa ꝙ in ꝓmo statu ante lapsum ade oia membza ḣois obediebāt volūtati: erantqꝫ sub imperio rationis. Sed modo experimur vnū mēbzū in vtroqꝫ sexu: membzū sczgenitale tā rebelle esse vt nolit acquiescere imperio coer cētis: quid ḣoc putas significat. ¶ Bo. Ih oc certe ꝙ si/cut oēs per inobediētie membzū generamur: ita oñes nos esse inobediēte filios ⁊ parētes ḣabuisse rebelles. ¶ Ray. Recte tu quidē. Nam parētes ḣabuimꝰ deo in obediētes. sed inobediēs nemo est nisi q̄ contēnit māda/tū. Fuit igit aliqd dei mandatū cui inobediētes extite/rūt. Dino deus debuit ꝓmis parentibꝰ ponere aliqd mandatū ꝓpter certas rationes. Ꝓmo rōne liberi ar/bitrij cuiꝰ sunt opa remunerabilia. vt ergo ex parte ope rū arbitrij recipiat ḣō premiū: ꝓius debuit ḣabere mā datū. Scdo cū ḣō (licet impassibilis esset ⁊ imoztalis) egebat ampliozi ꝓfectione ⁊ celesti gloza: iocūditate ⁊

beatitudine(ad hoc em̃ suus eũ ꝓditor fecerat)ideo de us debuit illi dare ꝓmerendi occasionẽ. Et q̃ nihil effi catius est ad meritũ q̃ pura ⁊ prõpta obedientia. Pri/mũ em̃ ⁊ radicale opus serui ad dñm est ex corde ⁊ sim/pliciter obedire:in quo oĩa alia opera fructuosa reddun tur. Nã si obediẽtia nõ est sincera nullũ erit opus acce/ptabile. idcirco certe hõ debuit primũ exerceri in opere obediẽtie. Debuit igit accipere mandatũ: ⁊ tale mãda tũ in quo nulla potuit vtilitas apparere:ne ꝓpter cõmo dũ cuperet operari. sz ex mera obediẽtia precipiẽtis dei: vt vel sic dilectio ꝓbaretur ⁊ ꝓbata coronaret. Uerũ ne putaret hoc mandatũ homo friuolũ esse nec magnopere deũ curare si rũperetur:ideo grauissimã penam cõmina tus est deus:mortẽ scilicet q̃ est omniũ formidatissima ⁊ amarissima vt suũ preceptũ seruaret illesum. ¶ Bo. Intelligo manifeste primã culpam. Ex quo em̃ ab adã in omnes hoĩes mors suam exercet tyrãnidem:facile li quet hanc de inobedientia primi patris pullulasse. Pri/ma igitur inobediẽtia est:de qua omniũ malorũ: penaꝝ corruptionũ ac calamitatũ germen emersit. Si em̃ ho/mo ꝓthoplaustus obedientiã suo seruasset opifici:oium bonorũ confirmationem meruisset:⁊ eterna esset gloria coronatus. Sed postq̃ obedientiã fregit:quicquid bo/ni habuit perdidit ⁊ perpetuã amaritudinẽ cõquisiuit. Est tamen vehemẽter mirandũ:cur homo in tanta per fectione creatus:diuinis beneficijs auctus:dei specia/lis amicus:singulariter ab eo sublimatus deum creato rem suũ sic voluerit offendere. ⁊ fracto tã facili manda to nihil Iesus pertenaciter rebellare.

Q8 homo nunq̃ dei precepta fregisset nisi fuisset ab alio instigatus. Capi. lj.

Raymũdus. Reuera mi dñice nunq̃ homo tantis beneficijs honoratus dei mandata fregisset nisi per aliũ quemlibet fuisset instructus. Rursum nunq̃ potuisset homo dei amator instrui ad mãdata frangenda: nisi instigator maius aliquod promisisset bonum q̃ qđ homo tunc possidebat. Improba igitur atq; importuna instigatio ⁊ magnarũ rerũ promissio hominẽ impulit ad ruinã. ¶ Bo. Sed quis fuit obsecro ille falsarius qui huiusmodi dolis hominẽ fefellit ⁊ impulit. ¶ Ray. Quicquid homine inferius est (eo q̃ industria caret) hominẽ decipere nõ potuit. Sed nec ipsa hois natura in id inclinata fuit. Ergo sequit q̃ malignꝰ aliquis sciens ⁊ potens operari malũ ⁊ hois inuidẽs prosperitati ⁊ aduersarius creatori hominẽ instigauerit in istã presũptõis audaciã. ¶ Bo. Oportet ergo necessario dicere q̃ iste q̃ impulit vel persuasit homini: nature fuerit spũalis: angelus aliquis malus: corruptus: eraticꝰ ⁊ prolapsus. Atq; inde sequitur q̃ in natura mere spũali facta erat corruptio anteq̃ fieret in natura humana. ¶ Ray. Vere sequitur. Nisi em̃ primꝰ angelus corruisset nunq̃ humana natura eo instigante dei mandata fregisset. ¶ Bo. Libenter assentior: sed rogo te vnde tãti mali corruptio in natura angelica originẽ duxit: cũ em̃ fuerit bona ab optimo deo creata: quis eam queso corrupit ¶ Raymũdus. Tante sublimitatis est angelica natura q̃ a nullo potuerit ad casum persuaderi. Peccauit igitur sua ppria instigatione permota: nullo docẽte: nullo

Quõ natura angelica primũ sit corrupta.

monſtrãte. Occaſio aũt huius ruine iſta fuit. Spũalis et eñ natura cũ eſſet creata in ſumma dignitate: nobili/tate: ſublimitate: 7 pulcritudine. habereteq3 liberũ arbitriũ admodũ purũ: altũ 7 ingenuũ: ideirco habuit magnã occaſionẽ ſupbiendi 7 in ſemetipſa oblectãdi: ſe admirandi: ſe diligẽdi. Sed vbi horũ occaſio maior: eſt et ruina propinquior. Primꝰ igitur angelus 7 multi cũ eo ſtatim vt fuerũt creati ꝓtẽpta diuina maieſtate 7 pulcritudine ceperũt propriã amare volũtatẽ: ꝓpriã pulcritudinẽ 7 honorẽ: 7 ita vt amãtes atq3 erratici peccauerũt 7 ceciderũt: 7 a dei ꝓſortio pjecti ſunt. Sic itaq3 primꝰ angelus cũ eſſet oium pulcerrimꝰ 7 nobiliſſimus ſpretõ maximo creatore priuatũ cepit amare decorez: 7 ſeipm deũ ſtatuẽs propriã veneratꝰ eſt altitudinẽ: propriã amplexus volũtatẽ: 7 ꝓpriũ in alijs ambiuit honorẽ. Atq3 hoc modo cũ nunq̃ deũ amauerit: nunq̃ veneratus ſit: ſed ſemꝑ ſeipſum ſuperbiſſime dilexerit: ideo factus eſt inordinatꝰ: peruerſus: iniuſtus: deo cõtrarius. Habuit eñ ſemꝑ a die qua cõditꝰ eſt amorẽ proprij honoris: laudis: 7 excellẽtie cupiẽs iniuſtiſſime oibus dñari: oñibꝰ anteferri. Et quidẽ ſi nõ ſupbiſſet: oñibus illũ deus pretuliſſet agminibus angelorꝫ: ideirco eñ tam ſublimis: ingenuus 7 decorus pre ceteris ꝓditus fuerat. Ueruꝫ qꝫ abiecto deo ꝓpria gl'ia delectatus eſt: cũ eſſet creatura recẽter dei manu de nihilo ꝓducta: ideo ſummã iniuriã: offenſam 7 rapinã fecit cõditori ſuo: ſe deũ faciens: ſe colẽs: 7 coli atq3 adorari ambiẽs. Et qꝫ amor cõuertit amantẽ in rem primo amatã: ideo hic primus angelus totus cõuerſus eſt in ſuã propriã volũtatẽ quã ſemꝑ ſequit: ſemꝑ amplectit: 7 nullã aliã. Et ideo q̃cquid ſe/

mel vult semper vult: ꝛ ꝓpria auctoritate vult. estqꝫ obstinatus in sua volũtate vt in eternũ aliud velle nõ possit nisi propriã volũtatẽ. Idcirco odit summope oẽm volũtatẽ sue volũtati resistentẽ: atqꝫ ideo vehemẽtissime deũ odit ꝛ execrat: ꝛ dei voluntati quantũ põt resistit et cõtradicit. Verũ qꝛ nunqꝯ põt dei voluntatẽ impedire: ideo seuit: fremit: indignat: ꝛ sua apud se malicia contabescit. Porro oẽs illi ãgeli q̃ a principio huiꝰ lucferi improbis ausibus fauerũt ꝛ superbie cornu dederũt peccatori sub eius volũtate: principatu: atqꝫ imperio redacti sunt: ꝛ huiꝰ pestiferi capitꝭ mẽbra effecti: nihil aliud possunt aut velle aut amare q̃ quod ille cõcupiscit. ¶ Bo. Ex his q̃ nũc dicis duas palã volũtates primas intelligo multũ inter se discordes ꝛ lõgissime inter se distãtes quarũ vna est volũtas eterna: ꝛ alia volũtas luciferi noua: que mala est ꝛ primo mala: nõ deo sic eam creãte: sed illo operãte. Ad has duas primas volũtates oẽs alie reducũtur. Si eñ sunt bone vadũt ad volũtatẽ dei: si male sub volũtate cadũt luciferi. Ve aũt contrarie gemine volũtates: geminũ ꝓstituũt exercitũ ꝺtinue ꝺtra se pugnantẽ ꝛ se mutuo sternere cupientẽ: vterqꝫ fortꝭ: vterqꝫ terribilis sicut castroꝝ acies ordinata. Quotiẽs tamen rex celoꝝ cũ sua militia vincere voluerit: necẽ est vt vincat ꝛ partẽ subruat inimicã. ¶ Ray. Bebes tamẽ nosse bonoꝝ exercitũ angeloꝝ caput propriũ nõ habere: quod in lucifero corruẽte perdiderũt (deus eñ nõ põt esse sue caput creature) idcirco necẽ est deũ vt bonis ãgelis nouũ caput ꝓstituat: de quo suo loco dicemus. Tu tñ diligenter notato quale hoc caput futurũ sit. ¶ Bo. Faciã qꝺ hortaris. Interea tu qꝺ cepisti prosequere.

Nota duas primas volũtarias cõtrarias.

Dyalogus

De magnitudine malicie ⁊ corrupti/onis in primo angelo: ⁊ malo eius culpe ⁊ pene.

¶ Capitulum. lij.

De malo culpe.

¶ Ray. Soluta est ni fallor q̃stio tua qua q̃rebas vnde tãti mali corruptio in angelicã potuerit subingredi creaturã. Nũc de magnitudine hu ius corruptiõis pauca dicam⁹. Quãdo res aliqua per/mutat in contrariũ sue nature: necesse est vt ascendat ad tantũ malicie gradũ quãtus erat ipse gradus bonitatis vel esse poterat. Et quãto res q̃ peruertit est melior: al/tior: nobilior: tanto peior efficitur vilior et malignior. Quia igit lucifer inter oẽs angelos erat lõgissime meli or: clarior: pulcrior: sapiẽtior. ideo postq̃ sua se superbia corrupit factus est oĩm infimus: pessimus: turpissim⁹: obscurissimus: vilissimus: amentissimus. Et talis oĩno effectus est qualis est ⁊ sua volũtas peruersa: inordina/ta: ceca: superba: maliuola. Hanc aũt voluntatẽ q̃ sem per ipse diligit: ideo nõ diligit nisi oẽm maliciã: turpitu dinẽ: impietatẽ: scelera oia atq; peccata. Hinc execrat summope oẽm iusticiã: fidẽ: pietatẽ: virtutem. ¶ Bo. Utinã tam deformẽ nobis hũc scelestissimũ tuo depin/gas sermone quo eũ deinceps acriter aspnemur. ¶ Ray. Uerũ q̃ hic superbissimus intellectũ habet altissimũ et post deũ summe subtilẽ: qui semp cũ sua volũtate cõcor dat. iõ inflectit illũ ad inueniẽdas nouas artes: nouas deceptiones: fraudes: mẽdacia. Et quia ipse est mẽdax ⁊ mendacij pater: ideo inquirit falsas quotidie persuasi ones: cautelas: tentationes: ⁊ per mille meãdros inser/pere nititur cordibus elector̃: anguis: lubricus ⁊ immũ

dus. ¶ Bo. Miror si hic pestifer hanc tantã suã mali/
ciã ipse nõ videat. ¶ Ray. Plane nõ videt: propria ma/
licia ꝛ excecatus ꝛ obduratus. Amor em̃ sue nequicie:
ita illi cordis oculos obducit vt sua infinita scelera non
videat: nec propriã corruptionẽ aut turpitudinẽ intelli
gat quo vel dolere possit vel penitere. Atq; ideo semp
quotiens aliquid quod nolit patitur: cõtra deũ murmu/
rat: deũ maledicit atq; blasphemat. ¶ Bo. O funestis
simũ omniũ malorũ caput: o principẽ oium viciorũ: oim
tenebrarũ: ꝛ omniũ scelerũ ac turpitudinũ inuentorem.
¶ Ray. Agnouisti nunc quale sit in lucifero malũ culpe
vide nunc malũ pene. Qui em̃ malũ cõmisit volũtariũ
debet ꝛ malũ inuoluntariũ sustinere. Fuit em̃ creatus a
deo vt si in bonitate natiua persisteret ad summã felicita
tẽ transferretur. ita postꝙ sua se sponte corrupit multa
illũ calamitas est cõsecuta. Primo irremediabili exilio
a dei visione: a dei pace: a dei bonitate: reiectus est. Se
cũdo a summo celo expulsus in caliginosum hũc aerem
quasi in quodã carcere cũ suis satellitibus relegatus est
Tertio post hũc carcerẽ tẽporalem in profundissimũ in
fernũ eterno igne cruciandus precipitabitur. Licet em̃
ad hos ignes dei iudicio condẽnatus sit: nondũ tamen
sententie executio est consũmata. Alioquin nec primos
parentes aut tẽtare aut cõtra deum instruere potuisset.
Quarto est intra se vehemẽter inordinatus et incõposi
tus in omnibus cogitatiõibus ꝛ desideriis suis horridus
amens: turgidus: inflatus: asper: immitis: furibundus
sine pace: sine quiete: sine federe: semp cupiens suã volũ
tatẽ nequissimã adimpleri. ꝛ qꝛ id efficere nõ põt in sum
ma mestitudine vitã agit ꝛ indignatõe. Et licet interdũ

de malo perpetrato aliquantulū gaudeat: tamē rursum de maiozi bono ꝓtristat. ¶ Bo. Reuera ingēs huiꝰ bestie calamitas: ⁊ ideo amarissima qz ꝑpetua. Nec minꝰ miseri ⁊ infelices sunt q̄ huiꝰ pestiferi capitis mēbra fiūt.

Qualiter homines incorpozātur cum lucifero ⁊ fiunt mēbza eius. Capi. liij.

¶ Ray. Dictū est paulo ante q̄ nō sunt nisi due volūtates ꝓme inter se plurimū cōtrarie. Una volūtas dei: ⁊ hec est cois in oibus bonis angelis ⁊ hoibus. Alia est volūtas luciferi mala: et hec cois est in oibus peruersis ⁊ angelis ⁊ hoibus. Et qz ois volūtas ꝓma inquantū ꝓma nulli subijcit: sed facit ex se ipa suū regnū ⁊ dominiū: ⁊ habet suas leges ⁊ instituta ideo nō sunt nisi duo regna. regnū scz dei: ⁊ regnū luciferi. et qz hic lucifer ꝓpria volūtate ⁊ virtute vult dñari ideo tanq̄ deus in oibus suū querit honoze: se vult coli se metui: se adozari. Atq; ideo oia illa diligēter inquirit per q̄ pōt maxime venerari: dei cultū impedies ⁊ dei regnū. Videns itaq; ꝓmū hoiem in paradiso vitam feliciter agentē: deū colentē ⁊ amantē: ⁊ celestia post hec regna ꝓstolantē: tactus inuidia cozdis intrinsecus: hominē cepit tētare: discutere: instruere: offerre plurima: ⁊ plura ꝑmittere. Nec aūt destitit improbus exactoz ⁊ auarus ꝓdo donec hoiem spōte illectū dei inimicū efficeret: ⁊ suis eū legibus ⁊ volūtatibꝰ subiugaret. Iboc modo captiuauit hois volūtatē: qz cā remouit a dei ꝓcepto ⁊ suis obsequijs irretiuit. ¶ Bo. Merito hinc factus est homo mācipiū ⁊ mēbrum diaboli. A quo enim q̄s superatꝰ est huius ⁊ seruꝰ est. ¶ Ray. Bebes tamen

Nota quomodo diabolus ꝓmū hominem ꝺecepit

agnoscere ꝙ aliter angeli mali sunt sub dominio luciferi: ⁊ aliter hoies. Quia inter ãgelos nullus habet ppriã volũtatẽ a voluntate luciferi separatã. Et ideo inter eos nulla est discordia: nulla lis: nulla rixa: sed oẽs vnanimiter cõplere satagũt sui principis volũtatẽ. Porro hoies aliter fiũt mẽbra maligni demonis. Quilibet eñ homo malus habet propriã ex se voluntatẽ: ⁊ tot sunt diuerse volũtates quot hoies. Inde tot inter hoies iurgia: tot quotidie lites ⁊ cõtentiones. Oñes tamẽ he volũtates quia male sunt: signo luciferi consignate sunt: ⁊ ad suaz militãt voluntatẽ. ¶ Bñicus. Intelligo plane: his eñ prauis hominũ volũtatibus diabolus se immiscet. Et quia gaudent in rebus pessimis: ideo cõmouet hominẽ contra hoiem: gentẽ contra gentẽ: ⁊ regnũ aduersus regnũ. Huius instinctu fiũt homicidia: stupra: adulteria venefica: sortilegia: ⁊ mille omniũ generum scelera.

¶ Ray. Ita sane est. Utitur eñ iste malignus hominũ impiorum voluntatibus ad sua nequissima desideria: et quod ipse per suos angelos complere nõ potest: hominũ peruersoz ingeniis deducit in actum. Sicut eñ eques freno iumentũ cui insidet vbi voluerit impingit: ita diabolus quasi quõdam persuasionis capistro hominũ mẽtes (quibus presidet) in sua vota perducit. Postꝙ igitur homo a deo inobediendo recessit diaboli iumentũ factus est. velit nolit illi obediens: illi seruiens sub tributo. ¶ Bñicus. O miserrimã hominis seruitutem multis deflendam lachrimis: qui inter latrones incidẽs spoliatus est omnibus bonis. ⁊ nõ solũ captiuus abductꝰ: sed etiã captiuus captiuoz̃ effectus est. Plura dicerem sed me lachrime gemitusqz prepediunt.

De multiplici carcere ⁊ captiuitate collapti hominis. Capitulum.liiij.

DAy. Ego quoqz nō min⁹ q̄ tu lachrímabiliter mestus ꝓceptū sermonē retinere nō prevalēs. qđ tu subtices ego aperiā. Triplicē hois carcerē debemus agnoscere. Primus est carcer corporalis: vallis hec lachrímarū: in quo de amenissima paradiso p̄iectus iacet. Dōt etiā hoc mortale corpus caducū ⁊ miserū merito etiā carcer appellari in quo aia languida et moribūda implicita retenet. Secūdus carcer est spūalis: ipsa scz voluntas diaboli q̄ est carcer vniuersalis. in quo recludūtur oēs impie volūtates vt nequeāt operari nisi ad luciferi volūtatē. ¶ Bo. In hoc carcere (si non fallor) ⁊ ipse lucifer implicit⁹ tenet: vt stultus innectatur vinculis suis. ¶ Ray. Nihil verius. Tertius carcer est ipsa ꝓpria hois volūtas in qua ipse hō ꝓpedit⁹ astringitur vt sese ad bonū mouere nō possit. Nulla certe maior ⁊ crudelior captiuitas q̄ ꝓprie volūtatis. Hec est illa insatiabilis vorago ⁊ inexplebilis caribdis: q̄ in infinitū sua desideria tendit: ⁊ ab vna dei volūtate recedēs p tot spargit cōcupiscētias quot se res obtulerint que poterūt cōcupisci. ¶ Bo. O q̄ salutifer⁹ esset homini sub dei voluntate mansisse. Jam em̄ haberet summā in sua patria libertatē: nullam nūc sciret aut mortē aut corporis miseriā: nullam horū carcerū sentiret angustiā: nullam experiretur dei indignationem siue vindictā.

Quod corruptio liberi arbitrij ⁊ ipsius carnis contrario modo se habet in primis parentib⁹ ⁊ in posteris. ¶ Capitulum.lv.

DAy. Hūana natura diuidit in duas partes: in primos scz parētes: 7 in suos posteros. Primi parētes nō sunt propagati: sed dei manu pditi. Tota aūt posteritas carnē quidē propagatiōe sumpsit ab adā: sed aiam creādo deus infudit carni propagate. Quia igitur carne ab adam descēdit tota posteritas: sequit q̄ oīs corruptio q̄ in posteris inuenit de carne corrupta venerit pthoplausti. Sed hec corruptiōis diuersitas. Ille em̄ corruptionē carnis traxit de corruptiōe supbissime volūtatis: nos aūt qui posteri sumus de carnis corruptiōe aiaz nostrarū maculas possidem⁹. Illius carnē corrupit cōtumacis aie inobediētia: nostrā aiam̄ maculat miserabilis 7 infirma caro de fetēti libidine per ppagationē generata. Oīs em̄ caro humana q̄ per coitū fede libidinis gerat infirma est: sordida: caduca: mortalis: 7 rōni rebellis: plena concupiscētiaz et malorz motuū. Et iō aia rōnalis q̄ tali carni sociat cōtinuo inficit: puertit: corrūpit: sordidat nō aliter q̄ si balsamū purissimū turpissimo vasi infuderis. Hāc corruptionē cōtractā a carne aia manifestat quādo vti incipit libero ar. Tūc em̄ inuenitur deū ignorare: se 7 sua bona 7 mala nescire: suā amare voluntatē: 7 dei iussa ptēnere.

¶ Bo. Duos ex his q̄ dicis aie status accipio. Unū quē habet ante vsum arbitrij: in quo ppter corruptā carnem (cui iungit) iā est immūda: turpis: 7 deo odibilis: licet nihil sua spōte peccauerit: cui tn̄ hec imundicia imputatur ppt carnē primi patris corruptā cui inheret. Aliū statū habet aia post vsum liberi arbitrij: qd̄ quia prius a carne viciatū est: ideo ipsa anima propria volūtate actu aliter malū agit 7 nō potest nisi malū agere 7 deo rebel

lare. Et ideo efficit multo deterior 7 turpior q̄ fuerat ante. Si eā potuit inquinare 7 reā facere crimē originale 7 inuolūtariū: multo magis rea erit ꝓpter actuale malū qđ volūtarie ꝓmisit. Sed dic mihi obsecro: quare deus (q̄ iustissimus 7 clemētissim⁹ est) aiam ream tenet ꝓpter originale crimē qđ volūtarie nō ꝓtraxit? ¶ Ray. Ream quidē tenet: inuolūtario tn̄ malo nō punit: qz nemo debet pena inuolūtaria puniri nisi volūtaria culpa deliquit. Separat tamē talis aia eternaliter a consortio dei ꝓpter originalē maculā et mortiferā quā ab ade carne cōtraxit. Et in hoc vide districtissimā iusticiā dei: q aie ignorāti malū imputat quod sponte nō fecit. ¶ Bo. Sed quare deus aiam mūdissimā corpori infundit quā nouit sordidandā esse atqz corrūpendā. ¶ Ray. Qđ aia corrūpitur atqz etiā post corruptionē a dei ꝓsortio separat nullaten⁹ est bono deo imputandū: nec est cōtra dei iusticiā si malū culpe trāsmittatur ad posteros. Hec est em̄ inter deū 7 hoiem facta ꝓstitutio: vt homo per coitū carnē gignat: 7 deus genite carni aiam infundat. Sed postq̄ primus hō suū corpus inobediēdo corrupit: et ꝓ tale corpus corruptū sit alioꝝ corporū ꝓpagatio. Et sicut corpora: ita 7 corpoꝝ vicia transmittūtur. Licet igitur hō suū opus corruperit: deus tamē ꝓpositū ordinis sui mutare nō debuit. q̄uis em̄ caro sit dci iusto iudicio punita: hoc est caduca 7 corruptibilis facta. ꝓpter hoc tamē primā ꝓstitutionē deus violare noluit quin semp ꝓpagatis corporib⁹ licet viciatis animas mūdas infundat: quibus dū sociate fuerint maculas cōtrahūt 7 ruinas. Ista igit ruina nō deo imputāda est: sed infecto et pestifero corpori: qđ a ruinosa et corrupta carne primi

Nota quomodo originale peccatum hominem reū facit.

parētis descendit. de cuiꝰ peccato quicqd maliuolū vel miserū in anima ⁊ carne posteritas patiť originē duxit.
¶ Bo. Sed nunquid ipsa ꝓpagatio seu generatio de se trāsmittit in posteros ipsam quā cernimꝰ vtriusqz hois corruptionē. ¶ Ray. Mō ipsa generatio sed gnationis libido: q̄ gnationi de cōi lege ruine ꝺiungiť. Nam ante peccatū fuisset vtiqz ꝓpagatio: sed libido nulla fuisset. Certe vidisti nūc mi dñice miserabilē hois corrupti tragediā luctu ⁊ lachrimis plenā. ¶ Bo. Vidi fateor optime magister: ⁊ incōsolabili dolore percussus sum nec vllatenꝰ potero respirare nisi ostēderis mihi quibus remedijs tam ingētia poterunt hominis mala reformari.
¶ Ray. Animequior esto: in proximo est vt consoleris. Verū quia cernis prādij horā instare: queso vt vsqz post meridiē prestoleris. ¶ Bo. Pareo libens.

¶ Finit quintꝰ dialogus de multiplici lapsu humani generis: ⁊ ꝙ per vnū cecidimꝰ oēs.
¶ Incipit sextꝰ dialogus: de reparatiōe lapsi hois: ⁊ ꝙ per vnū omnes consurgimus.

Qualis ⁊ q̄ magna sit hois obligatio pro iniuria ⁊ offensa dei. Capitulū. lvj.

Raymūdus. Priusq̄ loquamur qūo possit collapsus ⁊ ꝯfractꝰ hō repararī: necesse est dicere de magnitudine offense: ⁊ de maxima obligatiōe iniurie quā hō ꝓteruus ⁊ inobediēs in deū maximū perpetrauit. Tunc primū tibi sapiet magnitudo ⁊ dulcedo remedij: cū magnā egritudinis acerbitatē agnoue

ris. ¶ Bo. Rursuz (vt video) me ad lachrímas mittis ¶ Ray. Ita oino necesse est. Nunq̃ nec hũilis nec gratus tuo medico fies nisi egritudinis tue morbũ ad liquidũ deprehẽderis. Nõ putabis medicum tibi oportunũ fuisse nisi dũ vulnerũ tuoz desperatã putredinẽ intuitus fueris. ¶ Bo. Si sic necesse est facito vt voles. ¶ Ray mũdus. Ut magnitudinẽ culpe atq; offense cognoscas oportet te nõnulla animaduertere. Primũ est q̃ omnis offensa tanti est estimãda tantũq; põderanda quãta est ipsa q̃ offendit persona. Cum igitur sit deus infinite maiestatis: sapiẽtie 7 bonitatis. ideo iniuria in deũ cõmissa est penitus infinita. ¶ Bo. Hinc palã intueor q̃ q̃ deũ offendit obligat se ad infinitã atq; interminabilẽ penã. ¶ Ray. Secundũ est: nã ex quo iniuria in deũ cõmissa ledit ac destruit quantũ ex se est honorẽ 7 gloriã dei qui est infinitus: ideo talis in hoie contẽptus fit infinitus 7 ad infinitã obligat amaritudinẽ. Tertiũ si homo complesset in obseruatione mandati volũtatem dei: infinitũ bonũ 7 meritũ interminabile meruisset. qui em̃ facit qd̃ precipit deus: obligat deũ sibi vt premiũ referat infinitũ. Igitur q̃ndo homo facit qd̃ prohibet deus: obligat se deo ad demeritũ 7 ad supplíciũ sempiternũ. Faciẽdo itaq; qd̃ odit atq; aspernatur deus: plus operat̃ de malo q̃ deus illi operatus est bonũ. Nã dei munera q̃uis maxima: tamẽ finita sunt: sed malũ culpe qd̃ perpetrat in deũ homo: est infinitũ. ¶ Bo. Colligẽdo ea q̃ supra dixisti cũ his que nunc dicis duas hois obligatões esse considero. Una est naturalis q̃ causat̃ de dei beneficijs acceptis per quã astringit̃ homo dare deo q̃quid inuẽit in se amoris: reuerẽtie: laudis 7 honoris. Hec obligatio

No. magnitudinẽ culpe.

Nota duas hoinis obligationes

7 bona et ꝑpetua est. Alia obligatio est quã fecit homo ꝓ malo culpe qđ operatus est et ꝓ offensa in deũ cõ/ missa. ¶ Ray. Bene ꝑsideras: sed hoc debes etiã nosse: q homo hac secũda obligatiõe implicit⁹ primã soluere nõ põt. Impossibile est em̃ vt hõ crimin⁹ irretitus et dei inimicus reddat deo debitũ dilectionis: honoris et laudis: qđ tamen ꝓ susceptis bñficijs reddere ꝑtinuo tenet. Vides igitur q̃ nociua q̃ maligna hec obligatio sit q̃ primã impedit vt reddi nõ possit. Ihec ꝓterea obli gatio aliã de se generat oino funestissimã. Nã qui morta li peccato obligatus est: a peccato perpetrãdo se cõtine re nõ põt. Qui em̃ facit peccatũ seru⁹ est peccari. q̃ aũt seru⁹ est vt pctõ obediat necẽ est. Uno igit peccato cõ/ misso impellit ꝑtinue hõ vt ꝑm tertiũ quartũqz cõmit/ tat. vt q̃ malus est malus fiat adhuc: 7 q̃ in sordibus est sordescat adhuc. ¶ Bo. Ihec tertia est oĩum pessima ob ligatio que in extremã calamitatũ miseriã hoiem preci pitẽ facit. Hinc iam ptz q̃ summe malignũ fuerit illud primũ originale pctm̃ ade qđ nos in tã pessimas obliga tiões 7 mille miserias detrusit. ¶ Ray. Uere malignũ 7 totis animi medullis execrandũ: qđ ex his rationib⁹ poteris intueri. Primo: sicut nihil dignius nihil prestã tius libero arbitrio: ita nullũ malũ peius est 7 detestabi lius q̃ culpa 7 corruptio volũtatis atqz arbitrij. Quan do igitur per inobediẽtie culpã destruxit liberũ arbitriũ tũc illud destruxit qđ erat in rerũ natura oĩm preclaris/ simũ: pulcerrimũ: nobilissimũ. Scđo oñes creaturas sub homine deus constituit ꝓpter liberũ arbitriũ. quod dum homo violauit: violauit etiã vniuersum creaturaꝝ ordinẽ 7 reꝝ oĩm pulcritudinẽ sua deformitate fedauit:

Quã gra/ ue sit pec/ catum ori/ ginale ade patet ex is rõnibus.

7 quantū in se fuit frustrauit totū vniuersuz debito fine.
¶ Bo. Ihac sua corruptione (vt video) nisus est dei ho
norē (quem de rerū institutione promeruit) vacuare.
Quod malū qz volūtarie admisit: ideo maximam offen
sam pstituit. ¶ Ray. Uerū dicis: sed 7 perdendo seip/
sum vacuauit dei optimā intentionē vt nihil vltra vale/
ret nec posset iam corruptus in illū beatitudinis eterne
finem perduci ad quem illū condiderat deus. Quarto:
consentiendo dei maximo inimico 7 sua vota cōplendo:
quē ex sua persuasiōe dei hostē ignorare nō poterat (au
diuit em̄ eū ptra dei mandata loquentē) huic igitur con
sentiendo q̄ deū mendacē nitebatur asserere summā deo
fecit iniuriā 7 despectū sua postposuit inimico. Quinto
nō solū semetip̄m perdidit 7 dei seruitio subtraxit dia/
bolico se mācipans seruituti: sed 7 totā posteritatē suā
diuinis subduxit obsequijs 7 sub luciferi posuit potesta
te. An hec tibi crimina parua videntur. ¶ Bo. Imo
vero maxima sunt. Sed queso te quousqz aiam meā tol
lis: quare nō dicis mihi quibus remedijs tanta poterūt
mala sanari. Homo ad dei imaginē conditus corpus et
aiam perdidit: mille se vicijs inquinauit: odiū sui crea/
toris incurrit. non solū paradisum sed et celū (cui crea
tus fuerat) amisit: 7 sub dira diaboli potestate delitescit
Quis tantis malis afferat medicinam?

Ad hō indiget satisfactione infinita q̄ solui nō pōt nisi per infinitā personā. Capi. lvij.

¶ Ray. Quia igit mala hois maxima sūt: ideo ma/
ximis remedijs opus habēt. Et qz culpa i deū
cōmissa est infinita: ideo 7 infinito idiget expia

tore. At qm̃ culpa est infinita: ideo meruit ⁊ infinitā pe=
nā. ⁊ hāc quoqꝫ necesse est expiare si debet hō in statum
qué perdidit reformari. Ad omnē em̃ culpā aut punitio
sequit aut satisfactio. Si igit homo vult destruere cul=
pā quā admisit: ⁊ penā euadere quā ꝓmeruit: oportet ꝙ
tā magnū operet bonū vt vincere possit malū qd̄ pri⁹ ne=
quiter perpetrauit. At igitur recuperet homo perfectā
sui creatoris amicitiā: necesse est vt reddat illi pro obli=
gatiōe infinita satisfactionē infinitā. ⁊ hoc cū tanta faci
at humilitate: quantū antea superbiuit. Oportet igit ꝙ
talis satisfactio sit volūtaria: libera: amorosa: ḋ intimis
cordis medullis erumpens: dulcis: iocūda: salutifera.
¶ Bo. Quis hāc queso satisfactionem poterit operari?
Nūquid hō captiuus: incarcerat⁹: mille vulneribꝰ sau=
cius: dei aduersari⁹: demonis amicus. Sed nūquid an=
gelus (qui cū finita persona sit) tollere poterit malicia
infinitā. Nunq̄d deus id efficere volet q̄ ab hoīe turpit
inhonorat⁹: despectus ⁊ offensus est: ⁊ sub dei odio con
stitut⁹. Cum em̃ dei iusticia exasperata sit qūo eam ne=
quitiā volet expiare: quā debet merito punire. ¶ Ray.
Multū laboras: multū anxius es. Sed nūquid ineter=
nū ꝓijciet deus: nūquid humiliauit ex corde suo ⁊ abie=
cit filios hoim. Nūquid obliuiscet misereri dñs: aut cō
tinebit in ira sua misericordias suas? Nūquid hois ma
licia dei bonitatē euacuauit? Absit. Cōcludam⁹ igitur
ꝙ ex quo illud (qd̄ homo soluere tenet creatori) maius
sit ꝙ quicq̄d est citra deū. ⁊ hoc nō est nisi deus: clare se=
quit ꝙ nullus pōt hanc satisfactionē operari nisi solus
deus. Intellige q̄ dico: nullus pōt soluere nisi deus: et
nullus debet nisi homo. Oportet igit qui hoc bonū ope

raturus est deus sit ⁊ homo. Debēt ergo deus ⁊ homo in vnā cōuenire personā: vt deus sua bonitate hois miseriā expiare velit ⁊ homo possit. Nisi eñ deus homo fiat ⁊ homo deus: ruina hois nō poterit subleuarí. Hec aūt persona cū sit infinita habebit in se aliq̄d quo citra deum nihil est maius qđ sua magnitudine et dignitate deleat oñe debitū: ⁊ omnē compleat satisfactionē. ¶ Bñicus. Quantū ego cōcipio hec persona infinita cū deus sit nihil pro sua culpa debebit creatorí. atq; ideo exoluere poterit pro his oibus qui nō possunt reddere qđ debent: qr nō habent. Nō est igitur extra hanc personā spes vlla salutis q̄ potest habere meritū infinitū: ⁊ duplici ratione iram offense iusticie mitigare. Primo qr deꝰ est: scđo qr homo diuinus est. Ratiōe primi efficacissime recōciliare pōt. ratione secūdi meritū infinitū adducere pōt: quo deus infinitus mitiget ⁊ culpa infinita remoueatur.

De cōditionibus quas oportet habere hāc psonā infinitā p nr̄a satisfactione. Capi. lviij.

Ray. Optime hoc mysteriū concepisti: verū vt melius cūcta cognoscas dicā tibi aliquas cōditiones quas necesse est hec persona habeat si debeat ad liquidū deo hominē recōciliare. Prima est: oportet eum esse de genere hois istius qui ad penā obligatur immensam: nec sit de nouo vt adam formatus. Alioq̄n nisi pertinuerit ad genus humanū hois: offensam dele/re non poterit. ¶ Bo. Merito id sequitur. nā sicut ab hoīe obligatio venit; ita ⁊ ab homine veniat satisfactio: ⁊ tali homine qui de progenie sit eius qui peccauerit. ¶ Ray. Oportet scđo q talis homo mūdissime sine li

Nota pulcrū

bidine sine coitu cõcipiak. Cũ eñ genitalia mẽbza sint inobediẽtie mẽbza (vt supza patuit) per q̃ in oẽs hoies corruptio ⁊ rebellio venit. ideo iste hõ qui inobedientiã omnẽ ⁊ corruptionẽ remouere tenek genitalib⁹ mẽbzis gigni nõ debet. alioquin simili cõtagione pollutus pzo alijs satisfacere nõ poterit. Corpus igitur hui⁹ viri debet manu dei de carnis substãtia in vtero mulieris formari. que sit quidẽ de genere adam: sed tamẽ purissima ⁊ sãctissima ⁊ integerrima virgo. Et sicut vir iste in vtero virginis nõ per vuluã venit: ita ab vtero nascetur genitali mẽbzo integro permanẽte: vt ipse filius sit castissime virginis ⁊ ipsa ante partũ ⁊ post partũ virgo perduret. ¶ Bo. Eum igitur vnã in trinitate personam incarnari dicim⁹: quã hartũ esse arbitramur: patrẽ ne: an filiũ an spũmsanctũ. ¶ Ray. Nõ aliã vtiqz q̃ filiũ: vt q̃ filius est in diuinitate: in hũanitate quoqz filius sit. ⁊ q̃ habet patrẽ solũ in celis: solã habeat matrẽ in terris. Tertia cõditio est: q̃ vir iste sicut hz hũanũ corpus: ita ⁊ hũanaz habeat aiam nccẽ est. Alioq̃n nõ esset idone⁹ q̃ posset redimere. Quarta: q̃ sit hõ mortalis dispẽsatiue: qui sua morte nostram possit mortẽ destruere. Licet eñ vir iste debeat deo oim cõditori summũ amorẽ: reuerentiã: gloriã: ⁊ honorẽ. morti tñ nõ est obnoxius. Cũ eñ innocẽtissim⁹ sit nõ põt iuste ab illo deus mortis exigere penã in quo nullã inuenit culpaz. Solũ igit qđ sanctissimus iste deo nõ debet est mors ipsa: quã si spõte ⁊ ex mero amore deo obtulit: tradideritqz i mortẽ aiaz suã q̃ nimiũ est deo chara ⁊ p̃ciosa cũ sit oim terribilissima ⁊ difficilima: fiet plenissima satisfactio p̃ mortibus pctõz: ⁊ vna mors inocẽtissima ⁊ volũtarie assũpta mortes mltas ⁊

innumeras expiabit. ¶ Bo. Intelligo hūc ppiciatorē generis humani oportere esse mortalē: alioquin mortē debitā tollere nō posset. Pena em infinita iustissime merita nō potest nisi innocētissima ⁊ pciosissima pena dānari. ¶ Ray. Sanissimꝰ est conceptus tuus. Hinc iam quintā ꝓditionē intellige oportere hūc optimū virū non solū mori pro dei honore ⁊ hois vtilitate: sed etiā libentissime ⁊ deuotissime ⁊ intimis animi medullis mortez appetere ⁊ sustinere. Oportet igit ꝙ vir iste sit summe benignissimus: summe dulcissimus: ⁊ erga collapsum ⁊ miserū hoiem maxima cōpassione ⁊ pietate cōmotꝰ: vt magis ipse amarissima deligāt morte perfūgi: ꝙ hoiēm sue ꝑsortē nature eterna sinat morte perire: magis cupiat hoim salutē ꝙ propriā vitā retinere. Necesse est igit vt nō respiciat ad hominū malicias: offensas: crudelitates: sordes: nequicias. magis aūt ꝑsideret ꝙ hoies sunt dei imaginē portātes miseri: calamitosi: ceci: pauperes ⁊ mille incōmodis circūsepti. Nō debet igit hoies malos odisse: sed cōpati: flere: ingemiscere: ⁊ sua mitissima lenitate: sua quoqz bonitate dulcissima omnē nequiciaz vincere. oēm crudelitatē superare: oēm offensam ⁊ iniuriā equanimiter perferre. Oportet igit vt oēs sibi ꝓtradicētes ⁊ occidere volētes diligat: foueat: amplexetur: cuius īmensa bonitas oēm sponte remittat iniuriā: ⁊ ad nullā respiciat inclementiā. ¶ Bo. Non ptineo lachrimas pre amore ⁊ dulcedine verboꝝ tuoꝝ: vere magna huius dulcissimi viri benignitas ⁊ charitas immēsa. ꝙ talis tam iustus: tam sanctꝰ: innocēs: impollutus mori velit pro hominibus malis: impijs: ingratissimis: ⁊ omni pena dignissimis. Multū reuera humana natura gau/

Nota redē proris optimam boni tatem.

dere deberet si talē ⁊ tam vere suauē posset hoiem repe/
rire. Sed rogo te qua occasione poterit homo iste pro
dei honore occidi. Nūquid perimet semetipsum?

Qualiter homo iste poterit occidi ad dei honorē: ⁊ quis eum occidet. Capi. lix.

RAy. Mō vtiqz pimet semetipm. Tale em opus nec dei honorē nec dei iusticiā operat. ¶ Bo. Quomō ergo poterit vir tāte dulcedinis ⁊ bonitatis occidi. ¶ Ray. Uentēs em in hunc mūdum inueniet hoies corruptos malos cōtra deū: cōtra iusticiā cōtra naturā: nequissimā vitā agētes: propriā amantes volūtatē: ppriā laudē ⁊ gloriam consectātes. At qm vir iste erit summe bonus ⁊ optimo viuēdi genere perfectissim⁹: ideo necesse erit vt verbis ⁊ exēplis impugnet malorū hoim vitā: scelera corripiat: opera iniusta castiget. Uerū qz veritas odiū parit: hac tali iustissima increpatione multoz cōtra se inuidiā cōcitabit: qui eū ad mortē vsqz iniustissime persequātur. Ipse vero indeclinabiles iusticie ⁊ equitatis semitas tenens nec mortis discrimina pertimescēs: magis eliget ab illis occidi: q̄ dei iniuriā dissimulare: aut turpissimas nequicias non arguere. Hoc pacto dabit efficacissimū exemplū imitatoribꝰ suis vt magis velint mortē eligere q̄ aut dei iusticiā desere re: aut hoim sceleribus assentire. Iste igitur optimꝰ hominū licet mala impioz volūtate perimendus sit: spontanea tamē ⁊ deuotissima mēte ad dei laudē ⁊ hoīs vtilitatē hanc mortē intrepidus sustinebit. ¶ Bo. Nō sufficio tamen mirari qūo tanta poterit in hoibus crudelitas inueniri: vt virū summe mansuetissimū ⁊ fructuosis

simũ velínt occídere. Unde queso tãta ínuídia: tãta po/
Nota quo/ modo luci fer chzistũ occidet. terít malícia generarí? ¶ Ray. Bicã bzeuiter. Benus humanũ sicut nosti deceptũ captiuũqz detinek sub pote state nequissimi luciferi dceptozis ꝗ suũ in hoibus que rít honozẽ: laudem ⁊ magnificentiã. Iste aũt nouus hõ nouã hoibus doctrinã põdícabit. ⁊ noua oĩa (que ad dei honozẽ ⁊ hois ereptionẽ pertinẽt) operabik: qũo díabo li regnũ in hoibus destruat ⁊ quellat. Nisi eñ summis víríbus pugnet contra luciferi pertinacíã atqz superbiã írretitũ hominẽ nõ poterit liberare. Cernẽs igitur ser/ pens antíquus talẽ tamqz potentẽ contra se nouũ homi nẽ ínsurgere: ⁊ in quẽ nullam habeat potestatẽ: nec per se ledere illũ possit nec cohíbere: ne pzedã diu possessam amittat collectis víríbus huíc homíní se obijciet struẽs per mẽbza sua ínsídías: fraudes: persecutões ⁊ mozres. Maxíma itaqz ínuídia cõcitatus quosdã nequissimos hoies inflãmabit: qui spíris serpẽtínis accensi hunc ve lint hominẽ perimere ⁊ penit⁹ eradere de superficie ter re. Sed níhil pficiet crudelíssima malignatio. nã omne mentũ luciferi in suũ caput retozquebik. Nam ex quo hunc iustissimũ hoiem occídet ín quo níhil íuris habet ⁊ illũ mozti addíxerit qui níhil penit⁹ mozti debuit: iõ iuste omñe íus qđ ín hũano genere habere videbak perdí/ dit. qz cyzographũ cui innítebak excessit: ab illo exígens penã in quo nullã repperit culpam. ¶ Bo. Hinc clarissi me íntellígo: qũo íste vir maxímus demonis fraude ad dei glozíã occísus díabolũ suis vínculís írretíuit ⁊ cap/ tuũ sub suo dñío retentabit. Ut ꝗ pzímũ hoiem fraude decepit: per secundũ hoiem subíugat⁹ sit. ⁊ ꝗequíd per casum ade lucrat⁹ est; huí⁹ índustría totũ amittat.

De conditionibus ⁊ circũſtautijs quas hec mors preciosa eſt habitura. Capi. lx.

DAy. At qm̃ satis iam noſti q hec mors precio/ ſa huius mitiſſimi ⁊ maximi viri eſt humano generi ſumme nccãria. ideo quas circũſtãtias (vt magis nobis fructuoſa fiat) ſit habitura debes ad/ uertere. Primo cũ vir iſte oium dulciſſimus ſit ex mera ad nos miſeros ꝓpaſſione moriturus: ideo mors ei⁹ erit oñino ſpõtanea: deuota: amore ⁊ charitate pleniſſima. Secundũ ſequit ex primo videlicet q iſta mors nõ erit fortuita nec violẽter nec fraudulẽter ipſo ignorãte inge ſta: ſed erit per hunc ipſum ab eterno prouiſa ⁊ certo tẽ pore ⁊ ordine et loco et modo quo voluerit preparata. Tertio vt hec mors ſit admodũ nobis fructuoſa: iõ erit ſuſtinẽti amariſſima. erit etiã turpis: probroſa: cõtume liis: ludibriis ⁊ ignominijs plena. ¶ Bo. Hec eſt hui⁹ optimi miſeratoris benignitas infinita: vt nõ ſolũ ſim/ plicẽ mortẽ: ſed ⁊ penis maximis ⁊ vituperijs refertam perferre ſua ſpõte dignetur. At ideo hec mors noſtram mortẽ ⁊ oẽm iniuriam ⁊ mille ſcelera facile euacuabit. ¶ Raymũdus. Verum dicis. Hinc iam citius accipis quartã huius mortis conditionem q ingeretur huic vi ro in loco publico ⁊ ſoliẽni: in clara luce: in meridie: in fe ſto die: ⁊ in frequẽtia aſpectuq3 innumerabilis popli cũ impijs ⁊ ſcelerat⁹. Hec hoies nequiſſimi inſtigãte diabo lo (q occultas in hũc virũ exercet inimicicias) ꝓpetra/ bũt quo mors iſta fiat oim turpiſſima: ignominioſiſſima ⁊ cunctis hoibus execrãda. Ipſe vero hec oia leto ⁊ de uoto aio ſuſtinebit: ſciẽs q3 mors ſua nobis cõuertet in

vitã:7 contumelia atqz ignominia trãsibit in gloziam.
¶ Bo. Magnũ profecto pietatis mysteriũ :q̃ per tam enozmẽ hoim maliciã:nostrã est maliciã destructurus. Imo vero ipsa malicia destruet semetipsam.7 quãto robustius sup hunc virũ incubuerit: tanto ipsa facilius in oñibus pessundabitur. Moz3 eñ hec sanctissima sicut per iniquitatem cõmittitur:ita et propter iniquitatem tolleratur.7 sic potest vtrãqz iniquitatẽ perimere:7 qua cõmissa est:7 propter quã perpessa est.

Declaratio q̃ rationabiliter sequitur saluatio hũane nature per hãc mozte. Capi.lxj.

Bay. Nunc faciliter licebit aduertere qũo hec moz3 sit nostra vita:et ista perẽptio sit nostra saluatio. Nã cũ iste q̃ hanc mozte patiꝯ sit deꝰ 7 dei filius:ac perinde infinite dignitatis.ideo 7 moz3 ista quã offert deo est in infinitum preciosa 7 meritozia. Tenet igitur iustus deus qui per hanc mozte in infiniꝯ honozatꝰ est:premiũ reddere infinitũ. At qñ vir iste cũ sit plenus oibus bonis:vtputa verus deꝰ: ideo sicut nullo eget:ita nihil recipere pzo se põt. Cũ igiꝯ necesse sit deũ aliquid qd̃ maximũ sit largiri 7 iste recipere non possit.relinquiꝯ ergo vt isto volẽte 7 annuẽte alicui alteri detur q̃ hoc bono maximo summopere egeat 7 carere nõ possit. Sed cui conuenientiꝰ rogo dabit vir iste mozꝯtis sue fructũ 7 tanti boni heredes efficiet q̃ parẽtes et pzopinquos 7 fratres suos quos videt summa pauperꝯtate deficere 7 mille calamitatibus fatigari. Dabit igiꝯtur hoibus infinita merita sua quibus obligationẽ redimat:culpas soluãt:deũ iratũ mitigẽt:7 a diaboli laque

is resipiscāt. Ecce mi dñice inuenit ḣūana natura i ḣoc vno ḣoie qđ sponte ⁊ non ex debito deo tribuat qđ vere suū sit: ḣoc dū tribuerit de dei manib⁹ ⁊ tozmētis innu⸗meris se redemit. ¶ Bo. Patet igit q̄ ois homo qui ad gratiā ḣuius viri accesserit: ⁊ illi cū bono affectu inḣere re voluerit liberabit ab oñi quo irretitus est malo: ⁊ ad recōciliationē plenissime transferet. Qui vero ḣanc gra tiā aut ꝓtempserit aut dissimulauerit iste in eternū peri bit reus sempiterno delicto: nam ⁊ ira dei permanet su⸗per eū. ¶ Ray. Nihil verius. Debes p̄terea nosse q̄ duplici iure ḣuic ḣoi debet regnū celoꝝ. Primo rōne fi liatiōis: q̄ ipse etiā vt homo erit charissimus dei filius solus: semp faciēs beneplacitū patris. Huiꝰ gr̄a sibi so li p̄mereť regnū celoꝝ ⁊ nulli alteri. Scđo merito sue dignissime passionis: ⁊ ḣanc gr̄am dabit fratribus suis vt fiāt ḣeredes dei: coḣeredes autem sibi. ¶ Bo. Iste sunt summe ⁊ imp̄reciabiles diuitie quib⁹ merito moz⸗tis eius ois nostra paupertas expieť: ⁊ infinitis bonoz̄ oium thesauris repleať. ¶ Ray. Sed nunc iam intuere qūo ḣec moꝛs oēm culpā humani generis ⁊ omnē offen sam exterminet. Quadruplex est culpa. Prima est oꝛigi nalis generalis: ⁊ ḣec est p̄imoꝝ culpa parentū super⸗inducta in omne ḣoim genus. Alia est culpa oꝛiginalis particularis quā quelibet aīa ḣumana cōtrahit dū vicia te carni sociať. Tertia est actualis q̄ post vsum rōnis ab vnoquoq3 cōmittiť q̄ quotidie in ḣoie sine numero mul tiplicať. Postro ḣec moꝛs summe p̄recioſa p̄imo ⁊ p̄rin cipaliter q̄ cito fuerit effecta tollet culpā illā generalē q̄ vna erat ⁊ late diffusa in tota ḣūana natura: atq3 ḣoc mo do penitus renouabiť. Sed alie due culpe particulares

Nota quo⸗modo moꝛs cristi omnē culpam ex⸗terminat.

nō statim tollētur post hanc mortē nisi in illis tantū qui huic optimo viro inhęserint ⁊ in suis se mēbris credendo ⁊ amādo cōstituerint. Paruuli aūt qui nō habēt vsuz arbitrij sicut habēt solā culpā ab alijs cōtractā: ita poterūt huic viro per alios qui adulti sūt inherere: ⁊ hoc eis sufficit ad salutē. Qui vero vtitur arbitrio et huic viro nō inhęserit: nec eius signaculū discretionis susceperit peribit aīa illa de populo suo. ¶ Bo. Cū ingenti te audio voluptate. Sed q̄ est illa quarta culpa quā nondū tetigisti. ¶ Ray. Ipsa est culpa personalis oim maxima: culpa inquā illorū qui hūc virum benignissimū occisuri sunt. ¶ Bo. Cum hic vir sit infinite bonitatis ⁊ maiestatis: nō puto q̄ mors eius (que tā iniquis manib⁹ cō summabit᷑) possit eā culpā delere qua perpetrat᷑: cū ipsa circa hūc plus opatur mali q̄ mors eius operet᷑ bonū. Mors em̄ solos nō respicit ⁊ reficit qui nihil sumus: sz culpa in illū tendit ⁊ illū perimit q̄ est summe bonus et infinitus. ¶ Ray. Dico primo q̄ multū alleuiabit hāc culpā personalē ipsa perimentiū ignorātia. Si em̄ nossent nunq̄ deū glie crucifigerēt. Secdo meritū huiꝰ viri erit duobus modis infinitū. Primo ex parte operantis q̄ est persona infinita. secdo ex parte dei acceptātis. Dme em̄ meritū acceptabile deo est infinitū: mors igit᷑ ista erit infinita ⁊ ex parte morientis ⁊ ex parte morte acceptātis. Dis aūt culpa ⁊ personalis ⁊ actualis ⁊ originalis est solū infinita ex parte dei in quē ꝺmittitur: sz nō ex parte hois a quo cōmittit᷑. Sic ergo sapientia vincet malicia: ⁊ mors eius oēm nequiciā expiabit. Debes tñ scire q̄ iste humani generis redēptor nō solū purgabit peccata nostra infinita satisfactōe: sed etiā immensa cor

Meritum christi ē duobus modis infinitum.

dis ꝓtritione. Satisfactio per mortez respicit offensam dei iusticiã. Sed qz dei infinita benignitas etiã exaspe/rata est: ideo oportet eam huius infinitis lachrimis: ge mitibus7 doloribus mitigari. ¶ Hã quantũ deus bonus est7 amabilis: tantũ est ipsa odibilis7 aspernabilis cul pa. 7 ideo necesse est eam summis animi cõpunctionib9 expiari. ¶ Bo. Hoc posterũ maxime ostendit ꝙ necessariũ sit collapso: cõfracto7 obdurato hõmini talis me dicus qui sua morte: suo sanguine: suis lachrimis 7 ge mitibus nostris vulneribus medeatur. O vere dulcis/simũ virũ amoris brachijs complexandũ Sed queso te quomodo hic se geret post susceptã mortem.

Qualiter vir iste se habebit post mortẽ ad seipm 7 ad oẽs creaturas. Capitulũ. lxij.

RAymũdus. Primũ scito ꝙ occisus in mortem nõ poterit a morte detineri. Cum eñ sit deus verus: oñipotens: summe sapiens: 7 maxime clemẽs: ideo oñia faciet vt sapientissimũ 7 optimum decet. Sua ergo potentia se suscitabit occisuz: vt sicut sua mors ita 7 sua resurrectio nostris periculis suffragetur Nichil eñ prodesset morte pleniſſime satisfacere si remaneret in morte. Nam nemo hominũ in illũ crederet neqz speraret nec se illi cõiungeret quẽ videret morte prosterni. Quãdo eñ meã mortem vinceret qui suam non potuit superare. Indecens preterea est vt corpus tam sanctũ: tam mũdum: tam glorioſum in sordentem puluerẽ cõuertatur: quod spõte sine debito mortis in mortem se tradidit pro mũdi vita. ¶ Bo. Nunquid iterum mortalis resurget vel certe imortalis. ¶ Ray. Utiqz

immortalis. Nam frustra rursum mori cuperet cū vna morte sufficienter oēm corruptionē deleuerit ⁊ mortē. Non aūt solū resurget immortalis: sed etiā ascender cū summo triūpho supra oēs celos: vt a patre recipiat possessionē eternā pro humana natura: ⁊ illic residēs in dextris dei colligat in celis quos emit in terris. ¶ Bñicꝰ Illic igit sublimis residēs qūo se geret ad ceteras creaturas. ¶ Ray. Creaturaꝝ q̄ttuor sunt partes. Una est corporalis tm̄. alia est partim corporalis: partim spūalis vt natura humana. Tertia est mere spūalis vt natura angelica. Et hec est biptita. . sunt em̄ angeli boni: et angeli mali. At qm̄ homo iste rōne hūanitatis erit creatura oium nobilissima: altissima: ⁊ vna persona cū deitate ꝓiūcta. ideo sub se habebit oēs creaturas: subijcientq̄ pedibus eius. Erit ergo dñs ⁊ caput bonoꝝ angeloꝝ: qui suū in lucifero corruēte caput perdiderūt. Iste itaq̄ homo sublimis sua maiestate reintegrabit angeloꝝ ruinā: ⁊ caput se illis dominūq̄ ꝓstituet. Ecce hoc est caput: quod (vt notares) diligēter supra cōmonui. ¶ Bo. Memini equidē ⁊ nunc clara luce illud intuor. Cū em̄ vir iste sit multo excellētior ⁊ in infinitū melior q̄ erat lucifer ante ruinā: ideo rectissime erit bonoꝝ caput ⁊ princeps angeloꝝ: atq̄ hoc pacto plus multo angelica natura recuperabit q̄ perdiderit. Sicq̄ in ordine creaturaꝝ bonaꝝ vna erit creatura multo maior i bonitate q̄ sit lucifer malus in malarū genere creaturaꝝ. Nam (nisi fallor) ante hūc virū nulla creatura erat ita bona sicut post ruinā primus angelus factus est malus atq̄ ita malū bonū superabat. Hoc aūt viro super angelos caput constituto bonū longinssime malū vincet: qz

Qūo se geret ad omnes creaturas.

sine vlla ꝓparatione erit ille melioꝛ q̄ sit lucifer iste maligniꝛ. Duobus igit modis bonū malū superabit. Primo qꝛ maioꝛ erit huiꝰ viri bonitas q̄ in oibus malis sit scelerata pnersitas. Scdo qꝛ opera eius tāto erūt meliora quāto deteriora sunt maliuoloꝝ demonū atqꝫ hominū opera. Ba veniā si te meo sensu fatigo ꝛ ꝓsequere qd̄ tuū est. ¶ Ray. Erit quoqꝫ hic hō diuinus maloꝛū etiā dns angeloꝝ per iusticiā: sub cuiꝰ pedibus maligniꝰ lucifer captiuus innodatusqꝫ tenebit: vt ne pedē quidē aut vnguē ꝓter eius imperiū mouere possit. Erit tertio oium hoim dns ꝛ suoꝝ fideliū sublimissimū caput. Erit quarto dns totiꝰ vniuersi. Oēs em̄ creature ꝓpter hoiem: ergo sicut est dns hominū ita erit ꝛ creaturarū: terre scz aeris ꝛ ignis ꝛ oim que sunt: q̄ viuūt: que sentiunt. ¶ Bo. Satis iam ostendisti quis: quantus: ꝛ qualis: q̄qꝫ necessarius sit qui genus humanū debeat liberare: sed nūquid volet deus nobis talē hoiem largiri.

Quod deus volet hunc hoiem largiri ꝛ q̄ iesus christus ipse sit iste homo. Capi. lxiij.

Ray. Dino necesse est vt deus velit hunc hoiem dare generi hūano. Ah hoc em̄ cogit eū sua im mēsa benignitas q̄ nō patitur funditus mundū interire. Quid em̄ ꝓderit in tāta dignitate hoiem condidisse: oēmqꝫ creaturā in suū obsequiū statuisse si hō non est illū in quē conditus est finē adepturus: sed perpetuo misere periturus. Preterea si nullus debet hominū saluari: tunc frustra illi seruiunt creature: qd̄ diuine sapiētie summe repugnat. Cum igitur sapiēs deus sinat hominē de creaturis cōtinue viuere: signū est infallibile q

No. rōnes quare deus volet hunc virum dare generi humano.

intēdit hominē collapsum reparare ⁊ in finem dirigere propter quē plasmatus est. Tertio hoc ipsum patet ex cō tinua multiplicatione generis humani super terrā. Nā q̄ deus post peccatū primi patris multiplicasset hoies in terra: imo subito destruxisset nisi cogitaret deus sup hominē cogitatiōes pacis ⁊ miseratōis. Quarto si ali quo tēporis momēto nō fuit in mūdo aliquis hominū q̄ debuit saluari: iam tunc totus mūdus frustra erat ⁊ pro nihilo: qd̄ nimis absurdū est dicere. Verū quia nullus hominū saluari potest nisi per hunc virū saluatorem de quo hactenꝰ locuti sumus: ideo postq̄ deus hoiem ruinosum nō vult perire optimā habet voluntatē hunc vix humano generi largiendi. ¶ Bo. O maximā dei bonitatem: pietatē: dulcedinē: qui per talē mediatorem nostris parat periculis subuenire. Sūma igitur nobis securitas est hunc optimū hoiem habituri quē longo circuitu quesitū scrutati sumꝰ. ¶ Ray. At qm̄ hoi christiano loquor: nec est mihi cōtra paganos aut iudeos dispu tandū (hoc em̄ egi liquide in volumine vnde iste origi nē ducit) ideo nō oportet hic repetere quibꝰ mediis aut modis hic homo a deo donatꝰ sit: quibus sit lachrimis ⁊ suspirijs expetitus. de quo populo oriundus. de qua femina natus: hoc solū nunc dicere cōuenit q̄ solus iesus xp̄s ipse sit ille homo quē deus prophetax oraculis longe ante promisit: ⁊ in plenitudine tēpox fideliter misit. Hic est iesus xp̄s verus deus ⁊ verus homo: in quo oēs conditiones ⁊ circūstantie que necessarie erant pro humani generis satisfactione inuēte atq; cōplete sunt. Ipse em̄ deū sua bonitate ⁊ morte placauit: ipse pctā multorū tulit: ipse penas oēs remouit: tartara obclusit: para

disum aperuit: celos reserauit: ⁊ captiuantem diabolū
propria virtute ꝓtriuit. Ipse cōtra vicia ⁊ peccata ope
re ⁊ sermone predicauit: scelera redarguit. radices ma⸗
lor oium ꝓpriā scz voluntatē: propriū amorē: laudez et
gloriā que sunt ḣomini causa perditōis: ⁊ in deū inimi⸗
ciciarū penitus destruxit ⁊ eliminauit. Et breuiter q̄c⸗
quid ad salutē ḣūane nature esse pōt fidelr: feruēter: hu⸗
militer ⁊ perseuerāter operat⁹ est. ¶ Bo. Talē igit cum
teneam⁹ iesum xp̄m deū ⁊ regē verū: quē tam piū: bonū
mansuetū: ⁊ tanto amore flagrantē agnouimus vt pro
peccatis ḣoim amarā sustinuerit mortē: merito illū ois
ḣō amare: venerarī: colere: ⁊ laudare tenet ⁊ hui⁹ grāz
q̄rere: hui⁹ corpori mystico inherere: huic sedulus obe
dire. in quo est ois plenitudo bonitatis: vtutis: charita
tis: sciētie: sapiētie: meritor oim ac premior. Qui ergo
ḣūc virū contēnit ꝓpetua manet in morte. Qui vero hu
ius nobilissimi capitis mēbrū efficit in imensam crescit
dignitatē. Unus em̄ bonus xp̄ianus melior est ⁊ prestā
tior q̄ oēs qui viuūt in terra ḣoies nō xp̄iani. Malus
aūt xp̄ianus est oium pessimus. ¶ Kay. Hinc pulcre li⸗
cet aiaduertere q̄ iustus ⁊ q̄ bonus sit oēnipotens deus
qui ḣunc ḣoiem ḣoibus est largitus. Justus qui quesi⸗
uit iustū redemptiōis preciū: bonus qui in mortē vni cū
tradidit filiū. Cū em̄ ḣō corruptus ⁊ in immēsum obli⸗
gatus nō posset debitum infinitū soluere qđ debebat: de
us benignissimus volens ab ḣomine placari gratis con
tulit ei nouū ḣominē qui deus esset ⁊ ḣomine maior: q̄
satisfaciat pro ḣoie obligato habēs in se inestimabile pre
ciū: vitā scz innocētissimā atq; sctissimā: quā cū in mor⸗
tē indebitā deo ꝑ ḣoie tradidit: debitū ḣois soluit ⁊ deū

No. dignitatem ḣominis cri⸗stiani bonā

Nota qūo per cristū fetā sit ḣominis reco⸗ciliario.

homini recõciliauit. Bedit eñ hũana natura maximo creatori in isto hoie qđ suũ erat: vt in alijs hoibus redi/meret qđ reddere nõ poterat. ¶ Bo. Quid ista iusticia districtius? qđ hac clemẽtia misericordius? Vult deꝰ placari ab hoie: nõ tamẽ placari se patiť nisi mozíať infinitus: innocens: immaculatꝰ. Aut ne fiat difficultas in precio ipse illũ largitur q occidať. Nõ habes inqt o hõ vnde te redimas accipe vnigenitũ fructũ ventris mei 7 da illũ mihi pro scelere tuo. Magna certe dignatio.

Que sunt illa maxima dona que homo miserabilis recipit a iesu christo. Capi. lxiiij.

Bay. Postq̃ igitur medicina preparata est: necesse est vt eã egroto 7 misero homini applicemus. Si ergo iesus christus vulneꝝ nostrorũ medicus est: restat vt ad illũ oẽs accedamus vt possint egritudines nostre recipere medicinaz. Nihil in nobis tã morbidũ qđ non ipsiꝰ medicatiõis dono cureť. Nos captiui sumus: ipse redẽptor. nos obligati: ipse fideiussor. nos destructi: ipse reparator: nos morbidi: ipse curator. nos mortui: ipse resuscitator. nos ceci atqz obtenebrati: ipse clarificator. nos erratici: ipse conductor.

¶ Bo. Utinã nunc velit homo suas calamitates attendere vt tantũ medicũ sibi nouerit profuturũ. Qui sua vulnera male sanus nõ sentit: hũc fotorẽ optimũ nõ requirit. q aũt nõ reqrit morti sempiterne iã inhesit. Ray. Duplici obligatõe (vt nosti) hõ implicitꝰ teneť. scz pro beneficijs acceptis: 7 pro culpis ꝑmissis. Prima semp ab hoie solui debet quã tñ secũda obligatiõe irretitꝰ soluere nõ põt. Nõ eñ põt deũ amare: laudare: venerari:

No. duplicẽ hoinis obligationem.

culpis ⁊ criminibus cõpeditus. Porro a secũda obligatione liberari nõ potest nisi prima ꝑpleat: ⁊ prima cõplere nõ põt nisi secũda recedat. Vides certe istũ bicipitẽ laqueũ. Venit igit dñs iesus xp̃s soluit sua miseratione ⁊ morte obligationẽ secũdam: ⁊ dat homini adiutoriũ gratie vt cõpleat primã. Solutus em̃ homo ꝰ peccatis ⁊ sceleribus q̃ est obigatio secũda ⁊ infinita: iam incipit deũ pro suis beneficijs amare: honorare: reuereri: q̃ est obligatio prima. Hoc adiutorium gratie xp̃s tribuit nobis tanq̃ deus: ⁊ meruit nobis tanq̃ homo. Licet enim om̃e qd̃ deus tribuit dicat gratia: istud tamẽ adiutoriũ quo deũ diligimus ⁊ honoram⁹ est summa gratia sine q̃ nulla ꝓficit alia. ¶ Bo. Quantũ ego intelligo plus est hãc gratiã accepisse q̃ vel corpus vel aiam. Mã sine ista gratia hõ mortu⁹ reputat: qr nihil põt operari inquãtũ homo est. ¶ Ray. Recte tu quidẽ. Et idcirco hec gratia deũ amãdi quã xp̃s administrat est vita ipsius aĩe: sine qua aĩa humana deo mortua est. Ista gratia hominẽ restaurat: reformat: viuificat: sanat: formosum deo amabilẽ prestat. Hec gratia hoiem bonũ: iustũ: deo dignũ: ⁊ dei filiũ ⁊ heredẽ facit ⁊ ipm fratrẽ pacificũ et amabilẽ suis fratrib⁹ restituit. Hec gratia reducit hoiem de via erroris: mendacij ⁊ falsitatis. ⁊ deducit per viã veritatis: securitatis: gaudij: ⁊ exultationis. Hec gr̃a saluatoris hoiem reuocat a iugo misere captiuitatis: a vinculis ꝓprie volũtatis: proprij honoris ⁊ amoris: et ponit eũ in libertate ⁊ in amplissima patria volũtatis dei. Et (vt oia in vno verbo cõplectar) hec gr̃a restituit homini suũ bene esse qd̃ ante perdiderat: ⁊ tollit ab eo suũ malũ esse: ⁊ ita restituit ei spiritũ: salutẽ ⁊ sanitatẽ. ¶ Bo.

Magna cõmendatio gratie domini saluatoris. Nunc planissime liquet q̄ oportunus ipse nobis redemptor aduenerit: a quo hec adiutorij gratia maxima cõdonatur. Sed oro te paulo apertius dixeris quomodo hec gratia iesu christi restituit homini bene esse.

Quod ista gratia est totũ bene esse hois: 7 eius carẽtia malũ esse eius. Capitulũ. lxv.

Ay. Homo a principio (dũ fuit cõditus) accepit a deo esse 7 etiã bene esse: sed nondũ optimũ esse. hoc em̃ expectabat trãsferendus in gloriã sempiternã. Acceperat ergo ab optimo cõditore esse: viuere: sentire: velle 7 amare. Acceperat etiã bene esse: bene viuere: bene velle: 7 bene amare. Habebat ergo bene esse 7 corporis 7 aie. Verũ qr primus homo hoc bene esse qd̄ habebat 7 seruare poterat sua volũtate perdidit: ideo tantũ sibi retinuit esse: 7 pro bene esse acquisiuit esse malignũ: iniustũ: sordidũ: caducũ: vicioſum. Spoliat9 igit̄ gratia7 vestibus his semicinctijs 7 lacinijs ignominiosis est turpiter cõtectus. Vt aũt melius agnosceret aie sue cladẽ atq3 ruinã: corporis quoq3 mala suscepit 7 factus est mortalis: luteus: aialis: infirmus: vt per hec mala carnis mẽtis sue maliciã p̄probaret. si forte negligentius eã vellet dissimulare. Habẽs igit̄ in se tã deformẽ malignũ 7 tortuoſum esse: fact9 est suo odibilis creatori: eo q̄ opus suũ tam preclar7 in se homo corruperat Inuẽtus ergo inutilis: corruptus: abhominabilis: ad nihil aliud vacabat nisi vt perpetuis ignib9 destinetur. Verũ licet p̄diderit hõ suũ bene esse: remãsit tamẽ ipsa obligatio amoris 7 reuerentie quã soluere certe oporte/

bat:nec erat illi aliqua excusatio:qz sua volūtate bñ esse pdiderat. ¶ Bo. Hinc certe palā intueoz qp reddere hoi suū bene esse nihil est aliud ꝙ reducere eū ac mutare de malo:toztuoso:iniusto:vicioso esse:ad bonū:rectū:sanctū:iustū:salutifeꝝ:vt homo bene viuat:bene intelligat bene amet:bene velit ⁊ possit:vt sit sanctꝰ:honestus:decozus:pulcer:virtuosus. ¶ Ray. Aspice igiꝫ dei dulcissimā bonitatem. qui (vt hoiem sibi federaret ⁊ remotis tot malis in primis bonis restitueret) dedit homini iesuz xpm q̄ oēm de medio tulit offensam. remouit culpā ⁊ penā:⁊ ad bene esse pristinū hoiem reuocauit. Recepit ergo a iesu xpo vt amet ⁊ metuat: honozet et laudet deū vt diligat prozimū sicuti seipm:⁊ in his oibus gaudeat:perseueret:exultet:tripudiet:delectet. Ecce hoc est bñ esse:hec est vera vita aie q̄ per xpi gram hoi repat ¶ Bo. Tria itaqz colligo bñficia maxima q̄ xpi miseratiōe donātur. scz indulgētia vt offensa deleatur. gra vt bene esse ꝺferat:gloria vt esse optimū aliquādo donetur. Mā gratie semp debetur gloria. Gratias igitur immoztales xpo qui ista nobis suo sanguine mercatus est.

Quod in hoie xpiano sunt tres generationes ⁊ tres fraternitates distincte. Capi. lxvj.

Ray. Ut perfectius adhuc ⁊ clariꝰ christi gratiā ⁊ bene esse hois agnoscas scire te cōuenit qp adam primꝰ pater recepit a deo cozpus ⁊ animā ⁊ bene esse. Sed dum bene esse per inobedientiā perdidit:esse tantū imo ⁊ male esse cozpis ⁊ aie reseruauit. Pozro xpianus hō instar primi tres habz res sibi collatas;distinctas tñ generatōibꝰ. Habz em carnē a primo

parẽte:habet aiam a creatore:habet' ⁊ bene esse a xp̃o re
dẽptore. Ista tertia cõpleta est ⁊ perfecta: sine qua due
prime corrupte manẽt ⁊ perdite. Hec eñ generatio san
cta est ⁊ tota bonitas:rectitudo ⁊ pulcritudo animarũ.
Ista tertia generatio oino contrariat prime multiplici
ratione. Primo:per primã eñ generationẽ caro dñatur
⁊ aia seruit. per tertiã aia dñatur carni ⁊ sue subijcit ser
uituti. Secũdo:per primã generationẽ homo erat tot9
carnalis:luteus:brutalis. per tertiã homo fit spũalis:
rationalis:diuinus. Tertio: per primã homo perdidit
similitudinẽ dei ⁊ nanciscitur similitudinẽ diaboli. sed
per tertiã recuperat dei similitudinem ⁊ in pristinũ se at
tollit decorẽ. Quarto:per primã homo recipit in se radi
cẽ omniũ malor:sed per tertiã oium bonor fomitẽ recu
perat ⁊ conseruat. ¶ Bo. Hinc iam cernere licet aper
tius quantũ primus ⁊ secũdus adam sint inter se cõtra
rij. Primus hoiem corrũpit ⁊ perdit. secũdus reparat:
medet ⁊ saluat. Ille aiam a creatore corpori infusam in
ficit ⁊ occidit. iste eam mundat:ornat:⁊ viuificat. Ille
oẽs quos de se gignit filios perpetuis cruciatibus dam
nat. Iste suã sobolẽ baptismi lauacro purgatam in cele
stibus eleuat ⁊ coronat. Ille sua fetida carne oẽs cõma
culat. iste sue sancte ⁊ mũde carni sociatos mũdos red
dit ⁊ lucidos. ¶ Ray. Egregie sapis: nũc pauca de tri
plici inter xp̃ianos fraternitate loquamur. Prima est
carnalis qua oẽs ab vno primo parẽte descẽdunt. Secũ
do sunt fratres:q ab vno patre spũum deo suas aias ac
cipiũt. Et iste due coẽs sunt etiam ⁊ paganis ⁊ iudeis.
Tertio sunt fratres q ab vno patre xp̃o oẽs bene esse sor
tiũtur. Hec postrema est oim optima; sine qua due pri

Nota quo modo gene ratio spũa lis contra riatur car nali.

Nota de tri plici inter christianos fraternita te.

me mortue sunt. Hec fraternitas est magne nobilitatis magne excellētie ⁊ amoris: magne bonitatis charitatis ⁊ vnionis. Hec fraternitas est infiniti meriti valoris et premij: qz xp̄s deus homo emit eā morte sua: vitā tribuens precij infiniti. Hec fraternitas est fraternitas gratie. qz xp̄s gratiaz pater eam suis plibus assignauit. Letere aūt due sunt nature. ¶ Bo. Merito hec tertia fraternitas tante est dignitatis: qz de patre dignissimo ⁊ illustrissimo xp̄o originem sumit. Sūmo igitur amore se debēt inuicē diligere christiani: qui talē ⁊ tam amabilē sortiūtur patrē qui eos suo sanguine lauit: sua morte redemit: sua resurrectiōe iustificauit: sua glorificatiōe coronabit. ¶ Ray. Ut cūcta melius intelligas q̄ de hac triplici generatiōe ⁊ fraternitate locut⁹ sum: vnū manifestū tibi ponā exemplū. Corpus humanū recipit esse: recipit ⁊ bene esse. Nam epar: cor: ⁊ cerebrū alijs largiuntur mēbris oñeqd̄ habēt. Epar eñ dat esse grossum: estqz ipsis mēbris instar corporis. Mittit nāqz eis humores corpulētos ex quibus mēbra generātur: nutriūtur: sustētant. Hoc aūt facit per venas ex quib⁹ largitur sanguinē: ⁊ est quasi primus adam q̄ dat carnē solū. Secūdo cor ipsum mittit calorē naturalē: ⁊ confert oibus mēbris vitalē spūm: ⁊ habet se ad modū dñi creatoris: qui dat aiam viuentē humano corpori. Est ergo hic spiritus quasi mēbroz aia: sine quo oīa mēbra mortua deputant. Tertio ipsum caput seu cerebrū qd̄ est altissimū spargit in oīa mēbra per neruos sensum ⁊ motū. ⁊ est sicut xp̄s dans bñ esse toti corpori. Sicut igit̄ corpus ab epate grossum sanguinē: ita hō recipit ab adam sensibilē carnē. Et sicut corpus recipit a corde spūm vitalem:

ita homo recipit a deo aiam viuentē. Sicut quoqz cor pus accipit a capite sensum 7 motū: ita et homo capit a xp̄o gratie adiutoriū. Et quēadmodū corpus iacet paralíticū: languidū: 7 emortuū: 7 semp deorsuz labit. nisi sensum a capite motūqz recipiat: nec quicq̄ ei prosunt aut epatis aut cordis munera. ita nisi homo gr̄e adiutoriū 7 bene esse recipiat semp ad terrena corruit: nec quicq̄ illi ꝓdest corpus atqz arbitriū recepisse. ¶ Bo. Hoc exemplo 7 ceteris que paulo ante de gratia dixisti efficacissime destruit heresis pelagiana. Hec enim falso asserit post acceptū a deo libez arbitriū xp̄i gratiā non esse homini necessariā. Dicunt nēpe hoies superbissimi: a deo habem⁹ q̄ hoies sumus: sed nostrū est q̄ iusti sum⁹. Nescíūt enī q̄ liberū arbitriū in primo patre corruptū sursum ad iusticie opera attolli nō potest: innumeris obligatōibus irretitū nisi xp̄i miseratione soluatur.

Qd mors xp̄i vnde homini gr̄a cōferk 7 bene esse generat in hoīe xp̄iano vnā nouā obligatōez

¶ Capitulū. lxvij.

Hay. Sicut supra in dyalogo de obligatiōe mō strauim⁹ hoiem astringi deo pro bñficijs creaturarū acceptis: debereqz inde deū toto corde diligere: honorare: laudare. Multo tamē amplius 7 sine vlla cōparatione obligak homo optimo largitori: q̄ iesum xp̄m illi ꝓtulit per quē oēm suā miseriā: culpā: irā: 7 offensam, feliciter 7 efficaciter expiauit. Quanto xp̄s plus valet q̄ oēs creature: tanto magis obligak hō pro suscepto xp̄o q̄ pro oibus creaturis. Cū em̄ xp̄s sit persona infinite bonitatis 7 hūc largiēdo deus exhibuit ho

mini infinitū amorē ⁊ immēsaz liberalitatē. ideo dupli
ci obligatōe infinita hō ꝓstringit ⁊ christo redēptori et
patri largitori. Que quidē obligatio multū differt a pri
ma. Nā prima est naturalis ⁊ propter esse hois ⁊ ppter
mundū. sed ista obligatio est ppter bene esse hois p iesū
xp̄m. Itē prima est ppter hoiem factū de nihilo negati
uo: sed ista est ppter hoiem collapsum in nihilo priuati
uo. Be nihilo negatiuo factus est hō: qui corruēs in ma
liciā: in iniusticiā: in turpitudinē: cecidit nihilū priuati
uū priuās seipsuz suo bñ esse: sua gr̄a: sua iusticia. Quā
do igit deꝰ extraxit hoiem de isto nihili ꝓferēs sibi p xp̄i
mortē bene esse ⁊ bñ viuere: tūc itez fecit hoiem de nihi
lo. Primo hoiem fecit cū nō esset: deinde refecit cū fun
ditꝰ perisset. Uerū qz magis est hoiem reformare q̄ fa
cere: ⁊ maioris valde pietatis (vt em̄ non crearetur non
demeruerat: sed creatꝰ ⁊ superbus ⁊ inobediēs factus:
meruit vt illud p̄deret qđ factꝰ erat ⁊ illud ppter qđ fa
ctus erat) iō in infinitū amplius obligat hō pro eo q tā
gratuita miseratōe mortis xp̄i restauratꝰ est: q̄ q ātea
dei manu plasmatus est. ¶ Bo. Merito id quidē: nam
in isto opere reparatōis nr̄e deus suā vltimā ostēdit ami
ciciā: charitatē: amorē: dulcedinē: donās nobis suū sibi
filiū coequalē quē amara morte peremit vt nostris mor
tibus subueniret. Sed rogo te quomō poterit homo fi
nitus hanc infinitā soluere obligationē? ¶ Ray. Duo
bus modis intellige q̄ dico. Primo p̄t hāc obligatiōem
soluere si offerat deo suū amorē: suū timorē: suā laudē:
suā deuotionē: ita tñ q cū istis simul ⁊ xp̄m offerat q̄ est
sufficiētia nr̄a: p quē pleniſſime deo reddimꝰ qđ debemꝰ.
Ad hoc em̄ nobis a deo xp̄s largitus est: vt per illū sup

Nota qualiter ista obligatio solui potest.

pleamus q̄cquid ipsi nostris viribus nō possum⁹. Sem⁹ per em̄ acceptat filiū pater. quē si omiserimus ⁊ per nos metipsos ad deū accedere voluerimus reijcimur: repel limur: ⁊ vt superbissimi iudicamur. ¶ Bo. Nec immerito: q̄ em̄ sine mediatore ad deum iratū reus accesserit: grauiori aīaduersione percussus superbie sue penas dabit. ¶ Ray. Scdo pōt homo hāc obligationē soluere si mortē filij dei qua redēptus est grata semp memoria gestauerit. Impijssimū em̄ est tam benignissimā miserationē ingrato transire pectore. Passio nēpe xp̄i est infiniti meriti ⁊ totū hois bonū. ideo omne studiū xp̄iani ⁊ tota eius cogitatio atq; intētio versari debet circa memoriā mortis xp̄i: in qua sunt oēs thesauri diuitiar⁹ ⁊ meritor⁹ oium. Qui igitur vult sue obligatiōi digne satisfacere ⁊ oēm in se virtutē ⁊ oīe xp̄i meritum possidere. recipiat in memoria passionē ei⁹ p quā fit in seipo viuificat⁹: deo recōciliat⁹: a diabolo liberat⁹. Bo. Sz nōne mors xp̄i iā trāsijt: quo ergo qđ trāsijt ⁊ iā nō est mihi poterit p⁹ desse. ¶ Ray. Dixi iam tibi. Licet em̄ xp̄i mors transijt meritū tm̄ mortis in eternū manet. Qđ meritū tūc in se hō recipit quādo in memoria deuot⁹ recipit ipsaz mortē Et qr meritū semp viuit: idcirco q̄ in se accipit xp̄i mortē per recordationē viuit in xp̄o: gaudet: iocūdatur: exultat. Qui vero xp̄i mortē nō recordatur ingratus est: nec primā obligationē soluit nec istā: sed pctōr⁹ suor⁹ obligatōe cōpeditus manet in morte: in ira dei: ⁊ in vinculis diaboli. ¶ Bo. Hinc patet q⁹ xp̄ianus peccator ⁊ ingratus seipm diligēs: suā queritās gloriā: suaz famā: et respuēs xp̄m infinito reatu supra ceteros hoīes se astringit. Tantū em̄ pctā hois xp̄iani excedūt peccata oium

Nota meritū passiōis christi et meritū memorie passionis eius.

paganoꝝ ac iudeoꝝ: q̃ntū obligatio mortis xp̃i (cui xp̃ianus reus tenet) supat obligationē p̃o b̃ficijs acceptis a creaturis. Est ergo malus xp̃ianꝰ oium q̃ viuūt hoim nequissimꝰ ⁊ infinitis supplicijs pre ceteris dignꝰ. Unū tamen est qđ me vehemēter mouet. Si per christi mortē hoīni confertur bene esse: quid est q̃ quotidie tanta mala nunc corporis nūc aīe experimur: ⁊ plerūq; maiora q̃ qui xp̃i gr̃am nō receperūt. Corpus vt prius manet infirmū: miserū: fragile: mortale: aīa vero mille quotidie agitat tētatiōibꝰ nūc carnis: nūc mūdi: nūc diaboli. Ubi ergo est istud bene esse de quo loqueris.

Qđ licet homo lapsus reparet quantū ad bene esse anime: manet tamen malū pene in corpore.

Capitulū. lxviij.

RAy. Intellige primū quid sit bene esse: ⁊ quid male esse: ⁊ tunc facile qđ queris inuenies. Bene esse aīe est q̃ sit iusta: sancta: recta: immaculata: fugitās vicia ⁊ peccata: ⁊ q̃ deū amet: laudet: honoret. Hec per xp̃i gr̃am aie xp̃iane conferūtur: atq; hoc modo accepit bene esse ⁊ bene viuere. ¶ Bo. Si habet xp̃ianꝰ bene esse quare tot mala patit in carne. ¶ Ray. Magne pietatis est ista disputatio. Ideo em̃ corpꝰ manet fragile ⁊ infirmū ne negligat homo se lapsum: se perditū aliq̃n fuisse ⁊ xp̃i gr̃a reparatū. Scđo vt memineritamoris: obsequij ⁊ charitatis sibi a saluatore exhibiti: nec tā preciosam mortē friuolā putet. Tertio vt cautus sit ne iterū peccet ⁊ eternas det penas q̃ corpis mala longissime superēt. Noueris tñ q̃ istas carnis nostre miserias x̄ps nobis in bonū q̃uertit; q̃ ea ⁊ volūtarias

facit 7 meritorias. Si eñ tolleret in hac vita oēs penas tolleret de medio etiā merendi occasiones oēs. ois nēpe pena volūtarie pro xpo perpessa admodū est meritoria. Vides ergo qūo mala corporis prius inuolūtaria dum xpi gra volūtaria fiūt ad bñ esse aie traducūtur. ¶ Bo. Sed quid dicis de malis q̄ quotidie in aia perpetimur: vt sunt tētatiōes: tribulatiōes: sollicitudines: timores 7 mille pericula. ¶ Ray. Nihil pōt tollere bene esse aie preter solū peccatū: noli assentire peccato 7 nihil tibi est nocitū. Quicq̄d eñ hō in aia patit dēpto pctō totus illi vertit ad salutē. ¶ Bo. Qūo pōt ꝓcupiscētia carnis (q̄ inimica est aie) fieri aie in salutē. ¶ Ray. Dū nō assentit: dū eius appetitū frāgit: dū eius desideriis reluctat ¶ Bo. Sed q̄re xpi gra nō penit⁹ hanc destruit. Ray. Certe ne tibi tollat occasionē pugnādi: vincēdi: merēdi Olim hec cōcupiscētia te traxit ad culpā: nūc captiua te ducit ad gram. Tu tantū eam ꝓprime 7 retine sub tributo. noli eā repēte iugulare: sed tanq̄ mortalē inimicū vinculis irretitū sine languescere: tabefieri 7 sensim mori. Propter tres igit rōnes ista carnis cōcupiscētia hoī derelicta est. Primo vt de tuo aduersario q̄ te olim occiderat egregie vindices. Scdo vt inimiū habeas qui te torpentē pugnacē semper faciat atq; victorē. Tertio vt dū hunc nōnunq̄ repugnantē senseris: gre memineris saluatoris q̄ te superiorē fecit. q̄ illū tuis pedibus subiecit. a quo quotidie tot hoies capiuntur: inficiūtur: iugulātur. Si ergo hec ꝓcupiscētia facit ad bene esse hois q̄ tamē nociua videt: multo āplius tribulatio: psecutio: sollicitudo: timor: circūspectio: q̄ dū pro xpo volūtarie perpetiūtur maximā parāt aie coronā. ¶ Bo. Optim⁹

Ne. de malis anime qūo fiunt hoīni in salutem.

Nota tres rationes

sermo tuus ⁊ admodū informatiuus ad necāriam patiē
tiā. Sed nūc supereſt vt quibus formis aut mediis xp̄s
ſuis fidelibus bñ eſſe ꝓferat ⁊ ſalutē ſapiēter ediſſeras.

Quibus formis aut mediis chriſtia⸗ nus accipit bene eſſe a xp̄o. Capi. lxix.

Haymūdus. Ut homo chriſtianus recipiat be⸗ ne eſſe a xp̄o: neceſſe eſt vt nouerit et ſuſceperit ſeptē eccleſie ſacramēta. Chriſtus eñ benig⸗ niſſim⁹ miſerator dona gratie ſue per res viſibiles ⁊ pal pabiles inſtituit elargiri: vt homo exterioꝝib⁹ rebus im butus quid introrſum in aīa accipiat agnoſcat. Non tā men id qd̄ datur viſibile eſt: ſed per ſignū viſibile deno⸗ tatur. Ideo ſacramentū dicitur qd̄ eſt ſacre rei ſignū. Sicut per ſcalā nature viſibilē homo aſcendit ad cogno ſcēdas res inuiſibiles vt ſupra patuit. ita dñs ieſus ſta⸗ tuit vt per ſcalā viſibilē ſacramētoꝝ homo lapſus ſe eri⸗ gat ad res ſpūales. nō ſolū vt eas agnoſcat: verūetiā in ſe recipiat. Prima ſcala eſt nature. ſecūda eſt ſcala gr̄e. Prima eſt ſcala creatiōis. ſecūda eſt reparationis: vite ⁊ ſalutis. Prima eſt hois inquantū homo eſt. ſecūda eſt hois inquantū lapſus eſt. Si ergo voluerit deū inuenire per ſcalam primā: neceſſe eſt vt prius aſcēdat per ſecun⸗ dā: vt pote collapſus depreſſus ⁊ dei inimicus. Item p primā ſcalam homo aſcēdit ad deū. ſed per ſecūdam hō ſcādit ad hoiem deū. Prima inſtituta eſt a deo creatore ſecūda cōdita eſt a deo ſaluatore. ¶ Bo. Nō mihi mi⸗ rū videtur q xp̄s ordinauerit per res corporales hoiem debere recipere bene eſſe cum in prima conditione mūdi ad hoc res corporales quaſdā deus creauerit vt per eas

Hic incipit materia de ſeptē eccleſie ſacramentis

Nota differentiā inter duas ſcalas.

ꝯmo habens bene esse reciperet optimū esse. Lignū em̄ sciētie boni 7 mali qđ vtiqꝫ erat corporeū ꝓpterea deus instituit vt si hō seruasset obedientiā sup̄ hoc ligno impositā: de bene esse qđ habebat transisset ad optimū esse qđ nondū nouerat. ¶ Ray. Hoc qđ dicis etiā huic sentētie opitulat: q sicut hō lignū hoc vetitū gustando per res corporales cecidit: ita illū p res visibiles xp̄s erigere curauit. Iste aūt res per sacra xp̄i ẏba ꝯsecrate talē recipiūt efficatiā 7 virtutē vt hō eas in se suscipiēs eaꝫ sine dubio gr̄am adipiscitur q̄ huiusmōi res visibiles significare vidētur: vt patebit in subditis. Et cōgruēter his rebus corporeis xp̄i ẏba q̄ oēm habēt virtutē sociantur: vt sicut hō per verbū dei est creat9 7 per creaturas collapsus: ita 7 per ẏbū xp̄i creaturis immixtū recreet 7 sublimet. Verba etiā aptius res inuisibiles suo significato repr̄esentāt: 7 ideo merito rebus visibilib9 copulātur vt perfectius hō credat se eā gr̄am intus recipere que per res corporeas forinsecus denotatur. ¶ Bñic9. Quia igitur per has res visibiles christo miserante homo sanctificatur 7 recipit intus gratiā: vitā 7 salutem: hoc est bñ esse. ideo debet honorari: venerari: et cū omī reuerētia 7 deuotione suscipi: et debent sancta appellari 7 sacramēta. Primo quia significāt res sacras. Scđo p̄parāt hominē ad recipiendū res spiritales 7 sanctissimas. Tertio quia a sanctissimo christo eas nouim9 institutas. Merito igitur hec scala appellari debet scala sacramentalis. Sed tu progredere.

Quod per verba christi ecclesie sacramēta formātur.

Quomō per primū sacramentū scz baptismi datur anime humane bene esse. Capitulū. lxx.

BAy. Nūc in speciali de septē sactamētis pauca dicamus: 7 qūo per ea datur aie hūane bn esse. Inter sacraméta primū occurrit baptismus. Aia humana carni corrupte putride 7 malis cōcupiscē cijs infecte copulata trahit a sua carne omnē corruptiō nē 7 culpā originalē 7 cōcupiscentiā maculosaz. 7 ideo necesse est si debeat a suis sordib⁹ emūdari ad aquas bap/ptismi lauāda festinet. alioquin si non fuerit aquis illu/strationis repurgata portabit in eternū immūdiciā suā Jsta aūt ablutio regeneratio vocat: qz vetus hō illic re nouatur 7 aia recipit nouū esse spiritale qđ nō habebat: 7 efficit dei filia: heres dei 7 cohercs xpi. Jsta itaqz ab/lutio materialis cui sociātur vba sacra. scz ego te bapti/so: id est lauo in noie patris 7 filij 7 spūssancti: significat ablutionē inuisibilē 7 occultā quā xps intus in aia ope/ratur. In hoc baptismo sicut hō efficit nouus: ita 7 no/men acquirit nouū: vt a xpo vocet xpianus cui iam xpi gratia cōicata est. ¶ Bo. Hinc pulcre intelligo xpianū hoiem esse infiniti precij: valoris 7 dignitatis q̄ xpi san guine (vnde 7 baptismus rubet) mūdatus est. Nec de/bere quemq̄ ledere hoiem xpifidelem nisi qui velit infi/nitā iniuriā in xpm cōmittere: cuius ipse 7 nomē 7 gra/tiā 7 dignitatē gerit. Sed nūc ostende obsecro qūo hec visibilis ablutio interiori purgationi coaptet. ¶ Ray. In promptu est. Nā sicut aqua baptismatis clara trāspa/rēs 7 lucida est: ita aia in baptismo reiectis culparū te/nebris intelligētie 7 amoris lumē acceptat. Jtem sicut aqua estū refrigerat: ita 7 baptismus cōcupiscētie calo/rem 7 feruentē carnis motū cōtemperat: 7 gehēne incē dia penitus elīminat. Jtem sicut ablutio fit a capite de

Qūo visi/bile invisi/bili coapta tur.

scendēs in oīe corpus: ita fit oīum culparū ⁊ penaꝝ (q̄ ab originali pctō tanq̄ a capite sumpserūt exordiū) plena remissio. Et vt vtutes sacri baptismatis in vnū congregē: in baptismo fit trāsmutatio de morte ad vitā: de tenebris ad lucē: de seruitute carnis ⁊ demonis ad verā libertatē ⁊ seruitutē redēptoris. In baptismo ḥō moritur carni ⁊ viuit spūi. moritur vicio ⁊ viuit virtuti: exuitur operibus tenebrarū ⁊ armis lucis induit. veterē deponit ḥoiem ⁊ nouū induit: q̄ fm deum creatus est. In baptismo preterea tanq̄ per scalā xp̄s descēdit ad ḥoiez ⁊ ḥomo scādit ad deū. ⁊ fit inter vtrosq; quidā dulcissimus matrimonij contractus. qz aīa xp̄m suscipiēs a xp̄o vicarijs brachijs suscipit: ⁊ veteriꝫ vicioꝝ vestibus spoliata incorruptibilibꝫ virtutū vestibus adornat. ¶ Bo. Ex isto dulcissimo sermone tuo luceclarius apparet cū quāta celebritate: deuotōe: alacritate: ⁊ pietate debeat baptismꝰ ⁊ cōferri ⁊ suscipi: i quo ḥūana aīa oēs culpas deponit: maculas diluit: nouā ciuitatē acq̄rit: demonis ⁊ carnis laqueos euadit: inter se ⁊ deū noua federa iūgit ⁊ in xp̄i sponsaz castissima trāsit. Vbi ergo tantoꝝ est bonorū institutio magna debet celebritas obseruari.

Quod per sacramentū confirmationis datur etiā bene esse anime ḥumane. Capi. lxxj.

No. baptismi virtutē

RAy. Sicut in baptīsmo ḥomo quasi mō genitꝰ infans abluitur a sordibus ⁊ emūdatur: ita in sacramento confirmatiōis crescit: augmētat: roborat̄. In ḥis em̄ que ad corpus pertinēt: primo videmus ḥominē de vulua nasci: secūdo natū crescere et roborari. Ita in spūalibus ḥomo primū de vulua: ḥoc

est de fonte ecclesie mystice genera. deinde in spirituali vita per confirmatiõis sacramentũ augetur ⁊ roborat. Et qr in ista roboratione fit noua operatio ⁊ nouus aie effectus. ideo nouũ etiã debuit instituí sacramentũ ⁊ a primo distinctũ Uerũ quia in quolibet sacramẽto oportet vt visibile proportionet rei inuisibili. Jdeo chrisma qđ est cõpositũ ex oliuo ⁊ balsamo cũ verbis gratiã operãtib⁹. istis scz Signo te signo crucis: cõfirmo te chrismate salutis: huius sacramẽti virtutẽ optime representat. ¶ Bo. Ostẽde nũc queso qũo hec exteriora interioribus assimilẽtur. ¶ Ray. Dixi in chrismate oleũ ⁊ balsamũ contineri. Sicut oleũ supernatat aque: ita gra cõfirmatõis gratiã baptismatis superat. Jtẽ oleũ reddit aquã saporosam: ita confirmatio baptizatũ hoiem magis efficit populis famosum. vita: vtute: bonitate: puersatõe: sermone. Jtẽ oleũ extẽditur ⁊ dilatat sup aquas: ita per hãc cfirmatõis grãm hõ exterius ad bona opera dilatat ⁊ nomẽ xpi amabile reddit cordib⁹ alioꝝ. Jtem oleũ nitidũ est ⁊ perlucidũ. ita hoc sacramẽto homo conscientiam possidet mũdam ⁊ iusticie luce serenã. Jtẽ oliua etiã seua hieme semp viret: ita per hãc sacramẽti gratiã cõfert hoi vt nulla aduersitatũ asperitate frãgatur. sed semp in bono pseueret: ⁊ in secũdis ⁊ in tristib⁹. Jtẽ oleũ lene est: dulce: suaue: benignũ. ita hoc sacrm facit hominẽ humilẽ corde ⁊ mitẽ conuersatiõe: gaudere cũ gaudentibus: flere cũ flentibus. Preterea sicut oleo permiscetur ⁊ balsamũ quod suauẽ valde spirat odorẽ: hoc significat qꝫ gratia huius sacramẽti homo extra se spargit fragrantiam bone fame: bone opinionis ⁊ vite qua alios ad se trahit ⁊ suo exẽplo instituit. Jtez ista vnctio

Quõ exteriora interiorem gratiam significent.

fit signo crucis in fronte vt significet q̄ in hoc sacro da
tur gr̄a ad publice p̄ fide pugnandū: ad xp̄i nomē ⁊ cru=
cē ⁊ mortē audacter ⁊ sine rubore p̄fitendū. ⁊ ad tormē=
ta: cōtumelias ⁊ ludibria si opus fuerit constātissime p̄
ferendū. ¶ Certe vidisti quomō hoc sacramentū bene esse
⁊ gratiā ⁊ fortitudinem conferat aiabus. ¶ Bo. Vidi
equidem ⁊ christi miseratōes stupeo veh̄emēter: qui hu
iuscemodi remedijs nostris vulneribus suffragatur.

Quod per sacramētū eucharistie supra modū bene esse ⁊ multiplex gr̄a donatur. Capi. lxxij.

¶ Ray. Post p̄firmationē seq̄tur eucharistie. i. bo
ne gr̄e sacr̄m: in quo pre ceteris p̄tinet ⁊ cōfer=
tur oīs gr̄e plenitudo. Videmus q̄ in vita cor
porali primū precedit generatio: deinde sequit augmē=
tatio per quā homo p̄ducit ad plenā vitā: ita tertio req̄ri
tur alimentū quo oīs vita p̄duret in esse. Pari modo est
in vita spūali. Nā in baptismo spūaliter nasceris: in con
firmatiōe augmētaris: et eucharistia aleris ⁊ enutriris
quo fit vt in vita spiritali p̄seueris ⁊ cōplearis. ¶ Bo.
Sz quo cibo alit nos xp̄s i hoc eucharistie sacramēto?
¶ Ray. Nō alio vtiq3 q̄ seipso: sua carne: suo sanguine
sua diuinitate: que realiter ⁊ veraciter in hoc sacramen=
to p̄tinētur. Ecce hoc est pabulū amoris: esca dilectio=
nis: ferculū ardentissime pietatis quo te nutrit deus tu
us: redēptor tuus. Sicut em̄ nutritio corporalis fit per
calorē naturalē: qui si defecerit iā nutritio cessabit: sic ⁊
nutritio spūalis per calorē fit spiritalē: hoc est p̄ amorē.
Et sicut calor naturalis p̄uertit nutrimentū in rem nu=
tritā: ita amor p̄uertit amantē in rē amatā. Corporalis

tamē nutritio ⁊ ſpiritalis fiūt cōtrario modo. Nam in corporali alimentū vertit in naturam aliti: ſed in ſpūali alitū in naturā vertitur alimēti. Nāducās em̄ xp̄m nō in te xp̄s mutat: ſed tu mutaris in xp̄o: formā ⁊ imagi/ nē ⁊ xp̄i ſimilitudinē vere recipiēs atq; ita xp̄o cōiunge ris ⁊ ei⁹ mēbrum efficeris. Hinc iam intelligis qūo hoc ſacramentū ſcala ſit in qua per res viſibiles (vt ſunt for/ ma panis ⁊ vini) hō aſcēdit ad xp̄m: ⁊ xp̄s deſcendit ad hoiem. Iſtis rebus viſibilib⁹ accedit ſermo xp̄i et verū xp̄i corpus efficit ⁊ verus ſanguis. ¶ Bo. Qūo tu mi/ hi oſtēdis q̄ poteſtate verbor⁹ xp̄i panis q̄ in altari eſt in xp̄i carnē trāſformat. ¶ Ray. Credis xp̄m deum eſſe ⁊ creaturas oēs verbo formaſſe? ¶ Bo. Credo equidez. ¶ Ray. Si ergo potuit verbo naturā creare: quare non poterit naturā cū voluerit ꝟbo traducere. Nunq̄d erit infirmior ſermo xp̄i trāſmutando naturā quā creando? Ut aūt noueris q̄ xp̄i verba id realiter efficiūt qd̄ dicūt his rōnibus poteris edoceri. Prima ratio: oīno nccē eſt q̄ ꝟba creatoris aſcēdant vnū gradū ſupra verba creati hois: ſed hois verba ſemp̄ ſignificāt aliq̄d: ergo dei ho/ minis ꝟba vltra id qd̄ ſignificāt etiā faciunt qd̄ dicunt. Scda: verba hois aliqñ ſunt falſa. vt ergo vnū gradum vltra tribuam⁹ verbis xp̄i: oportet neceſſario aſſerere q̄ ſemper ſunt vera: ideo in veritate operant q̄d̄ loquūtur. Tertio: ſi creatura habet virtutē trāſmutandi in ſe aliā creaturā (nā caro hūana mutat panē in ſuā ſubſtātiam) multo magis ꝟba xp̄i ſua virtute panē in altari vertit in ſuā carnē ⁊ vinū in ſanguinē. ¶ Bo. Libēter aſſentior rōnibus tuis: nā ⁊ vere ⁊ firmiſſime ſunt. Sed nūc que ſo paucis oſtēde: qūo hec viſibilia in hoc ſacramēto inte

Quod vir/ tute verbo rum chriſti panis ver/ titur i cor/ p⁹ chriſti.

Dño visi/bile inuisi/bilem gra/tiã signifi/cet.

riozem gr̃am repzesentẽt. ¶ Ray. Pareo libẽs. Sicut em̃ panis ꝛ vinũ sunt ipsius cozporis plena refectio: ita cozpus xp̃i qđ sub hꝭ specieb⁹ cõtinet optimo spirita/li cibo aiam refocillat. Preterea sicut panis supza oẽs ci bos cozpus nutrit ꝛ sustẽtat: ꝛ vinũ letificat ꝛ inebziat ita cozpus ꝛ sanguis xp̃i aiam reficit: nutrit: letã: iocun dã atqꝫ ebziã reddit Preterea sicut ex multis granis pa nis fit: ꝛ ex multis acinis vinũ confluit: ita in hac sacra menti perceptiõe multi xp̃iani in vnã fidẽ xp̃o iũguntur ꝛ fiũt cozvnũ ꝛ aia vna. ¶ Bo. Ex hoc postremo patet qꝫ per fozmã panis ꝛ vini duplex inuisibile denotat. sc̃z verũ cozpus xp̃i virgineũ qđ in hoc sacramẽto ꝓtinet: ꝛ cozpus xp̃i mysticũ: eccl'ia sc̃z in p̃destinat⁹ qđ nõ real'r sed significatiue repr̃sentatur. Verum tu vltra pgredere. ¶ Ray. Audi igit ꝓsequẽter: sicut res cozpales panis ꝛ vinũ in hoc sacramẽto in eã ascẽdunt dignitatis ꝛ nobi/litatis eminẽtia qua nulla põt celsioz estimari (trãseũt em̃ in cozpus xp̃i gl'ificatũ) ita ꝑ hoc sacr̃m boni xp̃iani sublimant: deificãtur: ꝛ in xp̃m ꝓuertũtur. et efficiũtur cũ eo vni⁹ volũtatis: amozis ꝛ germanitatis. Preterea sicut panis viniqꝫ substãtia formis extra remanẽtib⁹ in xp̃i carnẽ ꝛ sanguinẽ occulta vtute ꝓuertit: ita per hoc sacr̃m aia xp̃iani in xp̃i aiam ꝛ deitatẽ occulte ꝑmutat. cozpe in sua specie ꝑmanẽte. Preterea sicut ꝑ verbũ suũ xp̃s res visibiles vertit in cozp⁹ suũ: ita in hoc sacr̃o vertit cozda aiasqꝫ pioꝝ in semetipsuꝫ. Preterea sicut i hoc sacr̃o panis cozporeus alia naturã induẽs multo melioz efficit: ita cozpus xp̃iani digne cõicantis meliozat et ca stũ: mundũ: sanctũ: ꝛ xp̃i obsequijs deditũ ꝛ rõni subdi/tũ efficit. ¶ Bo. Magnifica sunt q̃ loqueris et q̃ vehe/

mẽter in amorẽ huius dignissimi sacramẽti mentẽ hoīs inflãmant. Hinc claret q̃ virtute huiꝰ optimi cibi xp̃iãs enutrit: roborat: oplet: pficit: ꝛ ad vltimũ bonitatis terminũ q̃ntũ in hoc mũdo possibile est acceleratur.

Quod caro christi est penitus cõtraria corrupte carni primi hominis. Capitulũ. lxxiij.

Hay. Ex his q̃ iã dixim⁹ facile potes aiaduertere mi dñice quõ primꝰ hõ ꝛ scḋs scz xp̃s ꝓtrarianť. ita ꝛ caro xp̃i est oino cõtraria carni ꝓthoplasti. Habet em̃ ꝓprietates ꝛ opatiões respectu aie lõge diuersas. Nã caro primi hois causat in aia oẽm corruptionẽ: infectionẽ: pditionẽ ꝛ mortẽ. sz caro xp̃i confert aie se sumẽti integritatẽ: puritatẽ: vitã gr̃e: ꝛ vitã glorie. Preterea sicut caro corrupta in adam turpiter: libidinose p coitũ generata est causa quicq̃d aia experiť mali: ita caro xp̃i mundissime sine coitu de virgine orta erit aie hũane causa oĩs boni: oĩs virtutis: iusticie: ꝛ salutis eterne. Preterea sicut ipsi aie imputať originale pctm̃. eo q̃ vnitur carni viciate: ita dũ aia copulatur carni xp̃i sanctissime ab oĩ pctõ immunis efficiť ꝛ oĩe xp̃i meritũ compartiť. Preterea sicut caro ade est archa oĩm vicioꝝ: oĩum criminũ: sordiũ ꝛ maloꝝ. ita caro xp̃i est archa omniũ virtutũ: oĩum bonoꝝ ꝛ thesauroꝝ spũaliũ oĩum. Preterea sicut caro prima separat aiam a societate ꝛ amicicia dei ꝛ facit eã sociã diaboli: ita caro xp̃i iungit aiam deo ꝛ eterna pace confederat. Et sicut diabolus per ade carnẽ aias rapit ꝛ occidit: ita xp̃s sua carne aias aucupat ꝛ viuificat. Preterea sicut aia sociata sue carni p̃ volũtatẽ ꝛ amorẽ mille sordibus ꝛ vicijs inquinatur: ita si societ̃ per amorem carni xp̃i cõplacẽdo ꝛ in

ea delectãdo ab oñi ſpurcicia emũdak. ¶ Bo. Hoc po
ſtremũ nõ eſt perfũctorie tranſeundũ. Duplicẽ ego aie
rõnalis ſocietatẽ cum carne ꝓſidero. Unã habet in ſua
carne ⁊ hec eſt naturalis. aliã habet cũ carne xpi :⁊ hec
eſt volũtaria ⁊ mere dilectiõis. Per primã vnionẽ reci
pit caro vitã ab aĩa: ſz per ſecundã vitã accipit aĩa a car
ne xpi per quã deitati in pacis federa copulatur. Et qñ
aĩa magis illic eſt vbi amat ꝙ vbi animat. iõ aĩa xpi car
ni per amorẽ ſociata tam ſctã tam virtuoſa efficitur ꝙ a
carnis ſue copula poſſit nullatenus maculari. Et meri
to aĩa plus tenet xpi carnẽ diligere ꝙ ſuã: que verbera
ta: paſſa: crucifixa ⁊ occiſa eſt pro aĩe ſalute ⁊ pro oĩbus
peccatis q̃ a ſordida ſua carne ꝓtraxit. Huic igit xpi car
ni ſi aĩa per amorẽ inhęſerit carnis ſue corruptiõe de ce
tero maculari nõ poterit. Sed da veniã ꝙ ego vbo ſus
tuã ſententiã interrũpo. ¶ Ray. Nõ interrũpis: ſed qđ
ego ex abrupto ꝓtuli tu magis eluceſcere facis. Eſt pre
terea adhuc vnũ qđ in differentiã vtriuſqz carnis dictu
rus ſuz: ⁊ ſic quietur⁹. Sicut prima caro corrupta mul
tiplicat ⁊ diuiditur in multas portiones ⁊ ex ꝓſequenti
fit cauſa quare aĩe multiplicẽtur ⁊ corrũpant ⁊ ab inui
cẽ ⁊ a deo ſeparent: ita caro xpi q̃ vna numero eſt fit ra
tio vnionis aiaꝝ. Et oẽs aĩe xpiane q̃ per ꝓpriã cuiuſqz
carnẽ fuerunt ab inuicẽ ⁊ a deo remote per xpi carnẽ cui
per amorẽ copulãtur fiũt cor vnũ ⁊ aĩa vna: inter ſe ⁊ cũ
ipſa deitate eterno pacto federate. ¶ Bo. Preclare ad
modũ ⁊ ꝑmagnifice. Ut qñ oẽs aĩe humane ab vno exe
unt creatore deo: ⁊ multiplicata carne crebro multipli
cãtur ⁊ corrũpuntur: ita demũ per chriſti carnẽ vniunt
purgãtur: ⁊ ad deũ qui eas condidit reducũtur. Et ſic

No. duplicẽ aie cum carne ſocietatem.

caro ẽſt cauſa multitudínis anímarũ ⁊ cauſa vníonis. Caro eſt cauſa quare a deo exeũt: ⁊ cauſa quare ad deũ redeũt. Caro eſt cauſa perditionis aiaꝝ ⁊ cauſa ſalutis eaꝝ. Hec oía operat caro. ſed nõ vna ⁊ eadẽ caro: ſicuti nũc euidẽtiſſime demõſtraſti. Sed cũ neceſſe ſit oẽs xp̃i anos hac vna xp̃i carne cibari: quo p̃t vna caro tot hoies diuerſis locís ⁊ tẽpoꝛibus paſcere: ⁊ tamẽ vna numero cũ ſit nõ poſſe diuidi: nec comeſta conſumi.

Declaratio per exempla quõ vnũ coꝛpus xp̃i numero poſſit ſimul ⁊ ſemel eſſe ín pl'ibus locís

Capitulũ. lxxiiij.

Hay. Queſtío tua eſt (ní falloꝛ) quõ xp̃i coꝛpus vnũ numero poſſit eſſe ín pluribus locís. Queſtio certe difficillís nulla hũana índuſtria diſſolũeda: ſed certa fide eſtímanda. Nõ debet tamẽ mirũ vídeꝛí ſi coꝛpus xp̃i poſſit eſſe ín multís locís q̃ndo ípſa dí uínitas (cui hoc coꝛpus in vnítate p̃ſone ſociatũ eſt) toſ ta ſit ſimul in oíbus locís. Accípe pꝛeterea alíqua exẽſ pla quíbus hoc ípſum qđ petíſti poſſís vtcũq; cognoſce re. Pꝛímũ: ſicut vnũ verbũ numero vno oꝛe platum ⁊ ín aere multiplicatũ plures aſtantiũ aures mẽteſq; díuerſ berat: ita ⁊ vnũ xp̃i coꝛpus numero deítatí p̃iunctũ mul tís poteſt locís haberí: multa xp̃ianoꝝ coꝛda ⁊ oꝛa ſubin gredi. Scđa: vna ⁊ eadẽ dictío ſiue ílla magnís aut par uís litterís conſcrípta ſit: ſeu ín multis ſeu paucís reda cta ſillabis ſemp ídẽ ſignificat: íta conforꝛmiter nec parſ ua nec magna foꝛma panís aliquíd variat ín coꝛpoꝛe xp̃i Tantũdem em̃ in parua cõtinet hoſtía ſicut ín magna. Tertiũ: licet aliqua dictío multiplicet p varía ſinonima

aut idiomata. ꝓpter hoc tamē significatū dictiōis nul/
latenus multiplicaꝫ: ita q̄uis hostie multiplicētur loco
⁊ tpe: nō ꝓpter hoc tamē caro xp̄i multiplicaꝫ. Quartū
q̄diu ipsa dictio suā retinet formā ⁊ naturā tamdiu ipsa
significatio manet: ita etiā donec forma panis i sua ma/
nebit natura: semp intus pmanet corpus xp̄i. Uerū qz
q̄libet pars hostie habet speciē ⁊ nomē panis: siue par/
ua sit illa siue magna. iō sub qualibet parte notabili est
totus xp̄s. Quintū. sicut speculū quātumcūqz magnū
nō recipit in se nisi vnā imaginē vni⁹ hois. q̄ si frāgatur
in multas partes: in q̄libet speculi pte tota patebit hois
imago: q̄ prius apparuit in toto speculo adhuc integro.
Pari modo: sit vna hostia magna instar montis nō erit
tñ in ea nisi vnū corpus xp̄i. q̄ si illā hostiaz fregeris in
mille partes in q̄libet pte erit totus xp̄s: vni⁹ numero in
singulis ⁊ in oibus vni⁹. ¶ Bo. Sufficiēter his exēplis
optimis imbut⁹ suz vt intelligā ⁊ in multis locis ⁊ i sin/
gulis hostie effracte partib⁹ vnū numero xp̄i corpus cō
tineri. Sed ostēde obsecro qūo integrū ⁊ pfecta q̄ntita/
te sub tā puis hostie partib⁹ corpus dñi habeaꝫ ¶ Ray.
Corpus xp̄i cū sit spūale est in aīe naturā (quātū id fieri
pōt) trāsmutatū. Uidem⁹ em̄ q̄ aīa nostra ea q̄ in se re
cipit in suā naturā ꝙuertit. vnde dū recipit hāc hostiam. a.
facit eā ꝓtinuo spūalez: ⁊ q̄ prius erat nigra vel rubea:
longa et lata: fit in aīa mere spūalis sine colore sine aliq̄
q̄ntitate. Ita ꝓformiꝫ corp⁹ xp̄i iā glificatū ⁊ spūale fa
ctū nō occupat locū. ⁊ iō pōt sine pōdere: sine lōgitudi/
ne: sine pfūditate totū integrū in vno indiuisibili pūcto
verissime cōtineri. Preterea videm⁹ palā q̄ imago seu
spēs rei corporalis quātūlibet sit magna est tota simul

Qūo integer xp̄us in paruissima possit hostia cōtineri.

Nec lõga est: nec lata: nec pfunda: nec põderosa: nec grossa: licet longa esse et grossa videat. Una eñ magna eccl'ia seu amplissima ciuitas tota atq; integra ingredi tur sub imagine pupillã oculi nri q̃ est instar pũcti indi/ uisibilis. Homo ꝓterea dũ dormit totã videt ciuitatẽ in somnis in sua specie q̃ punctalis est. Cũ igit corpus xpi magis sit spũale q̃ quelibet imago rei corporee q̃ p pupillã intrat: ideo nõ tibi mirũ videri debet si possit totũ simul in puncto ⁊ sine sui diminutõe sub breuissimis hostie particulis cõtineri. Veniẽs eñ xps in sacramẽto ꝓpter aiam vt eam sibi vniat per amorẽ: ideo debet ibi eo modo cõtineri quo possit aie efficati9 applicari. ¶ Bo. Satis me instruis nõ oportere me in hoc sacro quicq̃ de xpi corpore querere aut scrutari qđ sit vel quantũ: vl' coloratũ: vel sapor: vel aliquo sensu obuiũ. hoc eñ brutescere est: ꝫ solũ rem spiritalẽ cogitare: ⁊ nõ aliud precise q̃ qđ verba ipsa significãt. Hoc est eñ corpus meũ ¶ Ray. Equidẽ hoc sane cõprehẽdis: nã qđ videtur in sacramẽto est sicut vox que extra percipit: ⁊ hoc qđ illic intus continetur est sicut significatũ vocis qđ intelligi/ tur. Et sicut ipm significatũ nõ est longũ neq; latũ. ⁊c. ita xpi corpus in sacramẽto ab oñi est quãtitate ⁊ qualitate remotũ. Accipe item aliud exemplũ. sicut aliud est forma panis: ⁊ aliud substãtia panis (forma eñ panis videt vel in speculo vel in somno: nõ tñ substãtia panis) ita in hoc sacramẽto vera spẽs est ⁊ forma panis. sed panis substãtia nulla est: quia mutata est in corpus xpi virtute ẏbou ei9. Et iõ sicut se hꝫ substãtia panis ad panis formã: ita se hꝫ corpus xpi ad ipsas spẽs que vident. Et q̃ panis substãtia solo ꝓcipit intellectu ⁊ nullo sensu: ita

corpus xpi in sacro loco illic substantie panis existēs intelligi pōt sz nō sentiri. Porro sicut substātia panis in se ꝓsiderata nō est nec lōga nec lata: nec aliquo perceptibilis sensu: nec locū occupat. ⁊ vbicūqz est panis forma illic est simul tota panis substātia. nec plus substātie continet magna forma ꝙ̄ parua: ita ⁊ corpus xpi nō est nec quale nec quātū. ⁊ reliqua vt iā patuit. ¶ Bo. Sed ꝺ̄ ꝺ censendū est de illis formis q̄ remanēt substātia trāsmutata. ¶ Ray. Forme ille nō incōgrue appellari possunt accidentale indumentū corporis xpi: indumentū inquā alienū: extraneū: peregrinū. Ipse em̄ forme sacramētalis panis ⁊ vini q̄ ante habebāt ꝓditiōes accidētis ⁊ inherētis: recipiūt nouū morē multo nobiliorē ⁊ altiorē: morē substātie q̄ per se subsistūt ⁊ nullo substātie adiumēto fulciūtur. Dia ergo in hoc sacro dignificātur: q̄ panis fit corpus xpi. ⁊ spēs eius modū recipit substantie per se subsistētis. Debēt igit̄ spēs panis ⁊ vini in magna veneratōe ⁊ honore ⁊ pietate seruari ⁊ coli tanqꝫ vestimēta vnigēiti filij dei ⁊ regis sempiterni. ¶ Bo. Ex his patet magna xpi saluatoris benignitas ⁊ ꝓfūda humilitas: ꝺ̄ propter nos cibādos tam humili dignatur ⁊ simplici indumento vestiri. Primū indutus est vt nos redimeret veste nostre mortalitatis. scdo vt nos aleret induit se vestimēto panis. Primā vestem ipse sibi fecit. secundā homo componit. Primā sumpsit ex vtero virginis: secūdam induit in sacrificio altaris.

De quarto sacramēto scz penitētie per quā lapsus a christi gratia christianus reparatur ⁊ bene esse ei restituitur. Capitulū. lxxv.

Ray. Nūc de sacramēto pñie vtiliter paucalo/quamur. Videmus mi dñice q̄ in vita corpali ptingit hoiem morbū mortalē ⁊ periculosuz in currere quo vitā perimet tēporalez. Pari mō xp̄ianus in vita spūali p̄t egritudinē hoc est mortale pctm̄ incur/rere p qđ vitā amittat spiritalē. Gr̄a em̄ cū nō sit de natura liberi ar. (q̄ aliud est dei gr̄a: alid natura) ideo eā xp̄ianus spōte aut ptēnere aut perdere p̄t. qđ dū fecerit tūc reuera infirm⁹ efficit: morbidus ⁊ morti proximus Sicut em̄ mēbrū illud in periculo est qđ influentiā non sumit a capite: ita xp̄ianus periclitat dū nō recipit influxū a xp̄o saluatore: sed est morbidus ⁊ moribūdus. Vez quēadmodū corpalis infirmitas medicinis et potiōib⁹ curari solet: ita morbi spiritales remedijs spiritalib⁹ reformātur. Et ideo benignissima xp̄i miseratio contra vicia ⁊ pctā in quib⁹ quotidie labimur ⁊ ad mortē dispo nimur sacramentū instituit pñie. ¶ Bo. Si pñia vt aſ/seris est sacramentū que sunt illa signa exteriora q̄ inuisibilē intus gr̄am repñtant. ¶ Ray. Duo sunt visibilia signa. Primū est in penitēte: ⁊ sunt facta ⁊ v̄ba exterio/ra q̄ significāt ⁊ declarāt id qđ occultū est in corde ⁊ in/uisibile: odiū scz detestatioq̄ pcti. Scđm est in sacerdote q̄ tenet locū dei. ⁊ est ipsa absolutio q̄ fit in isto sacra/mēto p v̄ba q̄ remissionē exprimūt pctōz. Ista duo exterioza signa duo inuisibilia intus ostēdunt. Nā accusatio in penitēte significat pctōz suoz detestationē: ⁊ verba sacerdotis q̄ sunt Absoluo te ⁊c. significāt pctōz remissionē. Ad culpe em̄ destructionē duo sunt necessaria. scz peccati remissio quā tribuit de⁹: ⁊ peccati detestatio quā sibi assumit hō reꝰ. Primo igitur tenet peccatoz

Nota quomodo penitētia est sacramentū.

No. cōditionem vere penitentie

quſ vult veniã ⁊ gr̃am mereri:dolere:triſtari:gemere:
ſuſpirare:lachr̃imari. Scdo q̃ radix oĩs peccati eſt ma
la volũtas:iõ ad deſtructionẽ peccati neceſſario oportet
vt hõ proponat firmiſſima volũtate nunq̃ ſe vltra velle
deũ offendere. Tertio vt ex ímo cordis hõ cognoſcat ⁊
fateat ſe in deũ ſua malicia deliquiſſe. ¶ Bo. Male igi
tur penitet q̃ vel fatũ vel deũ accuſat hoc pacto cupiẽs
ſua ſcelera palliare:inſtar ade q̃ ſub foliis latitãs facin⁹
ſuũ in deũ retorſit. ¶ Ray. Quarto:vt habeat optimã
ſpem ab indulgẽtiſſimo patre,deo ſe poſſe ⁊ veniã et gra
tiã ꝓmereri:ne more iude ꝓditoris dolẽs penitẽſq3 de=
ſperet. Quinto neceſſe eſt eũ nõ ſolũ pctm̃ odiſſe ac dete
ſtari:ſed etiã cũctis viribus illud impugnare:perſequi:
perimere: ⁊ intus foriſq3 ore ⁊ corde acriter accuſare:
⁊ modis oĩbus verbo ⁊ facto deſtruere:alias veniã non
poterit emereri. ¶ Bo. Merito id quidẽ. Nã peccatũ
cũ ſit acerrimus ⁊ nequiſſim⁹ hoĩs inimicus ſeparãs eũ
a deo ⁊ ab oñi bono:⁊ obligãs eũ tormẽto ſempiterno.
idcirco ſummo conamine decet ſe cõtra illud homo ro=
bustus erigere:⁊ ſub pedibus proiectũ ⁊ oppreſſuz cru=
deli aio ſtrãgulare. Sed tu queſo vltra ꝓſeq̃re. ¶ Ray.
Peccatũ cũ ſit etiã inſidiator occultus⁊ clam ſemp mo
liat inſidias. Cupit em̃ ſe celare:operire:occulere. ⁊ q̃
inimici hoĩs domeſtici ei⁹:iõ neceſſe eſt vt per ꝓfeſſionẽ
ꝓdatur:reuelet ur:vt appareat confuſio turpitudinis
eius. Non potes illi hoſti tuo durius indicere bellũ nec
acriorẽ inferre ꝓfuſionẽ q̃ ſi illũ (dũ latere voluerit) ꝓ=
ideris:⁊ vituperijs ⁊ cõtumelijs dignũ ſacerdoti mõ
ſtraueris. Superbũ em̃ eſt oñe peccatũ:⁊ ideo maxime
ab illo declinat a quo ſe manifeſtari cernit ⁊ haberi cõ=

tẽptui. Est pzeterea deceptiuũ ⁊ fraudulentiũ: ⁊ ideo vt deceptoz ⁊ falsari ꝰ accusari debet iudicari ⁊ puniri. Debet igitur poni in iudicio ⁊ cõtra eũ ferri sentẽtia. vt cũ iudicat exeat condẽnatus: explosus; irrisus. Hunc igit teterrimũ hostẽ cuz taliter homo fuerit persecut ꝰ ⁊ illũ a se piecerit et occiderit statim virtute sacramẽti pñie: reddit ad pacẽ dei ⁊ in amicicia xpi: ⁊ accepta oim pe c catoz suozũ remissione gr̃am recuperat quã amisit. Ler te iam vides qũo hoc sacramentũ operat etiam bene esse aie: quia veniã tribuit ⁊ gratiã refundit. Vides quoqz qũo pñia sit secũda tabula post naufragiũ: et scda scala post baptismũ: per quã xpianus collapsus iterũ ascẽdit ad xpm. In qua scala sũt tres gradus. scz doloz cozdis: pfessio oris: ⁊ satisfactio operis. ¶ Bo. Infinita nunc apparet xpi dulcissima miseratio: q̃ homini se ptẽnenti ⁊ grauẽ iniuriã facieti tale cõtulit recõciliatiõis anti/ dotũ: tale suozũ vulnez remediũ. Hinc summa dat hoi peccatozi securitas: cũ videt se ab eo qui offensus est in gr̃am pacẽqz vocari. ¶ Ray. Dino necesse fuit xpiano peccãti talem clementie manũ ptendere: ne propter im manitatẽ sui reatus aliquotiẽs desperet. Multo enim grauius ⁊ profundius cadit post baptismũ: ⁊ acceptam tãtã christi gratiã q̃ ante ¶ Bñicus. Oro te vt aliquã tis id mihi rationibus demonstres.

Qz hõ xpianus multo periculosius ca dit post acceptã xpi gr̃am q̃ ante. Capi. lxxvi.

Ray. Diximus supza q̃ quãdo primꝰ parẽs cũ sua sobole a statu in quo illũ deꝰ creauerat recessit: statiz in aliũ statũ collapsus est. Cadẽs em

a deo ⁊ a statu optime nature cecidit in ordinē iusticie: obligans se pene tēporali atqꝫ perpetue. Pari mō homo xp̄i sanguine ⁊ baptismate renatus dū recedit ab hoc dignissimo statu in ordinē cadit iusti iudicij. Et tāto grauioribus supplicijs est dignus q̄nto maiora sunt sacra q̄ obtēnit. Preterea sicut multo difficilius deus hoiem redemit q̄ condidit. cōdidit em̄ sine labore: sed vsqꝫ ad mortē fatigat⁹ est dū redimeret. Prebuisti mihi inq̄t laborē in pctis tuis. ideo multo infelici⁹ delinq̄t qui ingratus contēnit se redēptū q̄ conditū. Tertio peccās ante baptismū in solū delinq̄t creatorē. sz q̄ ingrat⁹ post baptisma iam peccat: creatorē offendit ⁊ redēptorē: atqꝫ hoc mō ⁊ culpa geminat ⁊ pena. Quarto peccat etiā in totū corpus xp̄i mysticū qd̄ est eccl'ia sctōꝝ a quo ipe se diuidit ⁊ vnū de xp̄i mēbris abscidit. Quinto sicut p reparatiōe hois lapsi necē fuit deū hoiem mori: ita necē est ad reformandū hoiem scdo lapsum post baptismū rursuꝫ iesum xp̄m occūbere. qz pctm̄ destrui nō potest nisi morte filij dei.

¶ Bo. Sed nūquid xp̄s iterū debet crucifigi iaz factus imortalis. Nunq̄d nō vna mors sua sufficit ad tot⁹ oz bis exhauriēda pctā. ¶ Ray. Sufficit equidē: sz toties xp̄s mystice imolat quoties in expiationē scelez nostrorū mors sua humili memoria reuocat. Qui em̄ peccat: rursum sibi dei filiū occidit: ⁊ non p̄t hui⁹ sceleris veniā p̄mereri nisi xp̄i mortē itez reuocet ⁊ passionē suā in memoria portet deuotiōe: ꝓpassioe: fide. Qd̄ qz paucissimi faciūt: ideo pctm̄ regnat: ⁊ pēna oīs euacuat. Mors em̄ xp̄i superat oīa pctā ⁊ expiat vniuersa: dū homo eaz sibi applicat per memoriā pēna mediāte: qd̄ dū fecerit ita illud gratū accipit xp̄s dn̄s tanq̄ si ipse eaz pro se mortē

pertuliffet. atqz hoc mō regñatur: renouat: rebaptizat: nō vndis baptiſmatis qđ iterari nō pōt: ſz roſeo ſangui ne agni imaculati xpi. ¶ Bo. Luz em̄ in hoc lapſu poſt baptiſmū hō teneat nō ſolū intus grauiter ingemiſcere ſed etiā condignā ſuis malis foris pñiam agere. cumqz ipm pctm̄ ſit infinitū ⁊ eternū: eo q̄ in deū optimū com miſſum ſit: q̄ eſt infinit⁹ ⁊ interminabil': quo poterit hō fragilis ⁊ mortalis huiuſcemōi pñiaz ad vnguē vſqz cō plere. Quo poterit hō finitus rem infinitā terminare: ¶ Ray. In quolibet pctō mortali tria oportet aiaduer tere. Primū eſt ipſa offenſa ⁊ contēptus dei. Scđo ipſa opis nequicia q̄ penitus inordinata eſt ⁊ fieri nō debet. Tertio eſt id qđ eſt in pctō volūtariū: q̄ ſūt ꝓſenſus: dele ctatio: ⁊ rei peſſime complacentia. Hec duo vltima ſi⁊ cut finita ſunt ⁊ terminū habēt: ita ⁊ penā merētur tpa⁊ lē ⁊ terminalē. Sed illud primū pñiam exigit infinitā. Uerū q̄ cis culpa ſolui pōt p diſplicentiā tanq̄ per ſuū cōtrariū. iō ſi hō ceperit deteſtari exaio malū qđ fecit ⁊ aſſumere dolorez infinitū pro infinito offenſo deo culpe ⁊ pene ꝓpetue veniā obtinebit. ¶ Bo. Adhuc pmanet qđ q̄rebā. Quo q̄s poterit accipere diſplicentiā infini⁊ tā: nūquid ad ipoſſibile nos obligat deꝰ? ¶ Ray. Nō te obligat deus: ſed tu teipm. Nolī peccare ⁊ lōge a te erit obligatio iſta infinita. Sed agnoſce nūc q̄ ſit hoi lapſo xpi miſeratio neccāria. Nā q̄ hō miſerāndus nō pōt in im menſuz dolere nec culpā infinitā deſtruere: iō illi prero⁊ gat paſſionē ſuā miſerator xp̄s: q̄ cum ſit infiniti precij: facile culpā ſubruit infinitā. Et iō mors xpi iūcta cū ho minis pñia culpā deſtruit put eſt offēſa dei. Uerū q̄ cul pa eſt etiā inordinata ⁊ volūtaria. iō debet ei pena tēpo

Tria ſunt in quolibet peccato.

ralis iuxta q̄litatē culpe. ⁊ hec reseruat iudicio sacerdo
tis si est occulta: vel publici iudicis si est mānifesta. Bo.
Hinc pulcre apparet q̄ necessariū sit pñie sacramentū:
in quo facta occulta p̄fessiōe tale secretū iudiciū celebra
tur. Sed rogo te nūquid post factam condignā peniten
tiā homo christianus pristine redditur sanitati.

Dō sicut baptismus dimittit reliquias primi lapsus in carne: ita pñia relinquit reliq̄as secūdi lapsus in aia: ⁊ quomō expiātur. Capi. lxxvij.

Ray. Dicā tibi ad tuam questionē qđ te scire op̄
teat. Sicut se habet baptism⁹ ad primū lap
sum: ita se habet pñia ad scđm: sed baptismus
derelinq̄t reliquias in ipsa carne vt supra patuit: ita et
pñia relinquit nōnullas reliq̄as in aia. Agnosce itaq; q̄
post perpetratū peccatū duo remanēt etiā ope trāseūte
scz offensa seu iniuria dei cui annectit obligatio tpalis ⁊
perpetue pene. Alterū: dispositio ⁊ inclinatio ad similē
nequitiā perpetrandā. Actus em̄ h̄uani eā habēt condi
tionē q̄ semp̄ suā in mēte relinquāt imaginē. ac per hoc
dū malū crebro iterat nascit quedā p̄suetudo volūtaria
malā operationē delectabil⁹ p̄summādi. Hoc gentilis
poeta p̄sideras ita canit. Sed q̄ delectat veneris decer
pere flores. dicim⁹ assidue: cras quoq; fiet idē. Ista aūt
inclinatio seu habituatio viciū quoddā est in aia genera
tū: ⁊ hoc reliquias dicim⁹ pctōr. In omni quippe pctō
fit auersio a deo: ⁊ p̄uersio inordinata ad creaturas. Et
istud totū vocat mortale pctm̄: q̄ aiam mortificat ⁊ pe
nis destinat sempiternis. Uerū dū h̄o auersus ad deū p
pñiam redit: tollit quidem mors aie ⁊ pene gehēne. ma

No. hic de peccatorū reliquiis

nēs tamē ꝑpter crebrā quā habuit in creaturis delectatiōnē quedā relicte que aiaz egrā languidāqz relinquīt: vt nō possit tota virtute in amorē sui assurgere redēptoris: instar eius q̄ cura alicuius medici de portis mortis abstractus adhuc iacet valitudinarius ⁊ infirmus: eo q̄ nō dū mali corporis humores purgati sint. ¶ Bo. Placet apprime qđ dicis. Sed he reliquie qua medicina poterūt queso purgari. ¶ Ray. Tria sunt optima remedia q̄bus ocius repurgētur. Primū est: crebra: volūtaria fidelis: ⁊ verecūda ꝓfessio. que q̄nto fuerit frequētius cū gemitu repetita: tanto efficatius medelā egro cordi largitur. Secūdum est deuota eucharistie māducatio: nā ex quo he relicte viciose impediūt aiam ne possit in xp̄m per amorē assurgere (cōparātur em̄ pigris frigidisqz humoribus) ⁊ qz sacramentū eucharistie est sacramentuz amoris ⁊ ignis: ⁊ cibus ardētissime charitatis: ideo dū sumitur ab aia languēte frigida ⁊ indeuota quicq̄d illic vicios̄um est suo igne cōburit: ⁊ inclinationibus pristinis expulsis habitus inserit optimos ⁊ primis lōge cōtrarios. Hoc modo aia purgat: illuminatur: perficitur: vt iam nō sit quod ante fuerat. Preterea per hoc sacramentū hō maxime vnitur morti ⁊ passiōibus xp̄i: q̄ oia mala nr̄a citius expellūt: ac perinde hō ꝓsequit nō solū culpaz: verūetiā penaz ⁊ reliquiaz purgationē. ¶ Bo. Hinc optime liquet q̄ ex quo homo p̄t frequēter cadere in mortale peccatū: ideo debet se diligēter exercitare in istis duob⁹ sacramētis. Hā per p̄niam hō resurgit a lapsu ⁊ vitā recuperat ⁊ amicitiā dei: ⁊ p eucharistiā ꝓtra reliquias vires resumit spūales et fortitudinē ac robur multiplicat. Sed nūc de tertio remedio aliquid dicito.

Nota quo modo reliquie purgā tur.

No. de tribulationū voluntaria perpessiōe

¶ Ray. Tertium est volūtaria tribulationū perpessio. Tribulatio em̄ 7 afflictio retrahit aiaz a carnis delicijs a mūdi oblectatōib⁹: ab inordinatis rerū peritura amoribus: 7 tanq̄ in camino ardēti aiam purgat et clarificat. Dū em̄ quasi quondā flagello cogit ab amore rerū visibiliū recedere aperti⁹ 7 expediti⁹ pergit in amorem dei. Porro amor dei dū fuerit tribulatōibus admixtus reddit eas leues: portabiles: volūtarias: iocūdas meritorias: 7 supra modū aiaz repurgātes. Atq; hoc pacto aia roborat: illustratur: pficit: 7 inflāmat: 7 cū xp̄o inseparabiliter vnitur. ¶ Bo. Nūquid ad purificandam aiam solus sufficit amor xp̄i: nisi etiā tristissimus iste aduersitatū fornax associet. ¶ Ray. Nō vtiq;. Aia em̄ humana cū habeat liberū arbitriū nō cogitur ire ad xp̄m: nec a suis abscedere voluptatibus nisi ipsa velit. Ut qm̄ delectatiōes aiam ligant cū sua carne: ideo ipsa tribulatio tam oino necessaria est: que instar mallei percutiētis aiam cogat ad xp̄i amorē properare atq; inherere. ¶ Bo. Inuenti sunt aliquādo nōnulli innocētes atq; optimi viri q̄ magnis sunt aduersitatib⁹ examinati: nū q̄ istis fuit tribulatio necessaria cū nihil haberēt quod purgaretur. ¶ Ray. Difficilimū est aliquē tam innocētē producere in mediū q̄ oino nihil in se habeat qđ emū detur: cū in multis deliq̄rim⁹ oēs. Sed esto. Est tamē semp tribulatio necessaria 7 ad purgādos vicios os affectus vt in penitētib⁹: 7 ad tenacius aiam xp̄o glutinandā 7 feruētius vniendā vt in innocētib⁹. Hoc igitur firmissime obserua: q̄ sicut sacra sunt aīe necc̄aria ad salutē ita 7 tribulationes sunt necessarie instar ignee fornacis cū suis follibus vt aurū examinet: purgetur: illustretur

¶ Bo. Libēs assentior sermonib⁹ veritatis. Sed dicito mihi: cū multi hinc exeant nouiter penitētes: de quibus certū est q̄ nondū ad purū excoxerint scoriā pctō⁹: nec ad liquidū scelez suoz reliquias purgauerint. Quid rogo de istis in alia vita futurū reris? Nunq̄d dānabunt? Sed sunt penitētes: nūquid ad gloriā trāsferētur? Sed adhuc sunt in reliquijs ⁊ fecibus suoz scelerū pfluētes?

¶ Ray. Ecce hec questio tua cogit nos oino post hanc vitā locū ponere purgatoriū. Cum em̄ culpe debeat plena punitio (hoc quippe exigit diuina iusticia) iō ois aia q̄ nō est in hac vita sufficiēter punita anteq̄ transeat in cōsortiū dei: ⁊ illā serenissimā oipotentis faciē possit aspicere: necc̄ habet in alia vita puniri: tribulari: atq; ita purgari. Uerū q⁹ diuina iusticia est in summo gradu iustissima ⁊ seuerissima ⁊ maloz districtissima persecutrix Jdeo mala que p semetipm de⁹ punit post hāc vitā tāta aiaduersiōe penaz perseqūtur vt nulla mens id possit aliquatenus cogitare. Jdcirco illa aia q̄ sufficiēter nō purgat in curia miscdie dū hinc exit cadēs i manū iusticie amarissima experiet tormēta oibus hui⁹ mūdi acerbitatibus grauiora. Et quāto pfundi⁹ trāseuntiū rerū delectatōes in aie medullas penetrauerint: tāto ad intima tormēta illa descēdent. Qd̄ em̄ tenaci⁹ ꝯcretū est: acriori eget ꝯfricatiōe. At q̄m̄ ois purgatio fit per suū contrariū: ideo sicut aia est in blandis voluptatib⁹ inq̄nata: ita acerbissimis ignib⁹ expurgabit. nō tamē sine amore dei in aia existēte sine quo nulla tribulatio esse p̄t salutifera.

¶ Bo. O quāto satius quāto facilius esset homini i hac vita sua delicta mūdare q̄ illis intollerabilibus supplicijs infeliciter reseruari. vbi est ⁊ cruciatus amarior: ⁊

No. de purgatorio igne.

pena p̃ductiõr. Sed nos ceci vecordesq̃ virtutẽ penitẽtie vite hui⁹ dissimulãtes aut nesciẽtes eã vsq̃ in aliã vitã nõ sine maximo dispendio nostro differimus.

Que sunt illa que possunt inducere hominẽ lapsum ad penitentiã. Capi. lxxviij.

RAy. Uerũ tu dicis: oẽs ad penitẽtiã segnes sumus eo q̃ ignorem⁹ magnitudinẽ virtutis ei⁹ Unde si nõ tibi videk̃ iportunũ: introducã breuiter aliqua incitamẽta q̃ hoiem dirigãt ad penitentiã. ¶ Bo. Queso vt id oci⁹ feceris. ¶ Ray. Primũ qđ hominẽ puocat ad penitẽtiã est: q̃ ipsa pñia supra modum placet altissimo deo. Nã cum de⁹ nihil aliud detestak̃ q̃ ipsam peccati maliciã: eo q̃ superba ceruice cõtra deũ rebellẽ se erigit: idcirco is summe venit in gr̃am dei qui toto corde: ore: atq̃ opere pctm̃ impugnat: pfundit destruit: explodit. Atq̃ ideo pñia spũs cõtribulati est acceptissimũ sacrificiũ deo ꝛ suaue fragrãs in pspectu ei⁹. Scđm: p pñiam hõ nõ solũ placet deo: sed etiã vniuersis amicis dei. Quia gaudiũ fit angelis dei sup̃ vno peccatore pñiam agẽte. Tertiũ: hõ per pñiam q̃ erat penit⁹ destruct⁹ ꝛ perditus ꝛ eterna morte perẽptus: reparak̃: viuificak̃: saluatur. ꝛ se suo cũ gaudio restituit creatori: in eu3 finẽ dirigendũ ad quẽ pditus ꝛ redẽptus fuerat. Quarto: per pñiam hõ pertingit ad visionẽ dei: summi dei: eterni dei. Pñia em̃ est p̃cipuũ atq̃ optimũ quo cor hois mũdak̃ qđ solũ põt videre deũ. Ideo beati mũdo corde: ipsi em̃ deũ videbũt. Quintũ: maxime inducere nos debet ad pñiam oculꝰ diuine circũspectõis q̃ oia secreta hois intuek̃. Debz igit̃ summope ptimescere ne te

neat in corde suo inimicū dei: ne ipsum hospitet: nutriat diligat: defēdat. Quis hoīm in regno hispanie auderet hospicio recipe ⁊ enutrire capitalē aduersariū regis ip/ so pñte: vidēte: ꝓtradicēte. q̄s auderet ingredi domū regis ⁊ portare atq; obijcere oculis eiꝰ imaginē depictaz inimici sui. Quis rursū tā ingratꝰ auderet viuere de mē sa regis: ⁊ ipso sciente alere inde hostē suū. Pertimescat igit hō pctōr ne si deo vidēte hostē suū hospitio cordis receperit vltionē expiat amarā ⁊ cū ipso hoste in abyssū rotet inferni. ¶ Bo. Quis nō miret indulgētissimā dei clemētiā qui videt nos quotidie suos hostes hospitio recipe: amare: nutrire: defēdere: ⁊ tñ dulcis mīrator pcit nobis: ⁊ insup nos fouet: defendit: ꝓtegit. Nos suis fauemꝰ inimicis ⁊ diabolo suasori ptinaciter inheremus: ipse nos expectat: ꝓuocat: ⁊ ad veniā clemēter inuitat. ¶ Ray. Sextū: ad pñiam nos inuitat iustissima ⁊ acerbissima pctōꝝ punitio: q̄cq̄d aut corde aut voce aut ope peccauimꝰ nccē est ante dei hois tribunal examinari: examinatū vo districtissime puniri. Septimū ad pñiaz nos ꝓuocat certitudo mortis ⁊ hore mortis incertitudo. iō hō peccatoz multo est oñi amēte ac furioso demētioz q̄ in tāta ambiguitate ⁊ incertitudine labilis vite: audet ad vnā horā in suis sceleribus permanere: exponēs se infelix eterne mortis periculo. Octauū: ad pñiaz nos impellit p̄ciosa mors xp̄i ⁊ roseus sanguis eiꝰ q̄ in remediū pctōꝝ effusus est. Ibec mors: hic sanguis illi nō ꝓderūt ingrato q̄ pñiam agere ꝓtēpserit: qui clamantē xp̄i sanguinē ⁊ ad gratiam inuitantē surda aure transierit: cui eterna dānatio verissime manet ⁊ suppliciū sempiternū. ¶ Bo, Stupendum profecto est qūo possit homo vltra

ſuũ diligere pctm̃ pro quo deꝰ ⁊ morte pertulit ⁊ ſangui
nẽ fudit. Quo ꝑt ſeipm̃ pferre malũ qui nullas extra ſe
res vult habere corruptas. nõ domũ: nõ veſtẽ: nõ vxo/
rẽ. Quid tã morte dignũ q̃ aiam eterno victurã ꝓtẽne
re ⁊ res cito perituras amare: terrena ſectari: ⁊ celeſtia
negligere. extra ſe oẽm operã impẽdere: et ad ſeipm nõ
ſemel introrſuz aduertere. pulcre oĩa foris diſponere. ⁊
internũ decorẽ ꝑ nihilo habere. aliaꝝ reꝝ dãna reforma
re: ⁊ ꝓprios defectus ineme̅datos dimittere. ab alijs iu
ſticie debitũ exigere: ⁊ nullã ſibijpſi iuſticiã prerogare.
a nemie noceri velle: ⁊ ſeipz ꝓtinue iugulare. alias res
oẽs velle cognoſcere: ⁊ ſeipm̃ nolle reſpicere. Sz cõpri
mo zelũ meũ. tu vero ad alia q̃ reſtãt ſacra progredere.

De quinto ſacramento qõ eſt extrema vnctio: ꝑ quã datur hoi bene eſſe ⁊ gra. Capi. lxxix.

Ray. Poſt ſacrm̃ penitẽtie (de quo nũc ſatis diffuſe locuti ſumꝰ) ſequit extreme vnctionis ſacramentũ: ꝑ qõ hõ recipit bene eſſe: qz diſponitur ⁊ preparat ad ſanctã ſanitatẽ ⁊ vigorẽ ſpũalem. Curat eñ hec vnctio oẽm languorẽ ⁊ morbũ aie: ⁊ reliq̃as oẽs eliminat: ⁊ nõnunq̃ etiã corpis egritudines ſanat.

Bo. Sed q̃re vocitatur hoc ſacrm̃ vnctio extrema.

Ray. Quia extremo vite tẽpore hoi infirmãti ⁊ mori incipiẽti tribuit. Ex quo eñ nccẽ eſt hoiem hinc exire ⁊ ad eternã requiẽ quã ꝑ penitẽtiã meruit ꝓficiſci: ⁊ qz aia a ſua carne grauat: trahitur: inficit: maculat: ⁊ debilitatur: iõ indiget nouo vigore: vt in tã graui agone mortis nõ ſuccumbat: nõ titubet: nõ deſperet. ſed magis in dei amore roboret ⁊ xpi deſiderio copuletur. Duo quippe

precipua sunt q̄ aiam impediūt ne recto tramite ꝓuolet ad deū. vnū est debilitas quedā ex pct̄o derelicta: aliud est cōgeries multoꝝ venaliū pct̄oꝝ quottidie exaggerata. Propter hec duo mala remouēda dat extrema hec vnctio per quā aie debilitas roborat et pct̄m oē veniale diluit: ita t̄n si deuote illā vnctionē recepit ⁊ mentē suā ad deū ꝓuerterit. ¶ Bo. Nūc queso paucis ostēdito q̄d hec visibilis vnctio interi⁹ operet. ¶ Ray. Sicut exterius vides quandā fieri medicationē cū oleo in egrotantis corpe: ita significat ꝙ introrsuꝫ aia per dei gr̄am curat: ⁊ vt ad deū veloci⁹ euolet roborat. Preterea: ex quo mors ingressa est per fenestras nr̄as: iō fit vnctio in sept̄ corporis partibus. Ungūtur em̄ oculi: aures: nares: man⁹: pedes: labia ⁊ renes: vt significet ipsaꝫ aiam hoc sacr̄o disponi ad plenitudinē sanitatis deletis peccatis oībus q̄ his septē corporis ptibus ꝓmittūtur. Preterea sicut oleū nō mixtū nitidū est ⁊ serenū: ita hec vnctio q̄ fit simplici oleo ꝓsciētiaꝫ hois mundā facit ⁊ dei gratia refulgentē. Uerū q̄ per hoc sacramentū fit curatio venialiū pct̄oꝝ: ideo nō dat paruulis q̄ ignorāt pct̄m. Et q̄ in hoc sacr̄o req̄riter deuotio ꝓrsuꝫ leuās: iō nō debꝫ dari nisi q̄ deuote id postulāt mente ad supna porrecta. At q̄m datur ꝓ modū curatiōis: ideo nō tribuit nisi multū infirmātibus: vt exterior q̄si medicatio interiorē aīe mela significet. ¶ Bo. Cū ꝓ huiuscemōi vnctionē corporalis infirmitas raro adiuuet: q̄re hoc tali signo q̄d falsum videt res verissima demōstrat. ¶ Ray. Licet tali vnctiōe morbus corporeꝰ nō sanet: nō tamē ꝓpterea signū est falsuꝫ. q̄ nō dat ad corporeā curationē. sed vt sit signū. q̄ sicut oleo corpus egrotū perungit: ita egra

Nota quid hec vnctio interi⁹ operatur.

int9 aia spūssancti chrísmate írrotak per qđ ípsa robozak vegetak:alleuiak:trāquillak:letificak.7 vt mozíbūdi cozpozis molestias fortiter pferat solídak. Hinc nūc breuiter aiaduerte inter cōfirmationē 7 ístā vnctionē pulcrā differētiaz. Cōfirmatio pficik in oleo 7 balsamo: vnctio aūt in oleo solo. Illa in verbis fit indicatiuis:ísta in verbis deprecatiuis. Oratio eñ egris necessaria est mozí/turis:7 ad dei terribile iudiciū migraturus. Preterea illa fit signo sctō in medio frontis:ísta in septē cozpozis ptib9. Illa datur tpe sanitatis:ista aūt tpe male valitudinis. Illa 7 adultis datur 7 paruulis:ísta solum datur adultis. ¶ Bo. Breui admodū sermone sufficiēter hu íus sacraméti virtutē atqz necessariam vtilitatem explicasti:vt merito oñis qui in mozte vzgetur illud debeat toto cozde deuotus exposcere:recipere:complecti:quo relíqe leuantur :venialia dimittūtur:aía robozatur : 7 ad ingressum regni celestis coaptatur.

Sextū sacramentū est ozdo per qđ character impzimik spūalis ptātis sacra salutī ministrādi.

Capi.lxxx.

Duo sunt homini necessaria ad salutem

Bay. Sicut iaz satis aiaduertísti q ísta sacra q nūc tractauim9 sunt hoi lapso nccāria:ita necessariū est aliquos esse hoīes qui hec possint sacraméta conficere 7 ministrare. Uerum quia hec sacramēta sunt xpi:7 nullus ppzia auctozitate pt res alienas dispensare:ideo necesse est vt xps ozdinet viros aliquos qui sua possint sacra hoibus in cōe distribuere. Est igik necessaria potestas in terris dispēsandoz sacraméto:uz xpo dño id largiente:id ozdināte. ¶ Bo. Hinc ego duo esse necessaria hoibus ad salutē intelligo. Primū est ipa

gr̃a ꝑ quā regenerātur ⁊ ꝓficiūtur. Scdm est hui⁹ gr̃e ꝑ sacr̃a ministrādi officiū. Et in his duob⁹ totū cōsistit hūane salutis ꝯplementū. Sicut em̃ ad gn̄ationē hois ꝯcurrūt deus creator ⁊ hō genitor (hic nempe carnē ad ministrat ⁊ de⁹ aiam) Ita in hois regn̄atione per sacr̃a q̄ res sunt visibiles ꝯcurrūt etiā de⁹ ⁊ hō. nam hō administrat corꝑalē sacr̃orū substātiā: ⁊ de⁹ inuisibilē gr̃am. Sacramentū eni tenet modū corꝑis: ⁊ gr̃a est sicut inuisibilis aīa. Et sicut in naturali gn̄atione pater hō corpus tribuit: sz aiam donare nō pōt. ita ptās ministrādi res sacr̃orum visibiles dari potuit hoibus. sed ptās gratiā creādi seu ꝯferēdi penes solū residet saluatorē. Sz quare hoc sacr̃m (de quo nūc agimus) vocat ordinis sacramentū. ¶ Ray. In isto sacr̃o quedā grādis auctoritas ⁊ honoris ptās aliquib⁹ viris tribuit qua supra ceteros hoies altius eleuātur ⁊ quibusdā gradibus attollūtur. Ubi aūt est vnus altero superior: illic ordo sit nccē est: qui inter xp̄ianos vnū attollit supra alterꝫ. Sicut em̃ oia mēbra hūani corporis in hoc ꝯueniūt q᷑ viuūt: q᷑ calēt: q᷑ nutriūtur: q᷑ mouētur. lōge tamē differūt penes officia singulis distributa. Ita oñes xp̄ifideles in fide: spe ⁊ charitate ꝯcurrūt. sed dignitatis ptās vnū eleuat supra aliū. Et ideo xp̄ianā gentē in duos necessario populos subdiuidim⁹. vnus sunt laici: et vnus clerici. At q̄m clerus distributōe sacramētorꝫ xp̄o p̄xime appropinquat. ideo est laicis dignior: sublimior: nobilior. ¶ Bo. Intelligo ordinē: cupio tn̄ nosse quare hic ordo dat̄ per modū sacramēti: ⁊ an hoc sacr̃m recipiēti gr̃az largiat. ¶ Ray. Ex quo sacramētorꝫ ministri debent ab alijs separari et attolli. iō nccāriū est vt hoc fiat ꝙ aliqua signa

Quō ordo sit sacramētum.

manifesta. Nã sicut xp̃ianus dñ sep̃atur per baptismũ a non xp̃iano recipit caracterẽ in aia indelebilẽ: sta dñ hõ xp̃ianus accipit tã grãdẽ ptãtem supra ceteros vt possit sacra ꝓficere imprimi ei caracter imortalis per aliqua signa manifesta. atq; ideo oportuit vt talis ptãs ꝑ modñ largiat sacramẽti. ¶ Bo. Sed nũquid iste caracter impressus dñ ordo ꝓfertur gra dici debet? ¶ Ray. Licet iste caract sit res inuisibilis aie impressus: nõ tñ est gra sz est quedã spũalis ptãs a xp̃o collata q̃ in eternũ deleri nõ põt. Nã q; alij xp̃iani assimilantur xp̃o per gram: iõ oportet vt vltra hãc gram quã etiã isti in alijs sacramẽtis recipiũt aliud quiddã ipsis in aia imprimat ꝑ qd̃ supra alios eleuẽter 7 xp̃o ꝓpinq̃us ꝓpẽretur. Idcirco q̃uis hmõi hõ perdat gram sibi collatã: non tñ ideo pdit hãc inuisibilẽ ptãtem q̃ illi vt caracter indelebilis perseuerat. ¶ Bo. Sed qũo ꝓbas rogo q̃ ista ptãs nõ possit amitti? Ray. Ista ptãs ministrãdi sacra nó dat his q̃b9 dat ꝓpter seipos: sz ꝓpter alios q̃b9 nccẽ est ex sacramẽtis accipere gram. iõ oportet vt 7 si hi ministri suã grãz peccãdo pdãt: nõ perdũt tñ indelebilẽ ptãtem. Preterea si clericus posset suã amittere potestatẽ: dãna maxima xp̃iano popl'o pueniret: quoꝝ ois tũc salus vel pditio ad bonitatẽ vel maliciam pẽderet sacra donãtis: esset q; nimis infeliciter nr̃e puisz sanitati. Preterea ordo sacerdotalis q̃ est inter oẽs principalior magnã habet cũ libero ar. ꝯcordiã. Nã sicut liberũ ar. est imortale: ita 7 sacerdotiũ. Et sicut li. ar. etiã si fuerit corruptũ est tñ naturaliter pre ceteris creaturis deo primũ: ita 7 sacerdos q̃uis sit vicios9 7 sceleri b9 plenus: in ptãte tñ qua fũgitur semp permanet xp̃o ꝓpinquus. Nã ex quo sacerdos

Qñ sacramentũ ordinis gratiã non largitur sed potestatem

Nota caracterem ordinis indelebilem.

nihil gr̃e in aia tribuit. licet foris spēs visibiles admi
stret. ideo sua vel bonitas vel malicia nihil efficit ad sa
cramēti virtutē. ita tñ dū faciat sicuti fieri xp̃s instituit
Quemadmodū em̃ hō eque generat siue sit bonus siue
malus: 7 deus equaliter aiam donat: ita bonitas 7 ma
licia sacerdotis nihil impedit quin de⁹ optimus semp
det gr̃am sacramētis. Hinc etiā pz q̄ hō aliquis xp̃ian⁹
a sua gr̃a relapsus p̄t nihilomin⁹ recipere ordinis sacra
mentū. qz nō prerequrit bonitatē psone: sz solū sufficit q̄
sit xp̃ianus. ¶ Bo. Quantū ego ꝑsidero ptās que in sa
cramēto ordinis ꝓfert sicut hois gr̃az nō exigit: ita etiā
neminē meliorē reddit Puto tñ q̄ huiuscemōi minister
sicut ceteros anicedit altissima ptāte: ita etiā debet mag
na sctitate p̄cedere: qz alias tā magnifica sacr̃a nō pote
rūt ab eo digne ministrari. ¶ Ray. Recte arbitraris.
Qui em̃ res sacrosctās administrat: teneꝛ ipse 7 sanct⁹ 7
bonus haberi. alioq̄n in suā pernicie 7 p̄ditionē elaborat
Quantū tñ attinet ad sacr̃oz virtutē nihil officit alijs si
malus 7 indignus fuerit. Hoc tñ verū est q̄ si is qui or
dines recipit fuerit in gr̃a: copiosius illi gr̃a cumulat. si
malus fuerit in suā quidē pnicie ꝑsecrat. sed tamē per
manet ꝑsecratus: 7 nō magis p̄reiudicat sacramētis q̄
malus apothecari⁹ optimis a se ꝑditis medicinis. Bo.
Hinc apparet q̄ is q̄ vult recipe xp̃i gr̃am in sacramētis
nō debz ministrantī malicia cogitare: cū nulla tribuat sa
cramētis virtutē: nō magis q̄ apothecarius q̄ medicinā
ꝑficit: qui tamē nō dat herbis virtutē neqz radicibus.

Qd sacr̃m ordinis principaliter respicit 7 ordinatur ad sacr̃m eucharistie. Capi. lxxxj.

Dyalogus

Dy. Nūc ſupereſt vt breuiter dicamus huiꝰ ſacramēti reſpectū. Cum em̄ certiſſime ꝓſtet ꝙ ſacramētum euchariſtie ſit ſummū ⁊ maximū oium ſacramētoꝝ: eo ꝙ ibi cōtineat̄ totus xp̄s deꝰ ⁊ ho mo. ideo ſacr̄m ordinis e directo ⁊ precipue reſpicit po teſtatē que datur ſupra ſacr̄m corꝓis ⁊ ſanguinis xp̄i: ⁊ ꝓpter hoc eſt principaliter inſtitutū. Et qꝛ huiꝰ ptātis gradus eſt vltimꝰ. iō nccē eſt aſcenſum ad hūc fieri per alios gradus. hoc eſt ptātes alias inferiores donec per ueniat̄ ad ſummū. Tinctor em̄ anteq̄ ponat i pāno cru do vltimū colorē ac nobiliſſimū: primū inſerit alios co lores minꝰ nobiles qui viā faciāt ad colorez vltimū. Et ideo ad ſacerdotiū ſex gradib⁹ ordinatis fit ſenſim aſcen ſus. Primus gradus eſt ptās oſtiarij. ſecūdus lectoris tertiꝰ exorciſte. quartꝰ accoliti. quintꝰ ſubdiaconi. ſextꝰ eſt diaconi. vltimus ſacerdotis. Et qꝛ tales perſone ab alijs diſtinguūtur ⁊ eleuātur: ideo oportet ꝙ ſit quedā differentia viſibilis: ⁊ ideo ante oia tonſura p̄cedit: ꝓ q̄ tanq̄ in ſigno a laicis ſepant̄. Hex qꝛ ſacerdotiū (vt iā diximus) libero arbitrio ꝓparat̄. ideo ſicut liber ar. eſt deo proximū per naturalē virtutē: ita ſacerdos eſt ſacra mēto euchariſtie maxime ꝓpinquus per ptātez ſacerdo talē. Jtē ſicut oēs creature ꝓ liber ar. ad deū copulant̄ ita oēs inferiores gradus ꝓ ſacerdotiū ſacre euchariſtie cōiungunt̄. Et ſicut hō ꝓtinet in ſe oēs creaturas: ita ⁊ ſacerdos preter ſex gradus oēs etiā xp̄ianos. Jtē ſicut poteſtas liberi ar. eſt ſupra alias poteſtates naturales: ita natura ſacerdotalis glorie oēs ſupat virtutes ſpūa/ les. Jtē ſicut ꝓ primū hoiem quē fecit deꝰ multiplica/ uit alios hoies: ita ꝓ primū ſacerdotē xp̄m quē deꝰ inſti tuit alios: multiplicauit ſacerdotes. ¶ Bo. Sz nunq̄

ppter solā eucharistiā est sacerdoti ptās institutа. Ray. Nō ppter solā eucharistiā: sed tñ (vt dixi) principaliter ppter eā. Huic autē potestati iudiciaria ptās q̄ in sacro penitētie nccāria est copulat. qz nemo pōt digne sumere eucharistie sacrm nisi prius a pctō soluat. Et sic sacer/ dos secūdario recipit ptātem iudicādi 7 absoluēdi: que ptās clauis vocat: eo q̄ intromittat hoies ad xpi corpo/ ris sacrm: ad xpianoz ꝓfortiū: 7 ad regnū celoz. ¶ Bo. Placet qđ dicis. sed est aliud quiddā qđ me permouet. Cū nullus xpianus possit sibiipsi dare ptātem supza sa/ cramētum corporis xpi: ideo videt oportere eā ab alio quodā supiore recipere. 7 qz nō est ꝓcedere in infinitū: idcirco oportet sistere i aliquo maximo sacerdote supza quē nemo sit. Ray. Dixi paulo ante oīa sacra pfluere a xpo maximo sacerdote. Dez qz oportuit illū ascēdere in celū: iō p seipm aliquos magnos ꝓstituit sacerdotes quib9 ptātez ꝓtulit alios epos 7 pbyteros ordinādi: 7 vnū pze ceteris loco sui vicariū ꝓstituit q̄ haberet pemi nētiaz longe supza alios: in quo tanq̄ in vno capite oēs xpiani fideliter vnirētur. Hic est petr9 apostolus 7 oēs summi pōtifices sui sequaces: qui gerit personā xpi: qui habet vniuersalē ptātem 7 illuminatā sacramentū ordi nis ꝓferēdi 7 oia pctā penitentiū xpianoz 7 oia scelera iudicādi: absoluēdi: donādi. ¶ Bo. Egisti satis questi uncule mee. verū qz paulo ante in laicos 7 clericos xpia nū populū partitus es. ideo cogor estimare inter laicos etiā inuēiri aliquā ordinis potestatē per quā vnus supza altez eleuet sicut nūc in clero demōstrasti. Videm9 em̄ supza opifices 7 mercatores eleuari ciuiliū causaz iudi ces. tū milites: tū barones: tū comites; deinde duces 7

reges donec venias ad imperatorē qui caput est oīum.

De septimo sacramento qđ est mr̄imoníū: per qđ dat bene esse ⁊ gr̄a ⁊ remediū ꝓtra peccatū.

BAy. Si cupis ordinē ptātis laicalis plenius agnoscere: lege libr̄ū meū vnde iste trāsumpt⁹ est: nos ad finē properantes necessarijs tm̄ hic intēdimus īmorari. Pauca igitur nūc de sacr̄o matrimonij eloq̄mur. Cū dn̄s deus primū hominē pditū in paradiso posuisset: ptinuo feiaz de sua carne formatā illi in matrimoniū copulauit: vt p hanc cōiūctionē visibilē alia copula inuisibilis (q̄ est hois cum deo ⁊ in qua salus hoīm ꝑsistit) mōstrarēt. Propter duas itaqz rōnes deus hoc sanxiuit mr̄imoniū. Una vt esset generādis multiplicādisqz hoibus aptissimū instrumentū. Altera vt esset ꝑiūctionis inter deū ⁊ hoiem visibile signū. Uerū vt ista posterior copula hois cum deo perfectiꝰ ab hoie notarēt: iō duas a principio fecit deus mirabiles ꝑiūctiones. vnā qua sociauit aiam cū carne ⁊ ista est naturalis: ⁊ vnā qua ꝑiūxit virū cū muliere: ⁊ ista est volūtaria ⁊ sacramētalis. Ista prima ꝑiūctio est signū: ⁊ ideo est scđa nobilior prima. Nā sicut aia est dignior sua carne: ita vir sua muliere. Itē sicut aia vnam tantū habet carnē: ita vnus vir vnā tantū mulierē. Itē sicut aia nō potest a sua carne nisi morte interueniēte separi: ita vir ⁊ mulier nisi per mortē diuidūtur. ¶ Bo. Quantū ego aia duerto: sicut prima ꝑiunctio est precipue signū scđe: ita ista scđa est signū tertie q̄ est ꝑiūctio aie seu hūane nature cū creatore: q̄ est oīum maxima et prestātissima: sine qua incassum certe estimātur. Nā si

Propter duas rōnes deꝰ matrimoniū instituit.

cut caro per aiam:7 feia per virū sublimanť:viuificanť nobilitātur:ita ꝯuana natura attollit et vehemētissime dignificat per copulam federis qua creatori ꝯiungitur.
¶ Ray. Sicut ergo duo sunt ꝯiūctiones visibiles:vna aie cū carne:7 altera viri cū muliere:ita duas nūc que/ so copulas spiritales intellige quib⁹ ꝯuana natura pōt cū deo sociari. Una est instar aie cū carne:7 fit ꝑ vnio/ nē personalē qua deus 7 ꝯo in xpo ꝓueniūt in vnitate ꝑ/ sone. Alia est instar viri cū muliere:7 fit per volūtariā ꝓnāqz dilectionē qua etiā sponsa suo sponso saluatori strictis amplexib⁹ copulat. Et sicut de cōplexu maris 7 feie nascūtur filij naturales:ita ex copula xpi cū eccl'ia fi lij generātur quotidie spiritales. Et sicut mulier est fo⁹ mata de viro:ita ecclesia de xpo. et sicut vir 7 mulier ha bēt in natura ꝓformitatē:ita xps ecclesie conformatur ꝑ suā ꝯuanitatē. Et sicut inter virū 7 mulierē est sum/ ma dilectio 7 sunt co⁹ vnū 7 aia vna:ita ecclesia xpm et xps amat ecclíam:7 tradidit ꝓ⁹ ea in mort̄ aiam suā. Preterea sicut spōsus ornat 7 decorat sponsaz suā:ita et xps spūalibus monilib⁹ intus decorat ecclesiā. Jtē si/ cut spōsus sponsam suā ne lasciuiat castigat:ita 7 xps ec clesiā. Et vt oia in vnū ꝓferā:sicut se habet bonus spon sus ad suā sponsam:ita xps ad suam se gerit ecclesiam.
¶ Bo. Pulcra vtriusqz adiniuicē matrimonij ꝓparatio Sed qua rōne obsecro sacr̄m matrimonij inter alia no/ ui testamēti sacramēta numeratur. cū ipsuz antiquū sit 7 nó nouū. ¶ Ray. Sacramentū mr̄imonij sicut a prin cipio, fuit institutū ad significandā primā ꝯiūctionē spi rituale que fuit inter naturā ꝯuanā 7 creatorē:ita iaz de nouo debuit instituí ad significandā nouā copulam

Nota duas cōiunctiones spirituales

que est inter redēptā ecclesiā ⁊ saluatorē. Est igit matrimoniū ⁊ antiquū ⁊ nouū ſz diuersis respectibus: ⁊ ideo merito pōt cū ceteris sacramētis estimari. ¶ Bo. Qm igit matrimoniū est noue gre sacrm: ⁊ oīe sacrm certā dat gram et spectale aliqd quo hō indiget adiutoriū rogo te vt dicas mihi quodnā est illud adiutoriū gratie quod in hoc sacro xps dns elargit. ¶ Ray. Sicut ipse nosti in matrimonio datur hoi facultas ex diuina institutiōe vt vtak sua ꝯiuge ad sobolis ꝓcreatiōem. ⁊ ex cō sequēti datur etiā illic gra cum qua illud ꝯueniēter fieri possit. Qui em recta intentōe ⁊ ad pliū generationē sacramentū recipiūt matrimonij: huiusmodi etiā gratiā ꝓmerētur cōtra ꝯcupiscentiā carnalē qua aīa subleuak a corruptiōe ⁊ nimio libidis ardore: vt sit ibi copula singularis: copula vtilis: ⁊ copula inseparabilis. Ex copula singulari nascit fides q̄ vterqz ꝯiugū inuicē obligantur. Ex copula vtili sequit bonū prolis ad qd mrimoniū est institutū. Et ex copula inseparabili orit bonū sacramēti. qz est sacrm spūalis ꝯiūctionis supra memorate. Et sic tria bona generant ex mrimonio. scz. fides. ples ⁊ sacrm. Hec tria bona excusant imo honestāt ipsaz copulā carnalē ⁊ ipsaz copule ꝯcupiscētiā vt actus ille alius turpissimus honestus sit ⁊ meritori⁹. Bo. Magna certe ⁊ admirabilis huius sacramēti gra. Ray. Audi ⁊ aliā. Tres sunt in hoie inordinatiōes ꝯcupiscētie puer se. Prima est q hō luxuriosus sepe multas appetit mulieres. sed p gram mrimonij iste appetitus restringit vt sit vnica cōsorte sua cōtentus. Scda inordinatio q hō luxuriosus magis querit in coitu sue satisfacere cōcupiscētie q̄ prolē aliquā ꝓcreare: sed in matrimonio gratiā

Nota quē gratia datur in matrimōij sacramento.

Nota triplicē in matrimonio copulā necessariam.

Nota tres peruersas in homine inordinationes.

recipit vt magis cognoscat vxorē gratia sobolis ꝙ libi⸗
dinis. Tertia post ꝯpletā libidinē solet nasci nausea ⁊ fa
stidiū eius mulieris quā cognouit: at tum illā respuit ⁊
querit aliā. sed in mr̄imonio dat̄ gr̄a ⁊ adiutoriū vt nul⸗
lā cupiat extra ꝑsortē suā. velitq; semp cū ea inseparabilit̄
permanere. ¶ Bo. O imēsaz clementiā dñi saluatoris
q̄ tali sacro nr̄is ꝯcupiscētijs benigne ꝓuidit. Scit em̄
ipse carnē nos lubricā gerere ⁊ sordibus plenā. Et ideo
instituit miserās vt illicita desideria licitis mr̄imonijs
restringātur. Sed nūc paucis ostēde quō mr̄imoniū sit
sacr̄m: ⁊ qđ illic est visibile: qđ inuisibile ¶ Ray. Jstud
sacr̄m instar se habz sacramēti pñie: in quo nō est res ali
qua corpalis. Uerba itaq; a viro ⁊ muliere plata per q̄
interior amboz ꝯsensus exprimit̄ sunt illud totū qđ pri⸗
mū apparet in mr̄imonio. ⁊ interior ipse ꝯsensus est id
qđ in matrimonio significat̄. Et inde causat̄ vinculū ob
ligatoriū inter virū ⁊ mulierē inuisibile. spūale. qđ nū⸗
q̄ dissolui ꝑt diuina ordinatōe id disponēte. Sūt igitur
tria istic per ordinē. s. ẏba exteriora: interior vtriusq; cō
sensus: ⁊ ip̄m insolubile vinculū. ⁊ hoc vinculū est sacra
mentū: qz ꝺiūctionē inter deū ⁊ aiam: inter xp̄m eccl̄iaz
qz significat. Uirtute huiꝰ vinculi vir trāsit in potesta⸗
tē mulieris ⁊ ecōuerso: ⁊ tenētur sibi mutuo debitū red
dere. Si voles hāc materiā perfectiꝰ nosse oportet te q̄d
iurisperiti loquāt̄ aspicere. Nos qđ nostrū fuit suffici
enter expressimꝰ: simil̄ ⁊ de sacramētis vltra disputādis
finē statuimꝰ. Unū supest vt innumeras gr̄as xp̄o dño
humili corde dicamꝰ qui hijsce p̄ciosiissimis sacramētis
nos lapsos erexit; deo sibi qz recōciliauit. de ptāte tene⸗
brazꝝ eripuit. gr̄am nobis ⁊ bñ esse ꝓtulit. ⁊ eternā gl̄iaz

Nota quo⸗ modo ma⸗ trimoniū est sacramē tum.

repromisit: vt de bene esse gre ad esse optimū glie trāsea
mus. ¶ Bo. Ecce hoc postremū qđ de optimo esse glo
rie tetigisti hactenꝰ mihi aiam suspensuz tenuit: cupiēs
vehemēter agnoscere qūo esse optimū xps miseratoz lar
gituꝰ sit. Hoc em̄ ꝓplet 7 ꝓsummat totū hoiem. Ver
go pro tua hūanitate aliquid de hoc ocius edissere.

De vniuersali iudicio 7 ostendit de ne/cessitate venturū cū generali corpozū resurrectiõe.

¶ Ray. Facerē etiā 7 si minime rogares. Nō em̄ oportet hoiem (de quo hacte
nus semp locuti sumꝰ) dimittere incōsumma/tū. Egimus de hois creatiõe: egimus de sua reparatõe nunc agendū est de finali eiꝰ retributõe. Tripliciter em̄ operat deus circa hoiem. scz ipm creādo. reformādo: 7 iuxta qđ operatus est equissime iudicādo. Cū itaqz sit homo opus dei viuū: nobile: magnificum: 7 pre ceteris creaturis suo ꝓditori similimū. ideo nō debet incōsummatus imperfectusqz manere. Verū qz non pōt vltimū ꝓsequi finē nisi prius opera eiꝰ examinētur 7 iudicētur vt iuxta qualitatē sui operis vltime retributōis premiū sortiat: siue in eternā penā siue i gloriā sempiternā. Id circo nunc necesse est de hoc vltimo et generali iudicio pauca dicere: 7 an etiā futurū sit certis rōnibus naturalibus demonstrare. ¶ Bo. Ita fac obsecro: ego aures cordis diligēter admoueo. ¶ Ray. Judiciū vniuersale futuꝝ ꝓt ex ipsiꝰ hois natura ꝓbari. nā cū hō hz a deo liberā volūtatē: 7 est opeꝝ suoꝝ dñs. iō opa eiꝰ rōne arbitrij sunt meritoria: 7 ideo etiā iudicabilia: vt recipiāt iudicāte deo vel penam vel gloriā. Justissimū certe est

Quod vniuersale iudiciū est futurū patet hic rationibus.

vt qui aliq̃d libera opatione ꝓmeruit: id a deo in integrũ recipiat: vt detur ei post laborẽ sua merces. ¶ Bo. Si homo debet mercedẽ sui opis a deo recipere: ſõ manifeste ꝓsequẽs est iudiciũ vẽtuꝝ quo examinek̃ 7 iudicek̃ q̃d ꝓmeruerit. ¶ Ray. Idẽ ꝓbamus rõne debiti. Bonis em̃ opibus debek̃: laus fauor 7 honor. malis vero e diuerso vituperiũ: ignominia et opprobriũ. Hinc etiã oportet q̃ opa bona q̃ ꝓpter deũ sunt facta tantã recipiãt a deo laudẽ 7 gloriã qua nõ possit ãplior estimari. 7 opera iniqua in iniuriã dei perpetrata tã grandẽ execrationẽ ꝓfusionẽq̃ sortiãtur qua nequeat grãdior posse donari. Vt igit̃ hec in sũmo fiãt: nccẽ est vniuersale iudiciũ ꝓferri in ꝓspectu oim̃ hoim̃ 7 angelorꝝ q̃ norũt inter bonũ malũq̃ discernere quo iusta opa ab oibus approbẽtur: laudenk̃: 7 publice honorẽtur. q̃ vero reproba sũt cũ sũma oim̃ execratõe explodãtur: exsibilẽtur ꝓfundãtur. Bo. Vt istud fiat q̃d dicis nccẽ est oim̃ illic corda ꝓscientiasq̃ palã cũctorꝝ oculis patescere: vt bonũ cõem mereank̃ accipere laudẽ: 7 mali publicã cõfusionẽ. ¶ Ray. Verũ tu dicis. libri em̃. i. cõsciẽtie aperiẽtur 7 mortui iudicabũtur ex his q̃ scripta fuerint in libris. Tertio ꝓbamus iudiciũ futurꝝ ex ꝓditiõe operũ malorꝝ. nam opa iniqua supplicijs puniri debẽt 7 ignominijs. Nõ em̃ sola pena debek̃ pctis: sz etiã aperta ꝓfusio. cũ plerũq̃ hoies magis timeãt ꝓfundi q̃ torq̃ri. Ea nãq̃ est oim̃ scelerũ 7 malorũ opex ꝓditio vt celari velint semꝑ 7 abscõdi. Quia igitur nemo malignꝰ vult secretã fraudis sue neq̃ciã agnosci: iõ vt pctã oia que nũc sunt occulta extrema 7 publica retributiõe ferianк̃: nccẽ est vniuersale apparere iudiciũ in quo oia malorꝝ furta; fraudes: artes 7 ingenia tã/

bonj

ta claritate cũctoꝝ oculis patebũt vt sole clarius videã
tur. ¶ Bo. Iha q̃ insani sunt q̃ vere vecordes q̀ nũc sua
scelera vni hoi in ꝓfessione aperire refugiũt: q̃ in illo tre
mendo iudicio tã lucida demõstratiõe ꝓfusibil'r expan⸗
dẽtur. Quãto satius est nũc ea clam ꝓducẽdo occulere:
q̃ ea postmodũ cũ summo rubore palã ostẽdere: ⁊ ostẽ
dẽdo perire. ¶ Ray. Istud certe ꝓmerẽtur q̀ hic nolũt
vllatenus de pctõ ꝓfundi: ꝓpriã laudẽ gloriãq; queren⸗
tes: quibus eterna caligo ⁊ ꝓfusio reseruat. Quarto p⸗
bamus iudiciũ futurũ ex gaudij tristicieq; natura. Ne⸗
cesse est em̃ vt iustus de sua iustitia tã magnifice gaudeat
vt perfectiꝰ gaudere nõ possit: ⁊ impius de sua nequi⸗
cia tam grandẽ habeat tristiciã vt ea nõ possit maior ha
beri. Vt aũt istud sic fiat nccẽ est vniuersale iudiciũ pro
mulgari: in quo boni ab oĩbus laudati summũ gaudiũ:
⁊ reprobi ab oĩbus vituperati eternã tristiciã mereãtur.
Quinto: nõ sunt nisi duo iudicabilia. scz opera mala ⁊
opera bona. ⁊ quia contraria iuxta se posita magis ipsa
claresc̃ũt: ideo est futuꝝ generale iudiciũ in quo oĩa opa
bona cõparatione maloꝝ glorioſissime illustrabũtur: et
mala opa ꝓparatõe bonoꝝ extrema ꝓfusiõe sordidẽtur.
¶ Bo. Terribile est qd̃ loq̃ris ⁊ qd̃ prauoꝝ hoĩm possit
aios pmouere. Sz nũq̀d hec extrema oĩm opeꝝ retribu
tio in sola hois aia fieri debet: an etiã simul ⁊ in carne.

Qd̃ generale iudiciũ oĩm corpoꝝ mor
tuoꝝ vniuersalẽ prereq̀rit resurrectionẽ. Ca. lxxxiiij.

Ray. Birim' precedẽti capl'o. q̃ gñale iudiciũ
respicit humanã naturã. Ad humanã aũt natu
rã pertinet ⁊ corpus ⁊ aia. Nam sicut est natu

ra corporalis tantū: ⁊ natura spūalis tantū. ita est natu
ra corporalis ⁊ spūalis simul. Quia igit hec natura est
iudicabilis ⁊ pmiabilis. iō necesse est vt in corpore ⁊ in
aīa iudicetur. Ut aūt hoc fiat oportet fieri corpoz oīm
resurrectionē. vt sicut aīa in corpore ⁊ cum corpore aut
peccauit aut iuste egit: ita etiā cum corpore recipiat qđ
promeruit. Et quia illud extremū iudicium est finalis
oīum retributio. ideo fieri debet generalis omniū mor
tuorum resurrectio. Una ergo inseparabili catena colli/
gātur ⁊ vniuersale iudiciū ⁊ resuscitatio mortuoz. Pre
terea mortuorū resurrectio est necessaria propter totiꝰ
vniuersi complementū qđ ex tribus constituit naturis.
Quia igit corporalis natura tantū: ⁊ spūalis tantū per
manēt in eternū: ideo etiā oportet vt ex ambobus cōdi/
ta natura suscitata i sempiternū perseueret. Ideo etiā
pueri qui ex proprio nihil deliquerūt: ppter cōplemen
tū vniuersi necesse est cū alijs resurgāt. Preterea aut ne
mo aut oēs certe resurgēt. Si ergo aliqs iam resurre
xit: argumentū est qꝫ resurgēt ⁊ oēs. sed xp̄s verus ho
mo iam a morte resurrexit: ergo oēs resurgēt. qz resur/
rectio debet hūane nature: nec est impossibile fieri qđ se/
mel iā factū est. Sicut granū frumēti cadēs in terra dū
mortuū fuerit ⁊ reuixerit multiplicē fructum affert: ita
xp̄s mortuꝰ ⁊ suscitatꝰ innumerabilē corpoꝝ resurrectio
nē opat. Ista aūt resurrectio neqz in xp̄o facta est vtute
hūana: neqz in nobis fiet sz ptāte diuina. ¶ Bo. Sz q̄li
in corpore mortui resurgent. ¶ Ray. Qui mēbra sunt
xp̄i resurgēt xp̄o similimi. in corpore lucido: impassibili
agili: ⁊ imortali. Qui aūt xp̄i sūt aduersarij dissimiles
valde xp̄o resurgēt in corpe tenebroso: pōderoso grosso:

In quali corpore mortui resurgēt

passibili:sed imortali:vt viuāt ⁊ vrātur et sentiāt semp.
Cū eñ virtus causaq3 resurrectiōis ꝓsistit in merito vl' demerito hoīs qđ semp etiā moriēte hoīe ꝓmanet imortale. Ne ergo cassa ⁊ inania sint humana merita ⁊ ne vacuū appareat in vniuerso:necē est futura vera corpoꝝ resurrectio.. ¶ Bo. Quid hic origeniste dicturi sunt q̄ carnis negāt resurrectionē:asserētes oēm corporeā substantiā in fine mūdi penitus interire:sicut in suo periarchon origenes exeq̄tur. ¶ Ray. Origeniste ⁊ eoꝝ sequaces iō decipiūtur q3 nō rectis oculis opa creatoris aspiciūt. Ideo dicūt eñ resurrectionē nō esse:q3 putāt ꝑfidi hoīes de mortuis extinctisq3 pulueribus deū vivas carnes suscitare nō posse. ¶ Bo. Licet ego nō dubitem quin deꝰ id possit:tu th ostēde qūo possit. ¶ Ray. Si deus potuit innumerabiles rerū spēs sil' de terra ꝓducere: facile et poterit de suis pulueribꝰ ea q̄ ꝓriꝰ fuerūt corpa suscitare. Sicut eñ dei iusticia id req̄rit:ita ⁊ maiestas virtutis eiꝰ id poterit. Preterea:si potuit deus tot corpora cōdere q̄ penitus nō erāt:quare nō poterit reformare q̄ perierāt. Preterea si deus potenti manu aliqua cōstituit corpora incorruptibilia:vt sunt celestia corpora. q̄re nō poterit reparare mortalia corpa nr̄a ⁊ ea facere imortalia. ¶ Bo. Nihil hac veriꝰ veritate.

Quod iudiciū generale futurū sit pōt probari ratiōe honoris:potētie ⁊ sapientie dei.

Capitulū.lxxxv.

Ray. Ego ꝑterea magnope tibi ꝓdesse arbitror si probē etiā generale iudiciū futurū ex pte honoris ⁊ potētie dei. nō quo tibi fidez augeā sed timorē. Nā ex quo deus suo bñplacito nullo aut rogāte

aut cogente humanā naturā cum nō esset cōdidit: ergo multo magis debitā faciet meritoꝝ oim retributionē. Quia nō esset equū hoiem libere operantē creare ⁊ operis mercedez nolle reddere. Scdo cū finalis retributio sit opus honoris solius dei extra se. Quicqd em̄ deꝰ operatur extra se ad suū id operat honorem Et qz iudiciū finalis retributiōis est vltimū ⁊ pfectū opus dei circa humanā naturā. ideo oportet vt in hoc vltimo opere deus agat palā manifestādo summū honorē sue potentie: sue sapiētie: sue iusticie. Potētia apparebit in tot corpoꝝ suscitatiōe. sapiētia in pscientiaꝝ discussiōe: iusticia in meritoꝝ equissima distributiōe. ¶ Bo. Hunc summū honorē deus nō acquireret exterius nisi humanā angelicā qz uatnrā ad examen generale deduceret: in quo possent sue potētie: sapiētie ⁊ iusticie opera ab oīnibus videri ⁊ pmēdari. ¶ Ray. Preterea istud iudiciū vniuersale cū debeat esse sūme honorificū: laudabile: glorioſum. oportet igitur vt illic fiant apertissime omniū meritoꝝ declarationes. oportet quoqz vt ferātur sententie irreuocabiles: ⁊ finaliter dentur meritoꝝ oium iustissime retributiones. Requirit em̄ hoc iudiciū vt in meritoꝝ declarationibus ostēdat in iudice rectitudo veritatis. in sentētijs irreuocabilibus auctoritas ⁊ potestas summe maiestatis: ⁊ in retributione premioꝝ siue penarū plenitudo iusticie ⁊ bonitatis. Preterea cū istud iudiciū sit summe honoris ⁊ maiestatis. ideo necesse est qꝫ fiat cū tanta solēnitate pompa ⁊ magnificētia thronis ⁊ potestatibꝰ obsequentibus vti talē infinite maiestatis iudicē decet. Oportet igitur vt ꝓpter iudiciariā potestatē (que terrorē ingerit ⁊ formidinē) oībus appareat deus iudex ro-

mídatus. mínax: terríbilis: metuẽdus. ⁊ hũc terrorẽ ex erceat íuxta ſuã reuerẽdiſſimã maieſtatẽ. ¶ Bo. Iſtud vere requirit contẽptus hoím íníquox: qui deũ iudicẽ ⁊ ſua mandata ſpernẽtes mille íllũ vícibus offenderunt. Erít igitur oibus reprobis íncõparabílis timor et tam ímmẽſus vt nõ poſſit augerí amplíꝰ. Puto tamẽ íuſtos cũ ſecurã habeant ſcientiã níhil hunc iudicẽ formída/ turos. ¶ Ray. Iuſtis illíc tuta erũt omía. Excipiẽt tñ eũ cũ ſumma veneratiõe ac reuerẽtia: vidẽtes altiſſimã eius excellentiã: maieſtatẽ ſapiẽtiã: virtutẽ dignitatẽ. Ex quo emñ iſtud opus iudicij eſt vltimũ operũ ſuox. iõ erít puriſſimũ: excellẽtiſſimũ: ſolẽníſſimũ: ſumme hono rificũ ſuper oía opa manuũ ſuax. ¶ Bo. Ex hís aperte colligímꝰ (cũ opus iudicij ſit opus ſummi honoris: iu/ ſticie: vtutis ⁊ bonitatis) qꝫ ad deũ maxime pertíneat facere iudiciũ ⁊ dare vnícuiqꝫ ſm opa ſua. Sed q̃s erít íſte oím iudex: ſcio qꝫ deus: ſed nũquíd nõ homo deus: vt ipſe ſit ⁊ iudex ⁊ retributor qui prius fuít oím repara tor. ¶ Ray. Ille ipſe xp̃s ieſus vnigẽítus dei: cui pater dedit omne iudícíũ qꝫ filíus hois eſt. Ideo merito debet hoíes iudícare: cũ ⁊ ipſe hõ ſit: hoím redẽptor ⁊ repara tor. ¶ Bo. Níhil verius: vltra progredere.

De excellentia huius diei pre ceteris diebus: ⁊ de finalí retributione. Capí. lxxxvj.

Ray. Anteq̃ loquamur de finalí omníũ operũ retributione dicã pauca de nouiſſime díei ma/ gnificẽtia. In hoc díe oíum precedentiũ díex opera cõgregabũtur ⁊ ſuã mercedem recipiẽt. In hoc díe magnificẽtius opabitur deus q̃ ín ceterís ſit opera

tus dieb⁹:hoies suscitãdo ac imortales faciẽdo:7 vnũ/ quẽqz iusta qđ meruit eterna retributiõe donãdo. In hoc die solus operabit homo deus:in ceteris sua hoies opera perpetrarũt. In hoc die deus ostendet opera sue potestatis:sapiẽtie:iusticie:veritatis 7 bonitatis:com/ plens oñia opera sua in summa laude:gloria 7 honore. Hic dies erit dies timoris:angustiaz et formidinis oi/ bus iniquis. Et dies gaudij:exultatiõis 7 glorie oñib⁹ iustis 7 bonis. ¶ Bo. Merito igitur hec dies nobis in cõtinua debet esse memoria :7 ad hunc tanq̃ ad suũ cen trũ oñia diez nostroz opa dirigere:7 quantũ possumus iusticie 7 virtutibns operã dare:ne in illo die corã tanto iudice 7 oium hoim atqz angelorz frequẽtia ꝓfũdamur Ubi aũt huius memoria diei nõ habebit illic inconstãtia regnat 7 malicia 7 osne opus prauũ atqz peruersuz. Et qz iudex ille magnificus nec errare poterit nec corrũpi nec decipi: q̃ omniũ scrutat renes 7 corda. qui oia videt 7 nihil negligit. ideo hec assidue cogitãtes 7 hunc diez pre oculis habẽtes debem⁹ operari quod bonũ est. Bo/ norũ em̃ labor gloriosus est fruct⁹: 7 regnũ permanẽs sempiternũ. Nationes aũt inique dire erũt ꝓsummati onis. ¶ Ray. Ex hoc ipso qđ nunc dixisti finalem elici/ mus iudicij ꝓsummationẽ: que fiet in bonorz malorũqz ab inuicem perpetua separatione. Bne em̃ he gentes: vna iustorũ:altera impiorz cũ sint inter se cõtrarie ꝓtra rias sentẽtias recipiẽt. ꝓtrarias sedes:mercedes:retri butões. qui em̃ lucifero volũtate pessima adheserũt sua mẽbra effecti:cũ ipo in sempiternis ignibus dãnabũt. q̃ vero xp̃s dñm secuti sunt:cũ ipso i eternã gloriã sustol lent. Illi mergẽtur in ꝓfundissima abysso:isti leuabunt

Memoria dici iudicij.

De finali retributione.

in empyreo celo. Illi ignibus: isti delicijs donabūtur. Illi habebūt socios demones: isti angelos socios sortiē tur. Illi pre immēsis angustijs vlulabūt: isti pre volu/ptatū magnitudine gratulabuntur. Illis superincūbit obscurissima 7 sempiterna caligo tenenebraꝝ: istis autē deus erit in lucē sempiternā: 7 lucerna eoꝝ erit agnus. Certe nūc habes qđ petisti. collige ex his vltimū hoīs cōplementū. Maz si bonus iudicatus fuerit sortiet esse optimū cum angelis in regno: sin vero malus esse pessi/mū perpetuo possidebit cū demonib⁹ in inferno. ¶ Bo. Hoc extremo tuo sermone elidītur pestifera origenis in suo periarchon opinio. vbi asserit malos gehēne suppli/cijs eruditos virtutes velle capescere 7 his exercitos re gnū pmereri supernū. Tu vero qui vtrīq; poplo statui/sti limites sempiternos: huius viri somnia penitus va/cuasti. At qñ nunc finē me video attigisse oim q̄ volebā 7 ad vltimā retributionē peruenisse: ago imortales gra tias dignatiōi atqz industrie tue. Dignatiōi quidem q̄ volueris: industrie vo qua me efficacissime instruere po tuisti. Bū viuo 7 spūs hos regit artus memor ero huiꝰ optime institutionis tue: vt semp meminerim me a sum mo creatore cōpositū: ceteris creaturis longissime pre latū. me mea inobediētie superbia collapsum. mille trū calamitatibus interceptū. xp̄i me miseratiōe redēptū. suo me examini reseruatū. 7 pro meritis bonoꝝ operum eterna premia recepturū. Verū q̄ in longā noctē hanc vltimā disputatiōis nostre partē protraximus: vnū abs te mi raymūde efflagito: vt ea q̄ inter nos nunc agitata sunt (est em̄ mihi fragilis memoria) libris mādes: quo 7 ego reminiscī: 7 posteri hac vtilissima eruditōe possint

effici meliores. ¶ Ray. Quanq̃ prim⁹ liber olim a me scriptus apprime sufficiat: faciã tamẽ qđ efflagitas. nã ex quo hec nostra disputatio succincta fuerit: plana: facilis: acuta: ⁊ lepore salibusq3 respersa: ideo ante primã editionẽ multo libentiꝰ a plerisq3 legẽt. presertim cũ illa plixitate sui fastidiũ legẽtibꝰ generet: ista recreet fastiditos. Verũ qz obscura iaz nox ad somnũ nos euocat cibo potuq3 ante corpora foueamꝰ: ac tũ postea dulci liceat indulgere sopori. ¶ Bo. Quãq̃ tua adhortatione ita roboratus sim atq3 cõfotus vt carnis delicias nõ requirã: pareo tñ volũtati tue vt me ad tua iussa pnũ inuenias quẽ tam beniuolũ in meis precibꝰ sum expertus.

¶ Finit inter magistrũ Raymũdum sebũdiñ ⁊ dñz Bñicum seminiuerbiũ disputatio de hoie ppter quẽ alie creature facte sunt: ex quarũ cognitiõe illuminat̃ homo ad cognoscendũ ⁊ se ⁊ deũ ⁊ alias creaturas.

Incipit septimus dyalogus pulcerrimus ac deuotissimus inter Mariã et Bñicum: de mysterijs sacre passionis dñi nostri iesu xpi semp bñdicti.

Dominicus. Audiustertius ipso videlicet sancto parasceue die cum interessem passioni vnigeniti tui o maria (sequebar eñ timidus cũ petro a longe) vidi eum plurima perferre et multa in illũ fieri que me vehemẽter permouerũt. Neq3 eñ sine mi

ra ratione est cur oipotens deus (quē tuū filiū esse pfi teor) tam acerba tormēta: tāq; indigna ludibria ⁊ pba sustinere voluerit. Optabā anxius ⁊ mestus hoꝛū nosse mysteria sed te cū videre immēsis circūseptā angustijs ⁊ merorib⁹ innumeris absoꝛptā nō te interrogare pre sumpsi: sciens quia mihi respondere nō posses que pene moꝛtua videbaris. At nūc cū iam filius tuus resurrexit ⁊ mestitudinē oēm tuā longe ppulerit: oꝛo te mitissima parēs ne fatigeris mihi seruulo tuo passionis vnigeniti tui mysteria pꝛopalare. ¶ Maria. Eya mi fili dñice in fandū (mihi crede) iubes renouare doloꝛem. Neq; em passionē filij sine ꝑpassione: nec lachꝛimosam sine lachꝛimis materiā potero memoꝛari. Verū quia semp cū ingenti fructu xp̄i passio recensef vt tibi mihiq; fructifice: moꝛē geram rogatib⁹ tuis. ¶ Do. Ago imoꝛtales gratias humanitati tue: que vt ceteris soles ita ⁊ mihi quoq; immerito te beniuolā pꝛebes. Hic igitur mihi o sapientissima virgo q̄d cause est obsecro q̄ dñs maiestatis filius tuus (cuius sapiētie. nō est numerus) tam ignominiosam subire voluerit passionē. ¶ Maria. Hicā pauca: tu tamen diligenter aduerte. Post illā humane pꝛeuaricatiōis diabolo decipiente ruinā vniuersalē: ex qua per vnū hoiem peccatū introiuit in hūc mūdum: ⁊ per peccatū moꝛs: ⁊ ita in oēs hoies pertrāsijt in quo oīes peccauerūt: post illā itaq; ruinā nemo diaboli dñationē nemo vincula dire captiuitatis euaderet: nec cuiq̄ aut reconciliatio ad veniā: aut reditus pateret ad vitā: nisi coeternus ⁊ coequalis deo patri: filius dei etiā hois esse filius dignaref veniēs querere ⁊ saluū facere q̄d perierat. Vt sicut p adam moꝛs: ita per moꝛtē xp̄i esset resur

Cur crist⁹ pass⁹ in generali.

rectio mortuorū. Adam se ⁊ suam sobolē superbiēdo de iecit. christus vsq ad crucis necem se humiliando in se credētes erexit. Adam diuinitatis gloriā concupiscens cōparatus est iumētis insipiētibus. christus factus no uissimus virox cum deus esset: angelis hoiem adequa/ uit virtutibus. Adā suasu serpētis inobediens in ligno peccauit: christus factus obediēs vsq ad mortē per li/ gnum cuncta restituit. Habes ecce breuiter qd petisti.

Bo. O inscrutabile diuine bonitatis abyssum: q̄ tali mi seratiōe statuit deiecta erigere: ⁊ cōfracta in integrū so lidare. Sed queso te dulcis mater ne me estimes impor tunū si passionis causas particulari⁹ indagauero.

Ma/ ria. Facito vt voles: ego votis tuis libens occurram.

Bo. Cum ingrederetur vnigēitus tuus acerbe pas sionis conflictū: vidi illū pallescere. tremere. trepidare ⁊ immensis vallatū angustijs in faciē super terrā proci/ dere: ⁊ patrē vt a se mortl calicē auferre deprecari. Hax angustiax nosse cupio rationē.

Ma/ ria. Ey mi fili do/ mine: q̄ ingēti merore mea nunc viscera permouisti: nō possum equo animo harū calamitatū quas filius per tulit reminisci. Agnosce tamē in his angustijs condito/ ris tui dulcē clementiā. Pauores em̄ hos ⁊ trisricias as sumpsit vt nr̄as in se trisricias vinceret: ⁊ eternas quas homo meruerat angustias suis angustijs benignus ex/ cluderet. Sicuti em̄ (vt supra retuli) tuā mortē sua mor te destruxit: sic tuā mestitudinē suis meroribus elimina uit: vt faciē tuā exhilaret in oleo: ⁊ in mentis alacritate domino famuleris.

Cur crist⁹ pertimesse revoluit et cōtristar⁊.

Bo. Gratias benignissimo salua tori: qui suo pauore metū mihi dire mortis ademit: ⁊ in spem vite eterne fidēter animauit. Sz puto te nō latere

mitissima: q̄ xp̄s dn̄s in agonia cōstitutus sanguinez et aquā abūde sudauerit. ¶ Maria. Cū id o fili spiritu reuelāte vidissem nimio dolore cōmota vehemēter intremui: 7 sicut ille totam suā carnē in sudorē: ita ego oīe cerebrū meum in lachrimas reliquaui. Considerās eī dn̄s ihesus imminēs 7 amarū mortis discrimē ac tū vehemēti anxietate permotus inflāmabatur corpus 7 cor eius vt apertis mēbroz̄ poris sudor sanguineus prosiliret. Et hec quidē benignissim⁹ miserator in figura moriētis hoīs vltro peregit: qui hūane mentis in se certamē expressit. Hoīe quippe ad mortem propinquāte vim quādā terroris ac formidinis patitur: cū per solutionē carnis ad eterna 7 districta tribunalia perurgeā. Ne ergo fidelis x̄pianus horam mortis anxius sudāsq̄ pertimesceret: vnigenit⁹ meus 7 sudare voluit 7 vehemēter metuere vt illi homo gr̄as haberet 7 corde diligeret.

Lnr sāguinem et aqā chr̄ist⁹ sudaverit.

¶ Bo. Et merito id quidez. Nā ego quoq̄ hec abs te audiēs in eius amorē incandescere incipio. ¶ Maria. Agnosce etiā hunc (qui de toto corpore ei⁹ profluit) sudorē id protendere q̄ a mystico ei⁹ corpore qđ est ecclesia sanguis fundēdus sit 7 sctōz̄ martyria emanatura. oīs em̄ qui mēbrū fuerit x̄pi persecutionē patiaā necesse est. In hoc preterea sudore nō oculis solū sed 7 mēbris oīmibus fleuisse videtur: vt mystic cū corpus eius totius sui corporis lachrimis purgaret. Hūc aūt sanguineū sudorē adeo copiosum fuisse cognouimus vt magno profluuio laberet in terrā: vt terrenū hoiem calido sanguine confoueret: 7 ad fructuz vite mortuū aiaret. ¶ Bo. Multū libenter q̄ dicis excipio: nā amorē redolēt 7 pietatē. Unū reminiscor qđ mihi bilē mouet et stomachū

vehemēter. Cū ijsset xp̄s dñs obuiā hostibus suis accessit ad eū nescio quis perfidus ⁊ sub specie pietatis lup⁹ agno mitissimo osculū dedit: atq; hoc pacto p̄didit inimicis. ¶ Maria. Hoc est oscula iude nequissimi p̄ditoris qui amoris pignore vulnus inflixit: ⁊ charitatis officio sanguinē fudit: ⁊ pacis instrumēto mortem irrogauit: qui tamē ab alto stipite laqueo se suspēdit. Aduerte tamē huiꝰ oscula virtutē: nō malicia illud imprimentis sed patiētia recipiētis. Hoc em̄ oscula deū tibi iratum recōciliauit: celū resoluit: angelos pacificauit. Hoc osculum mūdi blandicias in absinthiū vertit. mūdi odia dulcescere facit: ⁊ fraudulēta p̄ditorū oscula cauere te instruit ⁊ odisse. ¶ Bo. Non arbitrabar has tali osculo inesse virtutes. Hoc itaq; osculo xp̄s furēti populo denotatꝰ: confestim peruadit ⁊ multis verberibus agitatus diris vinculis colligat. ¶ Maria. Adeoze en altero mihi animū acriter permouisti. Nō vacat tū a mysterio cur dñs maiestatis tanq̄ latro ligari voluerit et cōp̄hendi. Adā in paradiso furtū latrociniūq; p̄misit dū fructū vetitū rapuit ⁊ momozdit. Est em̄ furtū rei aliene inuito possessoze attrectatio. Huiꝰ furti gratia oē hoim genus a diabolo p̄hensum ⁊ peccatis implicitū tenebat. Hunc furē deus vnigenitꝰ meus vt solueret voluit incōp̄hensibilis p̄hendi: ⁊ summa libertas vinculis colligari. Hinc tātus hec vincula sequitur fructus vt colligatōes impietatis dissoluātur: nodi infirmitatū corripiātur: vincula mortis et inferni p̄sciant. ⁊ qui in tartaro cōclusi erant solutis doloribus liberent ¶ Bo. O sancta vincula xp̄o quidem amara: sed nobis vere dulcissima. Uos queso funib⁹ me charitatis astrin

Virtus osculi iude.

Cur captus et ligatus christus.

gite ⁊ sensus meos oñes ⁊ intellectū in obsequiū xp̄i ca
ptiuate: neq3 a fraterna dilectione me vnq̄ separari per
mittite. Ihis igitur vinculis constrictus coꝝ anna pon
tifice xp̄s statuit: ⁊ ferrata manu a seruo nequissimo du⸗
riter verberatur. Dū hec cernere nō potui fateor lachri
mas cōtinere ⁊ internū animi occultare doloꝛe. ¶ Ma
ria. Nōne tunc optabas eū qui percussit aut celesti igne
cōsumi: aut terra dehiscēte sorberi: aut corꝛeptum a de
monio volutari. ¶ Bo. Optabam certe: ⁊ mille in illū
fulmina imprecabar. ¶ Maria. Vide nūc mi dñice q̄
longe sis a patiētia redēptoꝛis tui. Quā rogo vindictā
que fulmina: que supplicia in percussoꝛē retoꝛquere non
poterat cui creatura oīs seruiebat. Sed patientiā docēs
te instruxit inimicos nō aiaduersione sternendos sed pa
tiētia superādos. ¶ Bo. Optimū documētum ⁊ in tā
to principe mirabile hūilitatis exēplum. Ab anna cum
esset dñs iesus ductus ante conspectū cayphe presulis:
statim illic falsis testibus impetitur: ⁊ in multis nequi⸗
ter accusatur. ¶ Maria. Vide hic dñice saluatoꝛis tui
dulcissimā pietatē. Falsos testes innocens admittit vt
veros testes ab electis abigeret. Qui ⁊ si electi sunt: in
multis tamē nocētes sunt. Quis em̄ gloꝛiabit castū se
habere coꝛ ⁊ mundū esse a peccato. Accusatoꝛ itaq3 fra⸗
trū diabolus: ⁊ si ipse in se neq̄ ⁊ mendax sit: habet ta⸗
men vnde electos coꝝ summo iudice deo in multis ac⸗
cusare veraciter possit. Falsos ergo testes in se summa
bonitas admittēs hoc suis fidelibus ꝓmeruit: vt in suo
iudicio a veris accusatōibus hostiū premuniri aut erui
possint. Sapit ne tibi qđ dico. ¶ Bo. Imo dña mea
optime mihi sapit: ⁊ coꝛdis palato tuo3 penetrāt mello

Cur christ' falsis testibus accusatur'

vbor̃. Sz quid rationis est rogo ꝙ ad falsa testimonia penit⁹ nil respõdit. ¶ Maria. Ea est natura falsi vt silẽ tiũ agẽte veritate se sibi citius mentiat. Nunꝙ melius falsum ꝙ suo cõmento destruit: Preterea xps exhibens iusticiã siluit indignis exerẽs misericordiã ne amplius peccarẽt tacuit malignis: docẽs patiẽtiã cessit calũnijs. Sed vidisti ne mi dñice qũo dicẽte dño (amodo videbi tis filiũ hoĩs sedentẽ a dextris vtutis dei) cayphas pre sul intumuerit: blasphemũ pclamauerit: z pontificale si bi abruperit vestimentũ. ¶ Bo. Vidi fateor: z malici/ am funestissimi hoĩs vehemẽter obstupui. Miror tamẽ quid illa sacre vestis discissio in figura significet. ¶ Ma ria. Nõ vides qr dñs sibi cayphas vestimẽta discidit: ip/ sum quo tegebat velamentũ legis abiecit. Intellige er go iudeorũ sacerdotiũ pontificũ sceleribus cito esse scin dendũ: z ab statu sue integritatis defatiscendũ. ¶ Bo. Nunc cõplebitur (ni fallor) vaticiniũ Ozee prophete. Sedebit inquit pop'lus meus diebus innumeris sine re ge: sine sacerdote: sine sacrificio: sine ephot: z sine the/ raphin. Hoc est ephot qđ cayphas scidit: quod resartiri nõ poterit in eternũ. Sed cur chriſt⁹ laus z gloria eter ni patris blasphem⁹ voluerit proclamari: abs te pia ma ter audire perlibenter desidero. ¶ Maria. Ut te purũ a blasphemia custodiret. Homo em̃ peccator voluntate ore atqz opere deum oipotentẽ z blasphemat z inhono/ rat: imitatus adam parentẽ suũ: qui huius sceleris pri/ mus repertor emicuit. Adam primus dimini nois blas/ phemator: chriſtus vero primus summi patris lauda/ tor. Ille corda filiorum maledictis oppleuit: chriſtus corda atqz ora fideliũ aiarũ laudibus infrenauit. Hinc

Quid ser/ cet vestis sacerdota/ lis disrup/ tio.

Cur blas/ phem⁹ chri stus voluc/ rit dici.

Cur tacet christus.

ergo ille mitissimus blasphem⁹ dici dignat⁹ est vt blas⁄
phemiã trifariã ab electis excluderet: ⁊ eterna benedi⁄
ctiõe fulciret. ¶ Bo. Puto ob id etiam: ne in eam socie
tatẽ muneremur vbi in inferno impij linguas suas cõ⁄
manducãt: ⁊ deũ optimũ sine intermissiõe blasphemãt.
¶ Maria. Recte tu quidem. ꝙ vero vidisti filiũ meum
Cur crist⁹ cõsputus. turpibus sputis inquinari hanc idcirco iniuriã pertulit
vt sputaminibus in suã faciem susceptis aiarum nostrarꝝ
facies lauaret ⁊ extergeret. Adam cũ pcepta contem
nẽs vetitũ sumpsit quasi in dei faciẽ nequiter consputa⁄
uit. Hinc ille a diabolo viciorũ inquinamentis cum sua
sobole conspui meruit. Sed hec sputa per sputã que per
tulit xps miserator extersit. Hinc cauendũ est xpiano ne
more iudeorꝝ xpi faciẽ cõsputet: dũ aiam suã vicijs pol⁄
luit: dũ dei in se imaginẽ inficit: dũ execrãdis dogmati
bus veritatẽ extinguit: dũ eucharistie sacrm inquinat⁹
attingit: dũ de perceptis dei muner⁹ gras ingrat⁹ nõ
agit. ¶ Bo. Optima informatio tua ⁊ alta mente col⁄
locãda. Sed vidi (qd̃ sine lachrimis referre nõ possum)
post sputa atqꝫ alapas deũ ⁊ dñm angelorꝝ sordido pe⁄
plo oculis velari: ⁊ multis ludibrijs ⁊ verberibus acri⁄
Cur velat⁹ ter fatigari. Ma. Deus singultus me nũc impediũt vt
vix q̃ hic sentio valeam enarrare. At nunc huius velatio
nis accipe rationẽ. Primus parens cum diuinitatis sci
entiã appetijt lumẽ cordis amisit: ⁊ a regione lucis ex⁄
pulsus in hanc tenebrosam miserie vallẽ cum sua prole
descendit. In tantã deniqꝫ mentis caliginẽ miserandũ
genus hominũ spõte profecit: vt abiecto creatore crea⁄
turã coleret: ⁊ omnigenũ deũ monstra nequiter adorarent
Totus pene mundus vna hac erat tenebrarum catena

cõpeditus: nec siderũ limpide flãme illuminare hãc po terãt noctẽ tenebrosam. Ut igitur hanc caliginẽ deꝰ mi seratoꝛ abstergeret et cecis mẽtibus lumẽ veritatis in/ funderet oculos suos sup solem clariozes velo obscura/ ri permisit: quos postmodũ etiã in mozte extingui susti nuit. Hinc iam fili dñice reuelata facie gloziã dñi specu lamur: in eandẽ gloziã in lumẽ a lumine trãsformati tan ꝙ a dñi spiritu. ¶ Bo. Uere fauus distillãs labia tua ꝛ eloquiũ tuũ dulce. Nõ immerito (vt cerno) velamẽ su per cozda iudeoꝝ positũ est qđ nunꝙ eis auferri poterit donec fide instituti trãsierint ad xpm. Cũ hec ꝛ multa alia probza circa filiũ tuũ o dulcissima agerenꝯ: petrus quẽ comitẽ mihi adhibuerã ab ancilla interrogatus re pẽte heu dolor ter dñm denegauit. Inde ego confusus ꝛ mee imbecillitatis cõscius ne in similẽ errozẽ incide/ rẽ citius impia pzetozia fugiẽs dereliqui. Petrus vero intimo merozе cõpunctus egressus foras fleuit amare. ¶ Maria. Ego petro collapso pia mente compatioz. Sed hec negatio miserãte saluatozе tantum valebit vt post petrũ nemo vnꝙ fideliũ xpm in finẽ negaturus sit. Sed attẽde queso vbi xpm petrus negauit. Illic certe vbi veritas explodiꝯ: impetitur: exacerbaꝯ. Nõ audisti petrũ negantẽ in monte: nõ in domo: nõ in tẽplo: sed in insano pzetozio vbi dei iusticia aut vẽditur aut ꝓphana tur. Neqz in atrio petrus sed egressus foras amare fle/ uit. vt intelligas eũ qui in circuitu est secularí: ꝛ qui cũ improbis carnaliũ cupiditatũ ignibus se inflãmat: cade re quidẽ vlterius posse: flere aũt nullatenꝰ posse. ¶ Bo. Optime nos instruis doctissima mater. Sed quis ille est obsecro infelicissimus quẽ a longe intueoz ab arboze

Ubi petrꝰ negat chri stum.

laqueo strangulatū. ¶ Maria. Ipse est iudas proditor nihil sua cupiditas valuit. Maluit em̄ se q̄ denarios p dere. q denarios tēplo: aiam diabolo: t corpus laqueo tradidit. Judas itaq; celo terreq; perosus: dum proditionis culpā emēdare nō potuit: homicidij ppij facinꝰ adiecit. Imitātur aūt illū qui sunt ex parte illius. Qui cūq; em̄ dei gr̄am aut susceptā fidē voluptatibꝰ aut diuitijs pdit: infernali laqueo se suspēdit. ¶ Bo. Intueor hic execrabilē duriciā iudeoq;: quā nec cōfessio peccati: nec restitutio precij: nec nephas suspēdij potuit emollire. Non puto dña a magno vacare mysterio q̄ precio sanguinis xp̄i: his scz triginta argenteis ager coemitur in sepulturam peregrinorum ¶ Maria. Bene putasti. Ager pecunia coēptus mūdus iste est xp̄i precioso cruore redemptus. In hoc agro vere fideles tanq̄ aduene t peregrini sup terrā xp̄o ꝯmortui sepeliūtur. t in precio sanguinis eiꝰ tumulati eternā requiē sortiētur. Bētiles em̄ a lege t prophetis hactenus peregrini praua iudeorū studia in salutē suscipiēt: t in p̄cio sanguinis xp̄i dulciter reḡescēt. Bo. Bonet mihi dñs tuo merito dulcissima mater vt in hoc agro tanq̄ aduena cōsepultꝰ in xp̄i sanguine obdormiscā. Hinc iam a cayphe domo ad pilati pretoriū xp̄m dñm sum secutus. Quē cū vidissem placido vultu submisso capite t depressis oculis coram iudice astare: lachrimas retinere nō potui. ¶ Maria. Ego quoq; dū hec cogito me a fletibus tēperare nō possum: presertim dū mente ꝯcipio tot falsas calūnias: tot conficta mēdacia: tot indignissima probra. Est tamē vnde nō mediocriter gl̄iemur. si aduertimꝰ deū ac dñm mafestatis idcirco falsas calūnias ptulisse vt nos in verita

Cur ager emitur.

te fūdaret: ⁊ a demonū imꝓperijs ⁊ criminatōib⁹ benign⁹ miseratoꝛ eꝛueret. ¶ Bo. Magna dignatio ⁊ eo dulcissima quo gratuita. At nō minoꝛis est indulgentie q⁹ etiā ℔erodi regulo oipotēs rex regū voluerit pīntari. ¶ Maria. Nō vtiqꝫ minoꝛis, idcirco esī nūc anne nūc cayphe: nūc regi: nūc pīsidi iudex oim dñs ꝓtēpt⁹ offert vt tu posses ei⁹ tribunalibus fiduci⁹ plenus assistere ⁊ facie fedētis sup̄ thꝛonū: quā repꝛobi oēs ℔oꝛrescēt tranq̄l la mēte ꝙuerti. ¶ Bo. Bonet mihi qd̄ dicis pia virgo vnigēit⁹ tuus vt manū suā longe faciat a me: ⁊ foꝛmido ei⁹ in illo iudicio nō me ꝓterreat. Sꝫ multū me mouit q⁹ cū ℔erodes multis dñm sermonib⁹ discuteret: nō illi ℣bū ipse rīnderit, nīi credo miseꝛt⁹ noluit leuissimo regi ꝓferre rīnsuꝫ ne ℔oc pacto eripere⁹ a moꝛte. ¶ Maria. Et ℔ec q̄dez sui silētij vna causa⁹ est. Uex magis ⁊ ℔ic ⁊ ad alia plurima interrogata silentiū agit: vt imꝓba pꝛime matris cū serpēte colloq̄a expiaret ⁊ sua docta ta citurnitate ipios sermones excluderet. Si em̄ eua colubꝛi vetuisset effaꝛ: nunq̄ a pfido ℔oste deciperet: nunq̄ a paradisi sedib⁹ pelleret. ¶ Bo. Hui⁹ tu docta periculo sctā dña cū te gabꝛiel salutaret aꝛchāgelus nō añ illi rīnsa dedisti q̄ illū veriſſime nosses ab altissimo destinatū. Maria. Ita instruimur a dño vt cognouerim⁹ spūs si ex deo sint: cū nōnunq̄ angel⁹ sathane in angelū lucis se trāsfoꝛmet. Uex tu qd̄ cepisti pfeqꝛe. ¶ Bo. Cū pꝛestolarer ad valuas palacij reditū saluatoꝛis ecce subito foꝛas a mīstris educit⁹ vincul'⁹ stricte⁹ ⁊ alba veste deluſ⁹ quē tanq̄ amentē ⁊ fatuū oēs ℔eu doloꝛ ceperūt explodere: illudere: subsanare. Uidi te quoqꝫ i itinere dū ei⁹ reditū anxia expectares deiectā: mīrabilē: ⁊ ꝑpatiebat

Cur iudicibus christ⁹ pꝛesentat⁹

Cur christ⁹ siluit.

tibi aia mea. ¶ Maria. Eram reuera tū vltra ꝙ credi
potest mestissima. sed ne nunc quidē sine lachrimis huiꝰ
memoriā habeo. Fuit tamē hoc spectaculū nō medio/
criter fructuosum. ¶ Bo. Ita queso hunc mihi fructū
dignāter assigna. ¶ Maria. Memoraris ne dñice qūo
primꝰ parēs dei sapientiā ambiēs appetiuerit. ¶ Bo.
Memoror dña mater. Sed ⁊ nos quoqz filij adā nescio
quo pacto ad sciētie arborē tam libēter accurrimus: pa
ratiores semp curiosum aliquid nosse ꝙ religiosum ali/
qd operari. ¶ Maria. Quare igitur vos scientiarū ap
petitores nō aduertitis qualiter dei sapientia xp̄s vīs
obtutibus presentat. Quid tantope sapientiā vestram
que aut stultitia est aut certe aialis terrena ⁊ diabolica
ostētare gestimini: cū is cuius sapiētie nō est numerus:
quiqz āgelos imbuit disciplina stultus videri voluerit
⁊ ignarus. ¶ Bo. Ue nobis qui semp grandes sumus
in oculis nostris ⁊ iuxta esaiā coraā nobismetipsis sapien
tes. Habemus tamē grāz optimo redēptori qui cum co
tanꝙ amēs atqz ignauus contēni voluit ⁊ haberi ludi/
brio: vt filiorū ade superbiā inclinaret ⁊ humilitatis exē
pla nobis tribueret. Ucrū cum ad pilatū dñs iesus re/
ductꝰ esset: vxor pilati nescio quo mota spiritu rogat ma
ritū ne iuxta iudeoꝝ vota xp̄m occidat: asserens se ꝑpter
illū in visu multa fuisse perpessa. ¶ Maria. En eua se/
cūda nouo homini xp̄o preparata. Illa genus humanū
in mortez deiecit: ista simili acta spū ne redimat homo
impedire curauit. Illa nouit percutere: ista medicū stu
duit amouere. ¶ Bo. Putauerā hanc feminā motam
pietate fuisse. ¶ Maria. Imo vero pessimo demonio
agitatā. Hostis em antiquus animaduertēs aias capti/

Nota euā alteram.

uas citíus líberãdas: necem quã paulo ante xp̃o paraue
rat: per ꝯ̃ feíam auertere nũc ſatagebat. Uerũ pilat⁹
(deo alíquíd pro nobís melíus ꝓuidente) vroris preca
mína audíre ꝓtempſit. ¶ Bo. Bonẽt míhí merita tua
ſanctíſſima mater ne ſenſualitas vror mea me ipediat:
carnẽ meã cum vicijs ⁊ ꝓcupíſcẽtijs crucífígere: ⁊ pro-
ximoꝝ neceſſitatíbus cõdolere. At nũc plenũ eſt lachri
mis qđ ſubijcio. ¶ Maria. Quodnã íllud. ¶ Bo. Pi-
latus cupiẽs dímittere xp̃m: ſedicioſuꝫ ⁊ homicídã bar
rabã eis obiecít: vt huí⁹ odío (cũ latro eſſet) innocentẽ
dñm líberũ relaxarẽt. Uerum íllí ímpudẽtiſſimí canes
contẽpto príncípe angeloꝝ latronem peſſimũ elegerũt.
¶ Maria ſflenda nímis freneticoꝝ inſanía. Latet ta- Cur cristo
mẽ ín hoc opere dulce ſatis ⁊ ſuaue myſteríũ. Protho- barrabas
plaſtus noſter (cuíus ſepe íam memíní) vetita guſtãdo preeligitur
deũ nequíter reiecit: ⁊ peſſimo credídit deceptorí: huíc
adheſit: huíc quoqꝫ famulatus eſt. Hinc íam oís eí⁹ po
ſteritas hoc habet vící⁹ vt contẽpto ſummo bono cadu
cís rebus atqꝫ inanibus delectet. Nemo eſt qui precío
ſum ſeparet a vílí. q̃ lumẽ a tenebrís. q̃ vírtutẽ a vicijs.
Oẽs ítaqꝫ circa electionẽ plerũqꝫ falluntur: cũ mors ⁊
vita ín electíõe conſiſtat. Sí bene elegeris vita viues:
ſi male penas dabis ínexpiabíles. Ne ergo in electiõe
xp̃ianus ſe falleret: xp̃s latronẽ eligí ⁊ ſe contẽní permí
ſit. vt huíus merito nobis ea gratia ꝓferret qua poſſem⁹
que ipſe dilígit líbẽter elígere: ⁊ que prohíbet aſpernarí
¶ Bo. Magna optimi dei noſtri clemẽtia. Qz ve per
fídís íudeis qui nũc pro meſſia latronẽ: ⁊ pro xp̃o antí-
xp̃m recípiunt. ¶ Maria. Tu quoqꝫ fili dñice caue ne
íudeos quos arguís ímíteris. ¶ Bo. Quo pacto dña:

¶ Maria. Quecūqz eñ aia sceleribus assentit: chr̃istū sibi vincit ⁊ barrabā soluit. que vero sectatur iusticiam: xp̃m solutū h̃abet: barrabā cōpeditū. Et quēadmodum iudei post electū h̃omicidā latrocinijs ⁊ seditiōib⁹ sunt subuersi: sic ea contēptibilis aia que in se barrabā soluit diabolicis latrocinijs exterminat. Uerū tu quid deinceps de xp̃o vidisti edissere. ¶ Bo. Cum pilatus cerneret latronē xp̃o p̃referrī iussit eū a militibus in atriū p̃etorij introduci. Ego paulo post immixtus turbis atriū ingressus vidi (h̃eu dolor) regē glorie vnigenitū tuū vestibus spoliari. vinculis ad stipitē constringi: ⁊ toto cor̃pore acriter flagellari. adeo vt instar gurgitū sacer eius cruor efflueret super terrā. Sed tu queso dulcissima parēs repressis parūper singultibus: cur h̃anc grauē in se aiaduersionē de⁹ pertulerit effare. ¶ Maria. Memorare fili illius miseri qui ab h̃ierusalē descendēs in h̃ierico incidit in latrones. qui ab eis dispoliatus vulneri⁹ confossus ⁊ semiuiuus derelictus est. Ipse est adam cū sobole sua. Porro filius dei chr̃istus dñs calamitati ei⁹ cōpatiēs suis vestibus spoliari voluit vt h̃unc nudū innocentie indumēto vestiret: vinculis constringi vt cōpeditū absolueret. plagis vulnerari vt h̃unc sauciū refor̃maret: ⁊ sanguinē fundere vt semianimē ad vitā gratie aiaret. Sicuti eñ vita ois aiantis in sanguine est: ita et vita iusti in sanguine chr̃isti est. Quē idcirco munific⁹ miserator fundit a cor̃pore: vt tu illū ore biberes ⁊ cor̃de deuotus h̃aurires. ¶ Bo. Magnā charitatis flammā verba euapor̃āt que tu loqueris: ⁊ in amor̃ē me optimi redēptor̃is inflāmant qui sic vulnerat⁹ est ꝓpter delicta mea ⁊ p̃opter scelera mea veh̃emēter attritus. Sed

Cur flagellat⁹ chr̃ist⁹

patere obsecro vt qđ deinceps in filiū tuū fieri viderim edisserā. ¶ Maria. Violentus mihi es fili dñice qui ad quālibet narrationē tuā meroze me afficis ꝛ doloze. neq; em̄ sine cozdis vulneribus vnigeniti mei plagas recē seo. dic tamē quid vidisti. ¶ Io. Cum flagris rex angelozū esset vndiq; discerptus: raptus est a militib⁹ in pzetoziū. Ego post hozā clam locū ipsum ingressus: vidi hęus dña mea vnigenitū tuū vilissima purpura vestitū: spineo serto cozonatū: arūdine quasi pro sceptro derisum: sanguīe respuz: ꝛ turpib⁹ sputis ꝓtaminatū. Exhibebat ei ab impijs q̄si honoz regi⁹. scz in spinis ꝛ verberib⁹ doloz verus. ¶ Maria. En repzimo defluētes lachzimas vt tibi q̄d ista significēt manifestē. Vex vt paulo alti⁹ repetā: vestib⁹ xp̄s spoliat⁹ est vt tibi veterē hoiem exueret ꝛ nuditatē tuā virtutū vestib⁹ adoznaret. Flagellat⁹ est vt q̄ merueras eterna flagella deleret. Sanguinē fudit vt te roseo suo cruoze balnearet. Spinis est cozonat⁹ vt q̄ te pungūt tēptamina mitigaret ꝛ gl'ia atq; honoze cō spicuū redderet. Vili purpura amict⁹ est vt stola te immortalitatis indueret. Falso adozat⁹ est vt te etern⁹ genitoz honozaret. Cōsput⁹ est vt faciē tue mētis ablueret Arūdine est vacua irrisus vt tibi solida ꝛ eterna sceptra donaret. In capite cesus: vt caput aie tue integrum custodiret. ¶ Io. O q̄ dulcia faucibus meis eloq̄a tua: iā totus in ei⁹ inflāmoz amoze: q̄ tam indigna pzo me sustinuit ꝛ me suis languozib⁹ repauit. Audiaduerto tñ hoc spectaculo hūani generi ambitōez vehemētissime retūdi. Nos miseri cozonā et cydarim nr̄is capitib⁹ imp̄camur. xp̄s spineo serto trāspūgit: nos auro sericisq; libēt iuoluimur. Xp̄s vili purpura circūtegit; nos honozib⁹

Cur spinis coronatus christus.

et sceptris delectamur: christus inani arūdine deridet. Nos laudes hoim cōcupiscimus: christus in facie consputat. Nos cū honore delicias querim⁹: christus exhonorat⁹ 7 plagis afficit. Sed ve nobis si in hac vanitate persistimus: 7 ad tante hūilitatis exēplum impiā superbiā nō abdicamus. ¶ Maria. Optime tu quidē fili dominice. Nunq̄ em̄ poterit homo ad xpi gloriā conformari nisi prius ad cordis eius hūilitatē se conformet: se modificet. Sed ad reliqua pperemus. ¶ Bo. Tuipa vidisti mitissima virgo qūo hic sacer vnicus tuus sic coronatus: sic cruētatus: sic viliter vestibus vniuerso pop'o a preside in derisum ostēsus sit. Qūo quoq; explosus sit 7 reprobatus 7 clamoribus ad mortē turpissimā requisitus. ¶ Maria. Vidi hec fili 7 cōtabui: 7 pre nimio dolore tota dirigui. Verum tu hui⁹ presentatōis agnosce mysteriū. Cogita queso in illo tremēdo iudicio cū quanto rubore 7 formidine reprobi oēs summis christi tribunalibus presentabūtur. Ut ergo electos suos dulcissimus miseratoz ab ista confusione 7 tremore preriperet dignat⁹ est cōtemptibiliter presentari: confundi: despici: reprobari. ¶ Bo. O benignissimū redēptorē 7 oñi amore atq; honore dignissimū. ¶ Maria. At nūc aperi paululū oculos tuos: 7 vide q̄ cōfusibiliter dei fili⁹ hic presentatur a p̄side: 7 cū quāta maiestate p̄sentabit⁹ a deo patre. Hic stat spinis trāsfossus: in illo examine videbitur gloria 7 honore coronat⁹. Hic stat vili veste cōtectus: illic multa erit luce circūdatus. Hic stat plagis obsit⁹: liuidus cruore respersus: illic sedebit conspicuus: luminosus: 7 multa maiestate chorruscus. Hic ab oībus cōtēnitur: exsibilat⁹: despuitur: illic eū angelice potestates

Cur christ⁹ in derisum sit ostēsus.

7 oñes celoꝝ virtutes reuerebunt: honorabũt: 7 obse
quẽtur. ¶ Bo. Quid tunc rogo pilatus: quid herodes:
quid cayphas: quid ceteri eius nũc hostes dicturi sunt:
¶ Maria. Istud certe. Ecce hic est quẽ aliq̃ndo habui
mus in derisum et in similitudinẽ improperij: cuiꝰ tam
inglorius aspectus apparuit: cuius nos insensati vitam
estimabamus insaniã: quẽ nos pupugimus 7 iniusto iu
dicio condẽnauimus. Quo nũc sublimis apparet 7 mi
nax 7 vere terribilis: cuius nũc maiestatis potentiã mi
seri sentiemus: quẽ in hũilitate positũ tam irreuerenter
aspernati sumus. ¶ Bo. Tuis meritis hera dulcissima
ne in illo iudicio prauoꝝ collegio ad sinistrũ latꝰ associer
obnixe te deprecor. ¶ Maria Fiet qđ exoptasti: sz iam
progrediamur vlterius. ¶ Bo. Tu interfuisti quãdo pi
latus clamoribus victus iudeoꝝ deũ iudicẽ vniuersoꝝũ
suis iussit tribunalibus assistere: in quẽ dire mortis sen
tentiã fulminauit 7 ad crucis supplicium iniustissime con
dẽnauit Et ita egressus est a facie presidis dñs maiesta
tis portans super se sententiã acerbissime 7 turpissime
necis. ¶ Maria. Heus o dñice tu rursuz permoues ad planctũ oñia viscera mea. Est tamẽ vnde nõ mediocri
ter in hac sentẽtia consoleris. Memorare qũo primi pa
rẽtes cum dei iussa contẽpsissent amara sunt mortis sen
tentia perculsi: repẽte vterqz audiuit: terra es 7 in ter
ram ibis. Terra quoqz que spinosum hoiem erat susce
ptura spinas tribulosqz produxit 7 eua cum dãno pudo
ris filios immensis doloribus generauit. At postq̃ dei
filiꝰ multa fretus miseratõe mortis sup se sententiã ac
cepit. adã cum sua sobole ad vitã redijt: 7 illi nature cui
dictũ est: terra es 7 i terrã ibis nũc dicit: sede a dextris

Cur christꝰ scutẽtiatꝰ.

meis. Nūc spinis euulsis terra cordis nostri fructū germinat salutarē. Nunc quoqz mater ecclesiā nō in dolore sed in gaudio filios parit quos parturiuit. ¶ Bo. Consolatus sum plane hoc tuo sermone 7 spem maximā concipio eterne mortis sententiā me euasurū qñ iudex meus eam super se innocēs accepit: 7 sua iniusta cōdemnatione meā iustissimā expiauerit. Sed nūc ad crucis suppliciū veniam⁹. Accepta igit hac sentētia oipotēs 7 celsissimus deus fili⁹ tuus crucē in suis humeris accepit: 7 suāipsi⁹ portās ignominiā ad locū supplicij in medio latronū flens 7 ingemiscēs humilis pperauit: impijs illū propellētibus: irridētibus: verberātib⁹. ¶ Maria. Tristissimū nūc spectaculū obiecisti 7 mille lachrimis pequendū. Huic ego tūc mesta interfui corde anxia aio destituta. Sz intuere rogo qūo benignissim⁹ pastor pro suo grege se pergit imolare. Aberrauerat enim ouis illa cētesima et vetita gustādo perierat. Que ergo in ligno morte acceperat: per crucis lignū eā suus cōditor rexsiuit: quesitā repperit: repertā in suis humeris clemens iposuit: 7 ad pascua eterne viriditatis introduxit. Bo. Amore redolet qd dicis. Maria. Lerne ergo verū helizeū ligno crucis ferro securis requirētem qd immersuz fuerat in profūdis aquarū. Hoc lignū cū aquas passionū in xpo attigit: duro generi humano qd a liguo veto in infernū ceciderat: per crucis lignū 7 aque baptismū sursum ad paradisi gaudia vnde corruerat adnatauit. Portat itaqz dñs ielus crucē suā quasi rex suū scptrū. Portat crucē vt victor tropheū qua princeps deuicerit tenebraz. Portat vt doctor cādelabrū in quo ponē dū erat sue doctrine lūinariū. Portat 7 clauē vt summ⁹

Cur christ⁹ liguū crucis baiulat

sacerdos sup humex vt ingrediat in sancta sanctorum.
¶ Bo. Alta mihi hui⁹ spectaculi mysteria oppādisti doctissima parēs: q̄ sicut intellectū illumināt: ita etiā inflāmāt affectū. Puto etiā dulcē habere rationē q̄ simō syrene⁹ homo gētilis crucē baiulat post saluatorē. ¶ Maria. In hoc facto significat q̄ repulsa synagoga eccl'ia de gentib⁹ ab ipsis humeris xp̄i crucē fuerat susceptura 7 in cruce vsq̄ in finē seculi permānsura. Uerū q̄ symon obediēs interpretat. Ihi reuera crucē cū dño baiulant qui in ara obediētie quotidie se mactāt. Sz miraris forsan cur dñs xp̄s foras ciuitatē: foras muros mori delegerit. ¶ Bo. Ideo vt arbitror vt ostēdat virtutē sue passionis infra terminos iudaice gētis includendā nō esse. Nō em̄ debet magnus redēptor paruo precio stare contētus: 7 ideo sicut copiosa: ita 7 publica debuit fieri redēptio. Ad dextrā em̄ 7 ad leuā penetrauit. 7 semē eius (vt ait ꝓpheta) gētes hereditabit. ¶ Maria. Bene id arbitratus es Tu quoq̄ si fructū volueris consequi passionis: egredere extra castra: mundū per affectū defere: 7 sic porta imꝓperiū eius. ¶ Bo. Juste me adhortaris diua parēs: sed auxiliare obsecro imbecillitatē meā Uerū nunc ipsum omniū dolorū articulū attingamus. ¶ Maria. Quē tu illū dicturus es. ¶ Bñicus. Ego hunc existimo maximo illi fuisse dolorē cum nudus sup crucem rex glorie proiectus: mēbris oīnibus extensus est: 7 clauorum aculeis manibus pedibusq̄ transfixus. ¶ Maria. Fateor verū esse quod dicis. Nā in retro supplicijs nihil talc hactenus perpessus est. Ego quoq̄ dū hui⁹ tormēti reminiscor: nō me capio pre dolore. Mal leorū em̄ 7 clauoꝝ strido⁹ mea nimis viscera sauciarūt.

Cur simō crucē portat.

Cur extra ciuitatem christ⁹ moritur.

Cur christ⁹ in cruce clauatus.

Sed habes hic integrā totius veteris hois medicinā. ¶Bo. Quē tu veterē hoiez appellas? ¶Maria. Adā ⁊ suā progeniē. Legisti ne apud esayā. oñe caput lāgui dñ ⁊ oñe coz merēs. A plāta pedis vsq ad verticē non est in eo sanitas. Nō hoc certe de nouo ʒ de veteri adā debes accipere. Hūc ergo egrotū meus filiꝰ vt sanaret totū se aquis passiōis immersit. Accepit eñ vulnꝰ in capite vt intētionē (q aie caput est) in adam sanaret. In manibus vulnerarꝰ est vt malas et remissas purget opatōes. Pedes quoq clauis obiecit vt terrenas et sordidas i hoie sanet affectōes. Coz quoq lācea postmodū est trāsfixū vt noxias vanasq abigat cogitatiōes. Toto deniq corpoze extēsus ⁊ afflictus est vt totū corpus nostrū hoc est vita ⁊ conuersatio nostra sancta ⁊ lucida sit: nullā habēs tenebrarum partē. Oculi eiꝰ tenebrescūt in morte vt auerterētur oculi nostri ne respiciāt vanitatē. Aures eius multis cōplent opprobrijs ne aures nostre ad pauperū clamorē obsurdescāt. Sic clemētissimꝰ medicus vt morbidū nimis hoiem sanaret: egritudinē eiꝰ in se trāssumpsit: vt dñ ipe vulneraret in corpore: homo languidus sanaret in mente. ⁊ inde aīaret ad vitā vnde vite dñs in mortē spōtaneam cōmigraret. ¶Bo. Verba que tu loqueris o feruētissima lampades sunt: lampades ignis atq flāmarum. Vere beneplacitū est dño in populo suo. Habemus eñ illū pontificē qui possit nō solum cōpati infirmitatibus nostris: sed etiā velit eas in se transferre: expiare: mederi. Sed nūc ad erectū in cruce dominū oculos subleuemus. Quid sibi vult rogo deuotissima virgo: q deus infinite maiestatis quē potestates ⁊ dñationes contremiscūt: in medio duoꝝ latronū

delegerit crucifigi. ¶ Maria: An ignoras quia primi parentes nostri pepigerãt fedus cum morte ⁊ pactũ cũ inferno subierãt. Uidentes eñ furẽ currebant cum eo. Hinc esayas ⁊ illoꝝ inobedientiã ⁊ perfidiã notãs: principes inquit tui inobediẽtes socij furum. Hãc ergo impiã societatẽ vt christus diuelleret ⁊ socios nos faceret angeloꝝ voluit vt latro cõprehendi: pro latrone barraba reprobari: ⁊ inter latrones crucifigi ¶ Bo. O amabilem inclinationẽ: q̃ potenti humilitati antiqui hostis superbiã christus confundit. Ille conabitur in celũ conscẽdere: christus dignatus est in cruce pẽdere. Ille esse voluit dñs angeloꝝũ: christus factus est socius latronũ Ille nitebatur esse sicut altissimus: christus vt viroꝝũ nouissimꝰ voluit estimari. Ac proinde vere dignissimꝰ: vt in noĩe iesu oñe genu flectatur celestiũ: terrestriũ: et infernoꝝũ. ¶ Maria. Fideli oculo ista cõtueris fili dominice: ⁊ bene tibi sapit humilitas dei tui. Uidisti eius profundissimã humilitatẽ: contẽplare nũc dulcissimam bonitatẽ qua pro suis inimicis cum lachrimis deprecatur. ¶ Bo. Eya ⁊ nunc flens recolo quomodo cõfixus extensus: dissipatus pro ipsis patrẽ exorauerit dicens. Pater ignosce illis nõ eñ sciũt quid faciũt. ¶ Maria. Hinc satis aduertis q̃ benigna ⁊ vere dulcis illa aia fuerit que tantis amaricata doloribus a pietatis officio nõ se potuerit continere. Illi furijs pleni clauos acriter infigũt: christus cum lachrimis ipsis veniã deprecat. Illi sacrilegũ caput ante crucẽ exagitant: christus eis suũ reuerenter inclinat. Illi letis vultibus suas penas aspiciũt: christus tristissimo vultu illoꝝũ insanijs miseretur. Illi subsanãtes irrident: christus super eos vbertim il/

Cur inter latrões crucifixus.

Orat pro suis inimicis.

lachrimak. Illi inter latrones appensuz vt sceleſtiſſimũ aſpernãtur. chriſtus eos quaſi inſontes patri excuſare conak. Bo. O aiam vere dulciſſimã que in tanta hominũ inſania tam benignã indulgentiã exhibuit: 7 pro noſtris pſecutoribꝫ exorare nos docuit. Sed vidi dña qd tu quoqz ipſa vidiſti vultũ pendentis fuiſſe triſtiſſimũ.

Cur vultus chriſti meſtiſſimus.

¶ Maria. Hec meſtitudo vultus de animi merore deſcendit. Multe nãqz illius triſticie rationes. Ego crucí eius gemebũda 7 meſta vehemẽter aſſiſtens dolorꝫ ſuoꝝ pars magna fui. magis em̃ meas ꝙ ſuas ãguſtias dulcis filius deplorabat. Videns ergo mei cordis amaritudinẽ: videns quoqz ſaluandoꝝ paucitatẽ: 7 de tãtis beneficijs impiorũ hominũ ingratitudinẽ tactus dolore cordis intrinſecus meſtitudinẽ mentis vultu exteriꝰ demonſtrabat. Verũ huius triſticie gratia exhilarãtur in oleo vultus noſtri: 7 caput noſtrũ inungimus: 7 faciẽ noſtrã aqua ſapientie ſalutaris diluimus. Hec triſticia eternã a nobis meſtitudinẽ excludit: 7 ad gaudia manſura intromittit. ¶ Bo. Ecce audiui exultans huiꝰ abſte triſticie rationẽ. Verum quid cauſe eſt obſecro ꝙ inquoqz corporis ſui ſenſibus tã acriter voluerit perturbari. Aures em̃ eiꝰ hauriebãt opprobria oculi ludibria: nares feda ſputamina: guſtus acerba pocula: tactus ſpinarum 7 clauorũ acumina. ¶ Maria. Laudo te qui deitui pro te patientis tam exacte ſupplicia numeraſti. At nũc huius turbationis accipe rationem Niſi em̃ in ſuis ſenſibus dñs turbaretur: nunꝙ poſſes tu os ad trãquillam reducere pacem. Nũc vero ceſſat abs te vanus pruritus auriũ: ꝺcupiſcentia oculorũ: illicitorũ tactuũ delectatio: ciborũ odoramentorũqz voluptas. Caſtificatis

Cur cũ turbatis pepẽdit ſenſibꝰ